

ปัญหาพิเศษ

เรื่อง

ระบบเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย กรณีศึกษา ข้าว, พืชผัก, ไม้ผล

Organic Agriculture System in Thailand Case Study Rice, Vegetable, Fruit

ปพ.

๗๖๖๔

๒๕๔๖

เลขหมู่.....
 เลขทะเบียน 36114
 วันที่.....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ใบรับรองปัญหาพิเศษ

ภาควิชาเทคนิคเกษตร

คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง กทม.

เรื่อง

ระบบเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย กรณีศึกษา ข้าว, พืชผัก, ไม้ผล

Organic Agriculture System in Thailand Case Study Rice, Vegatable ,Fruit

โดย

นายกิตติพงษ์ ตั้งประเสริฐศิริ

นายนิรมิต เต็งประเสริฐ

นายอนุสรณ์ อินทร์โก

ได้รับการตรวจสอบและอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาลักสูตร

วท.บ. (พัฒนาการเกษตร)

เมื่อวันที่ 10 เดือน มีนาคม พ.ศ. ๒546

ประธานกรรมการปัญหาพิเศษ

 10, 1me, 46

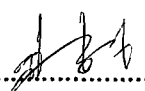
(อาจารย์พีรชัย กุลชัย)

กรรมการปัญหาพิเศษ

 11, 1me, 46

(อาจารย์เอนก นุญยีน)

หัวหน้าภาควิชา

 11, 1me, 46

(อาจารย์สุมาภรณ์ ชันศรี)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทคัดย่อ

ชื่อเรื่อง : ระบบเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย กรณีศึกษา ข้าว, พืชผัก, ไม้ผล

โดย : นายกิตติพงษ์ ตั้งประเสริฐศิริ

นายนิรมิต เต็งประเสริฐ

นายอนุสรณ์ อินทรโก

ชื่อปริญญา : วิทยาศาสตร์บัณฑิต (พัฒนากาเกษตร)

สาขาวิชาเอก : พัฒนาการเกษตร

ประธานกรรมการปัญหาพิเศษ :

(อาจารย์พีรชัย กุลชัย)

10, 1๗๘, 46

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการศึกษาเรื่องระบบเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย กรณีศึกษา ข้าว พืชผัก และไม้ผล โดยมีวัตถุประสงค์ของงานวิจัย 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาถึงระบบเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย 2) เพื่อศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคในระบบเกษตรอินทรีย์ และ 3) เพื่อหาแนวทางการพัฒนาเกษตรอินทรีย์

จากการศึกษาผลปรากฏว่าระบบการเกษตรอินทรีย์ทั้งในระบบข้าวอินทรีย์ พืชผักอินทรีย์ และไม้ผลอินทรีย์ มีลักษณะโครงสร้างของระบบเกษตรอินทรีย์ที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ ในระดับของผู้ผลิต มีกลุ่มผู้ผลิต 2 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ กลุ่มผู้ผลิตที่เป็นเกษตรกรรายย่อย และกลุ่มผู้ผลิตที่เป็นบริษัทหรือผู้ประกอบการผลิต กลุ่มที่เป็นบริษัทผลิตจะเป็นกลุ่มคนที่มีความรู้ความสามารถ ทันสมัย ทำการผลิตเพื่อส่งออกเป็นหลัก ในกลุ่มที่เป็นเกษตรกรรายย่อยโดยส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มที่ถูกส่งเสริมให้ผลิตโดยกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน ผลผลิตส่วนหนึ่งจำหน่ายภายในประเทศ โดยผ่านทางห้างสรรพสินค้าชั้นนำและร้านค้าเพื่อสุขภาพต่าง ๆ และส่งออก ในปัจจุบันข้าวเป็นพืชที่มีพื้นที่การผลิตมากที่สุด สำหรับไม้ผลจะมีการผลิตที่รวมไปกับพืชผักอินทรีย์ ปัญหาอุปสรรคของระบบเกษตรอินทรีย์ ในระดับของผู้ผลิต รายย่อยจะมีปัญหาด้านแรงงานไม่เพียงพอต่อการผลิต ปัญหาภัยธรรมชาติที่ส่งผลต่อการผลิต ขาดการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างจริงจัง ปัญหาทางด้านตลาด การส่งออกมีปัญหาทางด้านความไม่เชื่อถือในมาตรฐานของผู้นำเข้า ตลาดภายในประเทศยังไม่กว้างพอ การพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์จะต้องเป็นการพัฒนาที่เป็นองค์รวม พัฒนาทุก ๆ ส่วนในระบบเกษตรอินทรีย์ให้พัฒนาไปพร้อม ๆ กัน จึงจะเกิดการพัฒนารูปแบบ และยั่งยืน แนวทางการพัฒนาในด้านการผลิต ต้องส่งเสริมขบวนการกลุ่ม สนับสนุนปัจจัยในการผลิตเกษตรอินทรีย์ จัดสร้างโครงสร้างพื้นฐานในการผลิตเกษตรอินทรีย์ การพัฒนาด้านตลาดต้องเพิ่มช่องทางตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย สร้างความเชื่อถือในมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทยแก่ประเทศผู้นำเข้า

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คำนิยาม

ตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน จุดเริ่มต้นของการทำปัญหาพิเศษก็คือการที่กลุ่มผู้วิจัยได้เกิดเป็นลูก ๆ ของตระกูล ตั้งประเสริฐศิริ เต็งประเสริฐ และอินทริโก ซึ่งได้ทำการส่งเสียให้กลุ่มผู้วิจัยได้เล่าเรียนหนังสือมาจนถึงระดับปริญญาตรี ในสถาบันแห่งเดียวกัน แล้ววันหนึ่งผู้วิจัยทั้ง 3 ก็ได้ไปฝึกงานที่เดียวกัน คือ สมาคมเกษตรกรก้าวหน้า จ.อุบลราชธานี ณ ที่แห่งนั้นกลุ่มผู้วิจัยได้รู้จักกับคำว่า “เกษตรอินทรีย์” อย่างแท้จริงเป็นครั้งแรก นั่นคือจุดเริ่มต้นที่ทำให้เกิดประกายความคิดว่าจะต้องทำปัญหาพิเศษเกี่ยวกับเรื่องนี้ แต่ในขณะนั้นยังหาแนวทางไม่ได้ว่าจะทำเกี่ยวกับส่วนใดของเกษตรอินทรีย์ จนได้มาพูดคุยกับอาจารย์พีรชัย กุลชัย อาจารย์ผู้ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาปัญหาพิเศษให้กลุ่มผู้วิจัย สุดท้ายจึงได้หัวข้อปัญหาพิเศษขึ้นมา ชื่อเรื่องว่า “ระบบเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย กรณีศึกษา ข้าวพืชผัก และไม้ผล” ซึ่งเป็นหัวข้อที่เหมาะสมอย่างยิ่งต่อผู้วิจัยจำนวน 3 คน (กว้างมาก)

ผู้วิจัยต้องขอกล่าวขอบคุณอาจารย์ทุกท่านในภาควิชา ที่คอยแนะนำติดตามในการทำปัญหาพิเศษ จนทำให้การจัดทำปัญหาพิเศษในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี โดยเฉพาะ อาจารย์พีรชัย กุลชัย ที่คอยเป็นที่ปรึกษา ติดตามความคืบหน้าการทำปัญหาพิเศษอย่างใกล้ชิด และกลุ่มบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งที่ต้องกล่าวถึง คือสถานที่และบุคคลที่กลุ่มผู้วิจัยได้ไปทำการศึกษาค้นคว้า ซึ่งได้อนุญาตให้กลุ่มผู้วิจัยได้เข้าไปศึกษา และน้องๆ เพื่อนๆ ในภาควิชาที่เป็นห่วงคอยให้กำลังใจอยู่เสมอ ผู้วิจัยต้องขอขอบคุณไว้ ณ โอกาสนี้

คณะผู้วิจัย

5/4/46

สารบัญ

	หน้า
สารบัญตาราง	(ก)
สารบัญภาพ	(ข)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญปัญหาพิเศษ	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	2
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	2
ขอบเขตและข้อจำกัดของการศึกษา	2
นิยามศัพท์ปฏิบัติการ	3
บทที่ 2 การตรวจเอกสารที่เกี่ยวข้อง	4
หลักการและแนวทางของเกษตรอินทรีย์	4
คำจำกัดความของเกษตรอินทรีย์	7
วิวัฒนาการของเกษตรอินทรีย์	8
มาตรฐานเกษตรอินทรีย์	23
หลักการผลิตข้าวอินทรีย์	28
การตลาดเกษตรอินทรีย์	37
การดำเนินงานของภาครัฐต่อการพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์	42
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	45
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	49
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	49
เครื่องมือและวิธีเก็บรวบรวมข้อมูล	50
ระยะเวลาที่ทำการวิจัย	52
บทที่ 4 ผลการศึกษาและวิจารณ์ผล	53
บทที่ 5 สรุปผลวิจัยและข้อเสนอแนะ	115
เอกสารอ้างอิง	119
ภาคผนวก	123

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่	
1. ตลาดผลผลิตเกษตรอินทรีย์ทั่วโลก	40
2. ปริมาณการนำเข้า จำนวนสมาชิกสั่งซื้อและยอดขายกล้วยหอมทองปลอดสารพิษ ของสหกรณ์ THOTO ประเทศญี่ปุ่น	78
3. ประวัติของผู้ได้รับการรับรองมาตรฐานการผลิตพืชอินทรีย์ ปี 2546	81
ตารางผนวกที่	
1. สารสำหรับการเพิ่มปุ๋ยในดินและปรับสภาพดิน	124
2. ปริมาณธาตุอาหารพืชของปุ๋ยอินทรีย์จากพืชต่าง ๆ	127
3. ปริมาณธาตุอาหารพืชของปุ๋ยอินทรีย์จากวัสดุอินทรีย์	128

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1. คุณลุงสิน ก่อทอง	53
2. คุณจงจิตร หงษ์บุญเรือง	53
3. คุณส้มป๋อย จันทร์แสง ผู้ประสานงาน	58
4. คุณมานพ บุญธรรม	63
5. คุณวิวิทย์ กริธาธร	74
6. คุณอรัญ อินทร์แย้ม	76
7. คุณสุพจน์ ชัยวิมล	86
8. คุณนาถฤดี นาควาทา	89
9. ระบบการผลิต การตลาดข้าวอินทรีย์ของกองทุนข้าว สุรินทร์	98
10. ระบบการผลิต การตลาดข้าวอินทรีย์ของประเทศไทย	101
11. ระบบการผลิต การตลาดพืชผักอินทรีย์ ของชมรมผู้ผลิต เกษตรอินทรีย์สุพรรณบุรี	103
12. ระบบการผลิต การตลาดพืชผักอินทรีย์ของรังสิตฟาร์ม	104
13. ระบบการผลิต การตลาดพืชผักอินทรีย์ของประเทศไทย	105
14. ภาพรวมระบบเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทย	115
ภาพภาคผนวกที่	
1. กระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์	129
2. สัญลักษณ์ผลิตภัณฑอินทรีย์ของประเทศไทย	131
3. การผลิตข้าวอินทรีย์ของกองทุนข้าว สุรินทร์ ต.แกใหญ่ อ.เมือง จ. สุรินทร์	132
4. กระบวนการในการผลิตกล้วยหอมทองปลอดสารพิษเพื่อการส่งออก	134

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 1

บทนำ

(Introduction)

ความสำคัญปัญหาพิเศษ (Statement of the Problem)

เนื่องจากประเทศไทยตั้งอยู่ในสภาพภูมิประเทศและสภาพภูมิอากาศที่เหมาะสมต่อการทำเกษตรกรรม เหมาะสมต่อการผลิตอาหารเพื่อเลี้ยงประชากรโลก จึงทำให้อาชีพส่วนใหญ่ของประชากรเป็นอาชีพการเกษตร การเกษตรในสมัยโบราณนั้นเป็นแบบเกษตรกรรมชาติ หรือเกษตรอินทรีย์ ซึ่งเป็นระบบเกษตรที่ต้องพึ่งพิงธรรมชาติ และอยู่ภายใต้อิทธิพลของธรรมชาติ เป็นระบบเกษตรที่มีความหลากหลายทางชนิดของพืชและสัตว์ เป็นระบบที่มีการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น ไม่ได้นำปัจจัยจากภายนอกระบบเข้ามาใช้ในไร่นา และมุ่งผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการของครอบครัวและชุมชนเป็นหลัก แต่เมื่อประชากรโลกเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในเวลาต่อมา ก่อให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องเพิ่มการผลิตทางการเกษตรให้สูงขึ้น จึงเกิดแนวคิดในการเพิ่มผลผลิตโดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น ใช้พันธุ์พืชที่ให้ผลผลิตสูง ปุ๋ยเคมี สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช สารควบคุมการเจริญเติบโตของพืช เป็นต้น ในช่วงเวลาดังกล่าวหลายประเทศในยุโรปได้มีการวิจัยและพัฒนาทางด้านเคมี เพื่อให้ประโยชน์ในทางสงคราม เกิดผลพลอยได้ซึ่งสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก่อเกิดการกระตุ้นให้มีการวิจัยและพัฒนาเคมีภัณฑ์เพื่อใช้ในการเกษตรโดยตรง และมีการขยายการใช้สารเคมีในการเพิ่มผลผลิตกันอย่างกว้างขวาง ซึ่งการเกษตรในช่วงนี้อาจเรียกได้ว่าเป็นการเกษตรสมัยใหม่หรือเกษตรเคมี

จากโครงสร้างของระบบการเกษตร ซึ่งมีลักษณะดังกล่าวได้กลายเป็นสาเหตุของปัญหาต่างๆหลายประการ 1) ปัญหาสิ่งแวดล้อมและความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ปัญหาการพังทลายของดิน ปัญหาดินเสื่อมความอุดมสมบูรณ์ ปัญหามลพิษในสิ่งแวดล้อมและปัญหาการระบาดของโรคแมลง

2) ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ การเพิ่มผลผลิตมิได้หมายความว่า เกษตรกรจะประสบความสำเร็จทางเศรษฐกิจ ในทางตรงกันข้ามปรากฏว่าเกษตรกรจำนวนมากต่างประสบความล้มเหลวทางเศรษฐกิจ ต้นทุนการผลิตสูงกว่ารายได้ เกิดปัญหาหนี้สิน จนต้องเคลื่อนย้ายไปประกอบอาชีพอื่น ๆ

3) ผลกระทบต่อสุขภาพของเกษตรกรและผู้บริโภค การใช้สารเคมีทางการเกษตร โดยทั่วไปนอกจากสารเคมีจะตกค้างในสิ่งแวดล้อมโดยตรงแล้วที่เหลือยังก่อให้เกิดปัญหาในรูปของสารพิษตกค้างในผลผลิตทางการเกษตร การตกค้างของสารพิษไม่เพียงแต่เป็นปัญหาต่อ

การส่งออกสินค้าเกษตรของไทยเท่านั้น แต่ยังเป็นปัญหาต่อชีวิตและสุขภาพของผู้ผลิตและผู้บริโภคโดยตรง

ด้วยตระหนักในปัญหาดังกล่าว ประชาคมโลกจึงได้เพิ่มความสนใจ และสนับสนุนการผลิตแบบอินทรีย์ ซึ่งเป็นการผลิตที่หลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีสังเคราะห์ทุกชนิด ในการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ แต่เน้นการใช้สารอินทรีย์ในระบบการผลิตเพื่อให้เกิดความปลอดภัยทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค ซึ่งเป็นการผลิตที่ใกล้เคียงระบบการผลิตแบบดั้งเดิม รวมทั้งเป็นการฟื้นฟูและอนุรักษ์สภาพแวดล้อมตามแนวทางการเกษตรแบบยั่งยืน

จากมุมมองดังกล่าวจึงเป็นสาเหตุที่ทำให้ผู้วิจัยตั้งใจที่จะทำการศึกษาระบบเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย โดยทำการศึกษาด้านภาพรวมของระบบเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย ทั้งระบบการผลิต เชื่อมโยงไปสู่ระบบการตลาด ตลอดจนสวนต่าง ๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้อง ส่งเสริมสนับสนุนการขับเคลื่อนของระบบเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย ซึ่งในขณะนี้กำลังเป็นการเกษตรอีกแนวทางหนึ่งสำหรับอาชีพเกษตรกร เพื่อที่จะค้นหาทิศทาง แนวโน้ม ของเกษตรอินทรีย์ว่ากำลังไปสู่ทิศทางใด มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้างต่อการพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์ และมีแนวทางอย่างไรที่จะสามารถพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยได้

วัตถุประสงค์ของการศึกษา (Objective of the Study)

1. เพื่อศึกษาถึงระบบเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคในระบบเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทย
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ (Significance of the Study)

1. ทราบถึงระบบโดยรวมของเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย
2. ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคในระบบเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทย
3. ได้แนวทางการพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทย

ขอบเขตและข้อจำกัดของการศึกษา (Scope and Limitation)

ศึกษาระบบเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยในส่วนของระบบการผลิตเชื่อมโยงไปถึงระบบการตลาด และส่วนที่เข้ามาเกี่ยวข้อง ส่งเสริมสนับสนุนระบบเกษตรอินทรีย์ เพื่อให้มองเห็นภาพรวมของระบบเกษตรอินทรีย์ มองเห็นปัญหาและอุปสรรคในระบบเกษตรอินทรีย์ ปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์ และแนวทางที่จะสามารถพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยได้ โดยศึกษาแยกตามพืชเศรษฐกิจหลัก 3 ประเภทได้แก่ ระบบของข้าวอินทรีย์ ระบบของพืชผักอินทรีย์ และระบบของไม้ผลอินทรีย์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

นิยามศัพท์ปฏิบัติการ (Operational Definition of terms)

เกษตรอินทรีย์ หมายถึงเกษตรอินทรีย์ที่ผ่านการรับรองมาตรฐานจากหน่วยงานที่ให้การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ทั้งหน่วยงานในประเทศไทย และหน่วยงานในต่างประเทศด้วย

ระบบเกษตรอินทรีย์ หมายถึง ส่วนต่างๆที่เกี่ยวข้องหรือส่งผลต่อเกษตรอินทรีย์ ในที่นี้หมายถึงระบบการผลิตเกษตรอินทรีย์ ระบบการตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ และส่วนที่มาส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาของระบบเกษตรอินทรีย์

ร้านกรีน หมายถึง ร้านค้าจำหน่ายผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม หรือที่ใคร ๆ เรียกกันติดปากว่า "ร้านกรีน" ในการรับซื้อสินค้าเพื่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมของร้านกรีนนั้น จะให้ความสำคัญกับการรับรองมาตรฐานสินค้า, แหล่งผลิต, อายุสินค้า, ความสะอาด, การบรรจุหีบห่อ และราคาสินค้า รวมไปถึงการให้การสนับสนุนผู้ผลิตที่เป็นกลุ่มเกษตรกร, ชาวบ้านในชนบท, กลุ่มสหกรณ์, ผู้ผลิตรายย่อย และองค์กรพัฒนาเอกชน เป็นต้น

ผักปลอดภัยจากสารพิษ หมายถึง ผักที่ระบบการผลิตมีการใช้สารเคมีในการป้องกันและปราบศัตรูพืช รวมทั้งปุ๋ยเคมีเพื่อการเจริญเติบโต ผลผลิตที่เก็บเกี่ยวได้ยังมีสารพิษตกค้างไม่เกินปริมาณที่กำหนดไว้เพื่อความปลอดภัยของผู้บริโภคตามประกาศกระทรวงสาธารณสุขฉบับที่ 163 พ.ศ. 2535

ผักอนามัย หมายถึง ผักที่ระบบการผลิตมีการใช้สารเคมีในการป้องกันและปราบศัตรูพืช รวมทั้งปุ๋ยเคมีเพื่อการเจริญเติบโต ผลผลิตที่เก็บเกี่ยวได้ยังมีสารพิษตกค้างไม่เกินปริมาณที่กำหนดไว้เพื่อความปลอดภัยของผู้บริโภค และมีความสะอาดผ่านกรรมวิธีทางปฏิบัติก่อนและหลังการเก็บเกี่ยว ตลอดจนการขนส่งและการบรรจุหีบห่อที่ได้คุณลักษณะตามมาตรฐาน

ผักไร้สารพิษ หมายถึง ผักที่มีระบบการผลิตไม่มีการใช้สารเคมีใด ๆ ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็ นสารเคมีเพื่อป้องกันและปราบศัตรูพืชหรือปุ๋ยเคมีทุกชนิด แต่จะใช้ปุ๋ยอินทรีย์ทั้งหมดและผลผลิตที่เก็บเกี่ยวแล้วต้องไม่มีสารพิษใด ๆ ทั้งสิ้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 2

การตรวจเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Review of Related Literature)

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. หลักการและแนวทางของเกษตรอินทรีย์
2. คำจำกัดความของเกษตรอินทรีย์
3. วิวัฒนาการของเกษตรอินทรีย์
4. มาตรฐานเกษตรอินทรีย์
5. หลักการผลิตข้าวอินทรีย์
6. การตลาดเกษตรอินทรีย์
7. การดำเนินงานของภาครัฐต่อการพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. หลักการและแนวทางของเกษตรอินทรีย์ เกษตรอินทรีย์ (2545) ได้กล่าวไว้ดังนี้

ด้วยความตระหนักถึงพิษภัยจากสารเคมีที่ปนเปื้อนในอาหาร ผู้บริโภคในหลายประเทศทั่วโลก ต่างพากันเรียกร้องให้เกษตรกรผู้ผลิตปรับเปลี่ยนระบบการผลิตจากระบบการเกษตรที่พึ่งพาการใช้สารเคมี มาเป็นระบบการผลิตที่พึ่งพากลไกในธรรมชาติ หรือที่เรียกว่า "เกษตรอินทรีย์" ประกอบกับเกษตรกรเองก็ตื่นตัวถึงปัญหาความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศการเกษตร อันเป็นผลมาจากการใช้สารเคมี ทำให้ขบวนการเกษตรอินทรีย์ได้เริ่มก่อตัวขึ้นในประเทศต่างๆ ทั่วโลก

หลักการพื้นฐานของเกษตรอินทรีย์นั้นแตกต่างจากเกษตรปลอดสารเคมีตรงที่ เกษตรอินทรีย์เน้นการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมด้วยการไม่ใช้สารเคมีสังเคราะห์ในการทำการผลิต (รวมถึงไม่ใช้ปุ๋ยเคมีสังเคราะห์) การปรับปรุงดินด้วยอินทรีย์วัตถุ และเน้นการฟื้นฟูระบบนิเวศการเกษตร ในขณะที่เกษตรปลอดสารเคมีจะสนใจแต่การควบคุมปริมาณการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช โดยไม่ได้ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแต่อย่างใด นอกจากนี้ เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภค เกษตรอินทรีย์ยังมีการกำหนดมาตรฐานกระบวนการผลิตที่ชัดเจน มีการตรวจสอบและรับรองมาตรฐาน จนถึงขั้นกำหนดเป็นระเบียบกฎหมายเกณฑ์เกี่ยวกับการผลิตและการติดฉลากโฆษณาผลิตภัณฑ์ว่าเป็น ผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1.1 การอนุรักษ์นิเวศการเกษตร

หลักการสำคัญของเกษตรอินทรีย์ก็คือ การอนุรักษ์ระบบนิเวศการเกษตรและสิ่งแวดล้อม ด้วยการปฏิเสธการใช้สารเคมีสังเคราะห์ทุกชนิด ทั้งนี้เพราะปัจจัยการผลิตที่เป็นสารเคมีสังเคราะห์ทำลายสมดุลของนิเวศการเกษตร และส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช (ไม่ว่าจะเป็นสารเคมีฆ่าแมลง, สารเคมีป้องกันกำจัดเชื้อรา, และสารเคมีกำจัดวัชพืช) มีผลต่อสิ่งมีชีวิตต่างๆ ที่อยู่โนฟาร์ม ทั้งสัตว์,แมลง และจุลินทรีย์ ทั้งที่อยู่บนผิวดินและใต้ดิน ในกลไกธรรมชาติ สิ่งมีชีวิตต่างๆ เหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการสร้างสมดุลของนิเวศการเกษตร ไม่ว่าจะเป็นการช่วยในการควบคุมประชากรของสิ่งมีชีวิตอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งศัตรูพืช หรือการพึ่งพาอาศัยกันในการดำรงชีวิต เช่น การผสมเกสร, การช่วยย่อยสลายอินทรีย์วัตถุ ซึ่งสิ่งมีชีวิตเหล่านี้ส่วนใหญ่มีทั้งที่เป็นประโยชน์ต่อพืชที่เกษตรกรเพาะปลูก หรืออย่างน้อยก็ไม่ได้สร้างผลเสียกับพืชที่ปลูกแต่อย่างใด แต่การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชนั้นมีผลทำลายสิ่งมีชีวิตทั้งหมด โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งมีชีวิตที่เป็นประโยชน์ ในขณะที่โรคและแมลงศัตรูพืชมักจะมีความสามารถพิเศษในการพัฒนาภูมิคุ้มกันต่อสารเคมี ดังนั้น เมื่อมีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช แมลงที่เป็นประโยชน์จึงถูกทำลายได้โดยง่าย ในขณะที่แมลงศัตรูพืชสามารถอยู่รอดได้โดยไม่เป็นอันตราย แม้แต่ปุ๋ยเคมีเอง ก็มีผลเสียต่อจุลินทรีย์และสิ่งมีชีวิตในดิน ทำให้สมดุลของนิเวศดินเสีย ดังนั้น เกษตรอินทรีย์จึงห้ามไม่ให้ใช้ปัจจัยการผลิตที่เป็นสารเคมีสังเคราะห์ทุกชนิดในการเพาะปลูก

1.2 การฟื้นฟูนิเวศการเกษตร

นอกเหนือจากการอนุรักษ์แล้ว หลักการของเกษตรอินทรีย์ยังเน้นให้เกษตรกรต้องฟื้นฟูสมดุลและความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศด้วย ซึ่งหลักการนี้ทำให้เกษตรอินทรีย์มีความแตกต่างอย่างมากจากระบบเกษตรปลอดสารเคมีที่รู้จักกันในประเทศไทย แนวทางหลักในการฟื้นฟูนิเวศการเกษตรก็คือ การปรับปรุงบำรุงดินด้วยอินทรีย์วัตถุและการเพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพ

ในระบบเกษตรอินทรีย์ ดินถือว่าเป็นกุญแจสำคัญในการทำเกษตร การปรับปรุงบำรุงดินทำให้ต้นไม้ได้รับธาตุอาหารอย่างครบถ้วนและสมดุล ซึ่งจะช่วยให้ต้นไม้แข็งแรง มีความต้านทานต่อการระบาดของโรคและแมลง ซึ่งช่วยให้เกษตรกรไม่จำเป็นต้องพึ่งพาการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช นอกจากนี้ ผลผลิตของเกษตรอินทรีย์ยังมีรสชาติที่ดี มีคุณค่าทางโภชนาการที่ครบถ้วน และยังสามารถเพิ่มผลผลิตได้อย่างยิ่งย่นกว่าการเพาะปลูกด้วยระบบเกษตรเคมีอีกด้วย นอกเหนือจากการปรับปรุงบำรุงดินแล้ว การเพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพในไร่นาก็เป็นสิ่งจำเป็น ทั้งนี้เพราะความหลากหลายทางชีวภาพเป็นกุญแจสำคัญของความยั่งยืนของระบบนิเวศการเกษตร ทั้งนี้ก็เพราะว่า การมีสิ่งมีชีวิต

หลากหลายชนิดอยู่ร่วมกันย่อมก่อให้เกิดความเกื้อกูลและสมดุลของระบบนิเวศ ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างกระบวนการและพลวัตรทางธรรมชาติที่เกื้อหนุนต่อการทำเกษตรอินทรีย์อีกต่อหนึ่ง วิธีการเพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพอาจทำได้ในหลายรูปแบบ เช่น การปลูกพืชร่วม พืชแซม พืชหมุนเวียน ไม้ยืนต้น หรือการฟื้นฟูแหล่งนิเวศธรรมชาติในไร่นาหรือบริเวณใกล้เคียง

1.3 การพึ่งพากลไกธรรมชาติในการทำเกษตร

หลักการเกษตรอินทรีย์ตั้งอยู่บนปรัชญาที่ว่า การเกษตรที่ยั่งยืนต้องเป็นการเกษตรที่เป็นไปตามครรลองของธรรมชาติ ไม่ใช่การเกษตรที่ฝืนวิถีธรรมชาติ ดังนั้น การทำเกษตรจึงไม่ใช่การพยายามเอาชนะธรรมชาติ หรือดัดแปลงธรรมชาติเพื่อการเพาะปลูก แต่เป็นการเรียนรู้จากธรรมชาติ และปรับระบบการทำเกษตรให้เข้ากับวิถีแห่งธรรมชาติ กลไกในธรรมชาติที่สำคัญต่อการทำเกษตรอินทรีย์ได้แก่ วงจรการหมุนเวียนธาตุอาหาร (โดยเฉพาะอย่างยิ่งวงจรไนโตรเจนและคาร์บอน) วงจรการหมุนเวียนของน้ำ พลวัตรของภูมิอากาศและแสงอาทิตย์ รวมทั้งการพึ่งพากันของสิ่งมีชีวิตอย่างสมดุลในระบบนิเวศ (ทั้งในเชิงของการเกื้อกูล การพึ่งพา และห่วงโซ่อาหาร) ในที่ต่างๆ ทั่วโลกย่อมมีระบบนิเวศและกลไกตามธรรมชาติที่แตกต่างกันออกไป เกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์จึงจำเป็นต้องเรียนรู้ถึงสภาพเงื่อนไขของท้องถิ่นที่ตนเองทำการเกษตรอยู่ การหมั่นสังเกต เรียนรู้ วิเคราะห์-สังเคราะห์ และทำการทดลอง เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ต้องดำเนินการไปอย่างต่อเนื่อง เพื่อที่ว่าระบบฟาร์มเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรแต่ละรายจะได้ใช้ประโยชน์จากกลไกธรรมชาติและสภาพนิเวศท้องถิ่นอย่างเต็มที่

1.4 การควบคุมและป้องกันมลพิษ

แม้ว่าเกษตรอินทรีย์จะปฏิเสธการใช้สารเคมีสังเคราะห์ในฟาร์ม แต่สภาพแวดล้อมที่ฟาร์มเกษตรอินทรีย์ตั้งอยู่มีมลพิษต่างๆอยู่ทั่วไป ที่อาจมีผลกระทบต่อการทำเกษตรอินทรีย์ ไม่ว่าจะเป็นมลพิษจากในน้ำ อากาศ หรือแม้แต่ในดินเอง ดังนั้น เกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์จึงต้องพยายามอย่างเต็มที่ในการป้องกันมลพิษต่างๆ จากภายนอกมิให้ปนเปื้อนกับผลผลิต การป้องกันนี้อาจทำได้โดยการจัดทำแนวกันชนและแนวป้องกันบริเวณริมฟาร์ม แต่อย่างไรก็ตาม การป้องกันมลพิษดังกล่าว แม้ว่าจะกระทำด้วยวิธีใดก็ตาม ก็ยังไม่สามารถป้องกันการปนเปื้อนจากมลพิษได้อย่างสมบูรณ์ เนื่องจากสารเคมีมีปะปนทั่วไปในสภาพแวดล้อม ยกตัวอย่างเช่น ฟาร์มเกษตรอินทรีย์ยังจำเป็นต้องใช้แหล่งน้ำร่วมกับเกษตรกรที่ทำเกษตรเคมีอยู่ ซึ่งทำให้ผลผลิตเกษตรอินทรีย์อาจปนเปื้อนสารเคมีได้เช่นกัน ดังนั้น แนวทางปฏิบัติของเกษตรอินทรีย์จึงเน้นความพยายามของเกษตรกรในการป้องกันมลพิษ โดยไม่กล่าวอ้างว่าผลผลิตไม่มีสารเคมีปนเปื้อน นอกจากมลพิษจากภายนอกฟาร์มแล้ว เกษตรอินทรีย์ยัง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กำหนดให้เกษตรกรต้องลดหรือป้องกันมลพิษที่อาจเกิดขึ้นในกระบวนการผลิตของฟาร์มเองด้วย เช่น ให้มีระบบจัดการขยะและน้ำเสียก่อนที่จะปล่อยออกนอกฟาร์ม หรือการไม่ใช้วัสดุบรรจุผลผลิตที่อาจมีสารพิษปนเปื้อนได้

1.5 การพึ่งพาตนเองด้านปัจจัยการผลิต

ในการทำฟาร์มเกษตรอินทรีย์ เกษตรกรจำเป็นต้องใช้ปัจจัยการผลิตต่างๆ เช่น ปุ๋ยอินทรีย์ แมล็ดพันธุ์ ฯลฯ เกษตรอินทรีย์มีหลักการที่มุ่งให้เกษตรกรพยายามผลิตปัจจัยการผลิตต่างๆ ด้วย ตนเอง ในฟาร์มให้ได้มากที่สุด แต่ในกรณีนี้เกษตรกรไม่สามารถผลิตได้เอง (เช่น มีพื้นที่การผลิตไม่พอเพียง หรือต้องมีการลงทุนสูงสำหรับการผลิตปัจจัยการผลิตที่จำเป็นต้องใช้) เกษตรกรก็สามารถซื้อหาปัจจัยการผลิตจากภายนอกฟาร์มได้ แต่ปัจจัยการผลิตนั้นควรเป็นปัจจัยการผลิตที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่น

2. คำจำกัดความของเกษตรอินทรีย์

วรรณดา สุนันทพงศ์ศักดิ์ (2545 : 3 - 4) ได้กล่าวถึง คำจำกัดความของเกษตรอินทรีย์ ที่กระทรวงเกษตรของสหรัฐอเมริกาได้ให้ความหมายไว้ในปี ค.ศ. 1981 ว่า หมายถึง ระบบการผลิตทางการเกษตรที่หลีกเลี่ยงการใช้ปุ๋ยเคมีสังเคราะห์ สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และฮอร์โมนที่กระตุ้นการเจริญเติบโตของพืชและสัตว์ การเกษตรอินทรีย์อาศัยการปลูกพืชหมุนเวียนจากเศษซากพืช มูลสัตว์ พืชตระกูลถั่ว ปุ๋ยพืชสด เศษซากเหลือทิ้งต่างๆ การใช้ธาตุอาหารจากการหมักของหินแร่ รวมถึงการใช้หลักการควบคุมศัตรูพืชโดยวิธีชีวภาพ เพื่อรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดินสำหรับเป็นแหล่งอาหารของพืชรวมทั้งการควบคุมศัตรูพืชต่างๆ เช่น แมลงโรคพืช และวัชพืช

ดังนั้นจากความหมายดังกล่าวนี้การเกษตรอินทรีย์ให้ความสำคัญของดินเป็นปัจจัยหลักสูงสุด เนื่องจากดินเป็นรากฐานของสิ่งมีชีวิต ในการถือหลักการดำรงชีพของมนุษย์ สัตว์ พืช และสิ่งมีชีวิตที่มีขนาดเล็กซึ่งอาศัยอยู่ในดิน

ชนวน รัตนวราหะ (2545 : 4) ได้กล่าวถึงคำจำกัดความเกษตรอินทรีย์ที่สหพันธ์การเกษตรอินทรีย์ระหว่างประเทศ หรือที่รู้จักกันในชื่อของ ไอโฟม (IFOAM = International Federation of Organic Agricultural Movement) ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้คือ “ การรวมเอาระบบการเกษตรทุกระบบที่ส่งเสริมและปรับปรุงสิ่งแวดล้อม สังคมและเศรษฐกิจที่มีผลกระทบต่อการผลิตปัจจัยพื้นฐานการดำรงชีพของมนุษย์ ยึดเอาความอุดมสมบูรณ์ของดินเป็นปัจจัยหลักของความสำเร็จในการผลิต ให้ความสำคัญต่อศักยภาพของพืชและสัตว์สภาพแวดล้อมอย่างเป็นองค์รวมมีเป้าหมายเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ และสิ่งแวดล้อมที่ปราศจากมลภาวะ โดยลดการใช้ปัจจัยการผลิตภายนอก และงดเว้นการใช้สารเคมีสังเคราะห์ ได้แก่ ปุ๋ยเคมี สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และสารเคมียารักษาโรคสัตว์ เน้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การหมุนเวียนทรัพยากรในระบบนิเวศเกษตรและการใช้พลังตามธรรมชาติที่มีอยู่อย่างมากมายเพื่อ
 อารักขาและเพิ่มผลผลิต ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการพึ่งตนเองของการเกษตรทั้งในระดับไร่นาท้องถิ่น และภูมิภาค
 ภาค และยึดการยอมรับอย่าง เป็นสากลทั่วโลกที่สามารถนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมในแต่ละสภาพ
 เศรษฐกิจ สังคม ภูมิอากาศ และวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น “

สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.) (2544 : 10) ได้ให้ความหมายของคำว่าเกษตร
 อินทรีย์ไว้ดังนี้ เกษตรอินทรีย์คือระบบการผลิตที่ไม่ใช้ปุ๋ยเคมี และสารเคมีในการป้องกันกำจัดศัตรูพืช
 และเป็นระบบการผลิตที่ปฏิบัติตามเงื่อนไขในมาตรฐาน มกท.

ดังนั้นเราสามารถสรุปได้ว่าเกษตรอินทรีย์ คือการเกษตรที่สร้างสรรค์ให้เกิดระบบนิเวศการ
 เกษตรที่ยั่งยืน ผลผลิตมีความปลอดภัยต่อผู้บริโภค มีการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมโดยใช้
 หลักการสร้างควมหลากหลายทางชีวภาพในระบบการเกษตรให้เกิดการผสมผสานเกื้อกูลซึ่งกันและ
 กัน หลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีสังเคราะห์ เน้นการหมุนเวียนใช้ทรัพยากรในไร่นาให้เกิดประโยชน์สูงสุด
 เช่น เศษเหลือของพืชให้เป็นอาหารสัตว์และปลา มูลและซากของสัตว์และปลาใช้เป็นปุ๋ยของพืชและ
 เป็นอาหารของจุลินทรีย์ที่ช่วยปรับปรุงบำรุงดิน พืชตระกูลถั่วช่วยตรึงไนโตรเจนในอากาศให้เป็น
 ไนโตรเจนในรูปของอาหารพืช เป็นต้น

3. วิวัฒนาการของเกษตรอินทรีย์

มนุษยชาติได้รู้จักการเพาะปลูกพืชมานับเป็นเวลาไม่ต่ำกว่า 10,000 ปี แล้ว ซึ่งต้องถือว่ามนุษย์ได้
 ทำการเกษตรอินทรีย์ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา เนื่องจากการเกษตรที่ปฏิบัติมานั้นไม่ได้ใช้สารเคมีสังเคราะห์
 และอาศัยธรรมชาติสภาพแวดล้อม

3.1 การเกษตรอินทรีย์ในต่างประเทศ

ชนวน รัตนวราหะ (2545 : 4 - 6) ได้กล่าวไว้ว่า การเกษตรอินทรีย์ที่ใช้หลักวิทยาศาสตร์ได้
 เริ่มต้นขึ้นครั้งแรกในทวีปยุโรป ในปี พ.ศ. 2479 โดยเซอร์อัลเบิร์ต ไชวาร์ต ได้เผยแพร่ผลงานชื่อ คัมภีร์
 เกษตร (An Agricultural testament) และเลดี้ บัลโฟร์ ได้ผลิตผลงานเรื่องดินที่มีชีวิต (Living Soil)
 ที่ใช้เวลาของการทดลองและวิจัยอย่างต่อเนื่องเป็นเวลา 30 ปี เพื่อเป็นการสนับสนุนการเกษตรและ
 เพื่อเป็นการพิสูจน์ให้เห็นพลังของดินที่มีสิ่งมีชีวิตที่สามารถปรับปรุงความอุดมสมบูรณ์ของดิน โดยไม่
 จำเป็นต้องให้ปุ๋ยเคมีและทำให้สามารถเพิ่มผลผลิตการเกษตรและคุณภาพที่ปลอดภัยต่อสุขภาพของผู้
 บริโภค ต่อมาในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 กระแสของเกษตรอินทรีย์ได้หยุดชะงักไป และเริ่มกลับมา
 ต้นตัวอีกครั้งในปี พ.ศ. 2488 โดยสมาคมดิน (Soil Association) ของประเทศอังกฤษ ได้เสนอผล
 งานวิจัยที่แสดงผลกระทบของสารเคมีต่อชีวิตมนุษย์ ซึ่งความคิดดังกล่าวได้ถูกเผยแพร่ไปสู่ประเทศ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ต่าง ๆ ทั้งในยุโรป อเมริกา แคนาดา และญี่ปุ่น ต่อมาสหพันธ์การเกษตรอินทรีย์ระหว่างประเทศ เรียกว่า “ไอโอม” เป็นองค์กรที่ได้ถูกจัดตั้งขึ้นโดยการร่วมมือระหว่างองค์กรกลางระหว่างประเทศที่เป็นศูนย์กลางของการดำเนินการเกษตรอินทรีย์ทั้งในด้านวิชาการ การผลิต การกำหนดมาตรฐานและการตรวจรับรอง ในปัจจุบันมีสมาชิกประมาณไม่ต่ำกว่า 500 องค์กร ในประเทศสมาชิก 185 ประเทศ องค์กร ไอโอม ได้กำหนดมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ขึ้นในปี 2532 ซึ่งใช้เป็นมาตรฐานในการผลิตสินค้าอินทรีย์เพื่อจำหน่ายให้แก่ผู้บริโภคในกลุ่มประเทศยุโรปเป็นครั้งแรก

ในประเทศสหรัฐอเมริกา ความสนใจด้านเกษตรอินทรีย์เริ่มต้นในปี พ.ศ. 2488 (หลังสงครามโลกครั้งที่ 2) Ehrenfried Pfeiffer ชาวอเมริกันเชื้อสายเยอรมันได้เป็นผู้บุกเบิกในการก่อตั้งสถาบันเกษตรอินทรีย์ขึ้น และได้เผยแพร่ผลงานวิจัยด้าน “ เกษตรอินทรีย์ ” ซึ่งต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น “ เกษตรฟื้นฟู ” มีการปลูกพืชร่วมกับการเลี้ยงสัตว์ ใช้พันธุ์พืช-สัตว์ที่มีคุณภาพ มีการจัดการเรื่องดินน้ำอย่างเป็นระบบ มีการวิเคราะห์คุณสมบัติของดินและน้ำ ในปี 2532 เริ่มมีการจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากเกษตรอินทรีย์ ผ่านกลุ่มบริษัท Living Farm ส่งไปขายทั่วสหรัฐอเมริกา

ในประเทศญี่ปุ่นเริ่มมีการสนใจเกษตรอินทรีย์มาเป็นเวลานานแล้ว ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ. 2478 โดยโมโกจิ โอคาตะ ได้ก่อตั้งองค์กรศาสนา เซโด คิวเซเคียว ซึ่งได้เน้นปรัชญาพื้นฐานจากความเชื่อที่ว่า สวรรค์บนพื้นพิภพจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อสามารถจัดโรคภัยไข้เจ็บ ความยากจน การทะเลาะวิวาทบาดหมางให้หมดไปได้ และหนึ่งในแนวทางของการนำไปสู่ความสำเร็จดังกล่าวก็คือ การทำเกษตรกรรมธรรมชาติที่ปราศจากสารเคมีเป็นพิษเพื่อให้ได้ผลผลิตที่เป็นอาหารปลอดภัยต่อมนุษย์ ต่อมาในวงการแพทย์และนักวิจัยชั้นนำของประเทศเริ่มตระหนักถึงพิษภัยที่เกิดขึ้นจากสารพิษตกค้างในอาหาร ได้มีการจัดตั้งสหกรณ์การทำเกษตรอินทรีย์หรือเกษตรธรรมชาติในประเทศญี่ปุ่นมี 2 แบบ คือ

1. แบบของมานาโซบุ ฟูกุโอกะ นักธรรมชาติวิทยา ได้เสนอแนวทางทำการเกษตรธรรมชาติ โดยใช้หลัก “ 4 ไม่ ” คือ ไม่ไถพรวน ไม่ใส่ปุ๋ย ไม่กำจัดโรคแมลงและไม่กำจัดวัชพืช เน้นการสร้างความปลอดภัยหลายทางชีวภาพเช่นเดียวกับที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติให้เกิดความสมดุลของสรรพสิ่งมีชีวิตที่ควบคุมประชากรซึ่งกันและกัน

2. แบบของโมกิชิ โอคาตะ สนใจและสนับสนุนการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ที่หลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีสังเคราะห์ทุกชนิดในการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ เน้นการปรับปรุงดินโดยใช้สารอินทรีย์ควบคู่กับการทำให้ดินมีชีวิตในระบบการผลิต เพื่อให้ความปลอดภัยทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค ซึ่งเป็นระบบการผลิตที่ใกล้เคียงกับการเกษตรแบบดั้งเดิมรวมทั้งเป็นการฟื้นฟูและอนุรักษ์สภาพแวดล้อมตามแนวทางการเกษตรแบบยั่งยืนและเป็นเกษตรกรรมทางเลือก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากสถานการณ์ปัจจุบัน ผลผลิตจากการผลิตระบบเกษตรอินทรีย์จึงเป็นที่ต้องการและได้รับความนิยมนำมาบริโภค การค้าระหว่างประเทศได้ให้ความสำคัญกับสินค้าเกษตรอินทรีย์มากขึ้น โดยเฉพาะตลาดยุโรป สหรัฐอเมริกา แคนาดา ออสเตรเลีย และญี่ปุ่น ประกอบกับนโยบายการเกษตรของกลุ่มในประเทศองค์กรเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organization for Economics Cooperation and Development, OECD) ได้มุ่งเน้นให้เกิดความเพียงพอของอาหาร (Food Security) ความปลอดภัยของอาหาร (Food Safety) รวมทั้งการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ในยุโรป ผลผลิตเกษตรอินทรีย์ เริ่มมีการจำหน่ายในตลาดท้องถิ่น (nich - market) เมื่อประมาณปี 2530 ต่อมาได้ขยายวงไปสู่ตลาดซูเปอร์มาร์เก็ตมากขึ้น ในประเทศอิตาลี สวิตเซอร์แลนด์ เยอรมันนี และเดนมาร์ก ต่างให้ความสำคัญต่อการผลิตและการบริโภคอาหารที่ผลิตโดยวิธีธรรมชาติเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 10 ต่อปี โดยเฉพาะสินค้าประเภทผัก ผลไม้ ธัญพืชต่างๆ ผลิตภัณฑ์นม น้ำผลไม้ กาแฟ เนื้อสัตว์ แม้กระทั่งไวน์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534 เป็นต้นมา รัฐบาลของหลายประเทศและสหภาพยุโรปได้ออกกฎระเบียบเกี่ยวกับมาตรฐานสินค้าเกษตรที่ปลอดภัย สันติภาพ เกษตรที่นำเข้ามาจากต่างประเทศจะมีการเข้มงวดด้านสุขอนามัย และระบบการผลิตที่รักษาคุณภาพแวดล้อมมากขึ้น จะอนุญาตให้มีการนำเข้าสินค้าที่ปลอดภัยตามมาตรฐานที่กำหนด โดยมีการบังคับใช้แล้วตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2539

นอกจากนี้ประชาชนในสหภาพยุโรปได้นิยมบริโภคอาหารจากธรรมชาติกันมากขึ้น รวมทั้งสินค้าอาหารที่ปลอดภัยจากสารพิษ หรือจากการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ซึ่งได้มีการตั้งมาตรฐานไว้สูงมาก ทั้งสินค้าที่ผลิตในสหภาพยุโรปเองและที่นำเข้ามาจากประเทศ ราคาสินค้าจากการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์จะสูงกว่าราคาสินค้าที่ผลิตแบบธรรมดาประมาณร้อยละ 20-50 ซึ่งเป็นสิ่งจูงใจให้มีการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์มากขึ้น ปริมาณการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ในปัจจุบันมีประมาณร้อยละ 5-10 ของผลผลิตรวมทั้งหมดและมีอัตราการเพิ่มถึงปีละ 10-20 เปอร์เซ็นต์

ในปี 2543 รัฐบาลของประเทศต่างๆในยุโรปหลายประเทศได้ตั้งเป้าหมายการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ไว้ค่อนข้างสูง เช่น เดนมาร์กได้ตั้งเป้าหมายการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่ปลอดภัยเพื่อบริโภคภายในประเทศให้ได้ถึงร้อยละ 40 ของสินค้าเกษตรทั้งหมดของประเทศ ในขณะที่ประเทศสวีเดนได้ตั้งเป้าหมายการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ไว้ร้อยละ 10 ส่วนประเทศสวิตเซอร์แลนด์ได้ตั้งเป้าหมายการผลิตสินค้าอินทรีย์และสินค้าจากระบบการผลิตแบบผสมผสาน (Integrated Production

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

System) ที่ใช้สารเคมีน้อยในการผลิตทั้งหมด ในสหรัฐอเมริกา กลุ่ม Living farms ผลิตสินค้าที่มีคุณภาพสูงและปลอดจากสารพิษโดยได้กำหนดมาตรฐานการผลิตเน้นถึงการใช้อินทรีย์ในทุกขั้นตอนการผลิต

3.2 เกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย

วรรณลดา สุนันทพงศ์ศักดิ์ (2545 : 8 - 9) กล่าวไว้ว่า การเริ่มต้นเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยมีการพัฒนาขึ้นจากประสบการณ์ในทางปฏิบัติของเกษตรกรและนักวิชาการเกษตร อาจกล่าวได้ว่าบุคคลแรกที่เป็นผู้ริเริ่มทดลองเกษตรอินทรีย์คือ คุณพันธุเลิศ บุรณศิริปิน ซึ่งเป็นทั้งเกษตรกร นักวิชาการ และเคยดำรงตำแหน่งบริหารในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยทำการทดลองในสวนไม้ผลที่ไร่วังน้ำค้างและสวนผักทางภาคเหนือของประเทศไทย หลักการจัดการใช้ปุ๋ยอินทรีย์นั้นมีการผลิตปุ๋ยหมักจากวัสดุใบไม้ต่างๆ หลีกเลียงการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช นอกจากนี้เกษตรกรเจ้าของสวนส้มคือ คุณอรรรณพ ต้นสกุล จบการศึกษาทางด้านเกษตรและทำการเกษตรแบบใช้สารเคมีในช่วงแรกซึ่งประสบปัญหา จากการใช้สารเคมีในสวนส้มเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นการเพิ่มต้นทุนการผลิตก่อให้เกิดปัญหาต่อระบบนิเวศของสิ่งมีชีวิตในดินมีการแพร่ระบาดของโรคแมลง โดยได้ทำการพัฒนาวิธีปฏิบัติระบบเกษตรอินทรีย์ในสวนส้ม เมื่อ ปี พ.ศ. 2526 ได้ใช้สมุนไพรทดแทนสารเคมีซึ่งเป็นสูตรผสมของสะเดา ฟ้า ตระไคร้หอม บดรวมกันแล้วแช่น้ำไว้ 1 คืน จากนั้นผสมน้ำฉีดกับส้มเขียวหวานและมะม่วง พบว่าประสบความสำเร็จในการควบคุมเพลี้ยอ่อน เพลี้ยไฟ ไรแดงและหนอนชอนใบ

ความสำเร็จของคุณอรรรณพ ต้นสกุล ดำเนินไปพร้อมกับการเริ่มต้นโครงการพัฒนาเทคนิคเกษตรกรรมอินทรีย์ในประเทศไทย โดยองค์กรพัฒนาเอกชนหลายองค์กร การใช้สมุนไพรในสวนไม้ผลนั้น ทำให้เกษตรกร สามารถนำไปปรับใช้ในพื้นที่นาข้าว แปลงผัก และสวนผลไม้ชนิดอื่นๆ อาจกล่าวได้ว่าเป็นที่บุกเบิกแนวทางเกษตรอินทรีย์อีกบุคคลหนึ่งในประเทศไทย

ชนวน รัตนวราหะ (2545 : 7) กล่าวไว้ว่า การดำเนินการพัฒนาทางด้านวิชาการผลิต และกิจกรรมเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยมีหลายรูปแบบโดยองค์กรพัฒนาเอกชน สหกรณ์ บริษัทเอกชน ดังนี้ คือ

1. องค์กรพัฒนาเอกชน

องค์กรพัฒนาเอกชนนับเป็นกลุ่มผู้บุกเบิกงานเกษตรอินทรีย์ท่ามกลางกระแสการต่อต้านและไม่ค่อยจะเห็นด้วยจากภาคราชการในระยะแรก ในบรรดาองค์กรที่เป็นผู้บุกเบิกทางการเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย เช่น เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก ชมรมเกษตรธรรมชาติแห่งประเทศไทย สมาคมเทคโนโลยีที่เหมาะสม ได้เริ่มจัดทำมาตรฐานผลิตภัณฑ์เกษตรกรรมทางเลือกในปี พ.ศ. 2536

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการทำงานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

โดยใช้ระบบมาตรฐานจากยุโรป แคนาดา ออสเตรเลีย และญี่ปุ่น และได้เริ่มผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ออกไปจำหน่ายในบางประเทศของสหภาพยุโรปเป็นเวลาไม่ต่ำกว่า 10 ปีมาแล้ว

2. สหกรณ์การเกษตร

ในช่วงระหว่างปี 2535 เป็นต้นมา โดยการประสานงานและการผลักดันของ พ.อ.สุรินทร์ ชลประเสริฐ อดีตอธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์ และนางดาราท พวงสุวรรณ อดีตผู้อำนวยการกองโรคพืชและจุลชีววิทยา กรมวิชาการเกษตร (2535 – 2539) ได้ร่วมกันส่งเสริมและสนับสนุนการผลิตกล้วยหอมในระบบเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งออกไปประเทศญี่ปุ่น ทั้งนี้โดยมีสหกรณ์ผู้บริโภคได้แห่งประเทศญี่ปุ่นเป็นคู่สัญญาในการนำเข้าและมีสหกรณ์การเกษตรของประเทศไทยดังนี้

2.1 สหกรณ์การเกษตรท่ายาง จำกัด จ.เพชรบุรี

2.2 สหกรณ์การเกษตรบ้านลาด จำกัด จ.เพชรบุรี

2.3 สหกรณ์การเกษตรระแม จำกัด จ.ชุมพร

สหกรณ์ดังกล่าวทำธุรกิจการผลิตและส่งออกกล้วยหอมทองอินทรีย์ร่วมกับสมาชิกของสหกรณ์จำนวน 300 ราย ในพื้นที่ 1,500 ไร่ ทั้งนี้โดยสหกรณ์ทำหน้าที่รวมผลผลิตทำความสะอาดบรรจุหีบห่อส่ง ขนส่งกำกับและควบคุมการผลิต และเป็นตัวแทนในการเจรจาธุรกิจ ปัจจุบันสมาชิกสหกรณ์จาก 2 จังหวัดส่งกล้วยหอมอินทรีย์ไปจำหน่ายปีละประมาณ 750 ตัน และมีแนวโน้มของการขยายตลาดเพิ่มขึ้นต่อไป

3. บริษัทในเครือนครหลวง จำกัด และบริษัทในเครือสยามวิวัฒน์

ใน พ.ศ. 2535 บริษัทดังกล่าวได้ขอความสนับสนุนจากกรมวิชาการเกษตร เพื่อปลูกข้าวอินทรีย์ไปจำหน่ายต่างประเทศ โดยจัดทำโครงการความร่วมมือระหว่างกรมวิชาการเกษตร ภาคเอกชน และชาวนาในพื้นที่จังหวัดเชียงรายและพะเยา ในพื้นที่ 10,000 ไร่ ได้ผลผลิตรวมประมาณ 1,200 – 1,500 ตัน ซึ่งได้รับการรับรองจากองค์กรตรวจสอบคุณภาพในประเทศอิตาลี ซึ่งเป็นสมาชิกของสมาพันธ์การเกษตรอินทรีย์ระหว่างประเทศ (IFOAM) เป็นข้าวอินทรีย์ที่ได้รับการยอมรับจากประเทศในประชาคมยุโรป (European Community, EU)

4. โครงการนำร่องการผลิตพืชในระบบเกษตรอินทรีย์

โดยกรมส่งเสริมการส่งออกกระทรวงพาณิชย์ร่วมกับกรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีแห่งประเทศไทย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และบริษัทเอกชน ร่วมกันจัดทำโครงการผลิตพืช 5 ชนิด ได้แก่ หน่อไม้ฝรั่ง ข้าวโพดฝักอ่อน กระเจี๊ยบเขียว กล้วยไข่ สับปะรด ในแบบเกษตรอินทรีย์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 เพื่อส่งเสริมการผลิตพืชอินทรีย์ทั้ง 5 ชนิด ในการส่งออกไปจำหน่ายในตลาดต่างประเทศ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3.3 บุคคลผู้ริเริ่มเกษตรอินทรีย์

ชวนน รัตนวราหะ (2545 : 13 – 21) ได้กล่าวถึงบุคคลที่ริเริ่มเกษตรอินทรีย์ไว้ดังนี้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงได้รับพระราชสมัญญานามว่า ทรงเป็น “ กษัตริย์เกษตร ” ในพระราชภารกิจที่พระองค์ได้ทรงปฏิบัติอย่างต่อเนื่องตลอดเวลาในช่วงรัชสมัยที่ทรงครองราชย์ตลอดมานั้นพระองค์ทรงปฏิบัติพระราชภารกิจเพื่อช่วยเหลือพสกนิกร โดยเฉพาะชาวชนบทที่มีอาชีพเกษตรกรรม สิ่งที่พระองค์ได้ทรงมีพระราชดำริในการปรับปรุงอาชีพการเกษตรนั้นได้ทรงเน้นหลักการที่พอสรุปได้ดังนี้

1. การเกษตรที่อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติไปพร้อมๆกับการผลิตที่ได้ผลดีอย่างต่อเนื่อง ทรงให้ความสำคัญต่อการแก้ปัญหาดินและน้ำ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเกษตร การหมุนเวียนใช้ทรัพยากรธรรมชาติในไร่นาให้เกิดประโยชน์สูงสุด
2. การเกษตรที่พึ่งตนเอง สามารถอุ้มชูตนเองในแนวทางของพระราชดำริสการเกษตรทฤษฎีใหม่และเศรษฐกิจพอเพียง
3. การเกษตรที่ใช้หลักการผสมผสานระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

นอกจากนี้โครงการที่เกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรที่ทรงมีพระราชดำริให้ดำเนินการ ทรงเน้นให้เป็นการผสมผสานการเกษตรทุกแขนง อาทิ พืช ปศุสัตว์ ประมง ป่าไม้ การพัฒนาที่ดิน การสหกรณ์ ฯลฯ ในลักษณะของการดำเนินงานที่เป็นองค์รวม ตัวอย่าง เช่นโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาตามแนวพระราชดำริทั้ง 6 ศูนย์ เป็นต้น สิ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริและทรงพระราชทานแก่พสกนิกรในด้านการเกษตรนั้นเป็นหลักการของการเกษตรยั่งยืนซึ่งเป็นต้นแบบและหลักการของเกษตรอินทรีย์ ฉะนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงเป็นผู้ริเริ่มงานเกษตรอินทรีย์ของไทยในยุคปัจจุบัน

3.3.1 บุคคลผู้ริเริ่มการทำเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย

ในส่วนของบุคคลในวงการต่างๆทั้งในราชการและเกษตรกรได้ให้ความสนใจ ผลักดันเกษตรอินทรีย์ในไทยสมควรได้รับการบันทึกไว้มีดังนี้

3.3.1.1 หลวงพ่อนาน สุทรสีโล

หลวงพ่อนาน เป็นชาวสุรินทร์ ครอบครัวเป็นชาวนาได้รับการศึกษาประถมปีที่ 4 ต่อมาได้บวชเรียนตั้งแตปี 2492 เป็นต้นมาจนได้เป็นนักรรรมเอก ได้ใช้ชีวิตของการเป็นพระพัฒนาช่วยเหลือประชาชนที่มีอาชีพการเกษตรตลอดเวลา เช่น การจัดตั้งสหบาลข้าวเพื่อให้มีการ

กั๊ยมข้าวและรับฝากข้าวในช่วงเวลาที่มีราคาข้าวตกต่ำ การตั้งกลุ่มออมทรัพย์ กองทุนร้านค้า และได้ริเริ่มให้ชาวนาในจังหวัดสุรินทร์ได้รวมตัวกันเป็นกลุ่มทำการปลูกข้าวอินทรีย์เพื่อขายภายในประเทศ และส่งออกไปยังต่างประเทศ หลวงพ่อนานนับเป็นบุคคลหนึ่งที่ได้อุทิศตนให้การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทย

3.3.1.2 สมณะเสียงศีล ชาตะวาโร

เป็นคนอำเภออินทบุรี จังหวัดสิงห์บุรี เป็นบุตรของคหบดีที่มีฐานะของอำเภออินทบุรี เคยรับราชการกรมไปรษณีย์โทรเลขต่อมาได้เกิดศรัทธากับพุทธศาสนาในแนวทางของกลุ่มอโศก ซึ่งเน้นการพึ่งตนเองและเสียสละให้กับสังคม ท่านเสียงศีลได้สนใจการเกษตรธรรมชาติซึ่งได้เรียนรู้จากท่านพุกโองกะ และจากประสบการณ์ที่ได้ปฏิบัติเมื่อจำพรรษาอยู่ ณ ปฐมอโศก ได้จัดรายการทางวิทยุหลายรายการโดยเฉพาะรายการ “ เพื่อนช่วยเพื่อน ” ซึ่งเป็นรายการที่แนะนำ ตอบปัญหา ให้กับผู้ฟังทางด้านการเกษตรธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ เป็นเวลาต่อเนื่องไม่ต่ำกว่า 20 ปี

ท่านเสียงศีลได้ก่อตั้งศูนย์เพื่อนช่วยเพื่อนขึ้น ณ บริเวณบ้านของโยม พ่อแม่ที่อำเภออินทบุรี ศูนย์นี้ได้ทำนํ้าหมักชีวภาพที่มีความหลากหลายในสูตรและสรรพคุณ ทั้งที่ใช้บำรุงพืช รักษาโรค และบำบัดน้ำเสีย ทั้งนี้โดยทั้งแจกและขายให้ประชาชนในราคาถูก รวมทั้งทำเกษตรธรรมชาติเป็นตัวอย่างกับประชาชนได้เรียนรู้ไปกับศูนย์แห่งนี้ด้วย

3.3.1.3 ศาสตราจารย์ นายแพทย์ ประเวศ วะสี

ท่านผู้นี้ถึงแม้โดยการศึกษาและอาชีพจะเป็นแพทย์ก็ตาม แต่ท่านได้ให้ความสนใจกับปัญหาต่างๆของประเทศ เช่น ปัญหาทางสังคม การเมือง การปกครอง การศึกษา และการเกษตรในแนวทางที่ประชาชนซึ่งเป็นชาวไร่ชาวนาจะมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีโดยมีอาหารและปัจจัยพื้นฐานจากการประกอบอาชีพการเกษตร โดยยึดหลักการพึ่งตนเอง ท่านได้เขียนหนังสือชื่อ “ พุทธธรรมกับเกษตรกรรม ” ซึ่งเป็นหนังสือที่อธิบายได้ว่า การเกษตรในแนวทางของการปฏิบัติเขียวที่ปลูกพืชเดียวในพื้นที่กว้างขวางเพื่อการค้าขายนั้น นอกจากเกษตรกรจะอดอยากเพราะไม่มีอาหารแล้วเกษตรกรจะขาดทุน และมีหนี้สิน สิ่งแวดล้อมจะเสื่อมโทรม แต่ถ้าเกษตรกรทำการเกษตรที่มีความหลากหลายแบบไร่นาสวนผสม นอกจากจะมีอาหารครบหมู่ในการบริโภคแล้ว ต้นทุนจะต่ำเพราะดินจะดีไม่ต้องใส่ปุ๋ยเคมี ศัตรูพืชจะไม่เกิดระบาด นอกจากนี้ท่านได้สนับสนุนให้มีรายการโทรทัศน์ “ เวทีชาวบ้าน ” ซึ่งมุ่งที่จะถ่ายทอดความสำเร็จของการเกษตรที่ใช้แนวทางเกษตรอินทรีย์ เพื่อให้สาธารณชนได้ทราบถึงข้อเท็จจริงในความเป็นประโยชน์ของเกษตรอินทรีย์ต่อสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3.3.1.4 พลตรี จำลอง ศรีเมือง

อดีตรัฐมนตรีว่าการกรุงเทพมหานคร หัวหน้าพรรคพลังธรรม และรองนายกรัฐมนตรี ได้ประกาศต่อสาธารณชนเมื่อปี 2535 ว่าเกษตรกรชาวไร่ชาวนามีหนี้สิน และสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย เนื่องจากทำการเกษตรในระบบปฏิวัติเขียว ที่ลงทุนสูงแต่ราคาพืชผลไม่แน่นอนจึงเสี่ยงต่อการขาดทุน ฉะนั้น เพื่อให้เป็นตัวอย่างเป็นรูปธรรมในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว จึงได้ลงมือทำการเกษตรธรรมชาติ (เกษตรอินทรีย์) ตามชื่อโครงการว่า โครงการเกษตรอยู่รอดในพื้นที่ประมาณ 100 ไร่ โดยมีเกษตรกรที่ร่วมโครงการประมาณ 10 ราย ซึ่งได้รับการจัดสรรที่ดินรายละประมาณ 10 ไร่ ที่อำเภอหนองปรือ และอำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ในปัจจุบัน ปี 2544 การเกษตรธรรมชาติที่ได้ลงมือทำมาเป็นเวลาประมาณ 10 ปี ได้ประสบความสำเร็จเป็นแบบอย่างให้กับผู้สนใจได้ไปศึกษาความรู้ด้านการเกษตรธรรมชาติจำนวนมาก จึงนับว่าท่านเป็นผู้ที่บุกเบิกงานเกษตรธรรมชาติ (เกษตรอินทรีย์) ท่านหนึ่งที่ควรบันทึกไว้

3.3.1.5 ดร. โกวิท วรพิพัฒน์

อดีตปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2534-37) ที่ได้สนับสนุนการเกษตรปลอดสารพิษในช่วงที่ท่านได้รับราชการในตำแหน่งอธิบดีกรมการศึกษานอกโรงเรียน และปลัดกระทรวงฯ โดยได้ให้โรงเรียนต่างๆ ในสังกัดต่างกระทรวงศึกษาธิการได้ทำการเกษตรปลอดสารพิษเพื่อเป็นอาหารกลางวัน โดยใช้วิธีการปลูกพืชผักในมุ้งตาข่ายซึ่งเป็นคุณูปการต่อส่วนรวมที่ทำให้นักเรียนได้ตระหนักต่อพิษภัยของสารพิษที่ใช้ในการเกษตรและรู้จักวิธีการเกษตรที่ปลอดสารพิษ ในชีวิตส่วนตัวของท่านก็ได้ทำการเกษตรปลอดสารพิษเป็นงานอดิเรกซึ่งนับเป็นบุคคลหนึ่งที่ได้มีส่วนผลักดันการเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทย

3.3.1.6 มหาอยู่ สุนทรทัตย์

เป็นคนบ้านสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ได้บวชเรียนที่วัดมหาธาตุกรุงเทพฯหลายปี เมื่อลาสิกขาบทก็กลับไปอยู่บ้านเกิดยึดอาชีพทำนา และด้วยความรู้ในธรรมที่ได้จากบวชเรียนและมีวินัยในตนเองในการประกอบอาชีพการเกษตรที่ใช้หลักของการพึ่งพิงธรรมชาติในระบบไร่นาสวนผสม มีการหมุนเวียนใช้ทรัพยากรในไร่นาอย่างมีประโยชน์สูงสุด โดยการเกื้อกูลระหว่าง พืช สัตว์ จุลินทรีย์ ทำให้ลดต้นทุนการผลิต โดยไม่ต้องใช้ปุ๋ยเคมี สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ผลผลิตก็เพิ่มมากขึ้นตามลำดับ และความหลากหลายของพืช สัตว์ ปลา ในระบบฟาร์ม ทำให้ครอบครัวมีสิ่งจำเป็นในการดำรงชีพอย่างอุดมสมบูรณ์ในพื้นที่การเกษตรประมาณ 50 ไร่ มีการเลี้ยงปลาในนาข้าว เลี้ยงเป็ด ไก่ ไก่วง สุกร ปลูกผลไม้บ้านนาชนิด ฟางข้าวที่เป็นผลพลอยได้จากการทำนาได้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

นำมาคลุมพื้นดินในบริเวณเพาะปลูกพืชทำให้ดินได้รับการปรับปรุงตลอดเวลา รายได้ที่เกิดขึ้นจากการทำไร่นาสวนผสมนี้ประมาณ 120,000 บาท ต่อเดือน (ข้อมูลปี 2533)

มหาอยู่ สุนทรทัย นับเป็นบุคคลที่เปรียบเสมือนกับครูผู้ถ่ายทอดการเกษตรแบบผสมผสานปลอดสารพิษซึ่งถือได้ว่าเป็นเกษตรอินทรีย์รูปแบบหนึ่ง เพราะในช่วงกว่า 20 ปีที่ผ่านมาได้มีประชาชนไปดูงานและเรียนรู้วิธีการทำเกษตรอินทรีย์จากฟาร์มของมหาอยู่มากมายนับเป็นจำนวนเป็นแสนคนขึ้นไปอีกทั้งยังเป็นวิทยากรบรรยายในการเกษตรอินทรีย์ในสถาบันต่างๆที่จัดขึ้นจนเป็นที่รู้จักของคนในวงการเกษตรทั่วประเทศ

3.3.1.7 ผู้ใหญ่วิบูลย์ เข็มเฉลิม

ผู้ใหญ่วิบูลย์ เข็มเฉลิม เป็นผู้ใหญบ้านห้วยหิน ตำบลลาดกระโทง อำเภอสลนาลัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา มีประสบการณ์ในอาชีพการเกษตรมาหลายรูปแบบ โดยเฉพาะการเกษตรในแนวทางปฏิบัติเขียวซึ่งเน้นการปลูกพืชเดี่ยว เช่น ฝ้าย มันสำปะหลัง ในพื้นที่ของตนเองประมาณ 200 ไร่ ลงทุนโดยการกู้เงินจากธนาคาร และนายทุนเงินกู้เพื่อการดำเนินงานดังกล่าว แต่เมื่อทำไปประมาณ 10 ปี ปรากฏว่ามีหนี้สินล้นพ้นตัว เนื่องจากราคาผลผลิตต่ำ และผันแปรในขณะที่ต้องใช้หนี้และดอกเบี้ยที่เพิ่มขึ้นตลอดเวลา ในที่สุดได้ตัดสินใจขายที่ดินเกือบทั้งหมดเพื่อใช้หนี้ คงเหลือที่ดินทำกินไว้เพียง 9 ไร่ หลังจากนั้นก็เริ่มทำการเกษตรโดยใช้หลักการ ปลูกทุกอย่างที่บริโภคในครอบครัวเป็นอันดับแรกเหลือจากบริโภคแล้วจึงขาย ทั้งนี้โดยปลูกพืชสมุนไพรที่หลากหลายไปพร้อมๆกันกับไม้ยืนต้นในรูปแบบของ “วนเกษตร”

จากการทำวนเกษตรที่พึ่งตนเองซึ่งเป็นเกษตรอินทรีย์รูปแบบหนึ่ง หลังจากนั้นชีวิตความเป็นอยู่ของครอบครัวมีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้นตามลำดับ และสังคมก็ให้ความนับถือเนื่องจากได้ช่วยเหลือเพื่อนบ้านในกิจกรรมต่างๆโดยเฉพาะการรักษาโรคโดยสมุนไพรที่ได้จากวนเกษตร ในปัจจุบันสวนของผู้ใหญ่วิบูลย์ เข็มเฉลิม ได้รับการยอมรับให้เป็น “วนเกษตร” ที่ประชาชนทั้งในและต่างประเทศได้ใช้เป็นที่พักผ่อนและดูงานตลอดมานับเป็นเวลาเกือบ 20 ปี

3.3.1.8 อาจารย์ อารมณ์ พุกกะมาน (ภูมิพินนา)

เป็นสุภาพสตรีที่มีอดีตเป็นรองผู้ว่ากรุงเทพมหานคร ในสมัยพลตรีจำลอง ศรีเมือง เป็นผู้ว่าฯ ท่านผู้มีศรัทธาแก่กล้าในเกษตรอินทรีย์ ทั้งได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองในการทำวนเกษตรที่อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ แต่ก็ต้องประสบอุปสรรคเนื่องจากพื้นที่ถูกน้ำท่วมเสียก่อนที่จะได้เห็นผลของความสำเร็จ อาจารย์อารมณ์เป็นผู้ที่ทำให้วิทยากรของปุ๋ยหมักพืช (Fermented Plant Juice) มาแพร่หลายในประเทศไทย โดยท่านได้เป็นผู้เชิญ Mr.Cho ชาวเกาหลี ซึ่งเป็นนายกสมาคมเกษตรธรรมชาติแห่งประเทศไทย ได้มาบรรยายและเผยแพร่เคล็ดลับของการทำน้ำปุ๋ยหมัก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พืชที่กรมวิชาการเกษตรเมื่อเดือนกรกฎาคม 2540 จากวันนั้นเป็นต้นมาเกษตรกรไทย ได้รับเอาวิธีการดังกล่าวไปทดลองทำด้วยตนเอง และพัฒนาจนในปัจจุบันได้เป็นที่ยอมรับทั้งในราชการและเกษตรกรทั่วประเทศ ซึ่งมีผลทำให้การเกษตรอินทรีย์ที่ต้นทุนต่ำ และกำไรเพิ่มมากขึ้น จึงนับว่าอาจารย์อาภรณ์ ภูมิพัตนา เป็นบุคคลสำคัญต่อการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทยคนหนึ่ง

3.3.1.9 นายคำเดื่อง ภาษี

นายคำเดื่องเป็นชาวนาบ้านโนนเข้ว่า ตำบลดอนมนต์ อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ มีประสบการณ์แรกเริ่มในอาชีพการเกษตรที่ล้มเหลวจากการเกษตรแบบปฏิวัติเขียว โดยการปลูกอ้อยส่งโรงงานน้ำตาล ด้วยการลงทุนค่าพันธุ์ ค่าปุ๋ยเคมี ค่าสารเคมีกำจัดศัตรูพืช แต่ราคาผลผลิตที่ผันแปรและตกต่ำและมีหนี้ธนาคารเกือบ 70,000 บาท ต่อมาได้รับคำแนะนำจากน้องสาวซึ่งปฏิบัติธรรมให้สนใจธรรมะ รวมทั้งได้อ่านเรื่องการทำเกษตรธรรมชาติของท่าน มาชาโนบุ ฟูกุโอะกะ และโดยบังเอิญที่ได้เฝ้าสังเกตดูต้นข้าวที่งอกจากเมล็ดที่ตกอยู่ใกล้กองฟางที่มีฟางคลุมดินว่า ข้าวแตกกอเจริญเติบโตดี และออกรวงงาม ซึ่งตรงกับที่ ท่านฟูกุโอะกะ ปลูกข้าวด้วยการคลุมฟางจึงนับเป็นจุดเริ่มต้นของการปลูกข้าวโดยวิธีเกษตรธรรมชาติ ต่อมาได้ใช้วิธีเดียวกันในการปลูกพืชอื่นๆ เช่น พืชผักผลไม้ ซึ่งเรียกระบบนี้ว่า “สวนหญ้านาฟาง” จนได้ผลเป็นที่น่าพอใจสามารถเป็นตัวอย่างให้กับชาวนารายอื่นๆ ได้มาดูงานและไปปฏิบัติด้วยตนเอง

นายคำเดื่อง มีคุณสมบัติเฉพาะตัวที่ดีที่สามารถจะบรรยายและตอบคำถามที่ทำให้ผู้ฟังการบรรยายเรื่องเกษตรธรรมชาติ สามารถจะเข้าใจและเห็นความเป็นจริงในข้อดีของการเกษตรธรรมชาติได้อย่างดี และในขณะนี้ได้เปิดมหาวิทยาลัยชาวนาเพื่อถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตรธรรมชาติแก่เกษตรกรผู้สนใจ ที่อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์อีกด้วย

3.3.1.10 นายประพัฒน์ ปัญญาชาติรักษ์

นายประพัฒน์ ปัญญาชาติรักษ์ สำเร็จปริญญาตรีวนศาสตร์บัณฑิตจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในยุคประชาธิปไตยเปงปาน 14 ตุลาคม 2516 ภายหลังจากการทำงานเอกชนในการปลูกสร้างสวนป่าระยะหนึ่ง ได้ลาออกและริเริ่มทำสวนส้มสวนตัวชื่อ “เพชรล้านนา” ที่อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง โดยตั้งความหวังไว้ว่าจะได้ใช้ความรู้ที่ได้อ่านเรียนมาจากมหาวิทยาลัยให้เกิดประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพอย่างแท้จริง การทำสวนส้มในระยะแรก นายประพัฒน์ฯ ได้ใช้หลักการเกษตรตามแนวทางของการเกษตรปฏิวัติเขียว กล่าวคือใช้ทั้งปุ๋ยเคมีและสารกำจัดศัตรูพืชในการบำรุงรักษาสวนส้มตามระยะเวลาที่มีความจำเป็น แต่จากประสบการณ์พบว่านอกจากต้นทุนการผลิตจะสูงมากแล้วยังพบกับปัญหาความเป็นพิษของสารเคมีที่ใช้อย่างมาก สัตว์มีอยู่ตามธรรมชาติและสัตว์เลี้ยงได้รับพิษจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชได้ตายไปเป็นจำนวนมาก จึงได้มาคิดทบทวนรวมทั้ง

คำแนะนำที่ได้รับจากเพื่อนรุ่นพี่ที่เป็นอาจารย์ (ดร.โกศล เจริญสม) อยู่ที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ว่า ควรจะนำเอาหลักการและวิธีการทางชีวภาพมาใช้ในการป้องกันกำจัดศัตรูพืชและการปรับปรุงดิน ภายหลังจากการปรับเปลี่ยนวิธีการถึงแม้ผลผลิตโดยรวมจะลดลงจากเดิมที่ใช้สารเคมี แต่มีกำไรมากขึ้นและสภาพแวดล้อมได้ปรับปรุงไปสู่ความสมดุลตามธรรมชาติมากขึ้น จึงได้ใช้วิธีการชีวภาพมาตลอดจนได้รับการรับรองจากกรมวิชาการเกษตรว่าสวนส้ม “เพชรล้านนา” เป็นสวนส้มปลอดสารพิษ ต่อมาทางราชการได้ใช้สวนส้มแห่งนี้เป็นที่ฝึกอบรมเกษตรกรสวนส้มที่น่าสนใจ จนขณะนี้วิทยาการได้เผยแพร่ไปสู่สวนส้มในภาคเหนือและภาคต่างๆ นอกจากนี้นายประพัฒน์ฯ ยังเป็นบุคคลที่ได้ผลักดันให้นโยบายรัฐบาลยุค พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี ได้ถือเอาเกษตรอินทรีย์เป็นแนวทางที่สำคัญในการพัฒนาการเกษตร ทั้งโดยสนับสนุนให้เกษตรกรสร้างความเข้มแข็งโดยการทำเกษตรอินทรีย์ และผลักดันให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางของการเกษตรอินทรีย์อีกด้วย นายประพัฒน์ ปัญญาชาติรักษ์ ได้รับพระบรมราชโองการแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งนับว่านายประพัฒน์ ปัญญาชาติรักษ์ เป็นบุคคลที่มีคุณูปการที่สำคัญของเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทยคนหนึ่ง

3.3.1.11 นายเกษมศักดิ์ แสนโกชน์

ข้าราชการกระทรวงมหาดไทยที่เติบโตในเส้นทางชีวิตรับราชการเป็นลำดับ จนได้เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดสุรินทร์ เมื่อปี 2542 โดยที่เกือบตลอดเวลาของการรับราชการได้คลุกคลีอยู่กับชาวไร่ ชาวนาในภาคอีสาน จึงได้เห็นสภาพของความยากจน เป็นหนี้สินของเกษตรกรที่เกิดขึ้นจากการประกอบอาชีพการเกษตรแบบปฏิกิริยาลูกโซ่ และได้พยายามหาทางช่วยเหลือตามกำลังและหน้าที่ในราชการที่ทำอยู่มาตลอดเวลา ครั้นเมื่อได้เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดสุรินทร์ก็ได้ประกาศให้จังหวัดสุรินทร์เป็นจังหวัดเกษตรอินทรีย์ และได้ผลักดันในทุกทางที่จะสนับสนุนเกษตรกรได้ทำการเปลี่ยนแปลงจากการใช้สารเคมีมาเป็นเกษตรอินทรีย์จนในปัจจุบันจังหวัดสุรินทร์นับเป็นจังหวัดที่มีการเกษตรอินทรีย์กว้างขวางที่สุด จึงนับว่า นายเกษมศักดิ์ แสนโกชน์ เป็นข้าราชการที่มีคุณประโยชน์ต่อการเกษตรอินทรีย์ที่ควรยกย่องท่านหนึ่ง

3.3.1.12 นายอนุศิษฐ์ อังรรัตนศิลป์

นายอนุศิษฐ์ อังรรัตนศิลป์ ในอดีตเคยประกอบอาชีพค้าขายปุ๋ยเคมี สารเคมีกำจัดศัตรูพืช อยู่ในฐานะที่ร่ำรวย ต่อมาได้ทำการลงทุนในการทำการเพาะปลูกพืชไร่นาในลักษณะของพืชเชิงเดี่ยวตามหลักการของการเกษตรปฏิกิริยาลูกโซ่ เช่น ข้าวโพด ฝ้าย มันสำปะหลัง และประสบกับความล้มเหลวเป็นหนี้สิน ต่อมาได้หันมาสนใจการเกษตรธรรมชาติที่เน้นการใช้ จุลินทรีย์ในการปรับปรุงดิน ได้ศึกษาและเรียนรู้ประโยชน์ของหลักการเกษตรที่พึ่งพิงธรรมชาติและได้เปรียบกับ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการทำงานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หลักพุทธธรรมพบว่าเป็นสิ่งที่สอดคล้องซึ่งกันและกัน จนเกิดความศรัทธาอย่างแรงกล้าในหลักการเกษตรกรรมชาตินั้นได้ตั้งชมรมเกษตรกรรมชาติขึ้น และออกแนะนำเกษตรกรในท้องถิ่นต่างๆให้หันมาทำเกษตรอินทรีย์ปลอดสารพิษ จึงนับว่านายอนุศิษฎ์ อารงรัตนศิลป์ เป็นบุคคลที่มีส่วนในการพัฒนาการเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย

3.3.1.13 นายเดชา ศิริพัฒน์ นายวิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ และนายวิฑูรย์ ปัญญากุล

สามบัณฑิตทางการเกษตร คนแรกจากมหาวิทยาลัยขอนแก่นและสองคนถัดมาจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และคนหลังสุดได้ศึกษาต่อปริญญาโทจากมหาวิทยาลัยในประเทศออสเตรเลีย โดยที่ทั้งสามคนเมื่อสำเร็จจากมหาวิทยาลัยแล้วได้ใช้ชีวิตส่วนใหญ่ของชีวิตการทำงานอุทิศให้กับการพัฒนาชนบทในด้านการเกษตรอินทรีย์มาตลอดระยะเวลาไม่น้อยกว่า 20 ปี ได้เขียนหนังสือและบทความที่เป็นการเผยแพร่การเกษตรอินทรีย์ รวมทั้งได้เป็นผู้อภิปรายในที่สาธารณะต่างๆเพื่อสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นกับสาธารณะชนในการเกษตรอินทรีย์ตลอดมา จึงควรบันทึกไว้ว่าบุคคลทั้งสามมีคุณูปการต่อการพัฒนาการเกษตรอินทรีย์ของไทย

3.3.2 ผู้ริเริ่มการเกษตรอินทรีย์ในต่างประเทศ

ในขณะที่วิทยาการของประเทศที่พัฒนาแล้วในซีกตะวันตก รวมทั้งประเทศพัฒนาในตะวันออกกำลังมุ่งไปในทางการเพิ่มผลผลิตโดยวิธีเคมี และได้ละทิ้งความห่วงใยต่อความสำคัญของระบบนิเวศการเกษตรซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ แต่ในขณะเดียวกันก็ยังมีมนุษย์ผู้ที่ยืนหยัดในสิ่งที่เป็นหลักการที่ถูกต้องในการเกษตรที่พึ่งระบบนิเวศธรรมชาติในการเกษตร ท่านเหล่านั้นเรียงตามลำดับก่อนหลังได้ดังนี้

3.3.2.1 Albercht Thaer (พ.ศ. 2295 – 2371)

ท่านผู้นี้ได้พยายามทำให้สาธารณชนได้เห็นถึงความสำคัญของการปรับปรุงดินเพื่อให้พืชแข็งแรงต้านทานต่อโรคและศัตรูพืช และการปลูกพืชหมุนเวียนเพื่อลดการระบาดของโรคและศัตรูพืช

3.3.2.2 Justus von Leibig (พ.ศ. 2346 – 2416)

ท่านผู้นี้ได้เป็นผู้ตั้งกฎของความต้องการอาหารของพืช “ The Law of Minimum in Plant Nutrition ” และได้ให้ความสนใจต่อการปลูกพืชหมุนเวียนเพื่ออนุรักษ์ความอุดมสมบูรณ์ของดิน การปรับปรุงแร่ธาตุและอาหารพืชตามธรรมชาติ การตรึงไนโตรเจนของพืชตระกูลถั่วที่เป็นพืชอาหาร และเป็นพืชคลุมดิน การวิจัยการปลูกพืชหมุนเวียนได้เป็นหัวใจของการวิจัยการเกษตรในยุคนั้นเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันซึ่งล้วนเป็นผลงานของผู้บุกเบิกการเกษตรอินทรีย์ท่านนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3.3.2.3 Sir Albert Howard (พ.ศ. 2416 – 2517)

ท่านผู้นี้ได้ใช้เวลาส่วนใหญ่ในการศึกษาสิ่งมีชีวิตในดินที่ประเทศอินเดีย และจากการศึกษาดังกล่าวได้ค้นพบเทคนิคใหม่ในการทำปุ๋ยหมักที่เรียกว่า “ Indore Compost “ ซึ่งวิธีการนี้ได้มีการถ่ายทอดอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน Sir Howard ได้ชี้ให้เห็นว่าความเจริญเติบโตของพืชนั้นขึ้นอยู่กับคุณภาพของดินที่ดี ท่านได้ให้ความเห็นว่าการป้องกันกำจัดโรคและศัตรูพืชนั้นควรจะเน้นด้วยวิธีการปรับปรุงดินและควรต้องรู้ด้วยว่าดินมีสภาพอย่างไร โรคและศัตรูพืชจึงจะชอบหรือไม่ชอบมากกว่าการที่จะพ่นสารเคมีในการป้องกันกำจัดเมื่อเกิดการระบาด ซึ่งการใช้สารเคมีในการกำจัดนั้นจะสร้างปัญหาให้เกิดขึ้นตามมาอย่างไม่รู้จบ โดยเฉพาะผลกระทบที่มีต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนที่เกิดจากพิษตกค้างของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ใช้

3.3.2.4 Mokichi Okada (พ.ศ. 2425 – 2498)

เมื่อเยาว์วัยโมกิชิ เกิดในครอบครัวที่ยากจนและมีสุขภาพอ่อนแอไม่แข็งแรง เมื่อเติบโตได้เป็นนักปรัชญาและสนใจการวิจัยเกษตรกรรมชาติ จนกระทั่งในปี 2478 ได้เปิดเผยถึงหลักการและแนวทางการเกษตรกรรมชาติที่เน้นการทำให้เกิดสมดุลและวิวัฒนาการของมนุษย์และสิ่งมีชีวิตที่มีความยั่งยืนด้วยการอนุรักษ์ระบบนิเวศวิทยาที่สอดคล้องกับธรรมชาติโดยให้ความสำคัญต่อการปรับปรุงบำรุงโดยปราศจากการใช้สารเคมี โมกิชิได้กล่าวว่า “ หลักการของเกษตรกรรมชาติ คือการนำพลังอันสูงส่งตามธรรมชาติของดิน มาใช้ให้เป็นประโยชน์แต่จนบัดนี้มนุษย์ก็ยังไม่ทราบถึงคุณสมบัติที่แท้จริงของดิน ซึ่งความจริงนั้นควรกล่าวว่ายังไม่มีผู้ใดบอกให้ทราบมากกว่า “ โมกิชิ โอคาเดะนับว่าเป็นบุคคลที่ได้อุทิศให้กับการเกษตรอินทรีย์ธรรมชาติทั้งด้านกำลังทรัพย์ กำลังกาย และกำลังสมอง โดยได้ตั้งสมาคมที่มีชื่อว่า “ Mokichi Okada Association มีชื่อย่อว่า MOA “ เพื่อเผยแพร่หลักการเกษตรกรรมชาติไปทั่วโลกขณะนี้

3.3.2.5 Rudolf Steiner (พ.ศ. 2463 -)

ได้พัฒนาแนวคิดของการเกษตรที่มีพลังของชีวิต (vital force) ซึ่งเรียกการเกษตรดังกล่าวนี้ว่า Bio - Dynamic Agriculture ซึ่งนับเป็นวิวัฒนาการในแนวความคิดของการเกษตรอินทรีย์ที่ละเว้นการใช้สารเคมีสังเคราะห์เท่านั้น แต่จะให้ความสำคัญของพลังที่เกิดจากดวงดาวในสุริยจักรวาล โดยเฉพาะพลังจากดวงจันทร์ที่อยู่ใกล้โลกที่สุดที่มีต่อสิ่งมีชีวิตบนพื้นโลก ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเกษตรอย่างไม่มีทางหลีกเลี่ยง Steiner ได้อธิบายให้เห็นถึงความแตกต่างของการเพาะปลูกพืชในระยะของตำแหน่งของดวงจันทร์ที่ทำมุมกับโลกที่ต่างต่างกัน พลังแรงดึงดูดของดวงจันทร์ที่มีอิทธิพลต่อการขึ้นลงของน้ำทะเล คุณภาพของอาหารที่เกิดจากเกษตรอินทรีย์ที่มีผลดีต่อสุขภาพที่ต่างจากอาหารที่ได้จากการเกษตรที่ใช้สารเคมี Steiner ได้สร้างเครือข่ายระหว่างเกษตรกรและ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประชาชนเพื่อให้ทุกคนตระหนักถึงปัญหาการเสื่อมความอุดมสมบูรณ์ของดินและการเสื่อมคุณภาพของอาหารประเด็นดังกล่าวนี้ได้เป็นสิ่งกระตุ้นให้สาธารณชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของการเกษตรอินทรีย์มากขึ้นเป็นลำดับ

3.3.2.6 Lady Eve Balfour (พ.ศ. 2442 – 2533)

สุภาพสตรีท่านนี้ได้อุทิศทั้งกำลังกาย กำลังใจ และกำลังทรัพย์ ให้กับการพัฒนาการเกษตรอินทรีย์เป็นอย่างมาก โดยท่านได้ยกสมบัติที่เป็นฟาร์มในจังหวัด Suffolk ในภาคตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศอังกฤษ เพื่อให้เป็นสถานีวิจัยการเกษตรอินทรีย์ นอกจากนี้ท่านได้อุทิศเวลาให้กับงานวิจัยเกษตรอินทรีย์อย่างต่อเนื่องเป็นเวลาถึง 30 ปี งานวิจัยชิ้นนี้ได้รับการเรียกชื่อตามชื่อของสถานีวิจัยว่า “ The haughley Experiment “ งานวิจัยชิ้นสำคัญนี้เป็นเสาหลัก ในประวัติศาสตร์ของการเกษตรอินทรีย์ ด้วยเหตุผลเนื่องมาจากงานวิจัยที่ได้ทำอย่างต่อเนื่องเป็นเวลายาวนานกว่า 30 ปี โดยใช้หลักการของการทำฟาร์มที่ให้ความสำคัญขององค์รวม และได้มีการติดตามเปลี่ยนแปลงของปัจจัยต่างๆ เช่น ความอุดมสมบูรณ์ของดิน สถานการณ์การระบาดของศัตรูพืช ผลผลิต รายได้นิเวศโดยรวมของฟาร์ม การเปรียบเทียบระหว่างการปรับปรุงดินโดยวิธีอินทรีย์กับเคมี และที่สำคัญคือได้เห็นว่า สุขภาพที่ดีของมนุษย์ขึ้นอยู่กับการที่ได้บริโภคผลผลิตที่ได้จากการเกษตรที่ใช้หลักการของการเกษตรอินทรีย์ซึ่งในปัจจุบันได้มีการรู้จักกันอย่างกว้างขวางในชื่อว่า “ อาหารปลอดภัย ”

3.3.2.7 Hans Muller and Hans Peter Rusch (พ.ศ. 2492)

Muller เป็นนักชีววิทยาชาวสวิส ส่วน Rusch เป็นนายแพทย์ชาวเยอรมัน ทั้งสองท่านได้วางรากฐานการเกษตรอินทรีย์ชีวะ (Organic – Biological) ในสวิสเซอร์แลนด์ ในปี 2492 และในประเทศเยอรมันและออสเตรเลียในเวลาต่อมา โดยที่ Rusch ได้ให้ความสนใจต่อสุขภาพอนามัยและความสุขสมบูรณ์ของมนุษย์ที่จะได้รับอันตรายจากการเกษตรที่ใช้ปุ๋ยเคมีในระยะยาว ทั้งสองท่านได้เริ่มแนวคิดของการหมุนเวียนของสารชีวภาพ ในระบบวงจรของดิน พืชสัตว์ มนุษย์ โดยที่วงจรดังกล่าวนี้จะเกิดขึ้นได้ครบเฉพาะในการใช้ปรับปรุงบำรุงดินโดยวิธีอินทรีย์เท่านั้น ถึงแม้ว่าแนวคิดครั้งหนึ่งในอดีตจะไม่ได้รับการยอมรับจากการวิจัยทางวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ก็ตาม แต่สิ่งที่ยืนยันความถูกต้องของทั้งสองท่านนี้ ก็คือ องค์การเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับการริเริ่มก่อตั้งขึ้นมาโดยความร่วมมือของท่านทั้งสองนี้คือ Bioland ในประเทศเยอรมันนี้ VSBLO ในประเทศสวิสเซอร์แลนด์ และ Ernteverband ในประเทศออสเตรเลีย เป็นองค์กรเกษตรอินทรีย์ที่มีสมาชิกมากที่สุดในโลกและมีความยั่งยืนต่อเนื่องมาจนทุกวันนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงแก้ไข หรือทำซ้ำโดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

**ห้องสมุดคณะเทคโนโลยีการเกษตร
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าฯ ลาดกระบัง**

3.3.2.8 Masanobu Fukuoka (พ.ศ. 2457)

ฟูคูโอกะ เป็นชาวญี่ปุ่น เกิดและเติบโตที่เมืองมัตซึยาม่า เกาะคิวชิว สำเร็จ การศึกษาด้านจุลชีววิทยา ทำงานเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐในหน่วยงานของการตรวจกักกันพืชอยู่ระยะ หนึ่ง ต่อมาได้เกิดแรงบันดาลใจว่าการเกษตรที่ดีนั้นควรจะต้องเป็นการเกษตรที่ตอบสนองต่อความมี สุขภาพที่ดีของประชาชนของผู้บริโภค และรักษาสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติให้มีความอุดมสมบูรณ์ อย่างยั่งยืน ต่อมาได้ลาออกจากงานของรัฐมาทำการเกษตรอินทรีย์โดยใช้หลักการพึ่งพิงทางธรรม ชาติให้มีความอุดมสมบูรณ์อย่างยั่งยืน โดยยึดหลักอกรรม (Do nothing) คือ ไม่ไถพรวน ไม่กำจัด วัชพืช ไม่ใส่ปุ๋ยเคมี และไม่กำจัดศัตรูพืช ทั้งนี้ฟูคูโอกะได้ใช้หลักของการสร้างความหลากหลายทาง ชีวภาพทำให้เกิดความสมดุลตามธรรมชาติในไร่นา ท่านผู้นี้ได้เผยแพร่หลักการของการเกษตรอินทรีย์ ให้กับท่านผู้ที่สนใจจากทุกมุมโลก ท่านได้เขียนหนังสือที่ได้รับการต้อนรับจากสาธารณชนทั่วโลกชื่อ “ The one straw revolution ” ได้รับการแปลเป็นภาษาไทยโดย นางสาวรสนา ไตลิตระกุล ชื่อ “ การ ปฏิวัติยุคสมัยด้วยฟางเส้นเดียว ” ฟูคูโอกะได้รับรางวัลแมกไซไซ ปี พ.ศ. 2431 ท่านผู้นี้นับเป็น ปรมจารย์การเกษตรอินทรีย์ของคนเอเชีย

3.3.2.9 Mr. Han Kyo Cho

เป็นชาวเกาหลี เกิดในครอบครัวของเกษตรกร ชีวิตในวัยเด็กสนใจการ เกษตร และเป็นสมาชิกของสมาคมยุวเกษตรกรได้สร้างผลงานต่างๆในขณะที่ยังเป็นยุวเกษตรกร จน ได้รับรางวัลดีเด่นจากประธานาธิบดีถึง 3 ครั้ง ต่อมาได้มีประสบการณ์ที่พบว่า น้ำจากการหมักผักกิม จี เมื่อเททิ้งลงไปในดินที่มีการปลูกพืชจะมีผลทำให้พืชงอกงาม และดินมีโครงสร้างที่ดีขึ้น จึงได้ทำ การค้นคว้า ทดลอง น้ำหมักชีวภาพประเภทต่างๆ เช่น ทำจากผัก ผลไม้ ทำจากการหมักปลา ทำ จากน้ำข้าวข้าว รวมถึงหมักจากนม ฯลฯ

Mr. Cho ได้นำประสบการณ์มาเปิดเผยให้คนไทยได้รับทราบ โดยการชักนำ ของอาจารย์อาภรณ์ ภูมิพินนา เมื่อกรกฎาคม 2540 นับจากนั้นเป็นต้นมาวิทยาการทางด้านนี้ได้ เผยแพร่และมีการพัฒนาอย่างกว้างขวางในประเทศไทยเป็นอย่างยิ่งคนหนึ่ง

3.3.3 องค์การพัฒนาการเกษตร

เป็นที่น่ายินดีว่าในปัจจุบันถึงแม้การเกษตรในแนวทางนี้จะเป็นการเกษตรที่มีผู้ให้ การสนับสนุนน้อยและเกษตรกรส่วนใหญ่ก็ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลการครอบงำของการเกษตรในแนว ปฏิวัติเขียวก็ตาม แต่ก็ยังมีเกษตรกรจำนวนหนึ่งที่ยึดมั่นอยู่ในหลักการที่ถูกต้องได้รวมกลุ่มกันอย่าง เหนียวแน่นทั้งโลก ในลักษณะของชมรม สมาคม และองค์กรที่มีเครือข่ายอยู่ทั่วโลกกว่า 180

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประเทศ ได้แก่ สหพันธ์การเกษตรอินทรีย์ระหว่างประเทศ (The International Federation of Organic Agriculture Movement) ซึ่งมีชื่อย่อเรียกว่า IFOAM นอกจากนั้นในแต่ละประเทศก็จะมีองค์กรที่ดำเนินการในเรื่องของการเกษตรอินทรีย์มีอยู่มากมาย เช่น Bioland ในประเทศเยอรมัน VSBL0 ในประเทศสวีเดน MOA (Mokichi Okada Association) ในประเทศญี่ปุ่น Organic Farming Association of Canada ในประเทศแคนาดาและ Agrecol ในประเทศอิตาลี ฯลฯ

4. มาตรฐานเกษตรอินทรีย์

4.1 ความเป็นมาของมาตรฐานเกษตรอินทรีย์

ชมรมเกษตรอินทรีย์แห่งประเทศไทย (2545) ได้กล่าวไว้ถึงความเป็นมาของมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ไว้ดังนี้

- ประเทศสหรัฐอเมริกา (United States of America : U.S.A) ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติผลิตภัณฑ์อาหารอินทรีย์ (Organic Food Production Act – OFPA) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 (ค.ศ. 1990) และมีการแก้ไขในปี (ค.ศ. 1996)

- ตลาดร่วมกลุ่มประเทศยุโรป (European Unity : EU.) ได้มีการรวบรวมข้อกำหนดของผลิตผลเกษตรอินทรีย์ ไว้ในข้อกำหนดของสภาตลาดร่วมยุโรป (EEC No.2092/91) และฉบับแก้ไข ข้อกำหนดส่วนใหญ่ให้คำแนะนำในการนำเข้าอาหารอินทรีย์ที่ผลิตจากประเทศอื่นๆภายใต้มาตรฐานการผลิต และมาตรการตรวจสอบที่เหมือนกันทุกประการ

- ประเทศญี่ปุ่น (Japan) รัฐบาลญี่ปุ่น ได้ประกาศใช้มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ เมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2544 โดยอ้างอิงกฎหมายมาตรฐานเกษตรญี่ปุ่น (Japan Agriculture Standard – JAS)

- ประเทศไทย (Thailand) ได้มีการกำหนดใช้มาตรฐานการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ หลังจากผ่านการปรับปรุงแก้ไขครั้งสุดท้าย เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2543 โดยคณะทำงานเฉพาะกิจปรับปรุงมาตรฐานการผลิตพืชอินทรีย์ของประเทศไทยและผ่านการเห็นชอบ ของคณะกรรมการบริหารงานวิจัยและพัฒนาเกษตรอินทรีย์ กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

- สมาพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (International Federation of Organic Agriculture Movement – IFOAM) ได้จัดทำเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำสำหรับตรวจสอบรับรองเกษตรอินทรีย์ เป็นที่ยอมรับในกลุ่มประเทศยุโรป โดยมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่ตรวจสอบรับรองคือ IOAS

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- สมาคมดินแห่งสหราชอาณาจักร (Soil Association UK.) องค์การที่ให้ความสำคัญต่อเกษตรอินทรีย์ มีประวัติศาสตร์ความเป็นมายาวนาน ได้พัฒนามาตรฐานการผลิตเกษตรอินทรีย์ และเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางในสหราชอาณาจักร
- องค์การเครือข่าย (Pesticide Network Action : PNA) เป็นองค์การเครือข่ายของสหราชอาณาจักร และประเทศเนเธอร์แลนด์ ที่กำลังปฏิบัติการเคลื่อนไหว ซึ่งจะทำให้มาตรฐานเกษตรอินทรีย์สากล เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.2 มาตรฐานการผลิตพืชอินทรีย์ของประเทศไทย (Standards for Organic Crop Production in Thailand)

กรมวิชาการเกษตร (2543 : 1 - 5) ได้กล่าวไว้ว่า ในปัจจุบันมีข้อกำหนดมาตรฐานการผลิตเกษตรอินทรีย์ในระดับสากล และใช้บังคับอยู่แล้วในหลายประเทศ เช่นประเทศสหรัฐอเมริกาได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติผลิตภัณฑ์อาหารอินทรีย์ (Organic Food Production Act-OFPA) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 และแก้ไขเพิ่มเติมในปี พ.ศ. 2539 ตลาดร่วมยุโรป (European Union-EU) ได้รวบรวมข้อกำหนดของผลิตผลเกษตรอินทรีย์ไว้ในข้อกำหนดของสหภาพตลาดยุโรป (EEC No.2012/91) และฉบับแก้ไข องค์การการค้าโลกยังไม่มีข้อกำหนดการผลิตเกษตรอินทรีย์ แต่ใช้การปฏิบัติตามคำแนะนำของ Codex Alimentarius สมาพันธ์ผู้ผลิตต้นสินค้าเกษตรอินทรีย์นานาชาติ International Federation of Organic Agriculture Movement-IFOAM ซึ่งเป็นองค์กรเอกชนที่มีสมาชิกทั่วโลกมากกว่า 100 ประเทศ ได้จัดพิมพ์มาตรฐานเบื้องต้นสำหรับเกษตรอินทรีย์และการแปรรูป ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532 และได้พัฒนาอย่างต่อเนื่องจนได้มาตรฐานที่ใช้เป็นแนวทางการผลิตเกษตรอินทรีย์

เพื่อให้เกษตรอินทรีย์เป็นที่ยอมรับในระดับชาติและระดับสากล ประเทศไทยจำเป็นต้องสร้างมาตรฐานการผลิตเกษตรอินทรีย์ ให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากลดังกล่าวข้างต้น ดังนั้นในปี พ.ศ. 2542 สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย โดยการสนับสนุนของกรมส่งเสริมการส่งออก กระทรวงพาณิชย์ ได้จัดทำมาตรฐานการผลิตพืชอินทรีย์ฉบับร่างขึ้น ซึ่งต่อมาได้มีการพิจารณาร่างดังกล่าวร่วมกัน โดยสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย กรมส่งเสริมการส่งออก และกรมวิชาการเกษตร เพื่อให้ได้มาตรฐานการผลิตพืชอินทรีย์ที่เหมาะสมในการใช้เป็นคู่มือการผลิตพืชอินทรีย์ของประเทศไทยต่อไป ทั้งนี้ได้มีการส่งมอบร่างมาตรฐานการผลิตพืชอินทรีย์ให้แก่กรมวิชาการเกษตร เมื่อวันที่ 17 กันยายน 2542 และกรมวิชาการเกษตรได้ทำประชาวิจารณ์ ร่างดังกล่าวเมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม 2543 หลังจากผ่านการปรับปรุงแก้ไขครั้งสุดท้ายเมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2543 โดยคณะทำงานเฉพาะกิจปรับปรุงมาตรฐานการผลิตพืชอินทรีย์ของประเทศไทย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการทำงานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

และผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการบริหารงานวิจัยและพัฒนาเกษตรอินทรีย์ กรมวิชาการเกษตร ให้ใช้เป็นมาตรฐานการผลิตพืชอินทรีย์ของประเทศไทย

โดยในมาตรฐานการผลิตพืชอินทรีย์ของกรมวิชาการเกษตรมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.2.1 คำจำกัดความ

4.2.1.1 พืชอินทรีย์ หมายถึง พืช ผลผลิตและผลิตภัณฑ์จากพืช ที่ได้จากการผลิตโดยใช้วัสดุธรรมชาติ ไม่ใช้พืชที่มีการตัดต่อสารพันธุกรรม รักษาความหลากหลายทางชีวภาพ และไม่ก่อให้เกิดมลภาวะแกสิ่งแวดล้อม

4.2.1.2 พืช หมายถึง ผลผลิต และผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรที่ได้จากพืชในสภาพสดหรือผ่านการแปรรูป

4.2.1.3 ผลผลิต หมายถึง พืชหรือส่วนของพืช ที่ผลิตจากระบบเกษตรอินทรีย์

4.2.1.4 ผลิตภัณฑ์ หมายถึง ผลผลิตจากพืช หรือส่วนของพืช ที่ผลิตจากระบบเกษตรอินทรีย์ โดยผ่านกรรมวิธีการแปรรูป

4.2.1.5 แผนการทำฟาร์มเกษตรอินทรีย์ หมายถึง ข้อมูลการทำฟาร์มที่สอดคล้องกับมาตรฐานเกษตรอินทรีย์

4.2.1.6 การสังเคราะห์ หมายถึง สารที่ผลิตโดยกระบวนการทางเคมี ซึ่งแตกต่างไปจากระบบการทางชีวภาพที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ

4.2.1.7 วัสดุปุ๋ย หมายถึง สารที่มีส่วนประกอบของธาตุไนโตรเจน ฟอสฟอรัส โพแทสเซียม หรือสารอื่น ๆ ที่เป็นธาตุอาหารของพืช

4.2.1.8 ปุ๋ยอินทรีย์ หมายถึง ปุ๋ยที่ได้จากพืชและสัตว์ ซึ่งผ่านกระบวนการย่อยสลายทางชีวภาพ

4.2.1.9 สารปรับปรุงพืช หมายถึง สารที่ใช้ปรับปรุงการเจริญเติบโต การให้ผลผลิต การควบคุมคุณภาพและลักษณะอื่น ๆ ของพืช

4.2.1.10 สารปรับปรุงบำรุงดิน หมายถึง วัสดุที่ช่วยปรับปรุงสภาพทางเคมี ชีวภาพ และกายภาพของดิน ให้เหมาะสมกับการเจริญเติบโตและให้ผลผลิตที่มีคุณภาพ

4.2.1.11 การป้องกันกำจัดศัตรูพืชจากพืช หมายถึง สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชที่ได้จากพืช

4.2.1.12 ผู้ผลิต หมายถึง ผู้ผลิตพืช ตามมาตรฐานการผลิตพืชอินทรีย์

4.2.1.13 ผู้แปรรูป หมายถึง ผู้ทำอาหารแปรรูปผลผลิตอินทรีย์เป็นผลิตภัณฑ์ โดย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กระบวนการอินทรีย์

4.2.1.14 ผู้ดำเนินการ ผู้ขนย้าย ผู้ประกอบการ หมายถึง ผู้ดำเนินการใด ๆ เกี่ยวกับ เกษตรอินทรีย์ ในการจัดหา ขนส่ง จำหน่าย ต่อจากผู้ผลิต หรือผู้แปรรูปจนถึงผู้บริโภค ซึ่งจะต้องมี ระบบการจัดเก็บข้อมูลตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์

4.2.1.15 หน่วยรับรองระบบการผลิตเกษตรอินทรีย์ หมายถึง หน่วยรับรองระบบการ ผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ คือ องค์กรภาครัฐซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการควบคุม กำกับ ดูแล มาตรฐานการ ผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ และให้การรับรองหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการออกไปรับรองและตรวจสอบ มาตรฐานการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์

4.2.1.16 หน่วยออกไปรับรองและตรวจสอบมาตรฐานการผลิตพืชแบบเกษตร อินทรีย์ หมายถึง หน่วยงานที่ทำหน้าที่ตรวจสอบและออกไปรับรองการผลิตพืชอินทรีย์ให้เป็นไปตาม มาตรฐานที่กำหนดไว้

4.2.2 แผนการผลิตการเกษตรอินทรีย์และการบันทึกข้อมูล

ผู้ขอจดทะเบียนรับรองการปลูกพืชอินทรีย์ จะต้องทำแผนการทำฟาร์มเกษตร อินทรีย์และการเก็บข้อมูลเพื่อการตรวจสอบ และพิจารณาอนุมัติ โดยองค์การรับรองคุณภาพและ มาตรฐาน ดังรายการต่อไปนี้

4.2.2.1 ชนิดพืชที่จะผลิต ต้องระบุชนิดพืชที่จะทำการผลิตทุกชนิด รวมถึงพืชป่า

4.2.2.2 พื้นที่ที่ใช้ผลิต ต้องมีเอกสารและข้อมูล แสดงที่ตั้งของฟาร์ม แผนผังของ ฟาร์ม ชนิดของดิน ประวัติการปลูกพืช การใช้ที่ดิน สภาพแวดล้อมรอบฟาร์ม และบริเวณที่จะอนุรักษ์ พืชป่า

4.2.2.3 แนวกันชนระหว่างพืช เป็นมาตรฐานการป้องกันการปนเปื้อนของสารเคมี ทางลม ทางน้ำ ทางอากาศ และอื่น ๆ ภายในฟาร์ม ระหว่างฟาร์มและบริเวณรอบนอก แนวกันชนต้อง มีขอบเขตและวิธีปฏิบัติที่ยอมรับ ตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์

4.2.2.4 แผนการจัดการดินเพื่อการผลิตพืชอินทรีย์ ตามระบบเกษตรที่ดีที่เหมาะสม เป็นแผนในด้านการปลูกพืชหมุนเวียน การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยพืชสด การจัดการเศษเหลือจากการเกษตร การป้องกันการชะล้างของปุ๋ย และการพังทลายของดิน

4.2.2.5 พันธุ์พืชที่ใช้ ต้องระบุชื่อ แหล่งที่มา วัสดุการปลูก ห้ามใช้พันธุ์พืชที่ได้จาก การตัดต่อพันธุกรรม และที่ได้จากวิธีการอื่น ๆ ที่ไม่สอดคล้องกับการเกษตรอินทรีย์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4.2.2.6 การปลูก ดูแลรักษาและเก็บเกี่ยว ต้องแสดงแผนการจัดการที่สอดคล้องกับ หลักการผลิตพืชอินทรีย์ และยึดหลักเกษตร ที่เหมาะสมในขั้นตอน การเตรียมแปลง การปลูก การให้น้ำ การใส่ปุ๋ย การกำจัดวัชพืช การควบคุมศัตรูพืช การควบคุมการเจริญเติบโตของพืช และการเก็บเกี่ยววิธีปฏิบัติใด ๆ ที่อาจไม่สอดคล้องกับหลักการปลูกพืชอินทรีย์ ให้เป็นไปตามข้อยกเว้นที่ระบุไว้ใน ภาคผนวกหรือมาตรฐานที่ผู้รับรองคุณภาพ

4.2.2.7 การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว ต้องแสดงวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ วิธีปฏิบัติ แผนการจัดการหลังจากเก็บเกี่ยว วิธีวิเคราะห์และควบคุมการปนเปื้อนของสารต้องห้าม ในขั้นตอนการขนย้าย การแปรรูป การบรรจุหีบห่อ การเก็บรักษา และการขนส่ง

4.2.3 การปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตเป็นแบบเกษตรอินทรีย์

เกษตรกรต้องเสนอแผนการจัดการฟาร์มที่ชัดเจนเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิต ดังนี้

- ประวัติฟาร์ม
- แผนการปรับเปลี่ยนและช่วงเวลา
- การวิเคราะห์ผลตกค้างของสารเคมีในดิน
- ประวัติการใช้สารเคมี
- ประวัติการใช้ดิน
- ระยะเวลาปรับเปลี่ยน

4.2.3.1 พื้นที่ทำการเกษตรอยู่ก่อนแล้วใช้เวลาปรับเปลี่ยน 1 ปี สำหรับพืชล้มลุก และ 3 ปี สำหรับพืชยืนต้น

4.2.3.2 พื้นที่เปิดใหม่ อาจได้รับการยกเว้นไม่ต้องมีระยะเวลาปรับเปลี่ยน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผลการวิเคราะห์ผลตกค้างของสารเคมีในดินและในผลผลิตและให้อยู่ในดุลพินิจของหน่วยงานรับรอง

4.2.3.3 ผลิตผลหรือผลิตภัณฑ์ ที่อยู่ในระหว่างการปรับเปลี่ยนและได้ปฏิบัติตามวิธีการของเกษตรอินทรีย์เป็นเวลาอย่างน้อย 1 ปี เรียกว่า “ผลิตผลหรือผลิตภัณฑ์กำลังปรับเปลี่ยน”

4.2.4 การติดฉลาก

การติดฉลากเพื่อแสดงว่าเป็นผลิตผลหรือผลิตภัณฑ์อินทรีย์ ต้องมีคุณสมบัติ

ดังนี้

4.2.4.1 เป็นผลิตผลหรือผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการผลิตตามมาตรฐานการผลิตพืช

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

อินทรีย์

4.2.4.2 เป็นผลิตภัณฑ์หรือผลิตภัณฑ์ที่ได้มีการตรวจสอบและรับรอง จากกรมวิชาการเกษตรหรือหน่วยงานที่กรมวิชาการเกษตรมอบหมาย

4.2.4.3 ข้อความบนฉลาก มี 2 แบบ คือ

- ผลิตภัณฑ์หรือผลิตภัณฑ์ปรับเปลี่ยน
- ผลิตภัณฑ์หรือผลิตภัณฑ์อินทรีย์

4.2.5 การวิเคราะห์สารพิษตกค้างในผลผลิต

ในการรับรองคุณภาพของผลิตภัณฑ์หรือผลิตภัณฑ์อินทรีย์นั้น ไม่จำเป็นต้องใช้วิธีวิเคราะห์ทางเคมีตรวจสอบสารพิษตกค้างในผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ ถ้าผลิตขึ้นจากขบวนการผลิตที่ผ่านการรับรองและตรวจสอบจากหน่วยออกใบรับรอง และตรวจสอบมาตรฐานของประเทศคู่ค้า หรือตามที่คณะกรรมการวิจัยและพัฒนาเกษตรอินทรีย์ กรมวิชาการเกษตรกำหนด

5. หลักการผลิตข้าวอินทรีย์

เนื่องจากผู้วิจัยได้ทำการศึกษากระบวนการเกษตรอินทรีย์โดยแยกตามพืชตัวอย่าง 3 ประเภท คือ ข้าว พืชผัก และไม้ผล ผู้วิจัยจึงได้ตรวจเอกสารหลักการผลิตข้าวอินทรีย์ไว้ในงานวิจัยด้วย ซึ่งเป็นพืชประเภทเดียวที่มีการจัดทำหลักการผลิตไว้อย่างเป็นทางการ (ภาพภาคผนวกที่ 1)

สถาบันวิจัยข้าว (2542 : 11-21) ได้กล่าวไว้ถึงหลักการผลิตข้าวอินทรีย์ไว้ดังนี้

การผลิตข้าวอินทรีย์มีหลักการว่า จะต้องหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีและสารที่ผ่านกระบวนการสังเคราะห์ทางเคมีทุกชนิดในทุกขั้นตอนการผลิตและการเก็บรักษาผลผลิต แต่ให้ใช้ความอุดมสมบูรณ์ของดินจากอินทรีย์วัตถุ (Organic matter) ในสภาพธรรมชาติ และเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดินด้วยวัสดุอินทรีย์ ในส่วนการป้องกันกำจัดศัตรูพืชใช้แมลงศัตรูธรรมชาติควบคุมการระบาด ใช้ข้าวพันธุ์ต้านทาน วิธีการปลูกและการจัดการพืชที่เหมาะสมเพื่อสร้างสมดุลธาตุอาหารในดินข้าวทำให้ต้นข้าวมีความแข็งแรงต้านทานโรคได้ดี และอาจใช้สารสกัดจากพืชในกรณีที่มีการระบาดรุนแรง ในด้านสัตว์ศัตรูข้าวให้ใช้วิธีกลและศัตรูธรรมชาติ ทั้งนี้จะต้องเลือกพื้นที่ให้มีความเหมาะสมตามเงื่อนไขดังกล่าวในเบื้องต้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5.1 ขั้นตอนการผลิต

หลักการและแนวทางปฏิบัติ

5.1.1 พื้นที่ปลูก

5.1.1.1 พื้นที่ปลูกควรที่มีขนาดใหญ่ ถ้าเป็นเกษตรกรรายย่อยควร รวมตัวกันผลิตในพื้นที่ติดต่อกันเป็นพื้นที่เกษตรอินทรีย์โดยเฉพาะ หากเป็นพื้นที่ขนาดเล็กควรอยู่ในภูมิภาคที่เหมาะสม เช่น พื้นที่ติดกับภูเขา แม่น้ำ หรือมีสิ่งแบ่งแยกตามธรรมชาติ

5.1.1.2 เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของดินโดยธรรมชาติค่อนข้างสูง-ปานกลาง

5.1.1.3 มีแหล่งน้ำที่มีคุณภาพดีเหมาะสมกับการเกษตรอย่างเพียงพอ

5.1.1.4 เป็นพื้นที่ห่างไกลจากพื้นที่ที่มีการใช้สารเคมีทางการเกษตร

5.1.1.5 เป็นพื้นที่ที่ไม่มีการใช้สารเคมีในปริมาณมากติดต่อกันเป็นเวลานาน หรือดินมีการปนเปื้อนของสารเคมีสูง ควรตรวจสอบสารพิษตกค้างในดินและน้ำ หากพบว่ามีสารปนเปื้อนสูงแต่จำเป็นต้องใช้พื้นที่ดังกล่าวผลิตข้าวอินทรีย์ ให้ปลูกข้าวโดยวิธีเกษตรอินทรีย์แต่ใช้ช่วงหลายฤดูจนแน่ใจว่าปลอดภัยจากสารพิษตกค้าง

5.1.1.6 เป็นพื้นที่ห่างจากถนนซึ่งมีรถยนต์วิ่งหนาแน่น

5.1.1.7 กำหนดให้พื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่เกษตรอินทรีย์โดยเฉพาะ

5.1.2 พันธุ์ข้าว

5.1.2.1 ใช้พันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพเมล็ดดี ตรงกับความต้องการของตลาดและมีราคาสูง

5.1.2.2 ใช้พันธุ์ข้าวที่มีการเจริญเติบโตเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของพื้นที่และให้ผลผลิตดี

5.1.2.3 ใช้พันธุ์ข้าวที่มีความต้านทานต่อโรคและแมลงศัตรูสำคัญที่ระบาดในพื้นที่ปลูก

5.1.3 เมล็ดพันธุ์ข้าว

5.1.3.1 เป็นเมล็ดพันธุ์ที่ผลิตโดยวิธีเกษตรอินทรีย์

5.1.3.2 เป็นเมล็ดพันธุ์ที่ผ่านการเก็บรักษาโดยไม่ใช้สารเคมีสังเคราะห์ แต่สามารถใช้สารสกัดจากพืช เช่น สารสกัดจากสะเดา ฯลฯ ในการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ข้าวได้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการทำงานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5.1.3.3 ใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวที่ได้มาตรฐานเมล็ดพันธุ์ สะอาด ปราศจากโรคแมลง และ เมล็ดวัชพืชที่ติดมากับเมล็ดพันธุ์ หากจำเป็นต้องป้องกันโรคที่ติดมากับเมล็ดพันธุ์ อนุญาตให้นำเมล็ดพันธุ์แช่ในสารละลายจุนดี (จุนดี 1 กรัม ต่อน้ำ 1 ลิตร) เป็นเวลา 20 ชั่วโมง แล้วล้างด้วยน้ำก่อนนำไปปลุก

5.1.4 การเตรียมดิน

5.1.4.1 ควรเตรียมดินอย่างดี ถูกต้องตามหลักการเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับการเจริญเติบโตของต้นข้าว ลดปัญหาความรุนแรงของวัชพืช โดยใช้เครื่องจักรกล หรือแรงงานสัตว์

5.1.4.2 ไม่ใช้สารควบคุมวัชพืชร่วมกับการเตรียมดิน

5.1.5 วิธีการปลุก

5.1.4.3 ควรปลุกโดยวิธีปักดำ เพื่อลดปัญหาวัชพืชเพราะการปลุกข้าวโดยวิธีปักดำมีการเตรียมดินที่ดี มีการควบคุมระดับน้ำในแปลง และต้นข้าวเจริญเติบโตล่วงหน้าวัชพืช ทำให้สามารถควบคุมวัชพืชได้

5.1.4.4 ควรใช้ระยะปักดำดีกว่าปกติเล็กน้อย เช่น 20×20 ซม. จำนวนต้นกล้า 5 ต้นต่อจับ ต้นกล้าอายุประมาณ 25 วัน การใช้ระยะปักดำค่อนข้างดีกว่าปกติเพื่อเพิ่มจำนวนของประชากรต้นข้าวลดความเสี่ยงการแตกกอเนื่องจากไม่ใช้ปุ๋ยเคมี

5.1.4.5 สำหรับพื้นที่ที่มีปัญหาวัชพืชน้อย และมีปัญหาเรื่องขาดแคลนแรงงานปักดำสามารถใช้วิธีปลุกแบบอื่นที่เหมาะสมได้ เช่น วิธีหว่านน้ำตม วิธีหยอดหรือวิธีหว่านข้าวแห้ง แต่ควรใช้อัตราเมล็ดพันธุ์ที่เหมาะสมกับความอุดมสมบูรณ์ของดินและปริมาณวัชพืชในพื้นที่

5.1.6 การจัดการดิน

5.1.6.1 ไม่เผาตอซัง ฟางข้าว และเศษอินทรีย์ในแปลงนา เพราะจะเป็นการทำลายอินทรีย์วัตถุ และจุลินทรีย์ดินที่มีประโยชน์

5.1.6.2 ควรนำวัสดุอินทรีย์ เช่น เศษพืชใส่แปลงนาให้สม่ำเสมอที่ละเล็กละน้อย

5.1.6.3 เพิ่มอินทรีย์วัตถุในดินโดยการปลุกพืชโดยเฉพาะพืชตระกูลถั่ว และใช้อินทรีย์วัตถุที่เกิดขึ้นในไร่มาให้ประโยชน์ต่อการปลุกข้าว

5.1.6.4 ไม่ปล่อยที่ดินให้ว่างเปล่าช่วงก่อนการปลุกข้าว และหลังการเก็บเกี่ยวข้าว แต่ควรปลุกพืชคลุมดินโดยเฉพาะพืชตระกูลถั่ว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5.1.6.5 ป้องกันการสูญเสียหน้าดินเนื่องจากการถูกชะล้าง โดยใช้วัสดุคลุมดินใช้พืชคลุมดินหรือการไถพรวนอย่างถูกวิธี

5.1.6.6 ควรวิเคราะห์ดินนาทุกปี เพื่อที่จะได้ทราบคุณภาพของดินและหาทางแก้ไขหรือปรับปรุงคุณภาพดินได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

5.1.7 การใช้ปุ๋ยอินทรีย์

5.1.7.1 ใช้ปุ๋ยอินทรีย์จากธรรมชาติ เช่น ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก และปุ๋ยพืชสด โดยเน้นการสร้างให้เกิดในพื้นที่ ที่ละเล็กที่ละน้อย สม่ำเสมอเป็นประจำ

5.1.7.2 การใช้ปุ๋ยพืชสด ต้องเลือกชนิด ระยะเวลาปลูก และการปฏิบัติที่เหมาะสม เพื่อให้ได้ปริมาณธาตุอาหารพืชสูงสุดและสมดุล

5.1.8 การใช้อินทรีย์วัตถุบางอย่างทดแทนปุ๋ยเคมี

5.1.8.1 ทดแทนปุ๋ยไนโตรเจน ใช้ แหนแดง สาหร่ายสีน้ำเงินแกมเขียว กากเมล็ดธัญพืชบางอย่างทดแทนปุ๋ยเคมีได้ เช่น สะเดา เลือดสัตว์แห้ง กระจุดกป่น

5.1.8.2 ทดแทนปุ๋ยฟอสฟอรัส ใช้หินฟอสเฟต กระจุดกป่น มูลไก่ มูลค่างควา กากเมล็ดพืช ขี้เถ้าไม้ สาหร่ายทะเล

5.1.8.3 ทดแทนปุ๋ยโพแทสเซียม ใช้ ขี้เถ้า และหินปูนบางชนิด

5.1.8.3 ทดแทนปุ๋ยแคลเซียม ใช้ ปูนขาว โดโลไมท์ เปลือกหอยป่น กระจุดกป่น

5.1.9 การจัดการน้ำ

5.1.9.1 รักษาระดับน้ำให้เหมาะสมกับระยะการเจริญเติบโตของต้นข้าว

5.1.10 ระบบการปลูกพืช

5.1.10.1 ปลูกข้าวเพียงปีละครั้งโดยเฉพาะในฤดูฝน

5.1.10.2 ปลูกพืชหมุนเวียนโดยเฉพาะพืชตระกูลถั่ว ก่อนและหลังการปลูก

ข้าว

5.1.10.3 อาจใช้การปลูกพืชร่วมระบบ เช่น ข้าวอินทรีย์ร่วมกับพืชตระกูลถั่ว

5.1.11 การควบคุมวัชพืช

5.1.11.1 เตรียมดินให้ดีเพื่อลดปัญหาวัชพืช

5.1.11.2 เลือกวิธีปลูกข้าวเพื่อลดปัญหาวัชพืช เช่น วิธีปักดำ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- 5.1.11.3 ใช้ระดับน้ำควบคุมวัชพืช
- 5.1.11.4 ใช้วัสดุคลุมดิน
- 5.1.11.5 ถอนด้วยมือ
- 5.1.11.6 ใช้เครื่องมือการเกษตร
- 5.1.11.7 ปลุกพืชหมุนเวียน
- 5.1.11.8 ใช้พันธุ์ข้าวที่สามารถแข่งขันกับวัชพืชได้ดี

5.1.12 การป้องกันแมลงและสัตว์ศัตรูพืช

5.1.12.1 ใช้พันธุ์ข้าวต้านทาน

5.1.12.2 ใช้วิธีการเกษตรกรรม เช่น

- กำหนดช่วงเวลาปลูกที่เหมาะสม
- ใช้อัตราเมล็ดและระยะปลูกที่เหมาะสม
- ปลูกพืชหมุนเวียนเพื่อตัดวงจรการระบาดของโรค แมลง และสัตว์

ศัตรูข้าว

- รักษาความอุดมสมบูรณ์ของดินและสมดุลของธาตุอาหารพืช
- การจัดการน้ำให้เหมาะสมเพื่อให้ต้นข้าวเจริญเติบโตดีสมบูรณ์และ

แข็งแรง

5.1.12.3 จัดการสภาพแวดล้อมไม่เหมาะสมกับการระบาดของโรคแมลง

และศัตรูข้าว เช่น

- กำจัดวัชพืช
- กำจัดเศษซากพืชที่เป็นโรคโดยใช้ปูนขาว หรือกำมะถันผงที่ไม่

ผ่านการสังเคราะห์ทางเคมี

- ปรับสภาพดินไม่เหมาะสมกับการระบาดของโรค
- รักษาระดับน้ำไม่เหมาะสมกับการระบาดของโรคและแมลงศัตรู

ข้าว

5.1.12.4 รักษาความสมดุลทางธรรมชาติโดยส่งเสริมการเผยแพร่ขยายปริมาณแมลงที่มีประโยชน์ และศัตรูธรรมชาติเพื่อควบคุมแมลง ศัตรูข้าว

5.1.12.5 ปลูกพืชขับไล่แมลงบนคันนา เช่น ตะไคร้หอม

5.1.12.6 ใช้สารสกัดจากพืช เช่น สะเดา ข่า ตะไคร้หอม ใบแคฝรั่ง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5.1.12.7 ใช้วิธีการ เช่น ใช้แสงไฟส่อง ใช้กับดัก ใช้กาวเหนียว

5.1.12.8 หากจำเป็นที่จะต้องใช้สารเคมีควรกระทำโดยทางอ้อม เช่น นำไปผสมกับเหยื่อล่อในกับดักแมลงและทำลายด้วยวิธีการที่เหมาะสม

5.1.13 การเก็บเกี่ยว ลดความชื้น และนวด

5.1.13.1 ใช้เครื่องนวดแล้วตากหรืออบลดความชื้นให้ต่ำกว่า 14 เปอร์เซ็นต์

5.1.13.2 ใช้เครื่องเก็บเกี่ยวหรือแรงงานคนเก็บเกี่ยว ตากสุ่มซึ่งไม่เกิน 3 วัน แล้วนวดด้วยเครื่องหรือแรงงานคน

5.1.14 การเก็บรักษาผลผลิต

5.1.14.1 ลดความชื้นเมล็ดข้าวเปลือกให้ต่ำกว่า 14 เปอร์เซ็นต์

5.1.14.2 เก็บผลผลิตไว้ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม เช่น เก็บในห้องที่ควบคุมอุณหภูมิ เก็บในภาชนะที่มิดชิด หรือใช้ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ในการเก็บรักษา

5.1.14.3 เก็บผลผลิตส่วนใหญ่ในรูปข้าวเปลือก แปรสภาพเป็นข้าวสารที่ต้องการในแต่ละครั้ง

5.1.15. การบรรจุหีบห่อ

5.1.15.1 บรรจุในถุงพลาสติกขนาด 1-5 กิโลกรัม โดยใช้วิธีอัดก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์หรือ ก๊าซเฉื่อย หรือเก็บในสภาพสุญญากาศ

5.2 เทคโนโลยีการผลิตข้าวอินทรีย์

5.2.1 พันธุ์ข้าว

เป็นพันธุ์ข้าวที่เจริญเติบโตได้ดีและสามารถให้ผลผลิตสูงในสภาพที่ดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ-ปานกลาง ด้านทานโรคและแมลงศัตรูพืชที่สำคัญในพื้นที่แข่งขันกับวัชพืชได้ดีมีลักษณะเมล็ดและคุณภาพการหุงต้มและรับประทานตรงต่อความต้องการของตลาด พันธุ์ข้าวที่นิยมใช้ในการผลิตข้าวอินทรีย์ในปัจจุบันคือ ข้าวดอกมะลิ 105 และ กข 15

5.2.2 เมล็ดพันธุ์ข้าว

เป็นพันธุ์ข้าวที่ได้มาตรฐานของเมล็ดพันธุ์ และผลิตโดยระบบเกษตรอินทรีย์ ปราศจากโรคแมลงและเมล็ดวัชพืช

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5.2.3 การเตรียมดินและวิธีปลูก

ควรเตรียมดินอย่างดีเพื่อลดปัญหาวัชพืช และสร้างสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับการเจริญเติบโตของข้าว แต่ไม่ใช้สารกำจัดวัชพืชร่วมกับการเตรียมดิน การเตรียมดินจะต้องสอดคล้องกับวิธีการปลูกข้าว

5.2.3.1 วิธีปักดำ เหมาะกับการทำนาในนิเวศนาชลประทาน เตรียมดินอย่างดี โดยไถตะตากดินไว้ เพื่อกำจัดวัชพืชที่กำลังเจริญเติบโตปล่อยน้ำท่วมแปลงเพื่อกำจัดวัชพืชที่กำลังจะงอก ไถแปร และคราดปรับระดับผิวดินให้สม่ำเสมอ เพื่อความสะดวกในการควบคุมระดับน้ำและควบคุมวัชพืช ตกกล้าโดยใช้อัตราเมล็ดพันธุ์ประมาณ 100 กรัมต่อพื้นที่แปลงกล้า 1 ตารางเมตร จะได้ต้นกล้าที่มีความอุดมสมบูรณ์แข็งแรง (ใช้เมล็ดพันธุ์ตกกล้าประมาณ 7 กิโลกรัมต่อพื้นที่ปักดำ 1 ไร่) ปักดำระยะ 20×20 เซนติเมตร จำนวน 3-5 ต้นต่อกอ โดยให้อายุกล้าระหว่าง 25-30 วัน

5.2.3.2 วิธีหว่านน้ำตม เหมาะกับการทำนาในนิเวศนาชลประทาน โดยเฉพาะกรณีที่ต้องทำนาล่ากว่าปกติ หรือมีปัญหาด้านแรงงาน เตรียมดินอย่างดี โดยไถตะตากดินไว้เพื่อกำจัดวัชพืชที่กำลังเจริญเติบโต ปล่อยน้ำท่วมแปลงเพื่อกำจัดวัชพืชที่กำลังจะงอก ไถแปร และคราดปรับระดับผิวดินให้สม่ำเสมอ เพื่อความสะดวกในการควบคุมระดับน้ำและควบคุมวัชพืช หว่านเมล็ดข้าววงอัตรามาเล็ดพันธุ์ประมาณ 15-20 กิโลกรัมต่อไร่ แล้วรักษาระดับน้ำให้เหมาะสมกับระยะการเจริญเติบโตของต้นข้าว

5.2.3.3 วิธีหว่านข้าวแห้ง เหมาะกับการทำนาในนิเวศนาน้ำฝน โดยเฉพาะพื้นที่นาหลุ่มและวัชพืชน้อยเตรียมดินโดยวิธีเตรียมดินแห้ง ไถตะ เพื่อกำจัดวัชพืชที่กำลังเจริญเติบโต ไถแปร หว่านเมล็ดพันธุ์ข้าวแห้ง อัตรา 20-25 กิโลกรัมต่อไร่ หรือร่วมกับเมล็ดถั่วเขียว อัตรา 8 กิโลกรัมต่อไร่ แล้วคราดกลบ

5.2.4 การจัดการความอุดมสมบูรณ์ของดิน

การเลือกพื้นที่ดินมีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างสูงเป็นเงื่อนไขที่สำคัญในการผลิตข้าวอินทรีย์ และต้องรักษาระดับความอุดมสมบูรณ์ของดินเพื่อรักษาระดับผลผลิตและให้มีความยั่งยืน โดยเฉพาะการจัดการธาตุอาหารหลักของพืช พื้นที่นาข้าวอินทรีย์จะต้องไม่เผาตอซัง ฟางข้าว และเศษซากพืช รวมทั้งควรหาวัสดุอินทรีย์จากพื้นที่ข้างเคียงใส่เพิ่มเติมเข้าไปด้วย การปลูกพืชตระกูลถั่วจะช่วยเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดินในระยะยาว ควรปลูกพืชคลุมดินในช่วงที่ไม่ปลูกข้าว นอกจากเป็นการป้องกันการสูญเสียหน้าดินแล้วยังเป็นการเพิ่มอินทรีย์วัตถุให้แก่ดินอีกด้วย

เนื่องจากปุ๋ยอินทรีย์ หรือปุ๋ยธรรมชาติที่อนุญาตให้ใช้ในการผลิตข้าวอินทรีย์ เป็นต้นว่า ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก จุลินทรีย์ ผลิตภัณฑ์และผลพลอยได้จากอุตสาหกรรมเกษตร รวมทั้งแร่ธาตุที่ไม่ผ่านการสังเคราะห์ทางเคมี (ดังแสดงในตารางผนวกที่ 1, 2, 3) มีความเข้มข้นของธาตุอาหารต่ำ จะต้องใช้ปริมาณมากและต่อเนื่องทุกปีจึงจะได้ผลดีและเกิดความยั่งยืน ดังนั้นการใช้สารหรือวัสดุเหล่านี้จะต้องคำนึงถึงต้นทุนการผลิตด้วย

การปลูกพืชตระกูลถั่วเป็นวิธีที่เหมาะสมที่สุดในการผลิตข้าวอินทรีย์ เพราะธาตุอาหารเพียงพอต่อความต้องการสำหรับการเจริญเติบโตของข้าว ต้นทุนการผลิตต่ำสามารถทำได้อย่างต่อเนื่อง และยังได้รับผลตอบแทนจากปุ๋ยพืชสดบางชนิดอีกด้วย เช่น การปลูกถั่วเขียวก่อนข้าว โดยใช้การเตรียมดินจากการไถตะน้าข้าว หว่าถั่วเขียวอัตราเมล็ดพันธุ์ 8 กิโลกรัมต่อไร่ แล้วไถหรือคราดกลบต้นถั่วจะเจริญเติบโตได้เร็ว และเก็บผลผลิตได้ภายในเวลาประมาณ 60 วัน หรืออาจจะไถกลบต้นถั่วเขียวระยะออกดอกเพื่อเป็นปุ๋ยพืชสดเพียงประการเดียว ในนาหว่านข้าวแห้งสามารถหว่านถั่วเขียวร่วมไปด้วยจะช่วยควบคุมวัชพืชได้ดี เมื่อมีน้ำขังในนาต้นถั่วเขียวจะเน่าตายเป็นปุ๋ยพืชสดไปในตัว ในพื้นที่ที่ดินมีน้ำขังระบายน้ำไม่ดี ควรใช้โสนอัฟริกัน (*Sesbania rostrata*) อัตราเมล็ดพันธุ์ 6 กิโลกรัมต่อไร่ หว่านหรือหยอดก่อนปักดำข้าว 15 วัน ก็จะได้ธาตุอาหารที่เพียงพอต่อการเจริญเติบโตของข้าว

5.2.5 ระบบการทำฟาร์ม

การผลิตข้าวในระบบเกษตรอินทรีย์นั้น กิจกรรมการเกษตรในพื้นที่ ทั้งการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ควรจะเป็นระบบเกษตรอินทรีย์ด้วยทั้งหมด เพื่อมีปัจจัยสนับสนุน (Support factor) ในพื้นที่ให้มากที่สุด และปัจจัยเสี่ยง (Risk factor) น้อยที่สุดด้วย ทั้งในพื้นที่เกษตรน้ำฝนของประเทศไทย ซึ่งทำการเกษตรแบบดั้งเดิมและใช้ปัจจัยการผลิตจากภายนอกน้อยอยู่แล้ว จึงเป็นข้อสนับสนุนการผลิตข้าวอินทรีย์ในพื้นที่ดังกล่าวได้เป็นอย่างดี

5.2.6 ควบคุมวัชพืช

การเกษตรกรรมที่ดีสามารถแก้ปัญหาวัชพืชในนาได้เป็นอย่างดี การทำนาค่าเป็นวิธีที่ช่วยควบคุมวัชพืชโดยใช้ระดับน้ำในนาและต้นกล้าข้าวที่มีการเจริญเติบโตก่อนวัชพืช การเตรียมดินให้มีผิวหน้าดินสม่ำเสมอ และการรักษาระดับน้ำขังในนาระยะแรกประมาณ 1-2 เดือนหลังปักดำ ทำให้สามารถควบคุมวัชพืชได้อย่างได้ผล

ในนาหว่านข้าวแห้งที่หว่านถั่วเขียวร่วมไปด้วย ถั่วเขียวที่เจริญเติบโตได้เร็วช่วยควบคุมวัชพืชโดยการบังแสงแดด (Shading) ได้เป็นอย่างดี แต่ถ้ายังมีวัชพืชคงเหลืออยู่ในนา การใช้วิธีการกำจัดอื่นร่วมด้วย เช่น กำจัดด้วยวิธีกล ใช้แรงงานคนถอน หรือใช้เครื่องกำจัดวัชพืช ก็จะได้ผลดียิ่งขึ้น

5.2.7 การป้องกันกำจัดโรคและแมลง

การรักษาสมดุลงธรรมชาติ เพื่อให้ศัตรูธรรมชาติ (Natural enemies) ของแมลงศัตรูพืช ทั้งตัวห้ำ (Predators) และตัวเบียน (Perasites) ควบคุมแมลงศัตรูข้าวตามธรรมชาติ รวมทั้งการเก็บรักษาความสมดุลของธาตุอาหารในดิน และการจัดการน้ำที่ดีช่วยให้ต้นข้าวมีความแข็งแรงทนทานต่อการทำลายของโรคและแมลงได้ดี

การปลูกพืชหมุนเวียน เช่น ถั่วเขียวก่อนข้าว เป็นการตัดวงจรชีวิตของแมลงและการแพร่ระบาดของโรคได้ดี การกำจัดวัชพืชที่อาจเป็นพืชอาหารหรือพืชอาศัยของศัตรูข้าวรวมทั้งกำจัดเศษซากพืชที่เป็นโรค ช่วยป้องกันศัตรูข้าวได้ในระดับหนึ่ง

การใช้พันธุ์ต้านทานเป็นอีกแนวทางหนึ่ง โดยศึกษาชนิดโรคและแมลงที่สำคัญในพื้นที่แล้วเลือกพันธุ์ข้าวให้เหมาะสม

5.2.8 การป้องกันกำจัดสัตว์ศัตรูข้าว

หนูเป็นศัตรูข้าวที่สำคัญมาก แนะนำให้ใช้วิธีควบคุมโดยใช้ศัตรูธรรมชาติ ซึ่งเป็นวิธีที่ประหยัด รักษาระบบนิเวศ และมีประสิทธิภาพในระยะยาว ศัตรูธรรมชาติของหนูที่สำคัญ ได้แก่ แมว สุนัข งู นกเค้าแมว และเหยี่ยว เป็นต้น นอกจากนี้อาจใช้วิธีกล เช่น กัดดัก และรั้วกันหนู สัตว์ศัตรูข้าว เช่น ปู หอยเชอรี่ แนะนำให้กำจัดโดยวิธีกล หรือจับทำลาย

5.2.9 การจัดการก่อนและหลังเก็บเกี่ยว

ระบายน้ำออกจากนาก่อนข้าวสุกแก่ประมาณ 10-15 วัน ขึ้นกับลักษณะเนื้อดิน เพื่อให้พื้นที่นาแห้งและข้าวสุกแก่สม่ำเสมอ เก็บเกี่ยวข้าวแล้วตากสุ่มซัง ในนาไม่เกิน 3 วัน ที่มีแสงแดด จะได้ข้าวเปลือกที่มีคุณภาพการสีดีและมีความชื้นไม่เกิน 14% การใช้เครื่องเกี่ยวขนาดจะได้ข้าวเปลือกที่มีความชื้นประมาณ 19-22% ควรนำเมล็ดข้าวเปลือกมาตากให้มีความหนาประมาณกว่า 5 ซม. นาน 2 วัน จะได้ข้าวเปลือกความชื้นต่ำกว่า 14% และมีคุณภาพการสีดีเช่นกัน

5.2.10 การเก็บรักษาผลผลิตและบรรจุภัณฑ์

เก็บรักษาข้าวเปลือกในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ในยุ้งฉางหรือโรงเก็บที่ป้องกันแมลงและศัตรูได้ดี แล้วแปรสภาพเป็นข้าวกล้องหรือข้าวสารตามความต้องการ บรรจุข้าวกล้องและข้าวสารในถุงพลาสติกขนาดบรรจุ 1-5 กิโลกรัม ในระบบสุญญากาศ หรืออัดก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์

6. การตลาดเกษตรอินทรีย์

เกษตรอินทรีย์ (2546) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้บริโภคทั่วโลกต่างก็เรียกร้องต้องการผลผลิตเกษตรอินทรีย์ ด้วยเป็นผลผลิตที่ปลอดภัยต่อสุขภาพ และมาจากกระบวนการผลิตที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจากการสำรวจของ International Trade Centre UNCTAD / WTO ประมาณว่า ตลาดผลผลิตเกษตรอินทรีย์ทั่วโลกในปี 2541 มีมูลค่าประมาณ 13-13.5 พันล้านเหรียญต่อปี โดยตลาดเกษตรอินทรีย์ที่ใหญ่ที่สุดคือ ยุโรป (5.25 พันล้านเหรียญ) รองลงมาคือสหรัฐอเมริกา (4.20 พันล้านเหรียญ) และญี่ปุ่น (1 พันล้านเหรียญ) ผลิตรภัณฑ์เกษตรอินทรีย์มีช่องทางในการขายได้หลายรูปแบบ ซึ่งในที่นี้จะขอกล่าวถึงวิธีการขายเพียง 3 แบบ คือ การตลาดระบบสมาชิก, การตลาดช่องทางเฉพาะ (ร้านกรีนหรือร้านออร์แกนิก), และการตลาดในระบบทั่วไป

6.1 ช่องทางการจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์

6.1.1 การตลาดระบบสมาชิก

การตลาดระบบสมาชิกเป็นการตลาดเก่าแก่ที่สุดของขบวนการเกษตรอินทรีย์ เป็นการตลาดที่เชื่อมตรงระหว่างเกษตรกรผู้ผลิตและผู้บริโภค ระบบการขายตรงมีหลายรูปแบบ เช่น ระบบ TEIKEI ในประเทศญี่ปุ่น หรือระบบ Community Support Agriculture (CSA) และระบบ BOX ในยุโรปและสหรัฐอเมริกา

หลักการของการตลาดนี้ก็คือ ผู้บริโภคจะทำข้อตกลงกับเกษตรกรผู้ผลิต ที่จะรับซื้อผลผลิตทั้งหมดที่ผลิตได้จากฟาร์มเกษตรอินทรีย์ โดยผู้บริโภคจะชำระเงินล่วงหน้าก่อนให้กับเกษตรกร ผลผลิตที่เก็บเกี่ยวได้จะถูกจัดส่งไป ณ จุดกระจายย่อยหนึ่งๆ ตามที่ตกลง แล้วสมาชิกผู้บริโภคที่อยู่ในละแวกใกล้เคียงจะเป็นผู้มารับผลผลิตด้วยตนเอง การตลาดระบบนี้ เกษตรกรผู้ผลิตมีหลักประกันทางเศรษฐกิจจากผู้บริโภค และมีโอกาสในการสื่อสารโดยตรงกับผู้บริโภค อีกทั้งผู้บริโภคสามารถไปเยี่ยมเยือนฟาร์มเกษตรกร เพื่อตรวจสอบคุณภาพการผลิต หรือบางช่วงก็ช่วยเกษตรกรทำงานในฟาร์ม

การตลาดในระบบนี้มีผลดีในแง่ของความสัมพันธ์โดยตรงที่ใกล้ชิดระหว่างเกษตรกรผู้ผลิตและผู้บริโภค แต่ข้อจำกัดก็คือ เกษตรกรต้องมีฟาร์มที่อยู่ไม่ห่างจากเมืองใหญ่มากนัก และเกษตรกรต้องมีรถยนต์สำหรับการขนส่งเอง นอกจากนี้ การตลาดระบบสมาชิกใช้ได้ดีกับฟาร์มที่ปลูกผักเกษตรอินทรีย์เป็นหลัก (แต่ก็อาจมีผลผลิตอื่นๆ รวมด้วย เช่น ข้าว ไม้ผล ไข่ไก่) ในขณะที่เกษตรกรที่ผลิตข้าว ธัญพืช หรืออาหารแปรรูป จะไม่สามารถใช้การตลาดในระบบนี้ได้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

6.1.2 การตลาดช่องทางเฉพาะ

การตลาดช่องทางเฉพาะนี้อาจเป็นการตลาดที่ดำเนินการโดยผู้ประกอบการที่มีนโยบายในด้านเกษตรอินทรีย์ อาหารสุขภาพ และผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมที่ชัดเจน อาจมีรูปแบบเป็นร้านกรีน ร้านออร์แกนิก ร้านขายผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม หรืออาจเป็นในรูปแบบของตลาดนัดเกษตรอินทรีย์ก็ได้ การตลาดในลักษณะนี้เกิดขึ้นเมื่อเริ่มมีผลผลิตที่หลากหลาย เกษตรกรพัฒนาความเชี่ยวชาญเฉพาะในการผลิต และมีการแปรรูปผลิตภัณฑ์ต่างๆ เพิ่มขึ้น ซึ่งการตลาดในระบบนี้จะเข้าถึงผู้บริโภคที่กว้างกว่าการตลาดระบบสมาชิก

แม้ว่าระบบการตลาดลักษณะนี้ ร้านค้าจะเข้ามาแทนที่ความสัมพันธ์โดยตรงระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภค ทว่าร้านค้าเหล่านี้ก็มักมีกิจกรรมที่เกี่ยวกับการรักษาสุขภาพและการรณรงค์เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเข้ามาเป็นส่วนเสริม

ในประเทศไทย ส่วนใหญ่ผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์จะจำหน่ายผ่านระบบการตลาดช่องทางนี้ ปัจจุบันมีร้านค้าที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์อาหารสุขภาพอยู่ประมาณ 100 กว่าแห่งทั่วประเทศ ซึ่งมีร้านค้าประมาณ 20 แห่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกรีนเนท

6.1.3 ระบบตลาดทั่วไป

ในประเทศที่มีการพัฒนาตลาดผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้น ช่องทางการจำหน่ายจะขยายไปสู่ระบบตลาดทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในซูเปอร์มาร์เก็ตและห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ในประเทศพัฒนาอุตสาหกรรม เช่น ยุโรป สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น ซึ่งประเทศเหล่านี้ อัตราการบริโภคอาหารภายในประเทศมีแนวโน้มการเจริญเติบโตที่ค่อนข้างต่ำหรือหยุดชะงัก แต่ตลาดผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์กลับขยายตัวขึ้นในอัตราเฉลี่ย 25-40% ทั้งนี้แสดงให้เห็นว่า ทุกๆปีผู้บริโภคในประเทศพัฒนาแล้วกำลังปรับเปลี่ยนมาบริโภคอาหารที่ได้จากการเกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้น

สำหรับประเทศแถบยุโรปนั้น เกษตรอินทรีย์ไม่ใช่เป็นเพียงเรื่องของ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม แต่ได้กลายเป็นแนวทางใหม่ของการพัฒนาการเกษตร เช่นที่สวิสเซอร์แลนด์ มีการทำเกษตรอินทรีย์คิดเป็นพื้นที่กว่า 7% ของพื้นที่เพาะปลูก หรือในออสเตรเลีย เกษตรอินทรีย์มีสัดส่วนมากถึง 10% โดยบางรัฐของออสเตรเลีย มีพื้นที่เกษตรอินทรีย์มากถึง 50% แต่กระนั้นก็เชื่อว่า ยุโรปมีกำลังการผลิตเกษตรอินทรีย์ได้เพียงพอ โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ธัญพืชเขตร้อน เช่น ข้าว ข้าวโพด ถั่ว ตลอดจนผักและผลไม้เขตร้อน ทำให้ยุโรปเองต้องมีการนำเข้าผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์เกือบประมาณหนึ่งในสามของวัตถุดิบ แต่ในบางประเทศ เช่น ประเทศอังกฤษ อัตราการนำเข้าผลผลิตเกษตรอินทรีย์มากถึง 70% ของปริมาณการบริโภค

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การค้าผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ระหว่างประเทศกำลังขยายตัวอย่างรวดเร็ว จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้น พบว่า ประเทศไทยเองได้เริ่มส่งสินค้าเกษตรอินทรีย์ออกไปจำหน่ายในต่างประเทศแล้ว โดยสินค้าส่วนใหญ่จะเป็นผลิตภัณฑ์ข้าวหอมมะลิเป็นหลัก

ผลิตภัณฑ์พื้นฐาน เช่น ข้าวเกษตรอินทรีย์ ก็ยังมีตลาดอยู่ค่อนข้างมาก ปัจจุบันมีผู้ผลิตข้าวอินทรีย์เพียงไม่กี่ประเทศ เช่น อิตาลี, ฝรั่งเศส, สหรัฐอเมริกา, อินเดีย และประเทศไทย ซึ่งข้าวหอมมะลิเกษตรอินทรีย์จากประเทศไทยก็ยังมีโอกาสทางการตลาดที่แจ่มใส เพราะยังไม่มีประเทศคู่แข่งที่สามารถผลิตข้าวหอมได้มีคุณภาพดีเท่า นอกจากนี้ ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากข้าวเกษตรอินทรีย์ก็เป็นอีกกลุ่มสินค้าที่ตลาดมีความต้องการสูง แต่ยังมีผู้ผลิตไม่มากนัก

นอกจากนี้ ผักและผลไม้เขตร้อน (ยกเว้นกล้วยหอม) ที่เป็นผลผลิตเกษตรอินทรีย์ก็ยังมีผู้ผลิตน้อยรายมาก รวมไปถึงผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผลไม้เขตร้อน ซึ่งได้รับความนิยมจากผู้บริโภค ทั้งในยุโรป อเมริกา และญี่ปุ่น

6.2 สถานการณ์การค้าเกษตรอินทรีย์ระหว่างประเทศ

เกษตรอินทรีย์ (2546) ได้กล่าวไว้ว่าการค้าผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ในตลาดโลกได้เริ่มขึ้นมาเป็นเวลานานแล้ว จากการสำรวจของ International Trade Centre UNCTAD / WTO ประมาณว่า ตลาดผลผลิตเกษตรอินทรีย์ทั่วโลกในปี พ.ศ. 2541 มีมูลค่าประมาณ 13-13.5 พันล้านเหรียญต่อปี โดยตลาดเกษตรอินทรีย์ที่ใหญ่ที่สุดคือ ยุโรป รองลงมาคือสหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น (ดูรายละเอียดในตารางที่ 1) โดยมีส่วนเฉลี่ยการตลาดประมาณ 1.0%-1.4% แต่มีอัตราการเจริญเติบโตสูงถึงเกือบ 10-40% ต่อปี คาดการณ์ว่า ในอีกไม่เกิน 5 ปีข้างหน้า ส่วนแบ่งการตลาดของผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์น่าจะสูงถึง 5-10% ของตลาดผลิตภัณฑ์อาหาร อัตราการขยายตัวอย่างรวดเร็วของการค้าผลผลิตเกษตรอินทรีย์นี้ เกิดขึ้นในขณะที่อัตราการบริโภคอาหารของประเทศพัฒนาอุตสาหกรรมชะลอตัวและหยุดชะงักลง ซึ่งปรากฏการณ์นี้แสดงให้เห็นว่า ผู้บริโภคในประเทศพัฒนาแล้วกำลังปรับเปลี่ยนมาบริโภคอาหารที่ได้จากการเกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้น

ปัญหาหลักของการค้าเกษตรอินทรีย์ในระดับโลกก็คือ ผลผลิตเกษตรอินทรีย์ยังมีปริมาณไม่พอเพียงและสม่ำเสมอ ทำให้ซูเปอร์มาร์เก็ตขนาดใหญ่ยังไม่ได้ให้ความสนใจมากนัก นอกจากนี้ ผู้ซื้อแต่ละประเทศพยายามที่จะกำหนดระเบียบมาตรฐานและการตรวจสอบรับรองเอง ทำให้เกิดปัญหาความลักลั่นในการตรวจสอบรับรองมาตรฐานผลผลิตเกษตรอินทรีย์ระหว่างประเทศ ผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ในประเทศโลกที่สามมักประสบกับปัญหาการกีดกันทางการค้าโดยข้ออ้างในเรื่องมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ซึ่งรัฐบาลของประเทศพัฒนาอุตสาหกรรมได้กำหนดขึ้น ทำให้การส่งออกเกิดความล่า

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ซ้ำ และเสียค่าใช้จ่ายสูง (เพื่อจ้างหน่วยงานรับรองจากประเทศพัฒนาอุตสาหกรรมให้มาเป็นผู้ตรวจ
สอบรับรองให้) ในขณะที่หน่วยงานรับรองมาตรฐานของประเทศกำลังพัฒนากลับไม่ได้รับการสนับสนุน
จากรัฐบาลของตนเอง ส่งผลให้การพัฒนาการผลิตและการค้าเกษตรอินทรีย์เป็นไปอย่างล่าช้า

ตารางที่ 1 ตลาดผลผลิตเกษตรอินทรีย์ทั่วโลก

ประเทศ	มูลค่าการขายปลีก (ล้านเหรียญสหรัฐ)	ส่วนแบ่งการตลาด ของตลาดอาหาร (%)	อัตราการขยายตัว (% ต่อปี)
เยอรมัน	1,750	1.2	5-10
ฝรั่งเศส	770	0.6	20
อังกฤษ	450	0.4	25-30
เนเธอร์แลนด์	350	1.0-4.0	10-15
สวีเดน	350	2.5	30-35
เดนมาร์ก	300	2.5	30-40
สวีเดน	110	0.6	30-40
อิตาลี	750	0.6	20
ออสเตรเลีย	225	2	0-15
รวมยุโรปทั้งหมด	5,255		
สหรัฐอเมริกา	4,200	1.25	10-15
ญี่ปุ่น	1,000	-	-
รวมทั่วโลก	13,000-13,500	-	-

ที่มา : เกษตรอินทรีย์ (2546)

6.3 ตลาดเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย

เกษตรอินทรีย์ (2546) ได้กล่าวไว้ว่าการวิเคราะห์ตลาดเกษตรอินทรีย์มีอุปสรรค
สำคัญทั้งในแง่ของการขาดแหล่งข้อมูลสถิติ และปัญหาเกี่ยวกับความสับสนในเรื่องมาตรฐานผลผลิต
ของเกษตรอินทรีย์และอาหารสุขภาพอื่นๆ โดยเฉพาะความแตกต่างของมาตรฐานผลผลิตเกษตร
ปลอดภัยจากสารพิษและเกษตรอินทรีย์ ผู้บริโภคส่วนใหญ่ยังเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ปลอดภัยจากสารพิษ
ด้วยความเข้าใจว่าเป็น ผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ ทำให้การประเมินตลาดเกษตรอินทรีย์ค่อนข้าง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ลำบาก เพราะไม่สามารถที่จะแยกแยะความต้องการซื้อและการตลาดของผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์จากผลิตภัณฑ์อื่นได้อย่างถูกต้อง

เนื่องจากประเทศไทยยังอยู่ในช่วงระยะเริ่มต้นของการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ การผลิตจึงยังเป็นการผลิตแบบง่าย ๆ ที่ไม่ได้ใช้เทคโนโลยีที่ซับซ้อน และเป็นการผลิตสินค้าพื้นฐาน เช่น ข้าว ผักและผลไม้สด การแปรรูปผลิตภัณฑ์ยังมีอยู่น้อย เพราะวัตถุดิบมีปริมาณไม่มากและขาดความต่อเนื่อง โดยภาพรวมแล้ว ตลาดเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยเป็นตลาดของผู้ผลิต กล่าวคือ อุปทานผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ยังมีอยู่น้อย ทำให้ผู้ผลิตสามารถเป็นผู้กำหนดการตลาดได้ค่อนข้างมาก ราคาผลผลิตเกษตรอินทรีย์ยังคงมีแนวโน้มที่สูงกว่าราคาผลผลิตเกษตรอื่นๆ ประมาณ 20-50% แต่จากข้อมูลการวิจัยของผู้บริโภคประมาณว่า ผู้บริโภคน่าจะยอมรับราคาผลผลิตเกษตรอินทรีย์ไม่ราคาที่สูงไม่เกิน 15-20 %

การที่ผลผลิตเกษตรอินทรีย์มีราคาสูงกว่านั้น ไม่ใช่เพราะว่ายังมีปริมาณการผลิตที่ต่ำกว่าความต้องการของตลาด แต่เป็นเพราะว่า เกษตรอินทรีย์ต้องมีหลักประกันเรื่องราคาผลผลิตที่ยุติธรรมกับผู้ผลิต ต้นทุนการผลิตเกษตรอินทรีย์ค่อนข้างสูงกว่าการผลิตทั่วไป เพราะต้องใช้แรงงานค่อนข้างมากและการทำงานที่ประณีต อีกทั้งต้องให้ผลตอบแทนกับเกษตรกรที่ทำให้เกษตรกรผู้ผลิตสามารถมีรายได้ที่พอเพียงแก่การดำรงชีพด้วย

ส่วนช่องทางการจำหน่ายผลผลิตเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยนั้นมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปค่อนข้างมาก นับแต่เริ่มพัฒนาตลาดเกษตรอินทรีย์ขึ้นมานานเกือบสิบปี ในยุคแรกเป็นการตลาดที่ดำเนินการโดยร้านค้าขนาดเล็กที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์อาหารสุขภาพ ร้านค้าแรกที่เปิดดำเนินการก็คือ ร้านกรีนการ์ดเอน ช่วงกลางปี 2533 มีร้านค้าประเภทนี้เปิดขึ้นอย่างมากมาย ตามที่ต่างๆ ทั่วประเทศ ช่วงที่บูมที่สุด (ประมาณปี พ.ศ. 2540) คาดว่า มีร้านค้าขนาดเล็กที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์อาหารสุขภาพและเกษตรอินทรีย์ไม่น้อยกว่า 100 ร้าน

ในช่วงไม่กี่ปีมานี้ ผู้ประกอบการธุรกิจรายใหญ่เริ่มเห็นแนวโน้มทิศทางของตลาดเกษตรอินทรีย์ ทำให้มีการพัฒนายกระดับการตลาดเกษตรอินทรีย์ไปสู่ห้างร้านขนาดใหญ่เพิ่มขึ้น ปัจจุบันพบว่า ซูเปอร์มาร์เก็ตเกือบทุกแห่งมีผลิตภัณฑ์อาหารสุขภาพ ที่อ้างว่าเป็นผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์จำหน่ายอยู่เกือบทุกแห่ง และซูเปอร์มาร์เก็ตขนาดย่อมมีนโยบายจำหน่ายผลิตภัณฑ์อาหารสุขภาพและเกษตรอินทรีย์อยู่หลายแห่ง แนวโน้มของการจำหน่ายผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ในลักษณะนี้น่าจะขยายตัวขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในซูเปอร์มาร์เก็ตปกติน่าจะหันมาให้ความสำคัญกับผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ เพราะแรงกดดันจากการแข่งขันของตลาดขายปลีก ทำให้ซูเปอร์มาร์เก็ตต้องพยายามสร้างความแตกต่างของสินค้าเพิ่มขึ้น การส่งออกผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ยังมีช่องทางที่แจ่มใส อุปสงค์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ของผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ในตลาดโลกยังคงมีมากกว่าอุปทาน ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความได้เปรียบเกี่ยวกับการเกษตรอยู่แล้ว และมีการส่งออกผลิตภัณฑ์อาหารออกสู่ตลาดโลกค่อนข้างมาก ศักยภาพของประเทศไทยในการเป็นผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์จึงมีอยู่สูง แต่ทั้งนี้ คงต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยเกื้อหนุน 3 ประการ คือ ความเข้าใจของผู้ประกอบการเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตรวจสอบรับรองมาตรฐาน, การสนับสนุนจากรัฐบาลอย่างจริงจัง และการให้บริการการตรวจสอบรับรองมาตรฐานที่ได้รับการยอมรับจากต่างประเทศ

แต่อย่างไรก็ตาม มีแนวโน้มที่น่าจะดีขึ้น เนื่องจากการผลักดันขององค์การระหว่างประเทศเช่น สหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (IFOAM) ที่พยายามส่งเสริมให้มีการจัดทำมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ในระดับสากล โดยให้เกษตรกรผู้ผลิต ผู้ประกอบการ ผู้บริโภค นักวิชาการ และผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนามาตรฐานเกษตรอินทรีย์ระหว่างประเทศขึ้น รวมทั้งจัดตั้งศูนย์บริการประกันระบบคุณภาพ (IOAS) เพื่อช่วยสนับสนุนการพัฒนาหน่วยงานรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ภาคเอกชนในประเทศต่างๆ ทั่วโลก โดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนาเช่นประเทศไทยด้วย

7. การดำเนินงานของภาครัฐต่อการพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์

7.1 นโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน

แผนการพัฒนากาเกษตรของประเทศไทย (2545) ได้กล่าวถึงนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับเกษตรอินทรีย์ไว้ดังนี้

แนวทางการพัฒนากาเกษตรตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540 - 2544) ได้กำหนดเป้าหมาย ให้ขยายพื้นที่ปรับโครงสร้างการเกษตรแบบยั่งยืน โดยให้มีพื้นที่ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 20 ของพื้นที่เกษตรกรรมทั่วประเทศ (หรือประมาณ 25 ล้านไร่) เพื่อสร้างโอกาสให้กลุ่มเกษตรกรที่ยากจน จำนวน 8 ล้านคน มีรายได้เพียงพอ จากการประกอบอาชีพเกษตรกรรม และมีทางเลือกที่จะดำรงชีวิตอยู่ในชนบทได้อย่างมั่นคง ซึ่งเป็นการสร้างโอกาส และเพิ่มทางเลือกในการประกอบอาชีพทางเกษตรแบบยั่งยืนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเกษตรแบบธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ เกษตรผสมผสาน และวนเกษตร ซึ่งการดำเนินการในเรื่องนี้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้มอบหมายให้สถาบันทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพ ดำเนินการศึกษาวิจัย และจัดทำแนวทางในการพัฒนากาเกษตรแบบยั่งยืน รวมทั้งฝึกอบรมเจ้าหน้าที่และผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ ได้บรรลุตามที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 8 ประกอบกับคณะรัฐมนตรีมีมติ เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2540 เห็นชอบให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ดำเนินโครงการเกษตรทฤษฎี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ใหม่ตามแนวพระราชดำริ ตามแผนปฏิบัติการบรรเทาปัญหาการว่างงานแห่งชาติ โดยดำเนินการส่งเสริมเชิงสาธิต ซึ่งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้จัดทำกรอบนโยบายในภาวะวิกฤติเศรษฐกิจให้โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นมาตรการหนึ่งภายใต้นโยบายการปรับโครงสร้างการเกษตรเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานในรูปแบบของการพัฒนาแบบยั่งยืน ทั้งนี้ โดยยึดหลักการที่จะให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้ การดำเนินงานการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ดำเนินการมาตั้งแต่ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 และต่อมาในช่วงครึ่งแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 8 ทั้งในด้านการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้มีการใช้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถใช้ทำการเกษตรได้อย่างยั่งยืน และการปรับระบบการเกษตรจากการผลิตพืชเชิงเดี่ยว หรือพืชที่มีปัญหาด้านตลาดและราคา ไปเป็นระบบเกษตรกรรมยั่งยืนในพื้นที่เป้าหมาย ต่าง ๆ โดยเน้นการดำเนินงานในช่วงครึ่งแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 8 ซึ่งมีผลการดำเนินงานจากโครงการหรืองานที่มี แผนปฏิบัติงานเกี่ยวข้องชัดเจน โดยนโยบายการปรับโครงสร้างการเกษตรของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้กำหนดแนวทางการดำเนินการไว้ 2 มาตรการ คือ

1. มาตรการด้านการกำหนดเขตเกษตรเฉพาะที่เป็นพื้นที่ขนาดใหญ่ โดยเน้นการผลิตที่เชื่อมโยงการตลาดและการแปรรูปอย่างครบวงจรในลักษณะเกษตรอุตสาหกรรมสำหรับผลผลิตการเกษตรที่สำคัญ
2. มาตรการด้านการลดความเสี่ยงของเกษตรกรรายย่อย โดยเน้นกิจกรรมการเกษตรผสมผสาน การเกษตรแบบยั่งยืนและเพื่อขยายการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ

นอกจากนี้ส่วนวิจัยเศรษฐกิจทรัพยากรธรรมชาติ (2545 : 22-23) ได้กล่าวไว้ว่ายังมีการดำเนินงานเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ในระดับนโยบายของรัฐบาล และระดับหน่วยงานปฏิบัติสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ดังนี้

7.2 การดำเนินงานเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ในระดับนโยบายของรัฐบาล

7.2.1 รัฐบาล ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี พตท. ทักษิณ ชินวัตร ได้กำหนดนโยบายให้มีการผลักดันให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ (กุมภาพันธ์ 2544)

7.2.2 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้แต่งตั้งคณะกรรมการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ คำสั่งกระทรวงเกษตรฯ ที่ 288/2544 ลงวันที่ 2 กรกฎาคม 2544

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

7.2.3 คณะรัฐมนตรีได้มีมติในคราวประชุมวันที่ 12 พฤศจิกายน 2544 กำหนดให้ จังหวัดสุรินทร์เป็นจังหวัดต้นแบบนำร่องในการพัฒนาเกษตรอินทรีย์และมอบหมายให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จัดทำแผนดำเนินงาน

7.2.4 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้แต่งตั้งคณะทำงานเฉพาะกิจเพื่อศึกษารูปแบบเกษตรอินทรีย์ ตามคำสั่งกระทรวงเกษตร ที่ 553/2544 ลงวันที่ 20 พฤศจิกายน 2544

7.2.5 จัดทำโครงการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ ภายใต้คณะกรรมการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ โดยขออนุมัติค่าใช้จ่ายงบประมาณกระดุนเศรษฐกิจในงบประมาณปี 2545 ซึ่งได้นำเสนอสำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติไปเมื่อปลายเดือนธันวาคม 2544

7.3 การดำเนินงานเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ระดับหน่วยงานปฏิบัติสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

7.3.1 กรมวิชาการเกษตร

7.3.1.1 ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารงานวิจัยและพัฒนาเกษตรอินทรีย์เมื่อ 12 พฤศจิกายน 2540

7.3.1.2 จัดทำมาตรฐานพืชอินทรีย์ของประเทศไทย ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2545

7.3.1.3 ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการตรวจสอบและออกใบรับรองเกษตรอินทรีย์ ซึ่งได้ดำเนินการออกใบรับรองเกษตรอินทรีย์ ไปแล้วจำนวน 8 ราย รวมทั้งได้ออกแบบสัญลักษณ์ผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์(ภาพผนวกที่ 2) ของประเทศไทย

7.3.1.4 กองพฤกษศาสตร์และพืชจัดทำแปลงต้นแบบในพื้นที่ 6.25 ไร่ ณ สถานีทดลองพืชสวนกาญจนบุรี เพื่อเป็นสถานที่ดูงานแก่ผู้ที่สนใจ

7.3.1.5 สำนักวิจัยและพัฒนาภายใต้โครงการเกษตรยั่งยืน DANCED สนับสนุนปัจจัยการผลิต

7.3.2 กรมส่งเสริมการเกษตร ดำเนินการร่วมกับกรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการส่งออก ดำเนินการในโครงการนำร่องเพื่อการผลิตเกษตรอินทรีย์ผู้ส่งออก ในปี 2545 กรมส่งเสริมการเกษตรได้จัดทำโครงการนำร่องจัดตั้งหมู่บ้านผลิตข้าวอินทรีย์ ที่ ต.เที่ยงแท้ อ. สังขบุรี จ.ชัยนาท

7.3.3 กรมส่งเสริมสหกรณ์ ได้จัดทำโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในสถาบันสหกรณ์ โดยใช้เงินงบประมาณเหลือจ่ายปีงบประมาณ 2544 โดยมีกิจกรรมให้การศึกษอบรม ทั้งข้าราชการและสตรีสหกรณ์ เงินอุดหนุนจ่ายขาดให้ สหกรณ์ 110 สหกรณ์ เพื่อจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ทำปุ๋ย-

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หมัก โรงปุ๋ยหมัก คิดเป็นมูลค่ารวมทั้งสิ้น 136,500 บาท/สหกรณ์ รวมเงินงบประมาณทั้งโครงการ 29,528,600 บาท

7.3.4 กรมพัฒนาที่ดิน รับผิดชอบงานด้านปรับปรุงดินโดยใช้อินทรีย์วัตถุ โดยการแจกเมล็ดพันธุ์ปุ๋ยพืชสด ให้ความรู้ด้านการทำปุ๋ยหมักพร้อมแจกสาร พ.ค.1 และให้ความรู้ด้านการทำปุ๋ยอินทรีย์น้ำพร้อมแจกสาร พ.ค.2

7.3.5 กรมประมง ได้จัดทำโครงการสาธิตเพื่อการเรียนรู้การเลี้ยงกุ้งกุลาดำอินทรีย์ในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการและระยอง

7.3.6 กรมปศุสัตว์ ร่วมในคณะกรรมการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ในการจัดทำกรอบแนวคิด : การดำเนินงานส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์

8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บุญดิษฐ์ วรินทร์รักษ์ และ นิทัศน์ สิทธิวงศ์ (2543) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การประเมินพันธุ์ข้าวนาสวนในการผลิตข้าวอินทรีย์ ทำการทดลองที่สถานีทดลองข้าวพาน จังหวัดเชียงราย เพื่อศึกษาปฏิกริยาสัมพันธ์ระหว่างพันธุ์ข้าวกับการปลูกและดูแลรักษาแบบอินทรีย์ เปรียบเทียบกับแบบเคมีและแบบธรรมชาติ รวมทั้งหาพันธุ์ข้าวที่มีศักยภาพในการให้ผลผลิตดีในสภาพเกษตรอินทรีย์ วางแผนการทดลองแบบ Group Balanced Block in Split Design มี Main plot 3 กรรมวิธีคือ เคมี อินทรีย์ ธรรมชาติ Sub plot เป็นกลุ่ม 4 กลุ่ม คือ ข้าวหอมไวแสง (ขาวดอกมะลิ 105 และ กข15) ข้าวหอมไม่ไวแสง (หอมคลองหลวง1 และหอมสุพรรณบุรี) ข้าวต้นเตี้ยผลผลิตสูง (ชัยนาท1 และ PSL91014-16-1-15-1) ข้าวจาปอนิกา(ก.วก.1 และ ก.วก.2) ผลการทดลองสรุปได้ว่า ในการปลูกและดูแลรักษาแบบเกษตรอินทรีย์ ข้าวหอมไวแสงให้ผลผลิตดีเท่ากับแบบเคมีและธรรมชาติ ข้าวหอมไม่ไวแสงให้ผลผลิตดีเทียบเท่ากับแบบเคมี ความสูงของข้าวลดลงแต่จำนวนเมล็ดต่อรวงเพิ่มขึ้น ข้าวต้นเตี้ยผลผลิตสูงให้ผลผลิตต่ำกว่าแบบเคมี แสดงอาการขาดธาตุอาหารระยะออกทรงแต่มีน้ำหนักเมล็ดเพิ่มขึ้น ข้าวจาปอนิกามีแนวโน้มให้ผลผลิตดี โดยเฉพาะ ก.วก.1 อายุข้าวเพิ่มมากขึ้น และน้ำหนักเมล็ดเพิ่มขึ้น จะทำการทดลองต่ออีก 1 ปี เพราะผลของปุ๋ยพืชสดยังไม่ชัดเจน และผลผลิตของข้าวจาปอนิกายังต่ำกว่าศักยภาพ

นิวัฒน์ นีรงค์ และคณะ (2542) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ผลของอัตราเมล็ดพันธุ์และอายุกล้าที่เหมาะสมกับเครื่องปักดำต่อการเจริญเติบโตและผลผลิตข้าวขาวดอกมะลิ 105 ที่ปลูกในสภาพข้าวอินทรีย์การผลิตข้าวอินทรีย์โดยไม่มีการใช้สารเคมีและปุ๋ยเคมีในระบบการปลูกข้าว นั้น วิธีการปลูกแบบปักดำที่มีระดับน้ำสำหรับควบคุมการเจริญเติบโตของวัชพืชเป็นวิธีการที่เหมาะสม แต่การทำนา

คำมีปัญหาด้านแรงงาน การใช้เครื่องปักดำข้าวสามารถทดแทนแรงงานคนได้มาก อย่างไรก็ตาม มีปัจจัยหลายประการที่จะทำให้การปลูกข้าวโดยวิธีนี้มีประสิทธิภาพ จึงทำการทดลองปลูกข้าวขาวดอกมะลิ 105 ด้วยเครื่องปักดำระหว่างปี 2540-2542 วางแผนการทดลองแบบ 3x3 Factorial in RCB จำนวน 4 ซ้ำ 9 กรรมวิธี คือ อัตราเมล็ดพันธุ์ 3 อัตรา (4, 6 และ 8 กก./ไร่) และอายุกล้า 3 อายุ (15, 20 และ 25 วัน) ผลปรากฏว่า การเจริญเติบโตของข้าวในด้านความสูง มีแนวโน้มลดลงตามอัตราเมล็ดพันธุ์และอายุกล้าที่เพิ่มขึ้น ส่วนการแตกกอของข้าวไม่แตกต่างกัน แต่เมล็ดพันธุ์อัตรา 4 กก./ไร่ สามารถทำให้จำนวนรวง/ตารางเมตร และจำนวนเมล็ด/รวงสูงสุด แสดงให้เห็นว่าการใช้เมล็ดพันธุ์อัตรา 4 กก./ไร่ เพียงพอและเหมาะสมกับเครื่องปักดำต่อการให้ผลผลิตสูง ทั้งนี้การใช้กล้าอายุตั้งแต่ 15-25 วัน ปักดำ ไม่ทำให้ผลผลิตข้าวแตกต่างกันทางสถิติ

ปริศนา หาญวิริยะพันธุ์ และ คณะ (2543) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง เปรียบเทียบเทคโนโลยีการปลูกแบบต่างๆ ในการผลิตข้าวอินทรีย์ในภาคเหนือตอนบนดำเนินการวิจัยที่ศูนย์วิจัยข้าวแพร่ สถานีทดลองข้าวพาน และสถานีทดลองข้าวสันป่าตอง ปี 2542 เพื่อหาวิธีการปลูกข้าวขาวดอกมะลิ 105 ที่เหมาะสมสำหรับการเกษตรแบบอินทรีย์ วางแผนการทดลองแบบ RCB จำนวน 4 ซ้ำ มีกรรมวิธีปลูก 4 วิธี คือ 1. เตรียมดินแห้ง หว่านถั่วเขียว แล้วปลูกข้าวแบบกระทุ้งหลุมหยอด ระยะ 20x20 เซนติเมตร 2. เตรียมดินแห้ง หว่านถั่วเขียว ปลูกข้าวโดยใช้เครื่องหยอดล้อจิก ระยะ 20x25 เซนติเมตร 3. เตรียมดินแห้ง หว่านถั่วเขียวพร้อมเมล็ดข้าว อัตรา 15 กิโลกรัมต่อไร่ 4. ปลูกถั่วเขียวก่อนแล้วไถกลบก่อนปักดำประมาณ 1-2 สัปดาห์ระยะปักดำ 20x20 เซนติเมตร ทุกกรรมวิธีหว่านปุ๋ยอินทรีย์ อัตรา 350-400 กิโลกรัมต่อไร่ ผลการทดลองที่ศูนย์วิจัยข้าวแพร่พบว่าการปลูกแบบปักดำให้ผลผลิตสูงที่สุดคือ 702 กิโลกรัมต่อไร่ ขณะที่วิธีปลูกแบบหยอดและหว่านให้ผลผลิต 448-515 กิโลกรัมต่อไร่ ที่สถานีทดลองข้าวพานพบว่าการปลูกทุกกรรมวิธีให้ผลผลิตไม่แตกต่างกันคือ ได้ผลผลิต 594-650 กิโลกรัมต่อไร่ ที่สถานีทดลองข้าวสันป่าตองพบว่าการปลูกแบบหยอด และปักดำให้ผลผลิตไม่แตกต่างกัน (568-606 กิโลกรัมต่อไร่) ขณะที่การปลูกแบบหว่านได้ผลผลิตข้าวต่ำที่สุด (501 กิโลกรัมต่อไร่) สำหรับต้นทุนการผลิตซึ่งศึกษาที่สถานีทดลองข้าวพานปรากฏว่าค่าปัจจัยการผลิตของแต่ละวิธีการปลูกไม่แตกต่างกันมากนักคือประมาณ 585-665 บาทต่อไร่ การปลูกแบบหว่านใช้แรงงานน้อยที่สุด (790 บาทต่อไร่) และได้ผลตอบแทนสูงสุด

รัตนดาวรรณ กงแก่นทา (2542) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ลักษณะทางการเกษตร และการให้ผลผลิตของข้าวสุพรรณบุรี 1 ในระบบเกษตรอินทรีย์เป็นงานวิจัยที่ได้ประยุกต์วิธีการของคุณค่าเดี่ยว ภาษี ซึ่งเป็นเกษตรกรผู้ทำนาแบบธรรมชาติโดยมีหลักการที่สำคัญ 4 ประการ คือ ไม่ไถพรวนดิน ไม่ใช้ปุ๋ยเคมี ไม่ใช้ยาฆ่าแมลงและไม่กำจัดวัชพืช โดยมีการวางแผนการทดลองแบบ CRD (Completely Random

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

Design) จำนวน 5 วิธี แต่ละกรรมวิธี 6 กระถาง (ซ้ำ) ประกอบด้วย การไม่ใส่อะไรเลย การใช้ปุ๋ยคอก อัตราต่ำ (200 กรัม/กระถาง) การใช้ปุ๋ยคอกอัตราสูง (400กรัม/กระถาง) การใช้ถั่วเขียวอัตราต่ำ (20 เมล็ด/กระถาง) การใช้ถั่วเขียวอัตราสูง (30 เมล็ด/กระถาง) ผลการทดลอง พบว่า การใช้ถั่วเขียวอัตราสูงทำให้ทำให้ข้าวมีการเจริญเติบโตทางด้านความสูง (93 ซม.) และจำนวนข้อ (11 ข้อ) สูงสุด การใช้ถั่วเขียวอัตราต่ำมีจำนวนหน่อ (24 หน่อ) สูงสุด การใช้อัตราสูงทำให้ข้าวมีผลผลิตสูงสุดคือ 741.8 กิโลกรัม/ไร่ และ % ข้าวเมล็ดสูงสุด 63 %

วิทยา คล่องวาทและคณะ (2542) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การปลูกถั่วเหลืองฝักสดในระบบเกษตรอินทรีย์ โดยศึกษากรรมวิธีปลูกถั่วเหลืองฝักสดให้มีคุณภาพฝักสูงได้มาตรฐาน แต่มีต้นทุนการผลิตต่ำโดยใช้ระบบเกษตรธรรมชาติมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม เพื่อให้เกษตรกรได้รับผลตอบแทนสูงขึ้น และประชาชนทั่วไปจะได้มีอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการสูงบริโภคภายในประเทศ โดยได้ศึกษาผลผลิตและวิธีการปลูกถั่วเหลืองฝักสดพันธุ์ ชม 1 6 วิธีที่คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง วางแผนการทดลองแบบ RCB (Randomized Complete Block Design) ในแปลงที่มีการเตรียมดิน คลุมดิน ใช้เชื้อไรโซเบียม, เตรียมดิน ไม่คลุมดิน ใช้เชื้อไรโซเบียม, เตรียมดิน ไม่คลุมดิน ไม่ใช้เชื้อไรโซเบียม, ไม่เตรียมดิน คลุมดิน ใช้เชื้อไรโซเบียม และไม่เตรียมดิน คลุมดิน ไม่ใช้เชื้อไรโซเบียม รวม 4 ซ้ำ ผลการศึกษาพบว่า การปลูกถั่วเหลืองฝักสด ชม. 1 โดยการไม่เตรียมดินและคลุมดินด้วยหญ้าแห้งตลอดฤดูปลูก ไม่ใช้เชื้อไรโซเบียม ให้ผลผลิตสูงสุดคือ 3,887.66 กก./ไร่ และจำนวนฝักเกรด A ใน 0.5 กก.เท่ากับมาตรฐานพันธุ์ส่วนการปลูกโดยการเตรียมดินคลุมดิน ใช้เชื้อไรโซเบียม ให้ขนาดฝักเกรด A (3 และ 2 เมล็ด) ใหญ่ที่สุดการคลุมดินมีแนวโน้มของ HI และน้ำหนักแห้งของฝักสมบูรณ์สูงกว่าการไม่คลุมดิน

ส่วนวิจัยเศรษฐกิจทรัพยากรธรรมชาติ (2545) ได้ศึกษาถึงเศรษฐกิจการผลิตการตลาดของพืชผักอินทรีย์ โดยใช้ข้อมูลปฐมภูมิจากการออกแบบสำรวจ สัมภาษณ์เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่ทำการผลิตพืชผักอินทรีย์มาตรฐาน และข้อมูลทุติยภูมิจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนรวมถึงองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) ที่สามารถรวบรวมได้ในประเทศไทย และต่างประเทศผ่านระบบ INTERNET

วัตถุประสงค์ของการศึกษา เพื่อจัดทำข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการผลิตพืชผักอินทรีย์ที่มีอยู่น้อยและกระจัดกระจาย นำมาประกอบการวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตพืชผักอินทรีย์มาตรฐานในประเทศไทยเปรียบเทียบกับต้นทุนการผลิตพืชผักปลอดสารพิษและต้นทุนการผลิตพืชผักทั่วไปที่ใช้สารเคมีเป็นปัจจัยในการผลิตที่จะแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มความเป็นไปได้ในการส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นประเทศผู้ผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่สำคัญในตลาดโลก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ผลการศึกษาแสดงถึงศักยภาพในการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ของไทย ไทยสามารถผลิตพืชผักอินทรีย์ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานจากหน่วยงานที่ได้รับการรับรองคุณภาพการตรวจสอบระบบและผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์มาตรฐานจากองค์กรที่เป็นที่ยอมรับของระดับสากลคือ สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.) ที่ได้รับการรับรอง (accreditation) จาก IAS ซึ่งเป็นหน่วยงาน ของ International Federation of Organic Agriculture Movement (IFOAM)

จากการวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตแสดงให้เห็นว่า เกษตรกรที่ทำการผลิตพืชผักอินทรีย์จะได้ผลตอบแทนสุทธิต่อปีต่อไร่ 22,389.62 บาท เทียบกับเกษตรกรที่ทำการผลิตพืชผักปลอดสารพิษจะได้ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่ต่อปี 20,533.20 บาท เกษตรกรที่ทำการผลิตพืชผักอินทรีย์จะได้ผลตอบแทนต่อไร่ต่อปีสูงกว่าถึงไร่ละ 1,856.42 บาท

จากผลการศึกษาในภาพรวมแสดงถึงแนวโน้มความเป็นไปได้ในการส่งเสริมและพัฒนาการทำเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยให้เป็นประเทศผู้ผลิตสินค้าเกษตรเพื่อการค้าภายในประเทศ และเพื่อการส่งออกได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ในระยะเริ่มต้นรัฐควรเข้าไปมีบทบาทในการส่งเสริมและอุดหนุนด้านโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นและร่วมกับภาคเอกชนในการพัฒนาระบบ การตรวจสอบรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่เป็นที่ยอมรับในระดับสากลเพื่อป้องกันการกีดกันทางการค้าที่มีระบบภาษีที่อาจเกิดขึ้นได้ หากการตรวจสอบไม่ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

(Research Methodologies)

ประชากรและวิธีการสุ่มตัวอย่าง (Population and Sampling Procedure)

ประชากร (Population)

คือกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับระบบการเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยทั้งในระบบการผลิตเกษตรอินทรีย์ ระบบการตลาดเกษตรอินทรีย์ รวมถึงกลุ่มบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องของสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาในระบบเกษตรอินทรีย์ กลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับระบบการผลิตเกษตรอินทรีย์ เช่น เกษตรกรผู้ผลิต บริษัทผู้ผลิต กลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องในระบบการตลาดเกษตรอินทรีย์ เช่น บริษัทผู้ประกอบการ สหกรณ์ผู้ประกอบการ หรือผู้ประกอบการ กลุ่มบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง สนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาในระบบเกษตรอินทรีย์ เช่น หน่วยงานของภาครัฐ กลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน

กลุ่มตัวอย่าง (Sample)

คือกลุ่มประชากรบางส่วนที่ผู้วิจัยคัดเลือกมาเป็นตัวแทนในการทำวิจัย ซึ่งกลุ่มตัวอย่างเหล่านี้ เป็นกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยตรงในระบบเกษตรอินทรีย์ ซึ่งผู้วิจัยคาดว่าจะป็นกลุ่มที่สามารถให้ข้อมูลได้มากที่สุด คลาดเคลื่อนน้อยที่สุดเกี่ยวกับระบบเกษตรอินทรีย์ และเสียค่าใช้จ่ายน้อยที่สุดในการทำวิจัย

โดยกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยคัดเลือกมามีดังนี้

1. บุคคลที่เกี่ยวข้องในระบบข้าวอินทรีย์
 - 1.1 คุณสิน ก่อทอง เกษตรกรผู้ผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ และผู้จัดการทั่วไปกองทุนข้าว จ.สุรินทร์
 - 1.2 คุณจงจิตร หงษ์บุญเรือง เจ้าหน้าที่ส่งเสริมเกษตรยั่งยืน โครงการเสริมประสิทธิภาพเกษตรกรสุรินทร์ (พี่เลี้ยงกองทุนข้าว สุรินทร์)
 - 1.3 คุณส้มป่อย จันทร์แสง ผู้ประสานงานโครงการเสริมประสิทธิภาพเกษตรกรสุรินทร์ (พี่เลี้ยงด้านการจัดการตลาดให้กองทุนข้าวสุรินทร์)
2. บุคคลที่เกี่ยวข้องในระบบพืชผักอินทรีย์
 - 2.1 คุณมานพ บุญธรรม เกษตรกรผู้ผลิตผักอินทรีย์ ชมรมผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์สุพรรณบุรี อ.ด่านช้าง จ.สุพรรณบุรี
 - 2.2 คุณปริญญา พรศิริชัยวัฒนา เจ้าของกิจการรังสิตฟาร์ม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3. บุคคลที่เกี่ยวข้องในระบบไม้ผลอินทรีย์
 - 3.1 คุณวิวิชัย กิริราทร เกษตรกรผู้ผลิตกล้วยหอมทองอินทรีย์ อ.ท่ายาง จ.เพชรบุรี
 - 3.2 คุณอรัญ อินทร์แย้ม ประธานสหกรณ์การเกษตรท่ายางจำกัด จ.เพชรบุรี ซึ่งเป็นสหกรณ์ที่ทำตลาดเรื่องกล้วยหอมทองอินทรีย์
4. บุคคลในหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับระบบเกษตรอินทรีย์
 - 4.1 คุณไพฑูรย์ พูลสวัสดิ์ นักวิชาการสถาบันพืชอินทรีย์ กรมวิชาการเกษตร
 - 4.2 คุณสุพจน์ ชัยวิมล หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมและพัฒนาเกษตรอินทรีย์ สำนักพัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร
 - 4.3 คุณสุวรรณา พูลชัยวิสัยศักดิ์ นักวิชาการพาณิชยกรรม กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ
5. บุคคลในองค์กรพัฒนาเอกชนที่เกี่ยวข้องกับระบบเกษตรอินทรีย์
 - 5.1 คุณนาถฤดี นาครวจา ผู้จัดการสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์
6. บุคคลในภาคเอกชนที่เป็นผู้ประกอบการ ผู้จำหน่าย
 - 6.1 คุณแชรดา จิตปัญญา ผู้จัดการสหกรณ์ เลมอน ฟาร์ม พัฒนาจำกัด

เครื่องมือและวิธีการเก็บข้อมูล (Research Instruments and Data Gathering)

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล (Research Instruments)

เนื่องจากงานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจึงใช้เครื่องมือที่เป็นแบบสัมภาษณ์ในการเก็บข้อมูล โดยการสัมภาษณ์มี 2 ส่วนประกอบกัน ประกอบด้วย การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) คือผู้วิจัยได้เตรียมคำถามไว้ล่วงหน้าอย่างเรียบร้อย ในลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์ และส่วนที่ 2 คือการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured interview) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ที่ไม่ได้กำหนดแบบไว้ตายตัว เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ต้องการ นอกจากนั้นผู้วิจัยได้ใช้อุปกรณ์สื่อดิจิทัลศึกษาร่วมในการเก็บข้อมูลด้วย เช่นกล้องถ่ายรูป กล้องบันทึกวีดีทัศน์ เทปบันทึกเสียง

ตัวอย่างคำถามเพื่อการสัมภาษณ์

1. เพราะอะไรถึงได้มาให้ความสนใจกับเกษตรอินทรีย์
2. เทคนิค วิธีการ หรือขบวนการในการผลิตยุ่งยากหรือไม่ เป็นอย่างไรบ้าง
3. มีขั้นตอนอย่างไรบ้างในการขอรับรองการผลิตตามมาตรฐานการผลิตระบบเกษตรอินทรีย์
4. ใช้เงินทุนมากน้อยเพียงใดสำหรับการขอใบรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์
5. มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้างในการผลิตเกษตรอินทรีย์
6. มองโดยภาพรวมแล้ว การผลิตระบบเกษตรอินทรีย์ต้องใช้เงินลงทุนสูงมากน้อยเพียง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ใด/มีความคุ้มค่าในการลงทุนมากน้อยเพียงใด

7. มีขั้นตอนการติดต่อเพื่อหาตลาดอย่างไร
 - มีอุปสรรคอะไรบ้าง
 - มีข้อตกลงอย่างไรบ้าง ระหว่างบริษัทกับบริษัทผู้รับซื้อ
8. มีหน่วยงานของรัฐหรือองค์กรพัฒนาเอกชนได้เข้ามาช่วยส่งเสริมหรือสนับสนุนการผลิต การตลาดเกษตรอินทรีย์ของบริษัทหรือเปล่า
9. ในปัจจุบันระบบตลาดเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทยเป็นอย่างไร
10. ชัดความสามารถในการแข่งขันทางการเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทยเป็นอย่างไร มีจุดแข็งหรือจุดอ่อน หรือข้อได้เปรียบ เสียเปรียบอย่างไร
11. สินค้า/ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรอินทรีย์ของไทยที่มีโอกาส และสามารถที่จะแข่งขันกับต่างประเทศได้ในอนาคตทั้งในระยะยาวและระยะสั้น (มองใน ข้าว พืชผัก ไม้ผล)
12. แนวทางการพัฒนาการเกษตรอินทรีย์ในอนาคตข้างหน้าควรเป็นไปในทิศทางใด
13. รัฐ เอกชน และองค์กรอิสระต่าง ๆ ควรจะมีบทบาทร่วมกันอย่างไรในการพัฒนาการเกษตรอินทรีย์

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Data Gathering)

ข้อมูลต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยใช้สำหรับงานวิจัยชิ้นนี้ได้มา 2 ช่องทางด้วยกัน คือข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ ที่อยู่ในกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยคัดเลือกมา โดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ประกอบกับการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ผู้วิจัยคิดว่าสมบูรณ์ที่สุด อีกช่องทางหนึ่งคือการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่มีผู้ตีพิมพ์เผยแพร่ หรือสื่ออื่น ๆ ที่มีข้อมูลเกี่ยวกับการเกษตรอินทรีย์

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล (Method of Analysis)

ดัดแปลงจาก สุภางค์ จันทวานิช (2543 : 11-16) เนื่องจากงานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ จึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้มา โดยการจัดระบบ แยกแยะ เชื่อมโยง ทำความเข้าใจและพยายามตอบปัญหาของการวิจัยให้ได้

หลักการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้

1. ทำการวิเคราะห์ข้อมูลพร้อมกับการเก็บข้อมูล ในขณะที่ผู้วิจัยกำลังเก็บข้อมูลอยู่นั้น ก็จะทำการวิเคราะห์อยู่ใใจไปด้วย ถึงแม้ว่าข้อมูลนั้นยังเก็บไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ก็ตาม เพื่อสร้างกรอบแนวความคิด หรือทฤษฎีโดยกว้าง ๆ
2. การตั้งสมมติฐานชั่วคราว หรือการตั้งสมมติฐานไว้ล่วงหน้าว่าผลการวิจัยควรเป็นเช่นนี้ เช่นนั้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3. การตรวจสอบข้อมูล ว่าข้อมูลมีความครบถ้วนสมบูรณ์หรือยังที่จะตอบจุดประสงค์ของการวิจัยได้ เราต้องประเมินคุณภาพของข้อมูลว่าอยู่ในระดับที่จะสามารถสรุปได้ หรือเชื่อถือได้หรือยัง ควรเก็บข้อมูลเพิ่มเติม หรือเพียงพอแล้ว

4. การสร้างข้อสรุปชั่วคราว และกำจัดข้อมูล เมื่อเราศึกษาข้อมูลของการวิจัยไป ได้สักระยะหนึ่งเราก็จะสามารถวิเคราะห์ได้ว่าส่วนไหนเป็นส่วนที่ต้องการ ส่วนไหนเป็นส่วนที่ต้องกำจัดออกไป ซึ่งในขั้นนี้เราจะสามารถหาข้อสรุปชั่วคราวได้

5. การสร้างบทสรุป เป็นการนำข้อสรุปย่อย ๆ มาเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบเพื่อหาข้อสรุปของงานวิจัย

ระยะเวลาที่ทำการวิจัย (Duration of the Study)

การวิจัยครั้งนี้ใช้เวลาในการศึกษาระรวบรวมข้อมูลรวมระยะเวลา 6 เดือน ตั้งแต่ เดือน พฤศจิกายน 2545 ถึง เดือนเมษายน 2546

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 4
ผลการวิจัยและวิจารณ์ผล
(Findings and Results)

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาระบบเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย กรณีศึกษา ข้าว พืชผัก และไม้ผล โดยการสัมภาษณ์บุคคลในหน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ที่มีความรู้ความสามารถทางด้านการเกษตรอินทรีย์ ทั้งในระบบการผลิต ระบบการตลาด ซึ่งการสัมภาษณ์เป็นไปทั้งแบบมีโครงสร้าง คือมีคำถามที่ผู้วิจัยได้เตรียมไว้ล่วงหน้าสำหรับการสอบถาม เพื่อให้คำตอบที่ได้เข้าสู่วัตถุประสงค์ของการศึกษา และแบบไม่มีโครงสร้างประกอบกันเพื่อให้ได้มาซึ่งภาพรวมทั้งหมดของระบบเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย

บุคคลที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์มานั้น มีทั้งหมด 12 ท่านด้วยกัน ประกอบด้วยบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมข้าวอินทรีย์ จำนวน 3 ท่าน บุคคลที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมพืชผักอินทรีย์ 2 ท่าน บุคคลที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมไม้ผลอินทรีย์ 2 ท่าน และบุคคลที่อยู่ในองค์กรพัฒนาเอกชน หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสนับสนุนระบบเกษตรอินทรีย์ จำนวน 5 ท่านด้วยกัน

รายละเอียดของการสัมภาษณ์ทั้งคำถามในการสัมภาษณ์จากผู้วิจัย และคำตอบจากบุคคลต่าง ๆ เป็นดังนี้

บุคคลที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมข้าวอินทรีย์

วันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2546 สัมภาษณ์ คุณลุงสิน ก่อทอง (ภาพที่ 1) เกษตรกรผู้ผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์และผู้จัดการทั่วไปกองทุนข้าว สุรินทร์ ร่วมกับ คุณจงจิตร หงษ์บุญเรือง (ภาพที่ 2) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมเกษตรยั่งยืน โครงการส่งเสริมประสิทธิภาพเกษตรกรสุรินทร์ ซึ่งทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงกองทุนข้าว สุรินทร์ สัมภาษณ์ ณ กองทุนข้าว สุรินทร์ ตำบลแกใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

ภาพที่ 1 คุณลุงสิน ก่อทอง

ภาพที่ 2 คุณจงจิตร หงษ์บุญเรือง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คำถาม : กองทุนข้าวได้เกิดขึ้นมาอย่างไรและก้าวมาสู่การผลิตข้าวอินทรีย์ได้อย่างไร
ครับ ?

คำตอบ : เริ่มแรกเลยที่เดียวก็องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) เข้ามาให้คำแนะนำ ชี้แนะว่าเกษตรกรควรที่จะทำอย่างไร เพื่อที่จะให้กินดี อยู่ดีขึ้นในประเด็นแรก ในสมัยนั้นเกษตรกรปลูกพืชเชิงเดี่ยว ทำนาที่ทำนาอย่างเดียว ซึ่งวิเคราะห์แล้วว่าชาวนาคงไม่มีทางร่ำรวย แถมยังมีหนี้สินเพิ่มขึ้นอีก ในช่วงปี พ.ศ. 2528 เราร่วมมือกับ NGOs ส่งเสริมการทำเกษตรแบบผสมผสาน แต่ก็เป็นเกษตรผสมผสานที่ยังใช้ปุ๋ยใช้ยาอยู่ ทำให้ได้สักระยะหนึ่งเราก็มองว่าการทำเกษตรแบบใช้สารเคมี ใช้สารพิษมันทำให้ระบบผู้ผลิตมีสุขภาพไม่ดี มันมีสารพิษสะสมแล้วก็เรามองตลอดไปถึงผู้บริโภคว่าสินค้าที่เราใช้สารพิษ ผู้บริโภคก็ต้องมีผลกระทบด้วยจนถึงปี 2534 เราก็เลยมาเน้นการทำเกษตรผสมผสานที่ไม่ใช้ปุ๋ยใช้ยา คือเข้ามาสู่การผลิตอินทรีย์ แต่ยังไม่ได้ออกรับรองมาตรฐาน เราเพิ่งมาขอใบรับรองเมื่อช่วงปี 2539 จากสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.)

ทางภาคอีสานเราจะเน้นอยู่ที่พวกข้าวเป็นพืชหลัก แล้วก็เน้นพืชผักตามมา แต่การส่งเสริมที่มากที่สุดนั่น คือข้าว แต่ประเด็นปัญหาที่ตามมาคือส่งเสริมให้ผลิตแล้วจะไปขายที่ไหน คำตอบของประเด็นนี้ก็เลยเกิดกองทุนข้าวขึ้นมา เพราะพวกเรามองดูแล้วว่าถ้าผลิตแล้วไปขายให้โรงสีของพ่อค้าคนกลาง ก็คงจะถูกกดราคาเหมือนเดิม ซึ่งเงินทุนที่เราเอามาซื้อข้าวจากสมาชิกก็ได้รับการสนับสนุนจากต่างประเทศ

การทำเกษตรอินทรีย์เริ่มแรกทีเดียวก็คิดว่ายาก คิดว่าลำบาก เพราะว่าเทคนิคมันละเอียด ต้องอาศัยความเข้าใจ และการหาอินทรีย์วัตถุที่จะมาทดแทนปุ๋ยเคมีก็ไม่รู้ว่าจะใช้อะไรบ้าง ในช่วงแรก ๆ เราก็ศึกษามากพอสมควร เราก็พยายามหาหน่วยงานต่าง ๆ ส่วนใหญ่ก็จะเน้น NGOs เข้ามาช่วยเหลือ ที่นี้ก็มีคำถามเกิดขึ้นอีกว่าเราผลิตได้แล้ว กองทุนข้าวเป็นผู้รับซื้อ รับซื้อแล้วจะไปขายที่ไหนต่อ เพราะเราซื้อข้าวแพงกว่าท้องตลาด แล้วพอที่จะแปรรูปได้ไหม ซึ่งมันมีปัญหามากมายตามมาเยอะแยะสำหรับนักพัฒนาและเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ พอดีในช่วงนั้นเรามีกลุ่ม NGOs จากทางกรุงเทพฯ ฯ ซึ่งใช้ชื่อว่ากลุ่มองค์กรกรีนเนทมาเป็นพี่เลี้ยงเรา แล้วก็หาตลาดต่างประเทศให้ ในปีแรกเราขายออกไปได้ประมาณ 1 ตู้คอนเทนเนอร์

ปัจจุบันกองทุนข้าวได้จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายเรียบร้อยแล้ว ซึ่งกองทุนข้าวมีหน้าที่ในการรวบรวมรับซื้อข้าวเปลือกจากสมาชิกในโครงการรวมทั้งแปรรูปและหาตลาดเพื่อจำหน่ายข้าว (ภาพผนวกที่ 3)

คำถาม : เกษตรกรที่สมัครเข้ามาเป็นสมาชิกในโครงการ ฯ เขาสนใจเข้ามาสมัครเองหรือที่เราไปสนับสนุนส่งเสริมให้เขาเข้ามาเป็นสมาชิกครับ ?

คำตอบ : เริ่มแรกเลยที่เดียวก็มี NGOs เข้ามาส่งเสริมแนะนำตามที่พูดไป แล้วเราก็หาสมาชิกเข้าร่วมโครงการ เน้นคนที่มีความสนใจและก็มีความเข้าใจในจุดนี้ คือสมาชิกที่จะเข้าร่วมโครงการมาเป็นเกษตรธรรมชาติกับเรา เรายินนโยบาย มีแนวคิดร่วมกันว่าจะดำเนินการให้เป็นการเกษตรที่ลดต้นทุนการผลิต พยายามรักษาระบบนิเวศ เน้นการผลิตปุ๋ยขึ้นมาใช้เอง จัดหาปัจจัยการผลิตให้บ้าง เช่นปุ๋ยคอก เราพยายามส่งเสริมให้มีการปลูกปุ๋ยพืชสด ทำปุ๋ยหมัก แล้วก็มีการอบรม พาไปศึกษาดูงาน ปัจจุบันชาวบ้านก็เรียนรู้ได้มากขึ้น ในชุมชนต่าง ๆ ก็คิดค้นสูตร เทคนิคต่าง ๆ ได้มากมาย ชาวบ้านคนอื่น ๆ ก็เรียนรู้จากคนใกล้เคียงแล้วก็ขยายเพิ่มเติม ซึ่งมันต่างกับเมื่อก่อน ความเข้าใจของเรา คิดว่าถ้าทำมาแล้วไม่ใช่ปุ๋ย พูดแบบภาษาชาวบ้านก็คงไม่ได้กิน เพราะว่าพื้นที่เกือบทุกภาคในประเทศไทยต้องพึ่งปัจจัยการผลิตที่เป็นปุ๋ยเคมี

ปัจจุบันสมาชิกในโครงการ ฯ ก็เพิ่มขึ้นมาก ยิ่งรัฐบาลประกาศให้จังหวัดสุรินทร์เป็นเมืองเกษตรอินทรีย์ เรายังไม่หวาดไม่ไหว ในกองทุนข้าวของเราตอนนี้ก็มีสมาชิกอยู่ 400 กว่าราย ซึ่งมีผลผลิตข้าวอยู่ที่พื้นที่กว่าต้นตอปี เรายังซื้อเฉพาะของสมาชิกที่ขึ้นทะเบียนกับกองทุนข้าวเท่านั้น ภายนอกเรายังไม่ได้รับซื้อ เฉพาะวงเงินที่จะมารับซื้อข้าวของสมาชิกก็ประมาณ 8-9 ล้านบาทแล้ว ซึ่งจริง ๆ แล้วเรายังไม่มีเงินพอ อันนี้ก็เป็นปัญหาอีกตัวหนึ่ง ปัจจุบันเราก็พยายามทำความเข้าใจกับสมาชิก แล้วก็ข้าวเปลือกที่สมาชิกลำมาขายเราก็ผ่อนชำระไปเมื่อเราทยอยขายข้าวออกไปได้แล้ว

คำถาม : เมื่อเราเข้าสู่การรับรองมาตรฐานว่าเป็นเกษตรอินทรีย์แล้ว ระบบการผลิตยุ่งยากกว่าเดิมไหมครับ ?

คำตอบ : ครับก็เริ่มยุ่งยากกว่าเดิม แต่ก็ไม่มาก เพราะว่ามาตรฐานตัวนี้มันเป็นตัวควบคุมให้ผู้ผลิตสามารถที่จะปฏิบัติไปในสิ่งที่ถูกต้อง มันเป็นตัวประกันคุณภาพว่าการผลิตตามมาตรฐานจะได้เข้าสู่ระบบของผู้บริโภค ผู้บริโภคมีความมั่นใจยิ่งขึ้น ซึ่งก่อนหน้านี้ในช่วงปี พ.ศ. 2534 พ.ศ. 2535 เราก็ทำการผลิตตามแนวทางเกษตรอินทรีย์อยู่แล้วแต่เราไม่ได้ขอรับรอง คือเราใช้เกณฑ์ของชาวบ้าน คือไม่ใช่ปุ๋ยใช้ยาอยู่แล้ว เมื่อเรามาเข้าสู่มาตรฐานปัญหาตัวแรกก็คือเกษตรกรเองต้องเรียนรู้มาตรฐาน แล้วก็ต้องพยายามทำความเข้าใจตาม และอีกปัญหาหนึ่งแต่ก็เป็นปัญหาล้วนน้อย คือนาหลุมจะเจอปัญหาน้ำหลากในหน้าฝน น้ำจากนาเคมีหลากเข้ามาในแปลงเกษตรอินทรีย์ ซึ่งมันไม่ได้ทำตามมาตรฐาน แต่ก็อนุโลมให้ได้ถ้ามันเป็นเหตุสุดวิสัยจริง ๆ แต่ข้อนี้เราก็มีการชี้แนะให้มีการป้องกันอยู่แล้ว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คำถาม : ต้องเสียค่าใช้จ่ายสำหรับการขอรับรองมาตรฐานอย่างไรครับ ?

คำตอบ : สำหรับค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ กรณีของเราซึ่งสมัครขอรับรองเป็นโครงการ โดยเฉลี่ยแล้วประมาณ 800 บาท ต่อคน แต่ถ้าสมัครเดี่ยวก็ไม่ต่ำกว่า 1,500 บาทต่อคนต่อปี แต่ค่าใช้จ่ายสำหรับการขอรับรองมาตรฐานต้องดูปริมาณพื้นที่ด้วย พื้นที่เยอะก็ต้องจ่ายเยอะ อย่างสมาชิกในโครงการ ๔ ของเราก็ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการตรวจแปลง ไร่ละ 25 บาท

คำถาม : ที่บอกว่ากองทุนข้าวรับซื้อข้าวเปลือกจากสมาชิกสูงกว่าราคาท้องตลาด สูงกว่าอย่างไรครับ ?

คำตอบ : เมื่อเริ่มแรกเรายังหาตลาดได้น้อย ช่วงนั้นเรารับซื้อข้าวจากสมาชิกสูงกว่าตลาดประมาณ 50 สตางค์ต่อกิโลกรัม แล้วมา 3-4 ปีที่แล้วเราหาตลาดได้มากขึ้น เราซื้อเกษตรกรตันละ 10,000 บาท ซึ่งเมื่อเทียบกับท้องตลาดก็อยู่ที่ 5,500-6,500 บาทต่อตัน สำหรับราคาข้าวรับซื้อราคานี้จะกำหนดโดยสมาชิกในกลุ่ม จะมีกรรมการพิจารณาแล้วก็ลงมติกัน

คำถาม : แล้วบริษัทที่เขาซื้อข้าวต่อจากกองทุนข้าว เขาซื้อในราคาเท่าไรครับ ?

คำตอบ : อันนี้เรารู้ แต่เขาเอาไปขายต่อเท่าไรนี้ผมไม่รู้ ตอนนี้อย่างเช่นข้าวขาวอินทรีรี่ที่ได้รับรองมาตรฐานเขาจะให้เรากิโลกรัมละ 27 บาท ข้าวกล้องกิโลกรัมละ 23 บาท

คำถาม : กองทุนข้าวรับซื้อข้าวเปลือกจากสมาชิกกิโลกรัมละ 10 บาท แล้วขายต่อกิโลกรัมละ 27 บาท ส่วนต่างของราคาตรงนี้กองทุนข้าวนำไปใช้ทำอะไรบ้างครับ ?

คำตอบ : คือถ้ากองทุนข้าวมีกำไร เราจะมีกำไรปันผลให้เกษตรกรที่เป็นสมาชิกในโครงการ ๔ โดยจะมีการปันผลอยู่ 2 อย่าง คือปันผลต่อหุ้นคืนให้แก่เกษตรกร ใครหุ้นเยอะก็ได้เยอะ อีกอย่างคือปันผลต่อปริมาณการขาย ขายข้าวเข้ากองทุนข้าวเยอะก็ได้เงินปันผลเยอะ ยกตัวอย่างเช่น ข้าวอินทรีรี่ได้รับรองมาตรฐานตาม มกท. แล้วก็ปันผลคืนให้ตันละ 100 บาท ข้าวอินทรีรี่ระยะปรับเปลี่ยนตันละ 80 บาท ข้าวประดุมอินทรีรี่ตันละ 60 บาท เป็นลำดับลงมา อีกส่วนหนึ่งจะเป็นเงินสนับสนุนองค์กรชาวบ้าน ทุกกิโลข้าวเปลือกจะมีการสนับสนุนกลับมาที่องค์กรชาวบ้านให้มีทุนสะสมในกลุ่มเพื่อที่จะเอาไปใช้ในกระบวนการกลุ่ม กิจกรรมต่าง ๆ ที่กลุ่มได้ทำขึ้น เช่น ต้องการขยายสมาชิกก็ต้องมีการอบรมเกษตรกร ต้องมีการจัดศึกษาดูงาน ต้องมีการจัดกิจกรรมเยี่ยมเยียน ซึ่งนั่นหมายถึงต้องมีค่าใช้จ่าย ปัจจุบันก็มีอยู่ด้วยกัน 6 กลุ่มในเครือข่ายเกษตรทางเลือกสุรินทร์ นอกจากนั้นก็จะเป็นบสนับสนุนค่าขนส่งข้าวเปลือกจากแปลงนาของเกษตรกรมากองทุนข้าว โดยเราจะช่วยค่าขนส่งครั้งหนึ่ง สรุปแล้วก็คือเราอยากให้เกษตรกรอยู่ได้ สามารถปลดหนี้สินของตัวเองได้ กำไรของกองทุนข้าวปีหนึ่งก็ไม่ถึง 100,000 บาท เราไม่กำไรมาก

แต่พูดถึงราคาการรับซื้อเราก็ไม่ได้ยืนอยู่ที่ 10 บาทตลอดไป เพราะจะมีการกำหนดโครงสร้างราคาอยู่ทุก ๆ ปี ปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ตลาด ณ ปัจจุบันราคาตลาดอยู่ที่ 5 บาท 50 สตางค์, 5 บาท 20 สตางค์, 5 บาท 30 สตางค์ต่อกิโลกรัม ถ้ามองว่าเกษตรกรคุ้มทุนมั๊ย ราคาแค่นี้ไม่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คุ้มอยู่แล้ว อยู่ไม่ได้ ตามที่เคยคำนวณและทำข้อมูลออกมา ราคาข้าวที่เกษตรกรสามารถอยู่ได้ ต้องไม่ต่ำกว่า 7 บาท ซึ่งเป็นข้อมูลที่เกษตรกรยื่นขึ้นมา ยิ่งถ้าเกษตรกรทำนาเคมีก็ยิ่งขาดทุน ทางรัฐบาลทราบข้อมูลตัวนี้ก็ไปประกันราคาอยู่ที่ 6 บาท 50 สตางค์ แต่ 6 บาท 50 สตางค์ก็เชื่อว่าจะรับซื้อทุกคน ปีที่แล้วมีเกษตรกรในพื้นที่หลายคนจำนำข้าว ซึ่งพอสิ้นปี ธกส.ต้องมาเอาข้าวออกจากยุ้งฉางเพราะต้องนำข้าวใหม่เข้าเก็บในยุ้งฉาง แต่ปรากฏว่าเขาไม่มาเอาข้าวออกไป ข้าวใหม่ก็ไม่ได้เข้ายุ้งฉาง เงินก็เอาของเขามาใช้แล้ว ที่นี้จะทำอย่างไรก็ต้องติดหนี้เพิ่มขึ้น อันนี้เป็นผลสะท้อนอันหนึ่งที่ทำให้เราเห็นว่าการกระทำอย่างนี้มันเป็นการสนองกับเกษตรกรจริงหรือเปล่า

การทำงานของกลุ่มเราเป็นการทำอีกแบบหนึ่ง เราต้องมองร่วมกัน จะไม่มีการกำหนดจากกองทุนข้าว จากเจ้าหน้าที่ NGOs ก็จะต้องอยู่ภายนอก การทำข้อตกลง การร่วมมือกันจะถูกกำหนดจากฐานล่างซึ่งตัวเกษตรกรจะเป็นแกนนำ แล้วนำมาสู่การตัดสินใจร่วมกับกรรมการกองทุนข้าวในเวทีการประชุม แต่สิ่งที่เราทำมันก็ไม่สามารถตอบโจทย์ได้ทั้งหมด เพราะว่าภายใต้การดำเนินชีวิตของชาวบ้าน มันมีหลายส่วนที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับเขา ผลิตข้าวอินทรีย์อย่างเดียวก็เชื่อว่าจะอยู่รอด ยังมีค่าใช้จ่ายอีกมากมายที่ต้องใช้ ไม่ว่าจะเป็นค่าเล่าเรียนให้ลูกหลาน ยิ่งปัจจุบันค่าใช้จ่ายก็มากขึ้น เพิ่มขึ้น ค่าภาษีสังคมอื่น ๆ อีกมากมาย เราจึงพยายามให้ชาวบ้านได้ผลผลิตอย่างอื่นด้วยนอกจากข้าวอินทรีย์อย่างเดียว ทำอย่างไรแปลงเกษตรเราจึงจะหลากหลาย ตอนนี้ก็กำลังทำการผลิตพืชหลังนา คือถั่วงอก โสน โสนจะปลูกเพื่อที่จะเก็บเมล็ดพันธุ์เป็นปุ๋ยพืชสด ถั่วพริ้ว งา งาดำ พืชตัวไหนที่จะสอดคล้องกับพื้นที่ตรงนั้น ก็จะมีการทดลองปลูก ปลูกแล้วได้ผลก็จะขยายส่งเสริมให้กับสมาชิก แต่การผลิตทั้งหมดจะต้องเป็นการผลิตแบบอินทรีย์ กระบวนการตรวจสอบรับรองก็จะมีทั้งเจ้าหน้าที่ลงไปเช็คบ้าง ดูบ้าง แต่ส่วนใหญ่แล้วจะเน้นการตรวจสอบโดยกระบวนการกลุ่ม คือมีการตรวจสอบกันเองซึ่งกันและกัน

คำถาม : ปัจจุบันจำนวนสมาชิกในโครงการ ๆ ก็เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ปริมาณผลผลิตก็เพิ่มขึ้นตาม จะส่งผลต่อราคาผลผลิตอย่างไร ตลาดมีโอกาสที่จะขยายตัวหรือเปล่าครับ ?

คำตอบ : แน่แน่นอนชาวบ้านก็ต้องตระหนักว่า ถ้าปริมาณผลผลิตเยอะมากขึ้น เพิ่มขึ้นราคาขอมต่ำลง แต่ตอนนี้ราคาผลผลิตเกษตรอินทรีย์ก็ยังถือว่าแพงอยู่ แต่เราก็มีเป้าหมายไว้สูงสุดแล้วว่า ถ้าเราขยายการทำเกษตรอินทรีย์เป็นจำนวนมาก เรื่องราคาเราไม่ได้คำนึงเพราะผลผลิตของเรามีคุณภาพ ยิ่งราคาถูกก็ขายที่ไหนก็ได้ อีกอย่างต้นทุนการผลิตของเราที่ต่ำอยู่แล้ว มองถึงด้านสุขภาพ ผู้ผลิตสุขภาพที่ดี ผู้บริโภคสุขภาพที่ดี

คำถาม : เกษตรกรที่ผลิตข้าวอินทรีย์ใช้แรงงานจากไหนครับ แรงงานเพียงพอไหม ?

คำตอบ : ใช้วัวใช้ควายก็มีอยู่บางคนที่ยังใช้ บางส่วนก็ใช้เครื่องจักร (รถไถเดินตาม) ก็ถือว่ายังพอเพียง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คำถาม : นอกจาก NGOs แล้วมีหน่วยงานของรัฐได้เข้ามาช่วยเหลืออะไรบ้างหรือเปล่าครับ ?

คำตอบ : เมื่อก่อนจะไม่มีเลย มีแต่ขัดแย้งกันตลอด รัฐเพิ่งมามีความเห็นตรงกันเมื่อปี พ.ศ. 2543 นี้เอง แต่การทำงานของรัฐจะมีแค่ระดับนโยบาย เราช่วมกับ NGOs มานาน NGOs จะรู้ความคืบหน้ากว่าหน่วยงานของรัฐ อย่างเช่นในเรื่องการตลาดข้าว NGOs จะรู้ว่าตอนนี้ตลาดโลกมีความต้องการอย่างไร มีกระแสไปในทิศทางใด ซึ่งปัจจุบันทั่วโลกก็กำลังกีดกันสินค้าที่มีสารพิษปนเปื้อน อันนี้เรารู้มาหลายสิบปีแล้ว แต่ก็เพิ่งได้รับความสนใจจากภาครัฐ

คำถาม : เงินสนับสนุนที่มาสนับสนุนองค์กรชาวบ้าน ทางกองทุนได้มาจากไหนครับ แล้วได้มาอย่างไรครับ ?

คำตอบ : งบประมาณทั้งหมดจะรับมาจากประเทศเยอรมัน ประเทศแคนาดา เขาจะมีหน่วยงานที่ชื่อชื่อว่า มิทซ์ลืออ เป็นหน่วยงานทางศาสนาเหมือนกับมิชชันนารีสมัยก่อน งบที่บริจาคมา จะใช้ทำงานส่งเสริมให้กับพี่น้องเกษตรกรผู้ด้อยโอกาส งบประมาณที่ได้มาก็ไม่ได้สูงมาก ส่วนใหญ่เป็นงบประมาณสำหรับส่งเสริมประสบการณ์การเรียนรู้ ศึกษาดูงาน อบรมให้กับเกษตรกร และเงินเดือนของเจ้าหน้าที่ ซึ่งงบประมาณที่เราได้นั้นเราก็เขียนโครงการไปเสนอเขา โดยพยายามสะท้อนให้เห็นปัญหาความยากจนของเกษตรกรในพื้นที่

วันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2546 สัมภาษณ์ คุณสัมปอ ย จันทรแสง (ภาพที่ 3) ผู้ประสานงานโครงการเสริมประสิทธิภาพเกษตรกร สุรินทร์ (คสป. สุรินทร์) ซึ่งทำหน้าที่ประสานงานด้านตลาดให้กับกองทุนข้าว สุรินทร์ด้วย สัมภาษณ์ ณ กองทุนข้าว สุรินทร์ ตำบลแกใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

ภาพที่ 3 คุณสัมปอ ย จันทรแสง

คำถาม : ทำไมถึงได้มาอยู่ในองค์กรพัฒนาเอกชนที่นี่ได้ครับ ?

คำตอบ : พี่ก็เหมือนกับพวกเราเป็นนักศึกษา แล้วก็ทำกิจกรรมค่าย สนใจงานด้านสังคม พอจบการศึกษาแล้วก็เลยหางานที่เกี่ยวกับด้านสังคม ซึ่งจะมีหน่วยงานอยู่ที่กรุงเทพ ๔ ตอนนั้นก็ เป็นมูลนิธิแล้วคือมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม เขาจะเปิดโอกาสให้คนหนุ่มสาวที่ต้องการจะเรียนรู้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แล้วก็มีควมสนใจในงานพัฒนา เข้ามาทำงานในแวดวงองค์กรพัฒนาเอกชน จะอยู่ในรูปของอาสาสมัคร อาสาสมัครจะมีวาระการเป็นอาสาสมัคร 2 ปี ก็เริ่มจากจุดนั้น ที่แรกที่เริ่มทำก็ที่นี่ และตอนนี้ก็ที่นี่ และก็อาจจะเป็นที่สุดท้าย

คำถาม : แล้วพี่มาเริ่มต้นงานด้านตลาดอย่างไรครับ ?

คำตอบ : คือตอนนี้พี่ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานโครงการ คือโครงการเสริมประสิทธิภาพเกษตรกร สุรินทร์ (คสป. สุรินทร์) พี่ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงาน เป็นแม่บ้าน แล้วแต่งงานที่เขาจะมอบหมายให้ทำ บทบาทหลักคงเป็นเรื่องของการประสานเรื่องราวต่าง ๆ ให้มันเกิดการขับเคลื่อนงานไปในแนวทางปรัชญาขององค์กร ที่นี้พูดถึงงานด้านการตลาด เวลาถามว่าเริ่มต้นงานด้านการตลาดอย่างไร มันเป็นคำถามที่ง่ายแต่ตอบยากเพราะว่ามันดูเหมือนง่าย ๆ ถ้าไปถามห้างร้านหรือบริษัทเขาก็จะอธิบายได้รวดเร็ว ว่าหาตรงนี้ตรงนั้น สำหรับพี่ตรงนี้มันยาก ก็เพราะว่ามันเป็นคำถามสุดท้ายของกระบวนการ เพราะว่าลักษณะที่มันไม่ได้เป็นระบบตลาดทั่วไป มันเป็นระบบตลาดที่เกิดขึ้นมาเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของขบวนการพัฒนา ถ้าเราไม่แตะหรือยึดติดด้านการตลาดเลยในอดีตเรามีปัญหาเรื่องการส่งเสริมเกษตรกรผสมผสานโดยไม่แตะหรือยึดติดด้านการตลาด วิกฤตทางเศรษฐกิจของเกษตรกร นั่นก็ทำให้ระบบเกษตรกรผสมผสานที่มีฐานะเป็นทางเลือกของเกษตรกรไม่ถูกพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทั้ง ๆ ที่เมื่อสิบกว่าปีที่แล้วกระแสเกษตรกรผสมผสานแพร่หลายมาก นี่ก็เป็นบทเรียนในแวดวงของการพัฒนา พอมาสู่ยุคของเกษตรยั่งยืนหรือเกษตรทางเลือก ก็ทำให้เราต้องมาคิดค้นรูปแบบตลาดในระบบนี้ โดยทั่วไปเราจะเรียกระบบตลาดทางเลือก รูปร่างหน้าตาของตลาดทางเลือก ถ้าอยู่ในกรุงเทพ ฯ ก็จะเป็นผ่านร้านกรีน ต่าง ๆ ส่วนใหญ่ก็จะเป็นร้านกรีนที่ดำเนินการโดยกลุ่มคนที่สนใจ มีความพร้อมทางธุรกิจก็มาเป็นร้านกรีน แต่ถ้าเป็นต่างจังหวัด ส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะร้านกรีนที่เกิดมาจากการส่งเสริมขบวนการพัฒนาร่วมกันของ NGOs กับชาวบ้าน อย่างที่เชียงใหม่จะมีร้านอิมบิวนู แล้วของเราที่สุรินทร์ก็จะมีร้านข้าวหอม ลักษณะเป็นร้านทางเลือก ที่ขอนแก่นก็มีร้านคีนดิน มหาสารคามก็มีร้านมันยี่น สำหรับภาคใต้เขาไม่ได้เป็นร้านแบบเป็น Shop แต่เขาจะทำเป็นในลักษณะตลาดนัด ส่วนหนึ่งก็เป็นที่จำหน่ายผลผลิตผลของเครือข่ายเกษตรทางเลือก ส่วนหนึ่งก็เป็นเหมือนหน้าต่าง เป็นเวทีให้ผู้บริโภคกับผู้ผลิตได้มาพบปะแลกเปลี่ยนรับรู้กิจกรรมในชุมชน เพราะว่าสังคมเรามันอยู่ในกระแสเกษตรเคมีแล้วก็วิถีชีวิตสมัยใหม่ ซึ่งพวกเราน่าจะรู้ดี

ส่วนที่สุรินทร์ กองทุนข้าวของเรา ตลาดหลักก็จะเป็นการทำตลาดข้าว และก็มีผลผลิตอื่น ๆ ตามมาจากกระบวนการส่งเสริมในพื้นที่ ปีที่แล้วก็เริ่มมีถ้วยรางวัลอินทรีย์ ปีนี้ก็จะมิงา ธัญพืชถึงเหลือง และอีกหลายตัว มีแดงไม่ด้วย

พูดถึงกรณีตลาดข้าวมันจะมีตลาดอยู่ 2 ช่องทาง คือตลาดต่างประเทศกับตลาดในประเทศ ในประเทศเราก็ใช้ร้านข้าวหอม ซึ่งมีลักษณะเป็นร้านกรีน เป็นตัวจัดการตลาดในประเทศ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สำหรับตลาดต่างประเทศ ในส่วนของเราก็จะเป็นส่วนรวบรวม จัดการ แปรรูปบรรจุภัณฑ์ ส่วนของร้านกรีนเน็ตจะเป็นส่วนประสานกับตลาดต่างประเทศ ส่วนใหญ่จะเป็นตลาดในยุโรป สำหรับตลาดต่างประเทศนี้ที่เรามีก็เป็นตลาดทางเลือกไม่ได้เป็นตลาดที่อยู่ในระบบธุรกิจข้าวทั่วไป คือในตลาดต่างประเทศจะมีบริษัทที่ทำการสั่งซื้อสินค้าจากทั่วโลก เขาเรียกว่า Alternative Shop ก็คือตลาดทางเลือกนั่นเอง โดยเขามีหลักการว่าจะเป็นการซื้อสินค้าจากเกษตรกรโดยตรงในราคาที่เป็นธรรม แล้วก็พัฒนามาสู่ระบบ แฟร์เทรด (Fair Trade) ตลาดแฟร์เทรด เขามีความสนใจเมื่อ 10 กว่าปีที่ผ่านมานี้ คือสนใจในเรื่องข้าวและเขาก็มองมาที่ประเทศไทย และก็มาสำรวจ ซึ่งที่นั่นก็มี การรวมตัวกันของชาวบ้านที่รวมกันภายใต้ความคิดพื้นฐานเรื่องการพัฒนา ก็มีการรวมตัวกันทำเรื่องข้าว รวบรวมกันซื้อข้าวเปลือกเพื่อเอามาขาย เพราะมันมีปัญหาพื้นฐานของชุมชน ของชนบท อยู่แล้ว เรื่องของพ่อค้าคนกลาง ชาวบ้านจะไม่ได้ราคาดี ราคาอยู่ในการจัดการของพ่อค้าทั้งหมด มันก็มีกลุ่มพื้นฐานแบบนี้ มีแนวคิดในการพัฒนาที่เป็นหลักก็จะมีแนวคิดในการพัฒนาของหลวงพ่อนาน ที่ท่านมีแนวคิดเรื่องการทำตนเองของชุมชน ซึ่งเราก็เอาแนวคิดนี้มาพูดคุยกันแลกเปลี่ยนกัน แล้วก็เกิดเป็นความร่วมมือที่จะทำเรื่องตลาดข้าวขึ้นมา ในระหว่างของการพัฒนานี้ก็มีประเด็นหลัก ๆ หรือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นที่สำคัญอย่างเช่นเรื่องของตัวสินค้า ในช่วงแรกเราไม่ได้เน้นที่ จะต้องเป็นข้าวอินทรีย์ หรือข้าวปลอดสารเคมีอะไร เป็นเพียงการซื้อข้าวจากเกษตรกรในราคายุติธรรม ต่อมาความคิดเรื่องสิ่งแวดล้อมมันเป็นความคิดสากล ในต่างประเทศเขาขยับเรื่องนี้ไปเร็วกว่าเรา แล้วก็ประกอบกับมันมีอุปสรรคเกิดขึ้น ที่เป็นเรื่องของวิถีการเกษตรแบบธรรมชาติ ที่คิดว่าปฏิบัติยุคสมัยด้วยพลังงานเดียวของท่านปู่โกะ มันส่งผลต่อแนวคิดในการทำเกษตรทางเลือก แล้วก็มีการสนทนาระหว่างประเทศ และบทบาทในการประสานงานกับองค์กรพัฒนาเอกชน ก็มี ส่วนช่วยให้ข้อมูลเหล่านี้มาถึงชุมชน แล้วก็มีคนทีทดลองทำ บวกกับปัญหาพื้นฐานเรื่องหนี้สินของชาวบ้านด้วย แต่ที่มองว่าสิบกว่าปีที่ผ่านมาแล้วเป็นอย่างไร ณ วันนี้ก็ไม่ได้แตกต่างกัน หรือถ้าพูดโดยรวมก็คือปัญหาความยากจนยังมีอยู่ แต่จะยากจนเพราะความขยันของเกษตรกร หรือว่าเป็น ปัญหาความยากจนจากโครงสร้างของสังคมหรือนโยบายของสังคมที่ส่งผลนั้นไม่ทราบ

ณ วันนี้ 40 ปีที่เราทำงานพัฒนาประเทศภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจ มันก็เลยนำมาสู่การปรับกระบวนการผลิตไปสู่เรื่องการเกษตรอินทรีย์ แรก ๆ ก็ใช้มาตรฐานใจ ไม่ต้องมีการตรวจสอบรับรองแต่พอพัฒนาการผลิตไปได้สักระยะหนึ่งได้ผลผลิตที่เป็น ตอนนั้นเราเรียกข้าวธรรมชาติ ก็ไม่พอ จะต้องมีการสร้างความมั่นใจในระบบสากลขึ้นมา ก็เลยต้องมีการพัฒนาให้มีการตรวจสอบรับรองมาตรฐานเกิดขึ้น พอเรามีหน่วยงานที่พัฒนาเป็นองค์กรอิสระรับผิดชอบเรื่องการตรวจสอบรับรองมาตรฐานเข้ามาพร้อมกับขบวนการตลาด กระบวนการเปลี่ยนแปลงหลัก ๆ ก็จะเป็นอย่างนี้ สำหรับพัฒนาการของคุณภาพของงานตลาดในเรื่องของตัวสินค้า คือหมายถึงข้าวของเรา เดิมก็หักปันเยอะ ไม่ได้ข้าวคุณภาพ 100 % เราทำไม่ได้เพราะโรงสีข้าวเราเล็กมาก ที่นี่เป็นโรงสีใหม่เพิ่งเปิด

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับกรใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ป้ายเพิ่งสร้างใหม่ คือทุกอย่างมันเกิดจากสถานการณ์กดดันและเรียกร้องให้ต้องพัฒนาตัวเอง จากโรงสีเล็กคุณภาพข้าวไม่ได้ ก็ต้องพัฒนาด้านคุณภาพข้าว สำหรับสัดส่วนตลาดของกองทุน ข้าวก็จะเป็นตลาดในต่างประเทศเสียเป็นส่วนใหญ่ คือตลาดต่างประเทศประมาณ 80 % ตลาดภายในประเทศ 20 %

คำถาม : พี่คิดว่าแนวโน้มตลาดข้าวอินทรีย์ในประเทศไทยจะเป็นอย่างไรครับ ในอนาคต?

คำตอบ : ปัญหาความตื่นตัวด้านสิ่งแวดล้อมน่าจะมีมากขึ้น สนใจเรื่องอาหารสุขภาพมากขึ้น แต่ว่าข้อจำกัดอันหนึ่งที่เป็นตลาดภายในที่ส่งผลโดยตรงกับผู้บริโภค คือเรื่องราคาข้าว เพราะในกระบวนการทำข้าวอินทรีย์มันมีการสร้างแรงจูงใจให้กับเกษตรกร และในพื้นฐานที่เป็นอยู่เกษตรกรขายข้าวได้ในราคาที่ไม่คุ้มทุน ที่เราทำตรงนี้ก็หวังที่จะให้เกษตรกรมีรายได้ที่มากขึ้น จากการทำนาเคมีแล้วก็เป็นที่ถกเถียงว่าถ้าทำนาธรรมชาติหรือนาอินทรีย์แล้วมันลดต้นทุน ทำไมข้าวถึงต้องแพงกว่าข้าวปกติ คือมันลดต้นทุนในแง่ปัจจัยการผลิต ไม่ต้องซื้อปุ๋ยซื้อยา แต่ว่าแรงงานยังต้องใช้อยู่ อาจจะใช้มากกว่าเดิม ซึ่งตอนนี้ภาวะการใช้แรงงานของคนชนบทกำลังถูกสูบเข้าไปสู่ภาคอุตสาหกรรมและบริการมากขึ้น ยิ่งในยุคเศรษฐกิจบูม ไปในหมู่บ้านไหนก็แทบจะเห็นหมู่บ้านร้าง ชุมชนร้าง ถ้าเกษตรกรมีรายได้มากขึ้น มันก็จะนำไปสู่เรื่องการปลดปล่อยเรื่องหนี้สินด้วย ดังนั้นในเรื่องของกลไกตลาดเราเลยพยายามที่จะสร้างหลักประกันให้เกษตรกร คือมีราคาประกัน 4 ปีมาแล้วที่เราซื้อข้าวเปลือกประเภทข้าวอินทรีย์ในราคา 10 บาท ในขณะที่ในตลาดราคาไม่ถึง 7 บาท ปีนี้ตลาดราคาประกันของ รทส. อยู่ที่ 6 บาท 50 สตางค์ แต่เวลาซื้อจริง ๆ มันไม่ถึง 6 บาท 50 สตางค์ กระบวนการซื้อข้าวจะต้องมีกระบวนการตรวจสอบความชื้น เปรอร์เซนต์การหัก คุณภาพข้าว ซึ่งชาวบ้านไปขายข้าวแล้วได้สี่บาทห้าบาท ยังไม่รวมเทคนิคการโกงตาซึ่งอีก คือเขาไม่ได้จริงใจกับชาวบ้านเลย ในขณะที่กองทุนข้าวของเรามีมันเป็นกลไกที่สมาชิกผู้ผลิตลงหุ้นกัน แล้วก็เลือกคณะกรรมการขึ้นมาบริหาร ซึ่งพี่ก็มีบทบาทเหมือนเป็นที่ปรึกษา แต่ว่างานตลาดมันเป็นงานใหม่สำหรับชุมชนและสมาชิกก็อยู่กระจายกันหลายอำเภอ ถ้าเราไปศึกษาธุรกิจชุมชนอื่น ๆ อาจจะทำให้เห็นว่าโรงสีข้าวชุมชนจะตั้งอยู่ในชุมชน ชุมชนจะใกล้ชิดดีกว่า แต่ที่นี่มีสมาชิกหลายอำเภอทำให้มันต้องมาอยู่ตรงกลางกลุ่ม พี่ก็เลยมีบทบาทเป็นที่ปรึกษาและบทบาทที่จะช่วยประสานงาน

ที่นี้ย้อนมาที่ประเด็นว่าแนวโน้มในตลาดของประเทศไทยถ้ากับผู้บริโภคก็ต้องอาศัยงานรณรงค์ทางเรื่องสังคม เรื่องของการอยู่ได้จริงของเกษตรกรรายย่อย ปัญหาสิ่งแวดล้อม นี่เป็นปัญหาที่จะต้องรับผิดชอบร่วมกันของคนในสังคม เพราะว่าถ้าคิดว่ามีเงินแล้วจะซื้อผักปลอดสารพิษปลอดสารเคมีกินได้ คงคิดผิด เพราะว่าในขณะที่เกษตรกรยังใช้สารเคมีกันอย่างมหาศาล สารเคมีมันไม่ได้อยู่เฉพาะที่ ไม่ได้ตกค้างเฉพาะในพืชผัก อย่างเช่นฟูราดาน ตกค้าง 20 ปี ดีดีที 30 ปี จึงจะสลาย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการทำงานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ความตื่นตัวเรื่องสุขภาพเรื่องอาหารปลอดภัยของสังคมบ้านเรานั้นเป็นการตื่นตัวที่เหมือนลูกโป่ง คือพองแล้วก็แฟบ พอมันเติบโตแบบนี้ที่ไร่มันก็เป็นโอกาสของธุรกิจไปหมด โดยที่ความเข้าใจยังไม่มีความพอ พอความเข้าใจยังไม่มากพอมันก็จะไม่มีความต่อเนื่อง ถ้ามองทิศทางแบบตลาดย่อยแบบที่ทำเองของเราก็คงจะต้องใช้เวลาอีกนานและต้องมีกระบวนการของการรณรงค์เข้ามาช่วย ซึ่งการทำร้านที่ขายผลิตภัณฑ์ปลอดภัยแบบนี้มันจะอยู่ยาก คือที่เราทำอยู่ก็เพราะว่าเรามีองค์ประกอบให้เงินทุนมาอุดหนุน แต่ถ้ามองถึงตลาดภายนอกหรือตลาดส่งออก พี่คิดว่ามันจะไปเร็ว เพราะกระแสผลิตภัณฑ์อินทรีย์มันเป็นกระแสสากลในต่างประเทศ พี่ไม่ได้มองเฉพาะเรื่องข้าวเรื่องเดียว

ดังนั้นทิศทางของเกษตรอินทรีย์จึงน่าจะเป็นทิศทางของกระแสสังคมโลก แต่ใครจะได้ประโยชน์จากกระแส อีกประเด็นหนึ่ง รัฐบาลก็มีนโยบายส่งเสริมเกษตรอินทรีย์แต่มันจะเป็นเกษตรอินทรีย์เพื่อการค้า เพราะฉะนั้นชาวบ้านหรือเกษตรกรรายย่อยที่เขามีฐานะยากจนจะมีโอกาสที่จะเข้าถึงได้ยาก พี่ก็พูดเลยออกหลักการเสีย แต่มันก็ไม่ใช่อะไรหรอก มันเป็นความเห็นของพี่ความเห็นที่มาจากประสบการณ์ พี่คิดว่าพี่มองจากประสบการณ์

ที่ใน 2-3 ปีนี้มีบริษัทส่งออกข้าว พยายามที่จะเข้ามาขอซื้อข้าวอินทรีย์จากเรา ซึ่งเราพยายามทำเรื่องนี้มา 10 ปี แต่ 10 ปีที่มันเป็นปริมาณเล็ก ๆ ไม่ใหญ่โตก็ต้องค่อยขยายกันไป แต่มีปรากฏการณ์แบบนี้ ซึ่งมันเป็นรูปธรรมหรือตัวชี้วัดที่ทำให้พี่เชื่อว่ากระแสเกษตรอินทรีย์มันเป็นกระแสสากล แต่พี่คิดว่าพวกนี้คงไม่ได้คิดถึงเรื่องการพัฒนาสังคม หรือการพัฒนาสิ่งแวดล้อมแล้ว ก็มาทำสินค้า วิธีคิดของธุรกิจคือสินค้าตัวไหนที่จะทำกำไรให้เขาได้มากที่สุด ของพวกนี้มันมีความต้องการมาแล้วเขาก็มาหาสินค้า แต่เราคิดจากการพัฒนาขั้นพื้นฐานไปสู่ตลาด ซึ่งพี่คิดว่าแนวโน้มตลาดก็คงเป็นแบบนี้

คำถาม : ถ้าอย่างนั้นรัฐ ภาคเอกชนและองค์กรอิสระควรมีความร่วมมือกันอย่างไรครับที่จะสามารถพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์ได้ ?

คำตอบ : พี่อยากตอบจากใจจริงมากเลย พี่รู้สึกว่ามันเป็นความฝัน เป็นความสวหรือของการเจรจา เป็นวาทกรรมของการประสานงาน ของการมาเยี่ยมเยียนระหว่างรัฐกับ NGOs พี่ไม่รู้สึกรู้ว่ามันจะมีความร่วมมืออยู่จริง มันคนละระบบ มันจะมีได้อย่างไร การมีกรอบว่าจะต้องเป็นนิติบุคคลที่จะดูนั่นดูนี่ ในขณะที่ระบบคิดพวกพี่คือกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการเติบโตขององค์กรประชาชน นี่คือเป้าหมายสูงสุดของพวกพี่ มันคนละระบบคิด เพราะฉะนั้นแนวโน้มความร่วมมือคงจะเป็นจริงยาก

ตอนนี้วาทกรรมเรื่องเกษตรยั่งยืน เกษตรพอเพียง เกษตรยั่งยืนมันเป็นวาทกรรมเดียวกันหมด ระหว่างรัฐ NGOs ภาคประชาชน แต่สิ่งที่ต่างกันคือกระบวนการคิด การทำงานก็จะสะท้อน

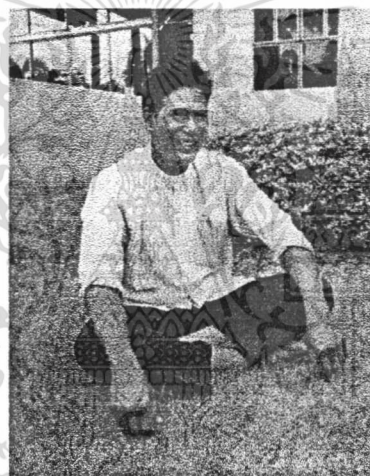
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กระบวนการคิด กระบวนการคิดระดับบุคคล กระบวนการคิดระดับองค์กร มันก็คงเป็นแต่ระหว่าง น้ำกับน้ำมัน ส่วนประสมการทำงานมันคงเข้ากันไม่ได้ ดูเผิน ๆ ก็เหลวเหมือนกัน

ที่มีแนวโน้มว่าจะเข้ากันได้ คงมีบางจุดที่สนับสนุนกันได้คงเป็นเรื่องทุนซึ่งมันเป็นทุนกลาง ซึ่งอันนี้ก็ไม่ใช่อุทธรณ์ คือถือว่าเป็นเงินแผ่นดินเพียงแต่ให้รัฐเป็นผู้จัดการ เป็นผู้จัดการมรดก แต่รัฐ ลืมตัวไปหน่อยนี่ถือว่าเป็นมรดกของตัวเอง ฟังถือว่าไม่ใช่เป็นเรื่องของความช่วยเหลือแต่มันเป็นสิทธิ ของประชาชน โดยส่วนตัวถ้าที่เชื่อมั่นในระบบรัฐ ฟังไม่ใช่ชีวิตแบบนี้มา 13-14 ปี

บุคคลที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมฝึกอินทรีย์

วันที่ 7 ธันวาคม 2545 สัมภาษณ์คุณมานพ บุญธรรม (ภาพที่ 4) เกษตรกรปลูก ฝึกอินทรีย์ หมู่ 6บ้านห้วยหินดำ ตำบลวังยาว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี สัมภาษณ์ ณ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 4 คุณมานพ บุญธรรม

คำถาม : เริ่มเข้ามาผลิตฝึกอินทรีย์ได้อย่างไรครับ ?

คำตอบ : เริ่มแรกก็มีคุณพงษ์ ศรีทอง เขาเป็นนักพัฒนาอิสระ เขาไปเห็นความลำบาก ของชาวบ้านที่นั่น จึงได้แนะนำวิถีทางการใช้ชีวิต หนทางทำมาหากินแก่หลาย ๆ คนที่สนใจ ซึ่ง ตอนนั้นผมทำเกษตรเคมีอยู่ สุขภาพร่างกายของผมไม่ไหว และทำไปก็ขาดทุน เงินก็ไม่มีก็เลยมา ปลูกฝึกกินเอง และก็คิดว่าเราไม่ต้องฉีดยา และเราก็เริ่มรู้ว่าสารพิษเหล่านั้นมันเป็นอันตรายกับเรา พอดีกับที่คุณพงษ์ไปเห็น เขาเลยชักชวนให้มาทำเกษตรอินทรีย์ ผมก็เลยตัดสินใจทำเลย แต่เงิน ทุนไม่มี คุณพงษ์เลยเขียนโครงการไปขอเงินที่สถานทูตแคนาดาซึ่งจะมีกองทุนแคนาดา (CANADA FUND) อยู่ โดยช่วงเริ่มต้นเขาให้มาเป็นทุน 5,000 บาท แต่เป็นการซื้ออุปกรณ์การ ผลิตให้ ของผมได้ระบบน้ำ ผมก็เริ่มต้นจากตรงนั้น คล้าย ๆ กับว่าเขามาเป็นบันไดให้ผมได้ก้าวขึ้น ไปแล้วเราก็ต่อยอดด้วยตัวเราเอง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คำถาม : เทคนิควิธีการในการปลูกผักอินทรีย์ยุ่งยากไหมครับ ?

คำตอบ : เริ่มแรกก็นึกว่ายาก แต่พอลงมือทำแล้วก็ไม่ใช่เรื่องยุ่งยาก เกษตรอินทรีย์นี้ถ้าเราทำในพื้นที่ที่เราทำเกษตรเคมี เริ่มแรกก็จะมีปัญหาเรื่องแมลงบ้าง เพราะว่าตรงนั้นความสมดุลของตัวห้าตัวเบียดกันยังไม่ดี เกษตรเคมีนี้เขาเจอตัวอะไรเขาก็ฉีดยาหมด การที่เราทำเกษตรอินทรีย์เราใช้สารเคมีไม่ได้ ก็เลยต้องใช้สารสมุนไพรมาป้องกันพวกหนอนพวกเพลี้ย ซึ่งผมก็ทำเอง

คำถาม : ปริมาณปลูกผักอินทรีย์กี่ไร่ครับ ?

คำตอบ : ผมเริ่มทำเกษตรอินทรีย์ที่ 1 ไร่ ซึ่งตอนนี้ก็ทำอยู่ 2 ไร่จากทั้งหมด 10 ไร่ คือที่เหลือก็ปล่อยให้ไม่ได้ทำอะไร เพราะผมไม่มีแรงงานพอ แล้วก็ไม่ได้จ้างแรงงานด้วย ผมทำอยู่แค่สองตายาย

คำถาม : ใช้เครื่องจักรอะไรบ้างครับในการปลูกผักอินทรีย์ ?

คำตอบ : ผมใช้แต่เครื่องพรวนดินตัวเล็ก ๆ เอาไว้ใช้ทำร่องแปลงผักนอกนั้นก็ใช้จอบ จាំ เป็นจริง ๆ จึงจะจ้างแรงงาน

คำถาม : บริเวณนี้มีสมาชิกปลูกผักอินทรีย์อยู่กี่คนครับ ?

คำตอบ : ในพื้นที่แถบนี้ก็มีสิบกว่าราย แต่ก็ไม่ได้อยู่ติดกัน พื้นที่รวมก็ประมาณ 100 ไร่ แต่ไม่ได้ทำเกษตรอินทรีย์เต็มพื้นที่ เพราะการทำเกษตรอินทรีย์การจัดการมันเยอะ แรงงานสองคนตายายไม่พอทำหรรอก 5 ไร่ก็เยอะแล้ว มันละเอียด เช่น ถอนหญ้า จับหนอน แต่ถ้าเราคิดว่ามันไม่ยุ่งยากเราก็สนุกกับการทำ

คำถาม : ปลูกผักอินทรีย์แค่ 1-2 ไร่ มันคุ้มไหมครับ ?

คำตอบ : ผมว่าคุ้มนะ เมื่อปีกลายนี้ลองประเมินรายรับดู ผมก็ได้ประมาณแสนกว่าบาท เทียบกับการทำเกษตรเคมี อย่างเช่นผมเคยปลูกฝ้าย ฝ้าย 1 ไร่ได้ประมาณ 5,000 บาทต่อปี พริกก็ได้ประมาณไร่ละ 8,000 บาทต่อปี รายจ่ายสำหรับการทำเกษตรอินทรีย์ส่วนใหญ่ก็เป็นค่าเมล็ดพันธุ์ ซึ่งผมก็ซื้อจากที่เขาขายทั่วไป ๆ ที่ใช้ปุ๋ยของเจียไต๋ ไลอฮอนซีดและก็แสงวงนแสง

คำถาม : แปลงเกษตรอินทรีย์ของพี่มานพได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์หรือยังครับ ?

คำตอบ : ได้แล้วครับ ประมาณ 2 ปีแล้ว เริ่มแรกก็รวมกัน 3-4 คน ที่คิดจะทำเกษตรอินทรีย์ แล้วคุณพงษ์ศักดิ์ช่วยในการเชิญเจ้าหน้าที่จากมกท. (สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์) ไปให้ความรู้ เมื่อตกลงปลงใจที่จะทำแน่นอน เราก็เขียนใบสมัครขอรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เลย

คำถาม : พี่มานพบอกว่ารวมกลุ่มเพื่อทำเกษตรอินทรีย์ รวมกลุ่มเพื่ออะไรครับ ?

คำตอบ : จริง ๆ ก็ไม่มีอะไร คล้าย ๆ กับเป็นการสร้างกำลังใจ คือว่าเรามีกลุ่มของเราเนะ เราเป็นชมรมผู้ผลิตผักอินทรีย์ อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คำถาม : การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์รับรองอย่างไรครับ ?

คำตอบ : การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์จะมีการรับรองหมดทั้งแปลง ถ้ามีไม้ผลด้วยก็ถือว่าไม้ผลเป็นเกษตรอินทรีย์ด้วย แต่เราต้องแจ้งชนิดของพืชในการขอใบรับรองมาตรฐานด้วย ถ้าเราไม่ได้แจ้งก็จะถือว่าไม้ผลนั้นไม่ได้เป็นเกษตรอินทรีย์

คำถาม : ค่าใช้จ่ายในการขอใบรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์มากไหมครับ ?

คำตอบ : ก็ไม่แพงนะ 30 บาทต่อไร่เองแล้วก็มีค่าเดินทางของเจ้าหน้าที่ แล้วก็ค่ากินอยู่ของเจ้าหน้าที่อีกนิดหน่อย อย่างผมก็ประมาณพันกว่าบาทต่อปี แล้วก็คุณผลผลิตด้วยคือดูรายได้จากผลผลิตของเราเขาจะหักประมาณ 0.3 %

คำถาม : การตรวจสอบเขาทำอย่างไรครับ ?

คำตอบ : เขาจะมีเจ้าหน้าที่มาสุ่มตรวจ แล้วเราก็มีการตรวจสอบกันเองด้วย

คำถาม : ผักที่เราผลิตได้มีการซื้อขายกันอย่างไรครับ ?

คำตอบ : ก็มีการตกลงกับผู้ซื้อกันก่อน ว่าเราจะขายให้เขานะ สัญญาก็เป็นสัญญาถูกผู้ขายคือตกลงปากเปล่าไม่ได้ทำหนังสือสัญญาอะไร ราคาผลผลิตก็คุยกันคือต้องอยู่ได้ทั้งสองฝ่าย แต่ปริมาณผลผลิตมันก็ไม่แน่นอนนะ บางฤดูอาจจะได้ถึง 2 ตัน บางฤดูก็ได้ประมาณ 500 กิโลกรัมเอง คือต้องพูดอย่างนี้ว่าความแน่นอนคือความไม่แน่นอนของเกษตรอินทรีย์ ผักที่เราผลิตอยู่ตอนนี้ก็ประมาณ 30-40 ชนิดเป็นผักสด คนหนึ่งก็ประมาณ 10 ชนิด เวลาเราส่งให้เขาเราก็ส่งรวม

คำถาม : ส่งขายให้ใครบ้างครับ ?

คำตอบ : ตอนนี้ก็ส่งขายให้ สหกรณ์ เลมอน ฟาร์ม 8 สาขา ในกรุงเทพฯ แล้วก็กรีนเนท ส่งขายตามโคเวต้าที่เขาส่ง ซึ่งกรีนเนทที่เราส่งผักไปให้เขาเขาจะจัดแพ็คเกจเอง

คำถาม : ผลผลิตที่ได้ขายเองบ้างหรือเปล่าครับ ?

คำตอบ : ก็มีบ้างตามงานนิทรรศการต่าง ๆ แต่ในตลาดทั่วไปไม่ได้ขาย เพราะถ้าขายไปราคาก็เท่าผักเคมี เพราะชาวบ้านเขาไม่รู้ว่าผักของเรามันแพงเพราะอะไร เขาก็ซื้อของถูกดีกว่า

คำถาม : มีหน่วยงานของรัฐเข้ามาช่วยเหลือในการทำเกษตรอินทรีย์บ้างไหมครับ ?

คำตอบ : ตั้งแต่ทำมาไม่มีเลย ไม่ได้เข้ามาช่วยเหลืออะไรเลย มีแต่มาขอข้อมูล ถ้าเขาไม่ได้ประโยชน์เขาคงไม่ช่วยหรอก

คำถาม : สรุปปัญหาอุปสรรคในการทำเกษตรอินทรีย์ตอนนี้มีอะไรบ้างครับ ?

คำตอบ : จริง ๆ แล้วปัญหาอุปสรรคในการทำเกษตรอินทรีย์มันก็ไม่มีอะไร มันยุ่งยากที่ขบวนการทำ มันละเอียด แต่อย่างที่พูดถ้าเราคิดว่ามันไม่ยุ่งยาก คิดว่ามันสนุกก็สนุก มีปัญหาเฉพาะแต่เรื่องแรงงาน ถ้าใช้แรงงานในครอบครัวก็ทำได้ไม่เยอะ ถ้าทำเยอะหลายไร่ก็ต้องใช้แรง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

งาน อีกปัญหาหนึ่งก็คือปัญหาธรรมชาติ ปีนี้ฝนตกบ้างไม่ตกบ้าง ปริมาณผลผลิตก็ได้ไม่สม่ำเสมอ ก็มีแค่นี้

วันที่ 30 ธันวาคม 2545 สัมภาษณ์คุณปริญญา พรศิริชัยวัฒนา เจ้าของกิจการรังสิตฟาร์ม รองประธานชมรมเกษตรอินทรีย์แห่งประเทศไทย (ดูแลด้านการผลิต) และเป็นผู้ทรงคุณวุฒิร่วมพิจารณาร่างกฎหมายเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ร่วมกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สัมภาษณ์ ณ รังสิตฟาร์ม ตำบลบึงคำพร้อย อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี

คำถาม : คุณปริญญาเริ่มเข้าสู่ระบบการเกษตรอินทรีย์ได้อย่างไรครับ ?

คำตอบ : มันมีที่มาของความรู้ที่คิดว่า เกษตรอินทรีย์มันเป็นของคนมีความรู้ ไม่ใช่รู้แต่เรื่องฟาร์มต้องรู้จักทั้งระบบ ในประสบการณ์ของตัวเอง คุณพ่อทำธุรกิจเกี่ยวกับโรงแรมจึงรู้ระบบตลาด (Market Chain) หรือระบบอาหารทั้งระบบ แล้วก็เห็นปัญหาสารตกค้างที่อยู่ในอาหารบ้านเรา เกษตรกรทำโดยไม่ควบคุม และก็สมัยหนึ่งเคยไปเรียนที่อเมริกา เราค่อนข้างเห็นคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ของอาหาร ซึ่งเราก็คิดว่าสักวันหนึ่งผลิตภัณฑ์หรืออาหารในบ้านเราก็ต้องอยู่ภายใต้การตรวจสอบ ภายใต้ข้อกำหนด (Under Qualify) เช่นกัน

ส่วนตัวผมเองก็เคยทำเกษตรเคมีมาก่อน ทำสวนส้มอยู่ 6 ปี ก็ค่อนข้างรู้รายละเอียดของระบบเกษตรบ้านเราค่อนข้างมาก หลังจากนั้นก็ไปทำ Relaxation State อยู่ 10 ปี ซึ่งหยุดใช้สารเคมีมาจนถึงวันนี้ 20 ปีแล้ว ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาที่มีรายได้ดี เราก็ปลูกต้นไม้ ปลูกผลไม้ให้มันร่มรื่น และมีพื้นที่ที่เป็นที่พักผ่อน คือมีศาลาที่พัก มีเก้าอี้พิง มีบ่อน้ำเป็นต้น คือเป็นบ้านหลังที่สองของคนเมือง (Second Home) ก็รู้สึกว่าสภาพแวดล้อมมันดี เพราะมันไม่มีเคมีเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่ขณะนั้นยังไม่มีคำว่า “อินทรีย์” (Organic) ขึ้นมาแพร่หลายมาก สมัยหนึ่งมันเป็น “อาหารธรรมชาติ” (Natural Food) เราก็สนใจเพราะอาหารธรรมชาติมันไม่เป็นพิษ สมัยนั้นยังไม่ว่า “อินทรีย์” มันมีรายละเอียดมากขนาดไหน

วันหนึ่งเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจขึ้นมา ก็เลยสงสัยว่าทำไมประเทศไทยถึงอ่อนแอหนัก แล้ววันนี้รู้ว่าคุณคนไทยไม่ค่อยจะรักกัน เราก็เลยไม่แข็งแรง แต่มันมีคำถามอีกอันหนึ่งที่สำคัญกว่านั้นคือ ย้อนไปมองประเทศที่มาโจมตีเราซึ่งเป็นอเมริกา ทำไมเขาต้องมาโจมตีเรา คือถ้าเขาอยู่ดีกินดี เขาคงไม่ออกมายุ่งเกี่ยวกับเรา เราว่าประเทศมหาอำนาจเหล่านี้ อเมริกาที่ดี ญี่ปุ่นที่ดี เขาก็ล้มเหลวทางเศรษฐกิจมาก่อน และมีคำถามต่อไปอีกว่า ทำไมประเทศมหาอำนาจเหล่านี้จึงล้มเหลวทางเศรษฐกิจ ในขณะที่เป็นประเทศที่เจริญแล้ว พัฒนาแล้ว สิ่งที่เราพบได้ก็คือเทคโนโลยีมันพุ่งเพื่อยเกินไป ปัจจัยต่าง ๆ ทางเทคโนโลยีมันออกมารวดเร็วเกิน ถี่เกิน ก็เลยมีความเชื่อว่าประเทศเหล่านี้มาทางผิด

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

มองไปอีกเรื่องหนึ่งที่เห็นว่ามันผิดปกติคืออเมริกาพยายามเอาพืช GMOs มาใส่ในโลกแต่ขณะที่คนอเมริกากลับไปหาอาหารธรรมชาติ เพราะจุดมุ่งหมายทางอาหารธรรมชาติมันสูงกว่า

ในระหว่างนั้น (พ.ศ. 2539) ผมก็ได้หยุดทำ Relaxation State เพราะมองแล้วว่าแนวโน้มมันไม่ค่อยจะดี ช่วงที่หยุดนั้นก็พยายามศึกษาหาข้อมูลทางด้านการเกษตรไปเรื่อย ๆ แล้วก็ไปพบกับ “อาหารอินทรีย์” (Organic Food) ที่นี้อาหารธรรมชาติกับอาหารอินทรีย์มันมีรายละเอียดแตกต่างกันอย่างไร ก็ลองเข้าไปค้นหาข้อมูลดู ตามเพื่อนฝูงบ้าง เราก็รู้เพิ่มขึ้นมาเรื่อย ๆ ว่า อาหารที่เรียกว่า “อาหารธรรมชาติ” มันยังไม่เป็นอาหารธรรมชาติแท้จริง เพราะว่ามันปนเปื้อนไปทั้งระบบห่วงโซ่อาหารมันกำลังมีปัญหา ศึกษาเข้าไปจริงก็พบว่าเกษตรอินทรีย์ก็เหมือนกับเกษตรธรรมชาติ เพียงแต่เกษตรอินทรีย์มีระบบการจัดการ การควบคุมเข้ามาเกี่ยวข้อง มีการตรวจสอบย้อนกลับที่มาของปัจจัยการผลิตมันมาจากที่ไหน อย่างไร สรุปได้ว่าเกษตรอินทรีย์ก็เหมือนกับเกษตรธรรมชาติเพียงแต่ระบบเกษตรอินทรีย์มีการตรวจสอบรับรอง

ที่นี้ในรายละเอียดของเกษตรอินทรีย์ ซึ่งในขณะนั้นในอเมริกาก็ดี ญี่ปุ่นก็ดียังไม่ค่อยชัดเรื่องการรับรอง (Certification) เพราะว่ามันมีผลกระทบมาก คือถ้าเขาเข้มงวดเกินไปเกษตรกรก็อยู่ไม่ได้

หลาย ๆ ประเทศในยุโรปก็ขยับเคลื่อนไปค่อนข้างชัดเจน แต่ลักษณะการขยับเคลื่อนในยุโรปจะเป็นในลักษณะของกลุ่ม NGOs เป็นหลักเช่น IFOAM (The International Federation of Organic Agriculture Movement) สมาคมดินแห่งราชอาณาจักร (Soil Association UK.)

ในช่วงเวลาที่เริ่มทำก็เห็นว่าลู่ทางมันน่าจะดี มันมีเหตุผล เพราะว่าตลาดที่คนกินอาหารธรรมชาติอย่างเช่นอเมริกา ยุโรปเดิมนั้น โดยเฉพาะการเกิดโรคระบาดทางสัตว์ ห่วงโซ่อาหารที่มันมีปัญหา ก็เป็นการกระตุ้นให้เกิดอาหารอินทรีย์ขึ้นมามาก ซึ่งช่วงนั้นเห็นกราฟค่อนข้างชัด การเจริญเติบโตมีถึง 30 % ต่อปี ซึ่งสวนทางกับเศรษฐกิจที่ย่อลง ก็เลยตัดสินใจว่าน่าจะหันมามองเกษตรให้มาก ซึ่งจริง ๆ แล้วเราก็อยู่ในระบบเกษตรมานาน เราเห็นความไม่เป็นธรรมต่าง ๆ ในระบบ เช่น ระบบการค้าก็ดี (Trading) ผู้บริโภคยิ่งวันยิ่งไม่รู้ที่มาของอาหาร บ้านเราเป็นเมืองเกษตรอยู่แล้ว แต่เราไปแก้ปัญหาที่ระบบการเงิน (Financial) ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาที่ผมคิดว่ามันผิดจุด เห็นกันตั้งแต่ต้นว่านโยบายมันไม่ถูก ตั้งแต่ IMF เข้ามา ผมลองมองระบบอุตสาหกรรม (Industrial) ก็คงไปไม่ได้เพราะถ้าระบบการเงินมันไม่ดีก็จะไม่สนับสนุนระบบอุตสาหกรรม ผลที่ตามมาคือระบบตลาด (Marketing) ก็ไม่ดีเช่นกัน เพราะในระบบการตลาดก็ต้องอาศัยการสนับสนุนจากระบบการเงิน ในเมื่อระบบการเงินกับอุตสาหกรรมมันไปไม่ได้ เราก็ต้องหันมามองการเกษตร (Agricultural) ซึ่งมันเป็นระบบเดียวที่น่าจะเป็นไปได้ เพราะว่าเรามีจุดหมายด้านนี้มาตลอด สินค้าที่เป็นหลักของประเทศก็เป็นสินค้าจากระบบการเกษตร เกษตรยังเป็นกระดูกสันหลัง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ของประเทศ ทุกวันนี้เรายังใช้ตัวเลขทางการเกษตรเป็นตัวเลขส่วนใหญ่ของงบดุลการค้าระหว่างประเทศ

ก็เลยศึกษาทิศทางของระบบเกษตร ศึกษาทิศทางทางการแก้ปัญหาของนโยบายของรัฐ ก็เลยเห็นศักยภาพของประเทศว่าสิ่งที่เรามีแต่เรามองข้ามไปซึ่งมันเป็นทรัพยากรของประเทศที่เราไม่ต้องซื้อ คือแผ่นดินที่เคยเรียกว่าพระแม่ธรณี เรามีแม่น้ำที่เรียกว่าแม่น้ำ เรามีพริกชี้ฟ้าหนุณาที่เราไม่ต้องปลูก เรามีศักยภาพที่เป็นต่อเขามาก ที่นี้เราจะทำอย่างไรที่จะปรับปรุง พื้นฟูให้กลับมามีคุณค่าได้

ตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์มีแนวโน้มน่าสนใจเพราะผู้ซื้อเขายินดีที่จะซื้อในราคาที่สูงกว่าอาหารที่ผลิตโดยกรรมวิธีอื่น ๆ

คำถาม : ถ้ามองถึงเทคนิควิธีการด้านการผลิตเกษตรอินทรีย์ยุ่งยากไหมครับ ?

คำตอบ : ในส่วนตัวของผม ผมคิดว่าเทคนิคหรือวิธีการในการผลิตมันไม่ยุ่งยากเลย ทั้งระบบมันไม่ยุ่งยากเลย มันเพียงแต่เราทำความเข้าใจได้หรือไม่ ปัญหามันอยู่ที่เราเข้าใจในระบบเกษตรอินทรีย์หรือไม่ และก็บางกลุ่มก็ไม่พยายามที่จะเข้าใจ คือคนมีประสบการณ์ไม่เท่ากัน อย่างเรามีประสบการณ์ตั้งแต่การผลิตจนถึงการจำหน่ายเพราะฉะนั้นเราจึงมองเห็นภาพโครงสร้างทั้งหมด ขณะเดียวกันในกระบวนการผลิตเราต้องมีการศึกษาหาความรู้เข้าไปเกี่ยวข้องกับ ระบบการจัดการในฟาร์มที่ดี ระบบการจดบันทึกที่ดี ซึ่งเรื่องเหล่านี้โดยปกติแล้วคนไทย ชาวบ้านหรือเกษตรกรไม่ค่อยทำกัน เราทำแบบสบายไป เข้าไปเย็นกลับ คอยฟังเสียงชาวบ้าน เขาไปทางไหนเราก็ไปทางนั้น ซึ่งบางครั้งก็ไม่ค่อยมีเหตุผล ระบบการจัดการในเกษตรอินทรีย์ต้องอาศัยความรู้ ระบบการจดบันทึกก็ต้องอาศัยความรู้ที่จะเรียบเรียงและก็จัดเก็บได้ และสามารถตรวจสอบได้ ที่นี้ถ้ามองถึงคนที่ไม่ผลิตแบบอินทรีย์เขาก็คงจะอยู่ไม่ได้ต่อไปในอนาคต เพราะว่าต่อไปจะต้องมีระบบการควบคุม เข้ามากำหนดระบบอาหารของผู้บริโภคมากขึ้น

ที่นี้ถ้าจะผลิตอาหารอินทรีย์ เราก็ต้องผลิตตัวที่มีมันมีราคาซึ่งจะคุ้มค่ากับการตรวจสอบ และถ้าเรายังผลิตแบบปกติ (Conventional) แบบนี้อยู่ต่อไปเราก็ไม่สบาย เพราะถ้าเรายังเอาสารที่เขาไม่อนุญาตให้ใช้มาใช้อยู่ ต่อไปเขาก็จะไม่ซื้อสินค้าเรา ซึ่งปัจจุบันมันกำลังเป็นปัญหาของผู้ส่งออกของไทยอยู่ เมืองไทยกับเกษตรยังตามหลังไม่ทัน เพราะฉะนั้นถ้าเมืองไทย เกษตรกรทั้งหมดต้องไปผลิตเกษตรอินทรีย์ มันก็ไม่พันทันทีจะต้องเอาความรู้เข้าไปใส่ ฉะนั้นเมื่อเราต้องเอาความรู้เข้าไปใส่เราก็ควรทำกับผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่า เพราะฉะนั้นเกษตรกรที่อยู่ได้ต่อไปก็ต้องเป็นเกษตรกรที่มีศักยภาพ และผมก็คิดว่าสุดท้ายแล้วเกษตรกรก็ต้องเข้ามายุ่งเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์อยู่ดี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คำถาม : กว่าจะผ่านการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์นี้ยุ่งยากไหมครับ ?

คำตอบ : ช่วงแรก ๆ ก็ยากหน่อย ซึ่งพอเราเข้ามาในระบบเราก็เห็นปัญหาเยอะ ปัญหาซึ่งไม่ใช่ปัญหา เพราะว่ามันเป็นปัญหาที่แก้ได้ เราจึงเรียกว่าไม่ใช่ปัญหา ในฟาร์มของเกษตรอินทรีย์จะต้องมีการปรับปรุงดิน (Soil Improvement) รักษาระบบนิเวศวิทยา ป้องกันการปนเปื้อนของมลพิษ และก็มีการจัดการที่สามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ ซึ่งจริง ๆ ภาพของเกษตรอินทรีย์ก็มีอยู่แค่นี้เอง แต่ในส่วนของรายละเอียดก็แตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ

เราพบว่าที่นี้ถ้าจะปลูกพืชหมุนเวียน (Crop Rotation) เราต้องไปยุ่งเกี่ยวกับพืชมาก ถ้ามองว่าการปลูกพืชหมุนเวียนสำคัญไหม มันสำคัญเพราะว่าเป็นการรักษาความสมดุลของสารอาหารในดินไม่ให้เอนเอียงไปทางใดทางหนึ่ง

ลักษณะภาพของฟาร์มเกษตรอินทรีย์จะไม่เหมือนกับฟาร์มเกษตรแบบปกติทั่วไปที่ใช้สารเคมี คือเราจะไม่พบการปลูกพืชเชิงเดี่ยว (Monocrop) เป็นพื้นที่ใหญ่ ในฟาร์มเกษตรอินทรีย์จะเป็นการปลูกพืชหลายชนิดรวมกันไป หมุนเวียนกันไป

และบทสรุปที่ทำให้เห็นข้อแตกต่างอย่างชัดเจนระหว่างฟาร์มเกษตรแบบปกติกับฟาร์มเกษตรอินทรีย์คือแบบปกติจะมีโอกาสเสียหายจากแมลงศัตรูพืช 100 % (Total Lost) แต่ในฟาร์มเกษตรอินทรีย์ บทสรุปออกมาแล้วจะเสียหายประมาณ 40 % เพราะแมลงศัตรูพืชตัวใดตัวหนึ่งไม่ได้กัดกินพืชไปทุกชนิด ฉะนั้นจึงยืนยันได้ว่าเกษตรอินทรีย์ได้ผลผลิตแน่นอน แต่ว่าผลผลิตที่ออกมากจะจัดกระจายอย่างนั้นเราจะหาตลาดอย่างไร ผู้ที่มีความรู้ด้านการตลาดเท่านั้นจึงจะสามารถทำตลาดได้ เพราะฉะนั้นการทำเกษตรอินทรีย์จะต้องมีกลุ่มก้อน ต้องมีแกนนำ ที่สำคัญแกนนำจะต้องเก่งด้านการตลาด ต้องหาตลาดเป็น ทุกต้นที่ปลูกต้องสามารถขายได้

ในต่างประเทศใช้วิธีให้ลูกค้ามาเป็นสมาชิกของฟาร์ม คือก่อนจะกินต้องจ่ายเงินก่อน จ่ายเป็นรายปีแล้วก็มาเอาผลผลิตไปกิน บางทีเสาร์-อาทิตย์ต้องมาช่วยงานในฟาร์มด้วย ซึ่งมองดูแล้วมันน่าจะสามารรถเติบโตในบ้านเราได้ แต่ตอนนี้คงยังเพราะว่าผู้บริโภคในบ้านเรายังไม่รู้จักเท่าไร

คำถาม : มองไปที่เกษตรกรรายย่อยถ้าเขาจะก้าวเข้ามาเป็นผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ เขาจะสามารถทำได้ไหมครับ ?

คำตอบ : ปัญหาอุปสรรคของเกษตรกรที่จะทำฟาร์มเกษตรอินทรีย์ในตอนนี้ก็คือ คนที่จะทำฟาร์มเกษตรอินทรีย์ขึ้นมาสักฟาร์มหนึ่งถามว่าทำเป็นไหม ก็ต้องศึกษาถ้าคนไม่รู้ ตามที่พูดไปคือในการทำฟาร์มเกษตรอินทรีย์เราต้องมีความรู้ รู้จริงในระบบเกษตร ไม่ว่าจะเป็นระบบหมุนเวียนธาตุอาหาร วงจรของแมลงเป็นต้น และที่สำคัญต้องมีการจัดการ ต้องมีการจดบันทึกเพื่อการตรวจสอบ ซึ่งถ้าชาวบ้านหรือเกษตรกรรายย่อยสามารถทำตรงนี้ได้ก็น่าจะทำได้ ที่นี้ถ้าเราเข้ามาสู่ระบบการเกษตรอินทรีย์ก็ต้องมายุ่งเกี่ยวกับการตรวจสอบรับรอง (Certification) พอมายุ่งเกี่ยวกับระบบการตรวจสอบรับรองเราก็ต้องรู้ว่าจะไปขายกับใคร ตัวมาตรฐานจะเป็นตัวบอกคุณว่าจะขาย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ที่ไหน เช่นถ้าเราขายกับประเทศญี่ปุ่นเราก็ต้องคุยกับ JAS (Japan Agriculture Standard) หรือมาตรฐานเกษตรของประเทศญี่ปุ่น ถ้าจะขายในยุโรปเราก็ต้องผ่าน IFOAM (International Federation of Organic Agriculture Movement) หรือสมาพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ ขายในอังกฤษก็ต้องผ่าน Soil Association UK. หรือสมาคมดินแห่งราชอาณาจักร

ซึ่งผมคิดว่าชาวบ้านหรือเกษตรกรรายย่อยคงไม่รู้เรื่องเหล่านี้ ถ้าเช่นนั้นถ้าเราจะไปขายให้ประเทศใดประเทศหนึ่ง มันคงจะเป็นระบบของผู้ประกอบการมากกว่า ยกตัวอย่างเช่นผู้ส่งออกซึ่งเขาคงต้องรู้เรื่องตลาด เวลาจะไปขายที่ไหนเขาก็ต้องดูมาตรฐานประเทศเหล่านั้นด้วย ผลตอบแทนที่ได้ก็ต้องคุ้มค้ำกับค่าการตรวจสอบรับรอง แต่ถ้าชาวบ้านผมว่าน่าจะยังทำไม่ได้ นอกจากว่าชาวบ้านจะไปอยู่ในกลุ่มผู้ส่งออกด้วย

ทีนี้ถ้าเราลองมามองดูประเทศไทยของเรา ถ้ามว่ามาตรฐานของไทยจำเป็นต้องมีไหม ผมว่าจำเป็นต้องมีอย่างยิ่ง ถ้าเราจะเริ่มทำเกษตรอินทรีย์ เพราะประเทศอื่น ๆ ที่เขาทำเกษตรอินทรีย์เขาก็มีมาตรฐานเป็นของตัวเอง การที่เขาสร้างมาตรฐานมาเป็นของตัวเองก็เหมือนเป็นการต่อรองทางการค้าด้วย และก็จะเป็นการตรวจสอบความปลอดภัยให้ผู้บริโภคในประเทศเขาด้วย ประเทศเรามี 60-62 ล้านคน เราผลิตอย่างเดียวหรือ ตลาดผู้บริโภคของเราก็โต เราจะเห็นว่าคนบ้านเราก็มีกำลังซื้อ ไม่ใช่ที่ไม่มีกำลังซื้อ เรื่องซื้อไม่เคยแพ้ใครในโลก การสร้างมาตรฐานมันจะทำให้อาหารมีเอกภาพ ส่วนมันจะแข็งแรงขนาดไหนนั้นก็ขึ้นอยู่กับคนไทย เราจะเห็นว่าระบบการตรวจสอบรับรองของประเทศอื่น ๆ ที่แข็งแรงนั้นก็เพราะคนของประเทศของเขา ยกตัวอย่าง เช่นประเทศญี่ปุ่น ประเทศญี่ปุ่นประกาศใช้กฎหมายเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2544 อีกปีเดียวเป็นที่รู้จักกันทั่วโลก

สำหรับประเทศไทยเราจะทำอย่างไรที่จะทำให้ระบบมาตรฐานของเรามีคุณภาพ ให้อยู่ในระดับเดียวกันกับประเทศอื่น ๆ ไม่ใช่ไปตามเขา ดังนั้นต้องมาคิดกัน ถ้ามมาตรฐานของเรามีคุณภาพแล้วเป็นที่เชื่อถือแล้วเราก็จะไม่เสียเปรียบเขา ผมคิดว่าคน 60-70 ล้านคน เกษตรอินทรีย์เกิดขึ้นได้แน่นอน และอีกอย่างถ้าเรามองให้ดีว่าทำไมประเทศต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นอเมริกา ยุโรป หรือญี่ปุ่น ทำไมถึงได้มาอยู่เกี่ยวกับเรามากนัก ตลาดผู้บริโภคของประเทศเขาเติบโตเพราะคนของเขามีระดับการศึกษาที่บ้านเรา และอีกอย่างแนวโน้มจะฟ้องว่าคนที่มีการศึกษา เขาจะไม่ค่อยมาเป็นเกษตรกร อย่างเช่นอเมริกามีเกษตรกรแค่ 1 % และถ้าแนวโน้มเขาเติบโตมากกว่านั้น ปัญหาที่เขาจะพบคือ สภาพภูมิอากาศ สภาพภูมิประเทศที่ไม่เหมาะสม หิมะตกเขาก็ไม่สามารถที่จะทำเกษตรอินทรีย์ได้ เช่น ประเทศญี่ปุ่นสามารถทำการเกษตรได้แค่ 4 เดือนต่อปี ทางยุโรปน้อยมากต่อปี ดังนั้นเราจะเห็นว่าในยุโรปส่วนใหญ่แล้วกิจกรรมเกษตรอินทรีย์จะเป็นไปทางเรื่องสัตว์เป็นหลัก แล้ววันนี้เขาเหล่านั้นเข้ามาเอาอะไรจากบ้านเรา เขามาเอาสัตว์หรือ เขาเข้ามาเอาพืชต่างหาก

คือถ้ามองโดยภาพรวมแล้ว เรามีโอกาสเราสามารถที่จะต่อรองทางการค้ากับประเทศเหล่านี้ได้ เราเดินตามกลุ่มคนตะวันตกมานานเกินไป เราน่าจะมองตัวเราเองบ้าง ถึงแม้ว่าประเทศ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

อื่น ๆ จะมองประเทศของเราว่าเป็นประเทศด้อยพัฒนา ประเทศกำลังพัฒนาบ้าง แต่เราเชื่อว่ากลุ่มคนบางคนมีวิสัยทัศน์ถึง มีความรู้ความสามารถถึง มองโลกเป็น แล้วก็หันมาบอกให้คนที่ไม่รู้ให้เขาสามารถเดินตามได้

ผมอยากจะบอกอย่างนี้ว่า เรามีผู้นำที่วิเศษสุด พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท่านได้ดำรงเรื่องนี้มานานแล้ว ตั้งแต่ปี 2539-40 ทฤษฎีใหม่ ท่านมองไปถึงเศรษฐกิจพอเพียง (Self Sufficient) ที่นี้เราจะทำอย่างไรเราจึงจะสามารถที่จะสะท้อนภาพที่ในหลวงพยายามบอกคนในบ้านคนในเมือง ว่าเราสามารถทำได้ เรามีโอกาสมากกว่าเขา เรามีแผ่นดิน เราสามารถยืนอยู่ได้โดยแผ่นดินของตัวเอง

แต่ปัญหาเร่งด่วนในปัจจุบันคือ เราต้องไปพัฒนาคนที่อยู่ในภาคนี้ คือพัฒนาเกษตรกร ให้เขามีความอยากเป็นเกษตรกร ให้เขามีเกียรติ ให้เขามีความรู้ ให้เขารู้สึกภาคภูมิใจในฐานะของการเป็นเกษตรกร ถ้าเราสามารถแก้ตรงนี้ได้ ทุกอย่างก็ไปได้ ถ้าตรงนี้ได้มันก็จะไปสนับสนุนในทุก ๆ ด้าน ระบบอุตสาหกรรมก็พร้อมที่จะรองรับ ผู้บริโภคก็จะเงี้ยวรอเราอยู่ เพราะเราพร้อมทุกอย่าง เรามีความสมบูรณ์ มีความหลากหลายทางพืชพันธุ์ ทุกวันนี้อาหารไทยก็ไปโตในตลาดโลก คนรู้จักอาหารไทยมาก เรียกได้ว่าเป็นอาหารที่เป็นพรีเมียมในตลาดโลก

คำถาม : มองถึงตลาดเกษตรอินทรีย์ในบ้านเราเป็นอย่างไรบ้างครับ ?

คำตอบ : คนไทยยังใช้เงินผิดประเภทในการบริโภคเพราะเนื่องจากความไม่รู้ มันค่อนข้างเป็นภาพไก่เกิดก่อนไข่ หรือไข่เกิดก่อนไก่กันแน่ เพราะผู้ผลิตในประเทศไทยก็พูดกันมากว่าเป็นการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ แต่ผมกล้าพูดได้ว่าคนที่ใช้คำว่าเกษตรอินทรีย์ส่วนมากภายในประเทศยังไม่รู้จักมันเลยในรายละเอียด มองในมุมมองของผู้บริโภคยังไม่รู้จักกันไปใหญ่ ผู้บริโภคส่วนใหญ่น่าจะเข้าใจเป็นผักปลอดสาร คำว่าผักปลอดสาร (Chemical Free) มันผิดกับผลผลิตที่ออกมา เพราะว่าผักอนามัยยังใช้สารเคมีได้แต่อยู่ในการควบคุมแต่เกษตรอินทรีย์ไม่สามารถที่จะใช้สารเคมีได้เลย

ดังนั้นการที่จะอธิบายให้ผู้บริโภคเข้าใจก็คงยากและทุกวันนี้ผู้บริโภคก็ขาดความเข้าใจและขาดความเชื่อ คงต้องให้รัฐออกมาพูด ออกมาทำความเข้าใจ ต้องสื่อสารให้ผู้บริโภคเกิดความเข้าใจอย่างชัดเจนในความแตกต่างระหว่างผักปลอดสารกับผักอินทรีย์ คำว่าผักปลอดสารเมื่อตรวจสอบจริง ๆ แล้วก็ยังพบสารตกค้างที่เกินค่ามาตรฐาน ดังนั้นการที่ทำให้ผู้บริโภคเชื่อถือได้ก็ต้องมีการตรวจสอบอย่างจริงจัง ต้องมีการตรวจสอบย้อนกลับได้ ทุกวันนี้ก็ยังคงสร้างปัญหาทับตลาด เพราะผู้บริโภคเขาไม่มีความเชื่อใจอยู่แล้ว สมมติฐานของความไม่เชื่อยอมมีข้อสงสัยมาก ย่อมมีคำถามมาก คำตอบก็คือยังไม่เชื่อ ขณะที่การปลูกผักอินทรีย์ทุกต้นที่ปลูกต้องขายได้ เพราะฉะนั้นคนที่ผลิตก็ต้องการตลาดที่มีคนเชื่อ เพราะคนที่เชื่อเขาจะบริโภคอย่างไม่เลือก เพราะเขาเชื่อว่านี่คืออาหาร อย่างอื่นไม่เรียกว่าอาหาร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บ้านเรายังไม่มีตลาดนี้เท่าไร เราทำตลาดแบบจากผู้ผลิตไปยังผู้บริโภคเลย (From farm to consumption) เราไม่ผ่านระบบตลาด ทุกวันนี้เรามีลูกค้าที่เป็นลูกค้าประจำ ลูกค้าที่มีความเชื่อ เขาซื้อแบบไม่เสียดาเงิน ดังนั้นเราจึงรู้แผนการผลิตของเรา ว่าเราจะต้องผลิตอะไร ปลูกอะไร

บางคนบอกว่าการทำฟาร์มเกษตรอินทรีย์มันยากมันทำไม่ได้ แต่ถ้าได้ทำแล้วเราจะรู้ว่ามันยากกว่า แต่มันสามารถทำได้ แล้วก็จำเป็นต้องทำ แต่ตอนนี้เรายังไม่ใช่ประเทศที่เจริญเติบโต อย่างเป็นทางการในทิศทางเกษตรอินทรีย์ เรายังมีคนที่ไม่เข้าใจในเรื่องนี้ไม่มาก

สรุปภาพรวมของระบบเกษตรอินทรีย์ โดยคุณปริญญา พรศิริชัยวัฒนา เจ้าของกิจการรังสิตฟาร์ม รองประธานชมรมเกษตรอินทรีย์แห่งประเทศไทย (ดูแลด้านการผลิต) และเป็นผู้ทรงคุณวุฒิร่วมพิจารณาร่างกฎหมายเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ร่วมกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ก่อนอื่นขอพูดถึงข้อดีของเกษตรอินทรีย์ ข้อดีของเกษตรอินทรีย์ ผมก็คิดว่าดีหมด ดีหมด ในที่นี้หมายถึงเกษตรกรไม่ต้องไปยุ่งเกี่ยวกับกระบวนการเคมีในการผลิต ในการผลิตที่ไม่ใช้สารเคมีก็จะดีกับแผ่นดินของเกษตรกร สำหรับการผลิตในระยะยาวผลผลิตที่ได้จากการผลิตแบบอินทรีย์มีคุณค่าโภชนาการสูงกว่าผลผลิตที่ได้จากกระบวนการเคมี 6-10 เท่า ซึ่งมีการตรวจสอบวิเคราะห์ห้อออกมาแล้ว ซึ่งจะดีต่อผู้บริโภค ต่อจากนั้นก็ดีต่อสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศน์ แล้วก็ส่วนที่คนมองข้ามไปก็คือมันมีส่วนดีต่อสภาพร่างกายและจิตใจทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค

สำหรับข้อเสียของเกษตรอินทรีย์ถ้าจะมองกันจริง ๆ แล้วก็น่าจะมีอยู่บ้าง คนที่จะผลิตเกษตรอินทรีย์ยังขาดความเข้าใจจะไม่ได้ผลผลิต เพราะเนื่องจากว่าความลึกซึ้งในการผลิตจะต้องไปยุ่งเกี่ยวกับกระบวนการของสิ่งมีชีวิตในดิน และสิ่งมีชีวิตในดินที่พูดถึงก็คือกลุ่มของจุลินทรีย์ (Microorganism) ซึ่งเป็นสิ่งมีชีวิตที่มองด้วยตาเปล่าไม่เห็น

คนที่มีความรักในเกษตรอินทรีย์เท่านั้นจึงจะประสบความสำเร็จในการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ เพราะว่าเมื่อเรามีความรักในการที่จะทำ เราก็จะมองลงไปในเรื่องละเอียด แล้วเราก็จะทำงานด้วยความละเอียด คนที่คิดจะทำเกษตรอินทรีย์แล้วไม่มีใจรักที่จะไปดูเรื่องราวเหล่านี้ ส่วนใหญ่จะไม่ประสบความสำเร็จในการทำเกษตรอินทรีย์ แล้วก็เสียเงินเสียทองแล้วก็รู้สึกว่าจะไม่ชอบมัน นี่คงเป็นเรื่องที่เห็นในความไม่ดีของเกษตรอินทรีย์ มันยั่วยวนคนที่ไม่เข้าใจ

มองถึงแนวโน้มเกษตรอินทรีย์ของโลกและประเทศไทย ถ้าพูดถึงอาหารอินทรีย์ปัจจุบัน เขาเรียกกันแล้วว่าเป็นอาหารของทศวรรษที่ 21 เขาเรียกกันแล้วว่าเป็นอาหารที่ดีที่สุดเท่าที่จะหาได้ มีคำพูดกันแล้วว่ามันเป็น Perfect nutrition ในอนาคตต่อไปมันเป็นสินค้าที่มีเหตุผล (Realistic) คนในโลกมีการพัฒนาความรู้ขึ้น ก็เชื่อว่าเกษตรอินทรีย์น่าจะเติบโต เรื่องนี้ได้ถามคนมากมายทั้งในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับระบบอาหาร ซึ่งทุกคนก็มองว่าเป็นแนวโน้มที่น่าสนใจมาก วันนี้เองมีมูลค่าการซื้อขายในตลาดโลกกว่า 600,000 ล้านบาท ซึ่งยังเป็นสัดส่วน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ส่วนเปอร์เซ็นต์ที่น้อยอยู่ในตัวเลขของมวลรวมของอาหารโลก แต่สิ่งที่น่าสนใจก็คือมันเป็นอาหารของกลุ่มคนผู้มีความรู้ กลุ่มคนที่รู้จักการพัฒนาตัวแล้ว ซึ่งคนที่มีความรู้ ที่พัฒนาตัวแล้วหยิบจับอะไรก็ตามก็จะมีกลุ่มคนที่ดีด้วยความรู้กว่า หรือมีการพัฒนาที่ต่ำกว่าทำตาม เพราะฉะนั้นแนวโน้มมันจึงบอกว่าเกษตรอินทรีย์กำลังจะเติบโต และไม่ได้เติบโตเพราะกระแสแต่เป็นการเจริญเติบโตด้วยเนื้อหาของมันเอง

ที่นี้ถ้ามองถึงเกษตรกรในบ้านเรา พื้นฐานของเกษตรกรในบ้านเราโดยทั่วไปเป็นเกษตรกรรายย่อย เป็นชาวบ้านว่าอย่างนั้นแหละ ถ้าเขาจะก้าวเข้ามาเป็นผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ ผมแนะนำว่าต้องหาพี่เลี้ยงก่อน คนที่จะเป็นพี่เลี้ยงได้ถ้าจะบอกว่าเป็นภาครัฐ ทุกคนก็ต้องสายหัวกัน พี่เลี้ยงที่วานี้ต้องหาคนที่รู้จริง ๆ ที่จะพูดคุยได้ ไปเอามาตรฐานของภาครัฐซึ่งมีอยู่บ้างมาศึกษา

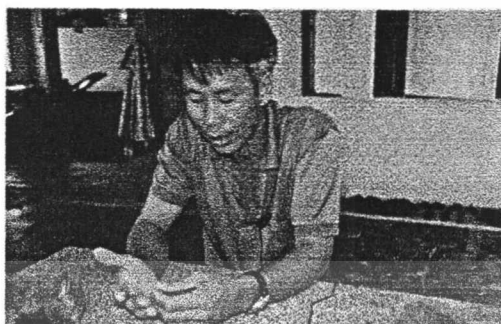
ผมเห็นว่าตรงนี้ยังเป็นช่องว่างอยู่ สิ่งที่ผมทำคือเขียนโครงการสร้างเป็นศูนย์ถ่ายทอดวิชา (Training Center) เพื่อเปิดโอกาสให้เกษตรกรผู้สนใจได้เข้าร่วมโครงการ โดยที่จะมีการฝึกอบรมแล้วก็ปฏิบัติในภาคสนามจริง ๆ เลย แล้วก็ในระบบนี้มันจะมีโครงสร้างของตลาดมารองรับ เพราะฉะนั้นในความสามารถของระบบก็สามารถนำพาเกษตรกรให้พัฒนาตัวมาเป็นเกษตรกรผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ได้ชัดเจนต่อไป อันนี้ก็ต้องขึ้นอยู่กับการสนับสนุนจากภาครัฐ และเอกชนที่เราเจรจาต่อรองอยู่ด้วยว่าเขาเห็นความสำคัญมากน้อยแค่ไหน

ผมว่าวันนี้มันคงเป็นเงื่อนไขที่ต้องมีคนที่ดีจะทำเรื่องราวแบบนี้บ้าง เพราะผมคิดว่ามันเป็นจิ๊กซอ (Jigsaw) ตัวที่ขาดอยู่ เกษตรกรเองก็ไม่ว่าจะหันไปหาใครที่พบอยู่ในสังคมทุกวันนี้ แต่เขาก็อยากทำ เพราะส่วนมากที่เขาได้ยินคือสินค้าเกษตรอินทรีย์จะมีราคาแพง จึงเป็นเรื่องที่ไม่ต้องสงสัยว่าทำไมเขาจึงสนใจที่จะทำ

บุคคลที่เก็งช้องกับกิจกรรมไม้ผลอินทรีย์

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมไม้ผลอินทรีย์ โดยสัมภาษณ์บุคคลในสหกรณ์การเกษตรท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งผลิตกล้วยหอมทองอินทรีย์ แต่ทางสหกรณ์การเกษตรท่ายาง จำกัด จังหวัดเพชรบุรี ใช้ชื่อว่ากล้วยหอมทองปลอดสารพิษ โดยขบวนการผลิตเป็นไปตามมาตรฐานเกษตรญี่ปุ่น (Japan Agriculture Standard - JAS) ซึ่งมีวิธีการผลิตที่เหมือนกับการเกษตรอินทรีย์ตามมาตรฐานของสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.) และมาตรฐานของสถาบันพืชอินทรีย์ กรมวิชาการเกษตร ดังนั้นผู้วิจัยจึงให้ความหมายโดยความเข้าใจว่ากล้วยหอมทองปลอดสารพิษก็คือกล้วยหอมทองอินทรีย์

วันที่ 19 ธันวาคม 2545 สัมภาษณ์คุณวิรัช กวีธรร (ภาพที่ 5) เกษตรกรผลิตกล้วยหอมทองปลอดสารพิษ สมาชิกโครงการกล้วยหอมทองปลอดสารพิษ สหกรณ์การเกษตรท่าสาย สัมภาษณ์ ณ ตำบลท่าไม้รวก อำเภอท่าสาย จังหวัดเพชรบุรี

ภาพที่ 5 คุณวิรัช กวีธรร

คำถาม : เริ่มเข้ามาสู่การผลิตกล้วยหอมทองปลอดสารพิษได้อย่างไรครับ ?

คำตอบ : เมื่อก่อนเคยปลูกกล้วย แต่ไม่เคยปลูกแบบปลอดสารพิษ และก็ไม่รู้ด้วยว่าเป็นอย่างไร ต่อมาเมื่อทางสหกรณ์การเกษตรท่าสายได้เข้ามาส่งเสริมจึงได้เข้าเป็นสมาชิกปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษ ที่เข้าไปเป็นสมาชิกของสหกรณ์ก็เพราะว่าทางสหกรณ์มีการรับประกันสินค้าที่แน่นอน คือถ้าเราทำตามมาตรฐานที่ทางสหกรณ์วางไว้ เราก็สามารถคำนวณได้ว่าปีหนึ่ง ๆ เราทำแค่นี้เราจะได้เงินสักเท่าไร และที่เราได้อีกอย่างก็คือ เรื่องของสุขภาพจากการไม่ใช้สารเคมี

แต่ผมคิดว่าถ้ามองการเกษตรในบ้านเรา ถ้าทำเพื่อการส่งออกหรือทำเล็ก ๆ ก็พอจะทำได้ แต่ถ้าเป็นการเกษตรทั้งหมดผมคิดว่าจะทำให้เป็นเกษตรที่ปลอดสารพิษทั้งหมดได้ยาก

คำถาม : ราคาของกล้วยหอมทองปลอดสารพิษที่ได้กับราคากกล้วยหอมทองธรรมดาแตกต่างกันมากไหมครับ ?

คำตอบ : ถ้าถามว่าราคากกล้วยหอมทองปลอดสารพิษที่ได้แตกต่างจากราคากกล้วยหอมทองธรรมดาไหม หรือดีกว่าหรือไม่ ก็บอกได้ว่าบางครั้งมันก็ไม่ดีกว่า แต่ที่ดีก็คือทางสหกรณ์มีการประกันราคาผลผลิตที่แน่นอน ซึ่งทำให้เราสามารถที่จะคำนวณการผลิตของตัวเองได้ เมื่อเทียบกับราคาในท้องตลาดแล้วซึ่งมีความผันผวนทางราคา ถ้าราคาดีมันก็ดีไป แต่ถ้าราคาไม่ดีก็ต้องรับเคราะห์กรรมไป ซึ่งทำให้เราไม่สามารถที่จะคำนวณการผลิตได้ คือบ้านเราโดยตรงที่ว่าเกษตรกรกำหนดราคาผลผลิตไม่ได้ ต้องรอให้ตลาดมากำหนดราคาให้

คำถาม : เทคนิค วิธีการในการผลิตกล้วยหอมทองปลอดสารพิษเป็นอย่างไรบ้าง ยุ่งยากไหมครับ ?

คำตอบ : ส่วนตัวผม ผมปลูกกล้วยหอมทองอยู่ 8 ไร่ การปลูกก็ไม่ยุ่งยากอะไรเพียงแค่อุดดินแล้วก็ตากแดดฆ่าเชื้อ ทำร่องแล้วก็ขุดหลุมปลูก การใส่ปุ๋ยก็ใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมักที่สมาชิกผลิตขึ้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอง ปุ๋ยเคมีก็ไม่ได้ใช้เลย การกำจัดวัชพืชเราใช้วิธีการตัด ถางด้วยมือและรถตัดหญ้าด้วย การป้องกันโรคเราใช้สารสกัดสมุนไพรบ้างแต่ก็สามารถช่วยได้ในระดับหนึ่ง อย่างเช่นโรคใบแห้งเราใช้วิธีการตัดใบทิ้งตามคำแนะนำของกรมวิชาการเกษตรที่เขามาดู (ภาพที่ 4)

คำถาม : มีนักวิชาการเข้ามาดู เข้ามาให้คำแนะนำมาน้อยแค่ไหนครับ ?

คำตอบ : เข้ามาดูบ่อยมาก จนจำไม่ได้ เวลาเกิดโรคเราสามารถเรียกเจ้าหน้าที่มาดูได้เลย

คำถาม : มีการตรวจสอบสารพิษตกค้างกันอย่างไรบ้างครับ ?

คำตอบ : มีการตรวจสอบกันตลอด เจ้าหน้าที่เขาจะมาตรวจสอบโดยที่จะไม่มีการแจ้งให้ทราบล่วงหน้าเพื่อป้องกันการคดโกง หรือการไม่ซื่อสัตย์ ในขณะเดียวกันในหมู่สมาชิกก็จะมีการตรวจสอบซึ่งกันและกันด้วย การตรวจสอบทั้งหมดก็เพื่อให้ผลผลิตที่ได้ตรงตามมาตรฐานที่เขาตั้งไว้

คำถาม : การปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษใช้เงินลงทุนมากไหมครับ ?

คำตอบ : ใรหนึ่งก็ประมาณหมื่นกว่าบาท ก็มีค่าหน่อพันธุ์ ค่าเถา ค่าปุ๋ย ค่าถุงห่อ ต้นหนึ่งก็ประมาณ 50 บาท ตัดขายแล้วเราได้ประมาณ 70-80 บาทต่อต้นต่อปี

คำถาม : มีปัญหาอุปสรรคในการผลิตกล้วยหอมทองปลอดสารพิษบ้างไหมครับ ?

คำตอบ : ในด้านการผลิตก็ไม่มีปัญหาอะไรเพียงแต่เราต้องอาศัยการดูแลที่ละเอียดขึ้น อย่างเช่นเรื่องโรคเราไม่ได้ใช้สารเคมี เราก็ต้องมีการป้องกัน วัชพืชเราก็ต้องใช้วิธีการตัด ถาง นอกเหนือจากนั้นก็เป็นที่ธรรมชาติโดยเฉพาะเหตุการณ์น้ำท่วมเมื่อปี พ.ศ. 2542 ทำให้เกษตรกรที่ปลูกกล้วยเสียหายมาก ด้านปริมาณการปลูกเราก็ต้องปลูกตามโควตาที่ทางสหกรณ์กำหนดมาเพื่อควบคุมปริมาณผลผลิตให้เป็นไปตามความต้องการของผู้ซื้อ ถ้าปลูกมากกว่านี้ผลผลิตก็อาจจะเกินโควตา เราต้องเฉลี่ยกันไปในสมาชิก และอีกอย่างหนึ่งการปลูกในพื้นที่ที่มากขึ้น เราต้องใช้แรงงานเพิ่มขึ้น ซึ่งแรงงานภายในครัวเรือนอาจจะไม่เพียงพอ เราต้องจ้างแรงงานเพิ่มขึ้น นั่นหมายถึงต้นทุนต้องเพิ่มขึ้น ซึ่งปัจจุบันค่าแรงงานก็แพง

คำถาม : มีพืชชนิดอื่นอีกไหมครับที่ทางสหกรณ์คิดจะทำเป็นพืชปลอดสารพิษ ?

คำตอบ : ตอนนี้อย่างไม่มี เพราะเรายังมีปัญหาเรื่องการตลาด คือตลาดยังไม่รับเราจริง เขามีแต่เพียงการส่งเสริมให้เราปลูกเท่านั้น

คำถาม : อยากให้หน่วยงานของภาครัฐเข้ามาช่วยเหลืออย่างไรบ้างในการทำการเกษตรของบ้านเรา ?

คำตอบ : ในส่วนของภาครัฐไม่ว่าจะหน่วยงานไหนก็ตามที่มีหน้าที่รับผิดชอบ ผมอยากให้ตั้งใจทำงานกันด้วยความจริงใจมากกว่า พร้อมทั้งจะให้ พร้อมทั้งจะทำ เกษตรกรพร้อมที่จะรับผิดชอบนี้อยู่แล้ว ที่ผ่านมากเกษตรกรได้รับการดูแลจากภาครัฐน้อยมาก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ในส่วนของเรื่องเกษตรปลอดสารพิษ เกษตรอินทรีย์ผมคิดว่าปัจจุบันก็มีการรณรงค์กันเยอะ ซึ่งส่วนตัวผมก็คิดว่าโครงการนี้ดี แต่จะต้องดูแลเรื่องตลาดรองรับผลผลิตด้วยว่าเราสามารถหาตลาดรองรับได้ไหม ถ้าภาครัฐสามารถหาตลาดมารองรับตรงนี้ได้เกษตรกรก็สามารถที่จะทำได้ แต่ส่วนใหญ่โดยทั่วไปแล้วจะมุ่งเน้นให้ทำอย่างเดียวแต่ไม่หาตลาดรองรับให้ ผลที่กระทบมาคือเกษตรกรลงทุนสูงมาก โดยเฉพาะค่าแรงงาน มันไม่คุ้มกับการลงทุน แต่ถามว่าเกษตรกรอยากทำไหม ทุกคนก็อยากทำ เพราะว่าการใช้สารเคมีในการทำเกษตรมาก ๆ มันเป็นอันตรายต่อสุขภาพ มีสารพิษตกค้างทั้งในดินและผลผลิต

คำถาม : แนวโน้มของเกษตรปลอดสารพิษในอนาคตน่าจะเป็นอย่างไรครับ ?

คำตอบ : ถ้าพูดถึงแนวโน้มของเกษตรปลอดสารพิษนี้ ถ้าภาครัฐดูแลกันอย่างจริงจัง ผมคิดว่าอีกไม่กี่สิบปี เกษตรปลอดสารพิษ หรือเกษตรอินทรีย์เกิดขึ้นได้แน่ สิ่งที่ควรพยายามเน้นก็คือเรื่องการนำเข้าสารเคมี ปุ๋ยเคมี อย่าปล่อยให้มีการนำเข้าเกินเหตุ ประเทศไทยเป็นประเทศนำเข้าเสรี ผลที่กระทบตามมาก็คือเกษตรกร ผมคิดว่าเกษตรอินทรีย์ทำได้ดี

วันที่ 19 ธันวาคม 2545 สัมภาษณ์คุณอรุณ อินทร์แยม (ภาพที่ 6) ประธานสหกรณ์การเกษตรท่าสาบจำกัด จังหวัดเพชรบุรี สัมภาษณ์ ณ สหกรณ์การเกษตรท่าสาบจำกัด ตำบลท่าสาบ อำเภอท่าสาบ จังหวัดเพชรบุรี

ภาพที่ 6 คุณอรุณ อินทร์แยม

คำถาม : เริ่มแรกเลยที่เดียวทำไมทางสหกรณ์การเกษตรท่าสาบจึงได้เข้ามาเป็นสหกรณ์ผู้ผลิตกล้วยหอมทองปลอดสารพิษเพื่อส่งไปขายยังประเทศญี่ปุ่นได้ครับ ?

คำตอบ : ถ้าจะพูดกันจริง ๆ แล้วต้องย้อนหลังไปถึงช่วงสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งสมัยนั้นมีทหารญี่ปุ่นเข้ามาอยู่ในประเทศไทยเยอะโดยเฉพาะแถบจังหวัดเพชรบุรีก็มีทหารญี่ปุ่นมาขึ้นที่นี้เยอะ ซึ่งในสมัยนั้นในบริเวณแถบนี้มีการปลูกกล้วยหอมทอง แล้วทหารญี่ปุ่นเหล่านั้นก็ได้ลิ้มชิมรสกล้วยหอมทองของที่นี่แล้วติดใจ รสชาติดี ไม่เหมือนกับกล้วยที่อื่น พอสิ้นสุดสงครามทหารญี่ปุ่นเหล่านั้นก็กลับประเทศ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากความที่กล้วยหอมทองของจังหวัดเพชรบุรีเป็นกล้วยที่มีรสชาติดี หอมอร่อย มีคุณภาพดีกว่ากล้วยหอมอื่นจากทั่วโลกใครได้ลองแล้วติดใจนี้เอง ในปี พ.ศ. 2534 ทางสหกรณ์ผู้บริโภคร THOTO แห่งกรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่นจึงได้ติดต่อผ่านท่านอดีตรัฐมนตรีส่งเสริมสหกรณ์ พ.อ. สุรินทร์ ชลประเสริฐว่าจะซื้อกล้วยหอมทองจากประเทศไทย ดังนั้นทาง พ.อ. สุรินทร์ ชลประเสริฐ และกรมส่งเสริมสหกรณ์ จึงได้จัดส่งตัวอย่างไปให้ทางสหกรณ์ผู้บริโภคร THOTO โดยทางเครื่องบิน แต่ตัวอย่างที่ส่งไปนั้นเน่าเสียหมด จึงได้ติดต่อให้ทางกรมวิชาการเกษตรมาให้คำแนะนำการจัดส่งกล้วยหอม มีการปรับปรุงแก้ไขวิธีการส่งกล้วยหอมจนกระทั่งประสบความสำเร็จในการส่งกล้วยหอมทางเรือไปญี่ปุ่นอย่างจริงจังในปี พ.ศ. 2535 โดยได้รับความร่วมมือจากกรมวิชาการเกษตรช่วยเหลือตั้งแต่ แนะนำการปลูก การเก็บเกี่ยว การบรรจุหีบห่อ

นับจากการซื้อกล้วยหอมทองครั้งแรกแล้วก็มีการสั่งซื้อมาเป็นระยะ ๆ จนถึงวันที่ 24 ธันวาคม 2536 จึงมีพิธีการลงนามการซื้อขายอย่างเป็นทางการเป็นครั้งแรกและทำสัญญาต่อเนื่องปีต่อไปจนถึงปัจจุบัน

สำหรับคำว่ากล้วยหอมทองปลอดสารพิษนั้นก็เกิดจากความต้องการของสมาชิกในสหกรณ์ผู้บริโภคร THOTO คือเขาต้องการบริโภคกล้วยที่ปลอดภัยจากสารเคมี สารพิษต่าง ๆ ดังนั้นทางสหกรณ์ผู้บริโภคร THOTO จึงมีความต้องการให้สมาชิกสหกรณ์การเกษตรทำยางผลิดกล้วยหอมทองที่ไม่ใช้สารเคมีใด ๆ ทั้งสิ้น ความสำเร็จในการผลิตกล้วยหอมทองปลอดสารพิษนี้เกิดขึ้นโดยอาศัยความช่วยเหลือจากกรมวิชาการเกษตรทั้งการให้คำแนะนำในการผลิต และการออกไปรับรองปลอดสารพิษในกล้วยหอมทองให้แก่สหกรณ์การเกษตรทำ ยางจำกัด

คำถาม : ปัจจุบันมีเกษตรกรเข้าร่วมเป็นสมาชิกในโครงการปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษกี่รายแล้วครับ ?

คำตอบ : ปัจจุบันมีสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษทั้งสิ้น 250 ครัวเรือน ซึ่งในอนาคตคาดว่าจะมีสมาชิกเพิ่มขึ้นอีก

คำถาม : แนวโน้มปริมาณการส่งกล้วยหอมทองปลอดสารพิษไปประเทศญี่ปุ่นเป็นอย่างไรบ้างครับ ?

คำตอบ : แนวโน้มการส่งกล้วยหอมทองในอนาคตคาดว่าจะต้องเพิ่มขึ้นอีก เพิ่มขึ้นอีกด้วยสาเหตุว่าผู้บริโภครของสหกรณ์ THOTO เพิ่มขึ้น ในอดีตสหกรณ์ THOTO มีสมาชิก 180,000 ครัวเรือน ปัจจุบันมีสมาชิกประมาณ 300,000 ครัวเรือน เราซื้อขายกันตั้งแต่ปี 2535 ซึ่งสมัยนั้นเราซื้อขายกันประมาณ 100 ตันต่อปี ปัจจุบันประมาณ 500 ตันต่อปี (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ปริมาณการนำเข้า จำนวนสมาชิกสั่งซื้อและยอดขายกล้วยหอมทองปลอดสารพิษของ
สหกรณ์ THOTO ประเทศญี่ปุ่น

ค.ศ.	ปริมาณนำเข้า (กิโลกรัม)	สมาชิกสั่งซื้อ (ราย)	ยอดขาย (พันเยน)
1990	-		
1991	670		
1992	53,000	55,594	16,181
1993	158,000	193,325	87,565
1994	367,900	250,541	104,758
1995	370,000	272,411	107,135
1996	281,100	214,989	90,222
1997	303,000	242,665	86,783
1998	211,100	318,740	104,320
1999	245,000	288,140	95,308
2000	306,500	186,967	96,831
2001	(375,000)		

ที่มา : สหกรณ์การเกษตรท่ายาง จำกัด (2544 : 40)

คำถาม : มีพืชชนิดอื่น ๆ อีกไหมครับที่ทางประเทศญี่ปุ่นสนใจที่จะสั่งซื้อ ?

คำตอบ : ตอนนี้อย่างไม่มี มีเฉพาะกล้วยหอมทองเพียงอย่างเดียวที่เขาสั่งซื้ออยู่

คำถาม : นอกจากประเทศญี่ปุ่นแล้วยังมีประเทศอื่น ๆ อีกไหมครับที่สั่งซื้อกล้วยหอมทองจากสหกรณ์การเกษตรท่ายาง ?

คำตอบ : ยังไม่มีเหมือนกัน ก็มีเฉพาะประเทศญี่ปุ่นประเทศเดียวที่สั่งซื้อจากสหกรณ์การเกษตรท่ายาง

คำถาม : นอกจากตลาดในต่างประเทศ คือประเทศญี่ปุ่นแล้ว สหกรณ์การเกษตรท่ายางยังมีตลาดภายในประเทศไหมครับ ?

คำตอบ : ปัจจุบันกล้วยหอมทองปลอดสารพิษนอกจากส่งไปขายยังประเทศญี่ปุ่นแล้ว กล้วยหอมทองจากสหกรณ์การเกษตรท่ายางยังส่งประจำให้แก่โรงแรมต่าง ๆ เช่น โรงแรมโอเรียลเต็ล, โรงแรมรีเจนท์, เซ็นทรัล ไซไฟเทล พลาซ่า, อมารีไฮเต็ล แอนด์ รีสอร์ท, เดอะมอลล์, การบินไทย เป็นต้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คำถาม : แนวโน้มตลาดของกล้วยหอมทองปลอดสารพิษในประเทศไทยเป็นอย่างไรบ้างครับ ?

คำตอบ : ในปัจจุบันสำหรับประเทศไทย แนวโน้มการบริโภคก็เพิ่มขึ้น แต่เป็นการบริโภคที่เรียกว่า “ประชาคะ” คือบริโภคไม่เลือก บัญเคมีหรือปลอดสารเคมี คนไทยไม่เลือก ในซูเปอร์มาร์เก็ต ในประเทศไทยก็มีเพิ่มขึ้น

คำถาม : สหกรณ์การเกษตรท่าอากาศยานมีปัญหาอุปสรรคในเรื่องของโครงการผลิตกล้วยหอมทองปลอดสารพิษบ้างไหมครับ ?

คำตอบ : ปัจจุบันมีเกษตรกรในหลายตำบลที่อยากเข้าร่วมโครงการนี้ แต่ทางสหกรณ์ไม่ได้รับเข้าร่วมโครงการ ฯ ก็เพราะด้วยพื้นที่ในตำบลนั้น ๆ ไม่อำนวยความสะดวกที่จะปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษ บางแห่งก็เป็นพื้นที่ค่อนข้างลุ่มจัด และเป็นพื้นที่โปร่งจัด และเป็นพื้นที่ใกล้เคียงกับพืชที่ฉีดยาปราบวัชพืชต่าง ๆ นี่ก็เป็นปัญหาหนึ่งที่เราไม่สามารถช่วยเหลือเกษตรกรได้ทั้งหมด

ส่วนทางด้านการซื้อขายนั้น เราซื้อขายกันมา เรารู้ใจซึ่งกันและกัน เราซื้อสต็อกซึ่งกันและกัน ไม่เอาเปรียบกัน ถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งกันและกัน เช่นสหกรณ์การเกษตรท่าอากาศยาน จำกัด มีปัญหาอะไรกับสหกรณ์ผู้บริโภค THOTO ก็ต้องมาจับเข่าคุยกัน ให้ปัญหาที่เกิดขึ้นแต่ละครั้งนั้นลุล่วงไปด้วยดี สิ่งกับทางสหกรณ์ผู้บริโภค THOTO เป็นกังวลมากก็คือเรื่องเกี่ยวกับแมลงที่จะเกาะติดไปกับกล้วย ซึ่งอันนี้เราก็อาศัยความช่วยเหลือจากกรมวิชาการเกษตรมาเป็นพี่เลี้ยง ในกระบวนการทำงานเราก็มีการประชุมปรึกษาหารือกันทุกฝ่ายอยู่ตลอดเวลาเพื่อวางแผนในการดำเนินงาน ในการแก้ปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตต่อไป

บุคคลในองค์กรพัฒนาเอกชน หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสนับสนุนระบบเกษตรอินทรีย์

วันที่ 29 มกราคม 2546 สัมภาษณ์คุณไพฑูรย์ พูลสวัสดิ์ นักวิชาการสถาบันพืชอินทรีย์ กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สัมภาษณ์ ณ สถาบันพืชอินทรีย์ กรมวิชาการเกษตร กรุงเทพมหานคร

คำถาม : สถาบันพืชอินทรีย์จัดตั้งขึ้นมาได้อย่างไรครับ ?

คำตอบ : เริ่มจากที่เรามองกระแสโลกก่อนอย่างเช่นประเทศสหรัฐอเมริกา หรือประเทศอื่น ๆ ที่เจริญแล้วเขาเริ่มมีการเกษตรอินทรีย์เมื่อประมาณ 10 ปีที่แล้ว คือเขาเล็งเห็นว่าการผลิตพืชโดยใช้สารเคมีเข้ามาเกี่ยวข้องนั้นก่อให้เกิดปัญหาสารพิษตกค้างทั้งในสิ่งแวดล้อม และผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งส่งผลมายังผู้บริโภค เกิดปัญหาต่อสุขภาพร่างกายของผู้บริโภค แต่ถ้าผู้บริโภคได้บริโภคอาหารที่มาจากธรรมชาติมาจากการปลูกที่ไม่ใช้สารเคมีใด ๆ ก็จะทำให้ชีวิตยืนยาวขึ้น ๆ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ในสมัยแรก ๆ ก็เกิดจากการเริ่มของเกษตรกรรายย่อยรวมตัวกันผลิต นานวันเข้ากลุ่มมีขนาดใหญ่ขึ้น แข็งแรงขึ้น ก็มีการจัดตั้งเป็นชมรมต่าง ๆ อย่างเช่นในยุโรปมีการจัดตั้งเป็น ไอโฟม (IFOAM = International Federation of Organic Agricultural Movement) หรือที่เรียกว่าสมาพันธ์เกษตรกรอินทรีย์นานาชาติ จนกระทั่งความคิดนี้แผ่ขยาย กระจายไปตามประเทศต่าง ๆ ทำให้แต่ละประเทศเริ่มมีการผลิตขึ้น เริ่มมีการส่งเสริมให้เกษตรกรในประเทศของตนผลิต ซึ่งในปัจจุบันตลาดก็มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ความต้องการของผู้บริโภคก็มากขึ้น โดยเฉพาะในประเทศที่เจริญแล้ว

ดังนั้นสำหรับประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศที่ผลิตอาหารเป็นอันดับ 6 ของโลก เรายังเข้าไปที่เพิ่งมาคิด เพิ่งมาเริ่มเรื่องนี้ เพราะจริง ๆ แล้วประเทศไทยมีความเหมาะสมมากที่จะทำ ปัจจุบันในประเทศไทยก็เริ่มมีการผลิตพืชอินทรีย์กันบ้างแล้ว โดยเฉพาะทางบริษัทก็เริ่มมีการส่งเสริมการปลูกข้าวอินทรีย์ไปขายยังต่างประเทศ ซึ่งเป็นข้าวหอมมะลิ มีกลิ่นหอมเป็นต้น เมื่อประมาณ 2-3 ปีมานี้ หลังจากทีกรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการส่งออก และสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีแห่งประเทศไทย โดยการผลักดันของกรมส่งเสริมการส่งออก ซึ่งเขาเห็นว่าในอนาคตการส่งออกผลิตผล ผลิตภัณฑ์ทางด้านเกษตรอินทรีย์น่าจะเป็นแนวโน้มที่ดี

สำหรับเราสิ่งที่จะสามารถทำได้ก็คือต้องสร้างมาตรฐานขึ้นมา ก็เลยมีการจัดทำมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ออกมา โดยให้กรมวิชาการเกษตรเป็นหน่วยงานหลักในการรับผิดชอบ เมื่อมีมาตรฐานออกมาแล้วเราก็ประกาศโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ให้เกษตรกรได้รับทราบ ต่อไปนี้เมื่อเกษตรกรต้องการการยืนยันหรือได้รับการรับรองว่าการผลิตเป็นการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ ก็สามารถที่จะขอใบรับรองจากสถาบันพืชอินทรีย์ กรมวิชาการเกษตรได้ ขณะนี้บริษัทต่าง ๆ หรือฟาร์มเอกชนที่จะผลิตพืชอินทรีย์ส่งออกก็ได้มาขอใบรับรองจากเราตั้งแต่ปีที่แล้ว (พ.ศ. 2545) มีทั้งหมด 7 ราย ปัจจุบัน มี 13 รายที่ผ่านการรับรอง (ตารางที่ 3) และยังมีกลุ่มที่อยู่ในขั้นตอนการขอรับรองมาตรฐานอีกประมาณ 40 ราย

กรมวิชาการเกษตรเมื่อได้รับนโยบายจากกระทรวง เราก็ต้องมาทำ ซึ่งตอนนั้นยังไม่มีหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง จึงได้มีการจัดตั้งสถาบันพืชอินทรีย์นี้ขึ้นมาเพื่อเป็นหน่วยงานหลักในการรับผิดชอบ แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ที่รับผิดชอบชัดเจน บุคลากรของเราก็ยืมตัวมาจากหน่วยงานอื่น ๆ และอีกปัญหาหนึ่งคือยังไม่มียงบประมาณเป็นของตัวเอง สรุปก็คือสถาบันพืชอินทรีย์นี้ยังไม่เป็นทางการ มีแต่หน้าที่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 3 ประวัติของผู้ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานการผลิตพืชอินทรีย์ ปี 2546

ชื่อบริษัทหรือสถานประกอบการและผู้ผลิต	ที่อยู่บริษัทหรือสถานประกอบการ	สถานที่ผลิตและจำนวนพื้นที่การผลิต	พืชที่ผลิต
1. บริษัทไทยอวกานนิคโปรดักส์ จำกัด โดยนายสุริยา วิจิตรโชติ	9/63 หมู่ 4 ตำบลลาดขัวญ สะแกเค็ด เชียงใหม่	สวนดอยหลวง ตำบลเชียงดาว อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ พื้นที่ 120 ไร่	ประเภทสมุนไพร ได้แก่ พริกหวาน ขมิ้นชัน ฟักทลายใจ หนุ่ยปากกิ้งและกราวเครือ
2. บริษัทสวิฟท์ จำกัด โดยนายไพชยนต์ เอื้อทวีกุล	65/2 หมู่ 6 ถนนพหลโยธิน ตำบลดอนข่อย อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม	อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี และอำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว พื้นที่ 251 ไร่	ข้าวโพดฝักอ่อน พริก ตะไคร้ มะนาว ลิ้นจี่ กล้วยน้ำว้า และสมุนไพร
3. บ้านสวนยั่งยืน โดยนายเกริกพงษ์ พงษ์ไตรธรรม	8 ถนนแคววัวดำ ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย	ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย พื้นที่ 148 ไร่	ข้าว พืชผัก สับปะรด และสมุนไพร
4. ห้างหุ้นส่วนจำกัด สุวิรุฬห์ ชาไทย โดยนายกำจร มานิตวิรุฬห์	126 หมู่ 5 ตำบลป่าก่อดำ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย	ตำบลป่าก่อดำ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย พื้นที่ 200 ไร่	ชา
5. สวนเกษตร เอสเอ็ม สุพรรณบุรี โดยนายศรีพล ลิมทอง	24/12 ถนนเนรมแก้ว ตำบลท่าพี่เลี้ยง อำเภอเมือง สุพรรณบุรี	อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี พื้นที่ 280 ไร่	มะม่วง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ชื่อบริษัทหรือสถานประกอบการและผู้ผลิต	ที่อยู่บริษัทหรือสถานประกอบการ	สถานที่ผลิตและจำนวนพื้นที่การผลิต	พืชที่ผลิต
6. บริษัท พี เอส เอส ออแกนิก(ประเทศไทย) จำกัด โดยนายพิชัย พิพรรธ ศรีตระกูลรักษ์ ในนามสหกรณ์ เครือข่ายชุมชนเข้มแข็ง ผู้ผลิตข้าวหอมมะลิอีสาน จำกัด	1502/55 ถนนสุขุมวิท ตำบลเมืองใต้ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ	พื้นที่การผลิต 1,266 ไร่	ข้าวหอมมะลิ
7. บริษัทส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ จำกัด โดยนายสัตวแพทย์กิจสุนทร	264/4 ถนน 22 กรกฎาคม 5 แขวงป้อมปราบ เขตป้อมปราบ กรุงเทพฯ	อำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พื้นที่ 10 ไร่	ผักและสมุนไพร
8. ไร่หะวานนท์ โดย นายจักรพงษ์ หะวานนท์	15/80 หมู่ที่ 18 ถนนลำลูกกา ตำบลคูคต อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี	ไร่หะวานนท์ อำเภอหนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี พื้นที่ปลูก 12 ไร่	พืชอินทรีย์ในไร่นาสวนผสม
9. บริษัทริเวอร์แควอินเตอร์เนชั่นแนลอุตสาหกรรมอาหาร จำกัด โดยคุณจารึกปริมาณนท์	99 ถนนท่าน้ำต้น-เขาปูน หมู่ 1 ตำบลแก่งเสี้ยน อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี	-	ข้าวโพดฝักอ่อน กระเจี๊ยบเขียวหน่อไม้ฝรั่ง
10. ฟาร์มผักอินทรีย์โบราณธรรมมานุसार โดยคุณ อภิรัฐพร อภิรัฐ	558/22 ถนนเจริญเมือง ตำบลท่าศาลา อำเภอเมือง เชียงใหม่	-	ผักตระกูลสลัด กระเทียม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่จัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการวิจัยและศึกษาเท่านั้น ไม่สามารถนำข้อมูลไปใช้ในการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ชื่อบริษัทหรือสถาน ประกอบการ และผู้ผลิต	ที่อยู่บริษัทหรือ สถานประกอบการ	สถานที่ผลิตและ จำนวนพื้นที่ การผลิต	พืชที่ผลิต
11. บริษัทไทย ออร์แกนิกอะกริ จำกัด โดยคุณเสริม พงษ์ ทรัพย์พิพากร	368/2 ถนนชูปเปอร์ไฮ เวย์ เชียงใหม่-ลำปาง ตำบลฟ้าสาม อำเภอ เมือง จังหวัดเชียงใหม่	-	ผักชนิดต่าง ๆ
12. บริษัทลานนาอูต สาหกรรม จำกัด	106/5 ถนนเชียงใหม่- ลำปาง หมู่ 8 ตำบล สารภี อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่	-	ถั่วเหลืองผักสด ถั่วพุ่ม ข้าวโพดฝักอ่อน
13. รังสิตฟาร์ม โดย คุณปริญญา พรศิริชัย วัฒนา	15 หมู่ 1 ตำบลบึงคำ พร้อย อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี	-	ผักชนิดต่าง ๆ

ที่มา : สถาบันพืชอินทรีย์ (2546)

คำถาม: ปัจจุบันทางสถาบันพืชอินทรีย์มีแผนการ หรือนโยบายอย่างไรบ้างต่อการพัฒนาการเกษตรอินทรีย์ในบ้านเราครับ ?

คำตอบ : หลังจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้มอบหมายภาระหน้าที่มาแล้วเราก็เขียนโครงการ และของบประมาณไปหลายสิบล้าน แต่ปรากฏว่าเขาเข้าจริง ๆ เราไม่ได้รับงบประมาณเลย งบประมาณที่ใช้ตั้งโครงการ อย่างเช่น โครงการส่งเสริมการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ในเขตภาคอีสาน เราตั้งไว้ประมาณ 100 ล้านบาท เราก็ไม่ได้รับการจัดสรรงบประมาณ ดังนั้นโครงการที่เราคิดก็ไม่อาจทำได้ ตอนนี้นักกิจกรรมของสถาบันพืชอินทรีย์ก็จะเป็นไปในเรื่องของ การออกไปรับรองมาตรฐานการผลิตพืชอินทรีย์ แล้วก็ไปเป็นวิทยากรรับเชิญ มีอยู่แค่นี้ แผนการต่าง ๆ เมื่อไม่มีงบประมาณก็ไม่ได้รับการสานต่อ ซึ่งเป็นที่น่าเสียดาย ถ้าเราได้รับงบประมาณ เราอาจจะ มีแผนการหรือโครงการส่งเสริมต่าง ๆ ที่ดีกว่านี้ แต่อย่างไรก็ตามทางภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชนก็พยายามช่วยเหลือตัวเอง ซึ่งตอนนี้ในภาคอีสาน โดยเฉพาะเรื่องข้าวก็ทำได้เยอะ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คำถาม : แนวทางการส่งเสริมเกษตรกรอินทรีย์ที่วางไว้เป็นอย่างไรบ้างครับ ?

คำตอบ : แนวทางก็คือ เราตั้งโครงการไว้ 4 โครงการคือ โครงการส่งเสริมในข้าว พืชผัก ไม้ผล พืชไร่นาภาคอีสาน เราจะมีความร่วมมือกับกรมส่งเสริมสหกรณ์ซึ่งเขามีกลุ่มการผลิตอยู่แล้ว เราก็ไปส่งเสริมทุกอย่าง คือให้ทั้งเทคโนโลยีการผลิต ช่วยเหลือด้านปัจจัยการผลิตบ้าง แนะนำกระบวนการผลิต การดูแลรักษา การแปรรูปผลผลิต รวมถึงทั้งทางด้านการตลาด โดยในเรื่องนี้มี กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมส่งเสริมการค้าส่งออกเข้ามาช่วยเหลือด้วย

คำถาม : ถ้าดูจากประวัติผู้ที่ผ่านการรับรองมาตรฐานการผลิตพืชอินทรีย์จะเห็นว่าผู้ผลิตทั้งหมดที่ผ่านการรับรองจะอยู่ในรูปบริษัท หรือเจ้าของกิจการ ฟาร์มขนาดใหญ่ ซึ่งเขามีความรู้ความสามารถพอ มีกำลังพอที่จะทำการผลิต แต่ถ้ามองไปที่เกษตรกรรายย่อยซึ่งเป็นเกษตรกรส่วนใหญ่ของประเทศ จริง ๆ แล้ว เขามีช่องทางหรือความสามารถที่จะทำเกษตรอินทรีย์ได้หรือเปล่าครับ ?

คำตอบ : ตามแผนการของสถาบันพืชอินทรีย์ เราได้วางแผนกันไว้ แบ่งเป็น 2 ระดับ ระดับแรกคือ กลุ่มที่ผลิตเพื่อการส่งออก ซึ่งเป็นเกษตรกรที่มีความรู้ความสามารถ ทันสมัย ทำการผลิตพืชอินทรีย์เพื่อการค้า ระดับสองคือ กลุ่มเกษตรกรที่ผลิตเพื่อยังชีพ อย่างเช่นอยู่ในรูปเกษตรผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นต้น ซึ่งกลุ่มเหล่านี้เราอาจจะต้องไปส่งเสริมให้เขาเห็นคุณค่าของการผลิตพืชอินทรีย์ ในระยะแรกเขาอาจจะมีปัญหาในเรื่องของราคาผลผลิต คือผลผลิตอาจจะยังขายได้ในราคาผลผลิตทั่วไปอยู่ ซึ่งอาจจะไม่สนใจในการผลิต แต่ถ้าเราไปส่งเสริมหรือให้คำแนะนำให้เขาเห็นถึงประโยชน์ ว่าพืชผักที่ผลิตตามกระบวนการของเกษตรอินทรีย์นั้นมีความปลอดภัยต่อการบริโภค ไม่มีสารพิษตกค้าง รับประทานแล้วอายุจะยืนยาวขึ้น ไม่เป็นโรคภัยไข้เจ็บ และเหลือจากรับประทานเองแล้วยังสามารถขายได้ด้วย เป็นต้น และในอนาคตเมื่อกระแสการบริโภคพืชอินทรีย์เป็นที่รู้จักกันทั่วประเทศ ราคาผลผลิตพืชอินทรีย์ก็จะดีขึ้นเอง แต่ในส่วนนี้ก็ต้องอาศัยการชี้แนะ การประชาสัมพันธ์จากทางภาครัฐด้วย

แต่ถ้าภาครัฐเห็นความสำคัญมากกว่านี้ และก็มีกรมส่งเสริมอย่างจริงจังคือเหมือนกับว่าภาครัฐมาเปลี่ยนแปลงทัศนคติการบริโภคของผู้บริโภคให้หันมาบริโภคพืชผักอินทรีย์ ส่งเสริมให้เกิดตลาดภายในประเทศมาก ๆ ก็จะทำให้เกษตรกรทุกระดับได้ประโยชน์ และผลพลอยได้ที่ตามมาคือเมื่อตลาดภายในประเทศมีมากขึ้น ผู้ผลิตก็จะมีมากขึ้นตาม สำหรับต่างประเทศเขาก็จะเข้ามาเองเมื่อเขารู้ว่าบ้านเรามีการผลิต

คำถาม : ชัดความสามารถในการแข่งขันทางเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทยเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ที่เขามีการทำเกษตรอินทรีย์เช่นกันเป็นอย่างไรบ้างครับ ?

คำตอบ : ถ้าดูพื้นฐานทางทรัพยากร หรือสภาพภูมิประเทศภูมิอากาศแล้ว เราได้เปรียบประเทศอื่น ๆ เราผลิตได้ทั้งปี เราผลิตพืชได้หลากหลาย และที่สำคัญแรงงานเราถูกกว่า **คำถาม :** มาตรฐานการผลิตพืชอินทรีย์ของกรมวิชาการเกษตรเป็นที่ยอมรับของต่างประเทศหรือยังครับ ?

คำตอบ : ขณะนี้เราใช้มาแค่ปีเดียว และตอนที่เริ่มทำมาตรฐานเราได้ทำร่วมกับกรมส่งเสริมการส่งออก พอได้มาตรฐานก็ให้กรมส่งเสริมการส่งออกไปประชาสัมพันธ์ให้ฝ่ายทูตประเทศต่าง ๆ ซึ่งได้รับการตอบรับมาหลากหลาย แต่ประเทศที่ยอมรับแล้วก็คือสิงคโปร์ ญี่ปุ่นก็เริ่มจะยอมรับ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นจะให้ทุกประเทศยอมรับทั้งหมดก็เป็นไปไม่ได้ สรุปร่าง ๆ ก็คือเราเพิ่งเริ่ม ไม่เหมือนกับ มกท. (สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์) ซึ่งเขามีมาตรฐานที่อิงตามมาตรฐานไอโฟม (IFOAM = International Federation of Organic Agriculture Movement หรือสมาพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ) ซึ่งเป็นที่ยอมรับในหลายประเทศ

สำหรับมาตรฐานการผลิตพืชอินทรีย์ของกรมวิชาการเกษตรก็คงต้องอาศัยเวลาอีกนิด เพื่อที่จะปรับเปลี่ยนให้เป็นที่ยอมรับแก่ประเทศอื่น ๆ มากขึ้น ในข้อนี้ก็ต้องอาศัยการประชาสัมพันธ์ของรัฐบาลด้วยเช่นกัน

คำถาม : สรุปปัญหา อุปสรรคในการพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยมีอะไรบ้างครับ ?

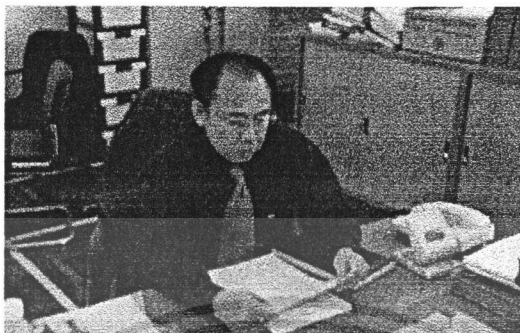
คำตอบ : ตอนนี้งานมองไปที่ภาครัฐ รัฐบาลยังไม่เห็นความสำคัญมากพอ รัฐบาลมีเพียงนโยบาย แต่ไม่มีงบประมาณสนับสนุนนโยบายเหล่านั้น นโยบายยังไม่ลงมาสู่ภาคปฏิบัติ ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าเสียดาย เพราะตอนนี้ตลาดผู้บริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์กำลังเติบโตเพิ่มขึ้นทุกปี ซึ่งถ้ารัฐบาลยังไม่เห็นความสำคัญอย่างจริงจังก็จะทำให้ไทยเสียโอกาสนี้ไป คือถ้าเรามองประเทศไทยแล้ว เราคิดว่าประเทศไทยมีศักยภาพพอที่จะเป็นประเทศเกษตรอินทรีย์ ศักยภาพเราถึง แต่ขณะนี้เทคโนโลยีการผลิตยังไม่ได้พอ การส่งเสริมยังไม่ได้พอ นโยบายจากภาครัฐแปรเป็นการปฏิบัติยังไม่ชัดเจน

คำถาม : รัฐ เอกชน และองค์กรอิสระต่าง ๆ ควรจะมีบทบาทร่วมกันอย่างไรในการพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์ครับ ?

คำตอบ : จริง ๆ แล้วในเรื่องนี้ทางภาคเอกชนเขาก็ช่วยเหลือตัวเองได้เยอะ ทางองค์กรพัฒนาเอกชนก็ค่อนข้างมีส่วนผลักดันมาก และมีการเคลื่อนไหวในเรื่องเกษตรอินทรีย์ก่อนที่รัฐบาลเอามาเขียนเป็นนโยบายเสียอีก เท่าที่ทราบเช่นกลุ่มอโคกต่าง ๆ เขาก็มีการผลักดันให้เกษตรกรหันมาทำเกษตรแบบอินทรีย์ มีการผลิตเพื่อการบริโภคภายในกลุ่ม เป็นต้น สำหรับภาค

รัฐเราก็ควรจะให้ความช่วยเหลือได้ตามกำลังความสามารถของเรามีอยู่ ให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะเป็นทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

วันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2546 สัมภาษณ์คุณสุพจน์ ชัยวิมล (ภาพที่ 7) หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมและพัฒนาเกษตรอินทรีย์ สำนักพัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และเลขาธิการชมรมเกษตรอินทรีย์แห่งประเทศไทย สัมภาษณ์ ณ กรมส่งเสริมการเกษตร กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 7 คุณสุพจน์ ชัยวิมล

คำถาม : กรมส่งเสริมการเกษตรได้เข้ามาเริ่มดำเนินการหรือให้ความสนใจเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ได้อย่างไรครับ ?

คำตอบ : เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 พอตอนนั้นมีโครงการนำร่องของกรมส่งเสริมการส่งออก ทางกรมส่งเสริมการเกษตรก็ได้เข้าไปทำร่วมกับเขา แต่ที่จริงแล้วทางกรมฯ ไม่ได้มีส่วนร่วมทางกรมส่งเสริมการส่งออกเขาทำร่วมกับ กรมวิชาการเกษตร สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีแห่งประเทศไทย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และกับบริษัทเอกชน โดยร่วมกันจัดทำโครงการผลิตพืช 5 ชนิด คือ หน่อไม้ฝรั่ง ข้าวโพดอ่อน กระเจี๊ยบ กล้วยไข่ สับปะรด พอเขาร่วมมือกันทำไปได้สักพักหนึ่งก็รู้สึกว่างานไม่ค่อยคืบหน้าก็เลยมาชักชวนทางกรมส่งเสริมการเกษตรเข้าร่วม โดยหลักการแรกก็คือ ทางโครงการรู้ว่าตลาดต่างประเทศมีความต้องการผลผลิตและผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ในปริมาณที่มาก ก็เลยทำโครงการ 5-6 ปี ตั้งแต่ ปี 2542-2546 โดยหลักการก็คือ ให้สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีแห่งประเทศไทยร่างมาตรฐาน และให้กรมวิชาการเกษตรมาตรวจสอบและรับหลักการใช้

คำถาม : ตอนนี้ทางกรมส่งเสริมการเกษตรมีแผนหรือนโยบายอย่างไรบ้างครับในการพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์ในบ้านเรา ?

คำตอบ : พอหลังจากได้เข้ามาทำ และทางรัฐบาลก็มีนโยบายออกมา แต่ก่อนหน้านั้นมีหน่วยงานที่ทำอยู่ 4-5 กรม งบประมาณที่จะใช้สำหรับทำโครงการก็ไม่ค่อยแน่นอน ผมเคยค้นหาว่ามีผู้ผลิต ผู้ประกอบการอยู่ที่แห่งที่เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ ก็พบว่าส่วนใหญ่เป็นในรูปแบบของบริษัทซึ่งก็มีอยู่ 4-5 แห่งในขณะนั้น บริษัทที่ทำอยู่ เช่น บริษัทริเวอร์แคว บริษัทไทยสง เป็นต้น ผมก็เลยเกิดแนวความคิดว่าน่าจะมีการเรียนรู้ร่วมกัน ก็เลยทำแผนไปเยี่ยมบริษัทที่เขาทำการผลิตโดยมีกรมส่งเสริมการเกษตรเป็นแกนกลางแล้วก็ขอตัวแทนจากกรมกองต่าง ๆ มา ตอนนั้นก็อาศัยเอกการประสานงาน เนื่องจากยังไม่มีแผนงาน ซึ่งตอนนั้นทำร่วมกับกรมพัฒนาที่ดินและมหาวิทยาลัย

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เกษตรศาสตร์โดยอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัวซึ่งทำได้อยู่พักหนึ่งประมาณ 5-6 เดือน ก็ต้องหยุดอยู่แค่นั้นเพราะไม่มีอะไรมาสนับสนุน ผมเคยเขียนของประมาณจากกรมส่งเสริมการส่งออกเพื่อมาทำเกี่ยวกับเรื่องนี้ ซึ่งเขาก็บอกว่าไม่ได้อยู่ในแผน แต่ที่จริงมันมีแผนงานอยู่แผนหนึ่ง ก็คือการตั้งชมรมเกษตรกรอินทรีย์ ซึ่งมีอยู่ในแผนของกรมส่งเสริมการส่งออกแต่ผมเองในตอนนั้นมีการประชุมที่กรมวิชาการเกษตร มีคณะทำงานอยู่ชุดหนึ่ง คือคณะทำงานส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ พอตีผมเข้าประชุมในวันนั้น ก็มีท่านที่ปรึกษาปลัดกระทรวงเข้าประชุมด้วย ก็ได้มีการเสนอให้กรมส่งเสริมการเกษตรตั้งชมรมผู้บริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์ ดังนั้นเดือนมีนาคม 2544 ผมก็เลยตั้งชมรมโดยอาศัยคนในวงการทั้งภาครัฐและเอกชนที่มีความรู้มาพูดคุยกันอาทิตย์ละครั้ง ยกเว้นปรับปรุงแก้ไข ซึ่งใช้ระยะเวลา 40 วันจึงแล้วเสร็จในเดือนเมษายน 2544 ในส่วนงบประมาณทางกรมส่งเสริมการเกษตรก็ให้เงินสนับสนุนเท่าที่ผ่านมา จนกระทั่งมาถึงรัฐบาลชุดใหม่ของนายทักษิณ ชินวัตร ก็มีนโยบายในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ 2545 ให้ประเทศไทยเป็นแหล่งผลิตอาหารของโลก แต่ช่วงนั้นงบประมาณก็ยังไม่ได้ตั้ง ก็เลยของบกระดุนเศรษฐกิจไป ซึ่งตอนนั้นกรมวิชาการเกษตรเขาขอไป 300 ล้านบาท ก็ถูกตัดงบประมาณมาเรื่อย ๆ จาก 87 ล้านบาท เป็น 83 ล้านบาทจนสุดท้ายก็ไม่ได้ทำเพราะไม่มีงบประมาณเลย จนกระทั่งมาถึง ปี 2546 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีนโยบายให้กรมวิชาการเกษตรเป็นแม่ข่ายให้ช่วยกันเขียนงบประมาณ ผมก็ของบประมาณไป 50 ล้านบาท พอของบประมาณไปก็ไม่ผ่านอีกก็เลยทุกวันนี้ไม่มีเงินทำงาน แต่ว่าปีที่แล้ว (พ.ศ. 2545) ทางกรมส่งเสริมการเกษตรได้รับงบประมาณให้ทำข้าวอินทรีย์ที่ชัยนาทพื้นที่ 100 ไร่ เป็นแปลงทดลองและสาธิต นอกจากนั้นก็จะมียางงบประมาณของกรมส่งเสริมการเกษตรซึ่งมันไม่ใช่เกษตรอินทรีย์แต่เป็นโครงการผลิตน้ำหมักชีวภาพ ผลิตตัวหัวตัวเบียนและก็มีโครงการของยุวชนเกษตร ซึ่งเป็นโครงการที่สนับสนุนเกษตรกรอินทรีย์มากกว่า แต่ยังคงอยู่ในขั้นปลอดสารพิษยังไม่ได้เข้ามาตราฐานเกษตรอินทรีย์ นอกจากนั้นก็มียางงบประมาณของกองทุนวิจัย ทางชมรมเกษตรอินทรีย์ก็ได้ขอไป 20 ล้านบาท ซึ่งกว่าที่ทางกองทุนวิจัยจะตอบรับก็นานหลายเดือน พอตอบกลับก็บอกว่าทางชมรม เกษตรอินทรีย์ไม่ใช่นิติบุคคล ดังนั้นทางชมรม ๆ ก็ต้องไปแปลงจากชมรม ๆ ให้เป็นสมาคมก่อน แต่ทางชมรม ๆ ก็ไม่พยายามอยู่หนึ่ง พอตีมีโครงการของกระทรวงกลาโหมไปซื้ออาวุธจากประเทศอังกฤษ ซึ่งทางอังกฤษได้มีโครงการต่างตอบแทนในวงเงิน 30,000 ล้านบาท ภายในระยะเวลา 15 ปี ทางกรมส่งเสริมการเกษตรก็เขียนโครงการเกษตรอินทรีย์เข้าไป 315 ล้านบาท ซึ่งเสนอเข้าไปพร้อมกับกรมปลัดสัตว์ กรมประมง เข้าไปจัดงบประมาณที่สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร แต่ไม่ทราบว่าจัดสรรงบประมาณอย่างไร ผลปรากฏว่ากรมกองของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ตกหมด

แต่โดยหลักการจริง ๆ แล้วทุก ๆ หน่วยงานก็ร่วมมือกัน กรมส่งเสริมการเกษตรร่วมมือกับกรมวิชาการเกษตร กรมวิชาการเกษตรทำแปลงสาธิตเป็นโครงการนำร่อง ส่วนกรมส่งเสริมการเกษตรทำแปลงขยายผล กรมส่งเสริมสหกรณ์ทำเรื่องตลาด กรมพัฒนาที่ดินก็ปรับปรุงดินและ

เอกสารสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรจะประเมินผล ส่วนด้านการเงินจะให้บริษัท B.E. system ชนิดของการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประเทศอังกฤษเป็นผู้บริหารด้านการเงิน ซึ่งเป็นบริษัทที่มีความเชี่ยวชาญเรื่องเกษตรอินทรีย์ ทางบริษัทบอกว่าถ้าจะส่งผลผลิตเกษตรอินทรีย์ไปยุโรป ถ้ารัฐเป็นผู้รับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ทางยุโรปจะไม่ยอมรับ แต่ถ้าเป็นหน่วยงานเอกชนกับเอกชนทางยุโรปจะยอมรับ ซึ่งทางผมก็ได้รับความช่วยเหลือจาก มกท. (สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์) โดยจะช่วยสร้าง มกท. 2 ซึ่งที่จริงก็คือ ชมรมเกษตรอินทรีย์นั่นเองให้กลายเป็นหน่วยงานตรวจสอบและรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ จึงจะส่งผลผลิตเกษตรอินทรีย์เข้าไปยุโรปได้ เพราะ มกท. เป็นหน่วยงานเอกชน

คำถาม : ถ้ามองจริงๆ แล้วรัฐบาลยังไม่เห็นความสำคัญใช่หรือเปล่าครับ ?

คำตอบ : ตรงนี้ผมเองก็ไม่เข้าใจเหมือนกัน รัฐบาลก็ประกาศนโยบายชัดเจนและก็ได้ประกาศให้จังหวัดสุรินทร์เป็นจังหวัดนำร่องในการดำเนินการเรื่องเกษตรอินทรีย์ ผมเองก็บอกไม่ถูกเหมือนกันว่าเป็นเพราะอะไร อย่างงบกระตุ้นเศรษฐกิจ 83 ล้านบาท จากงบประมาณทั้งหมด 30,000 ล้านบาท ซึ่งก็ไม่เยอะ ทางด้านการท่องเที่ยวได้ปีละ 2,000 ล้านบาท ก็เลยมองว่าเงินตรงนี้รัฐบาลไม่น่าจะเสียดาย ซึ่งในเรื่องนี้ผมเข้าใจว่า (ความคิดเห็นส่วนตัว) น่าจะมีนักการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องหรือเปล่า เพราะเท่าที่ได้ทราบมาในเรื่องของการนำเข้าปุ๋ยเคมีและสารเคมี ซึ่งมูลค่าในตลาดการซื้อขายมีวงเงินถึง 20,000 กว่าล้านบาทต่อปี คือถ้าเกษตรอินทรีย์ตัวนี้เกิดขึ้นมาได้ หรือแค่ให้กระแสของผู้บริโภคเกิดขึ้นก็พอ ผมคิดว่าต่อไปพวกปุ๋ยเคมีและสารเคมีก็คงขายไม่ได้ ซึ่งตรงนี้จะทำให้บรรดา ส.ว. และ ส.ส. ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องนี้ต้องขาดรายได้ ดังนั้นผมจึงคิดว่าตัวนี้น่าจะเป็นสาเหตุให้โครงการเกษตรอินทรีย์ไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างจริงจัง ซึ่งผมเองไม่อยากจะให้เป็นแบบนี้

ดังนั้นเกษตรอินทรีย์จะเกิดได้ก็ต้องใช้เวลา ต้องมีการตรวจสอบรับรอง ต้องมีมาตรฐานที่ได้รับการยอมรับ ต้องมีตลาดที่แน่นอน และกว่าจะผ่านการตรวจสอบรับรองได้ก็นานเป็นปี ๆ อย่างเช่นที่พะเยาว่า เชียงรายกว่าที่จะได้รับการออกใบรับรองต้องใช้ระยะเวลาถึง 3 ปี ทั้ง ๆ ที่มีผู้เชี่ยวชาญเอง มีการเก็บตัวอย่างดิน ตัวอย่างนำไปตรวจสอบที่ประเทศอิตาลี แล้วยังมีกลุ่มมีองค์กรมีพื้นที่พร้อมหมดยังใช้ระยะเวลาถึง 3 ปี ดังนั้นผมมองว่าถ้าประเทศไทยไม่เริ่มต้นตั้งแต่ตอนนี้ก็คงจะสายไป

ปัจจุบันถึงแม้ว่าจะเริ่มทำไปบ้างแล้ว มีสัญลักษณ์ผลิตภัณฑ์ที่ผ่านการรับรองเองแล้ว มีหน่วยงานตรวจสอบรับรองเองแล้วก็ยังไม่เป็นที่ยอมรับในต่างประเทศสักเท่าไร อย่างเช่นมาตรฐานการผลิตพืชอินทรีย์ของกรมวิชาการเกษตรก็มีเฉพาะประเทศสิงคโปร์ที่ยอมรับ เพราะประเทศสิงคโปร์ไม่เคยครั้งครัดเท่าใด มีเพียงแต่ของ มกท. ที่เป็นที่ยอมรับในต่างประเทศ เพราะ มกท. ได้รับการรับรองจากไอโฟมแล้ว แต่ข้อเสียของ มกท. ก็คือเกษตรกรต้องเสียเงินในการที่จะให้ มกท. ไปตรวจสอบรับรอง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คำถาม : ถ้ามองในภาพรวมแล้ว ระดับผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยยังอยู่ในระดับใดครับ ?

คำตอบ : ก็มีระดับที่ส่งออกแล้วบางส่วน เช่น ที่พะเยา เชียงราย แล้วยังมีบริษัทส่งออกอีก 7 บริษัท และก็มีเครือข่ายของ มกท. แต่ถ้ามองถึงเกษตรกรรายย่อยก็เริ่มมีการผลิตน้ำสกัดชีวภาพแต่ยังไม่ถึงระดับเกษตรอินทรีย์ คือยังไม่ีมาตรฐาน เพราะถ้ามีมาตรฐานต้องมีการขึ้นทะเบียนมีการจดบันทึกข้อมูลของพื้นที่ย้อนหลัง 3 ปี

แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ การที่จะต้องทำให้เกษตรกรรายย่อยเหล่านี้ทำการผลิตขึ้นมาก่อน ลดละเลิกการใช้สารเคมี บันทึกข้อมูลไว้ 3 ปี เพราะว่าตลาดเกษตรอินทรีย์นั้นยังมีอยู่มากตลาดโลกมีอยู่แค่ 1% เท่านั้นเอง ส่วนในประเทศไทยตลาดก็ยังมีน้อย มีแต่ผักปลอดสารพิษ ผักอนามัย เพราะคนไทยยังไม่เข้าใจว่าเกษตรอินทรีย์คืออะไร ไม่รู้ว่าต้องมีมาตรฐานเข้ามาเกี่ยวข้อง ต้องมีการตรวจสอบรับรองและมีสัญลักษณ์ผลิตภัณฑ์ที่ผ่านการยอมรับ

คำถาม : ชี้ดความสามารถในการแข่งขันทางการเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทยเป็นอย่างไรบ้างครับ ?

คำตอบ : ผมมองว่าประเทศไทยมีศักยภาพมากเมื่อมองจากพื้นฐานทางทรัพยากร ซึ่งตอนนี้ก็สามารถทำได้แต่นโยบายรัฐยังไม่ชัดเจน ปัญหาอยู่ตรงที่เราจะอย่างไรให้ระบบส่งเสริมสนับสนุนเกษตรอินทรีย์มีประสิทธิภาพ เราจะอย่างไรให้เกษตรกรเข้าใจรับรู้และหันมาทำการเกษตรอินทรีย์ให้มาก ๆ ขึ้น

วันที่ 17 มกราคม 2546 สัมภาษณ์คุณนาถฤดี นาครวจา (ภาพที่ 8) ผู้จัดการสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.) สัมภาษณ์ ณ สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ นนทบุรี

ภาพที่ 8 คุณนาถฤดี นาครวจา

คำถาม : มกท. หรือสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เกิดขึ้นมาได้อย่างไรครับ ?

คำตอบ : มกท. เกิดจากการรวมตัวของบุคคลที่เห็นปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ปัญหาของเกษตรกรในด้านสุขภาพ ปัญหาน้ำที่เกี่ยวกับการเกษตร ซึ่งบุคคลที่เห็นปัญหาในตอนแรกนี้เป็นเอกสารที่ส่งวนไว้สำหรับการทำงานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

นั้นได้แก่กลุ่มบุคคลที่ทำงานเกี่ยวกับองค์กรชาวบ้าน เกษตรกร นักวิชาการ นักสิ่งแวดล้อม รวมทั้งกลุ่มร้านค้าที่ต้องการอาหารที่ปลอดภัยกับผู้บริโภค เข้ามารวมกลุ่มกันตั้งตั้งแต่ปี 2538 แล้วก็มองว่าแนวทางไหนที่จะสามารถแก้ปัญหา ที่จะดีกว่าสำหรับเกษตรกร นั่นคือบุคคลที่เห็นปัญหาในยุคแรก ๆ แล้วก็ได้มีการจัดตั้งกลุ่มขึ้นมาชื่อกลุ่มเกษตรทางเลือก เกษตรทางเลือกก็คือการหาหนทางลดการใช้สารเคมี ซึ่งในระยะแรกเป็นอย่างนั้น แต่พอทำไปได้ระยะหนึ่งทางกลุ่มก็พบว่ามันยังไม่ใช่วางออก มันยังมีปัญหาอยู่ ยังมีสารตกค้างอยู่เยอะแยะ เพราะฉะนั้นต่อมาก็พบว่าทางเลือกที่ดีกว่าคือการทำเกษตรอินทรีย์ ก่อนที่จะไปถึงตรงนั้น ทางกลุ่มก็ได้รู้จักคนที่บุกเบิกเกี่ยวกับเกษตรธรรมชาติรุ่นแรก คือท่านมาซาโนบุ ฟูกุโอกะ ซึ่งเราได้เชิญมาคุยที่เมืองไทย ก็มีคนกลุ่มหนึ่งเกิดแนวคิดที่ว่ามันทำได้ ดังนั้นจากเกษตรธรรมชาติเริ่มหาข้อสรุปได้ว่า การที่จะทำตรงนี้ได้แล้วทำให้ผู้บริโภคมีความมั่นใจที่จะบริโภคได้ ก็น่าจะเป็นเกษตรอินทรีย์ ซึ่งการทำเกษตรอินทรีย์ให้ได้นั้นก็ต้องมีมาตรฐาน มีการตรวจสอบรับรองเพื่อที่จะให้ผู้บริโภคเชื่อถือ ในช่วงแรกที่จัดตั้งสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ขึ้นมานั้น ก็มีการเลือกตั้งกรรมการอำนวยการ ซึ่งกรรมการอำนวยการก็ถูกเลือกตั้งมาจากสมาชิกรุ่นแรก กรรมการอำนวยการเหล่านี้ก็จะเป็นผู้ที่กำหนดทิศทางของนโยบายการบริหาร ในทางปฏิบัติกรรมการอำนวยการก็จะไปเลือกกรรมการบริหาร กรรมการบริหารมีหน้าที่คุมสำนักงานในการปฏิบัติงาน สำนักงานเป็นผู้ประสานงานกับผู้ตรวจ ซึ่งมีหน้าที่ไปตรวจเกษตรกร ตรวจผู้ประกอบการในการประกอบการ โดยเอามาตรฐานที่ได้รับอนุญาตจากสมาชิกรัฐสภาเป็นตัวแทนที่จะใช้ในการตรวจสอบ มาตรฐานเริ่มแรกที่เราทำกันมา เริ่มตั้งแต่ปี 2541 แล้วก็มีการตรวจสอบกันเรื่อยมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน มาตรฐานที่เราใช้เรียกว่ามาตรฐาน 2543 หรือมาตรฐาน 2001 ปกติเราจะมีการปรับเปลี่ยนทุก ๆ 2-3 ปี และตอนนี้เราก็อยู่ระหว่างปรับปรุงมาตรฐานอีกตัวหนึ่งขึ้นมาเป็นมาตรฐาน 2003 คือเราทำให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น ตามสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไป

สำหรับสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของเรามีการจดทะเบียนที่ถูกต้องตามกฎหมายจริง ๆ ก็เมื่อเดือนกันยายน 2544 นี้เอง ซึ่งในระหว่างที่เราเริ่มจดทะเบียนนั้นก็รู้ว่าทางต่างประเทศได้มีมาตรฐานมาก่อนเราแล้ว และมีมาตรฐานสากลที่เราจะต้องอ้างอิง เพื่อที่เราจะสามารถเทียบเคียงกับมาตรฐานสากลได้ ดังนั้นเราก็เลยตัดสินใจสมัครไปเป็นสมาชิกของสมาพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (ไอโพน) เป็นการสมัครเพื่อขอรับรองระบบซึ่งสำนักงานใหญ่ของไอโพนอยู่ที่ประเทศเยอรมัน เราสมัคร ปี 2542 แต่เพิ่งได้รับการอนุมัติอย่างเป็นทางการเมื่อมกราคม 2545 ซึ่งใช้เวลานานมาก 2 ปีกว่ากว่าจะผ่านขั้นตอนตรงนี้ได้ ในระหว่างนั้นเขาก็ต้องมาตรวจสอบการทำงานของเรามาตรฐานระบบการทำงาน ระบบมาตรฐาน มาสุ่มตรวจเกษตรกรที่ขอรับรองของเรา กว่าที่จะผ่านตรงนี้ได้ก็ใช้เวลาและทุนสูงพอสมควร เมื่อเราได้รับการรับรองจาก ไอโพนแล้วก็จะมีการเทียบเท่ากับหน่วยงานตรวจสอบของต่างประเทศ ซึ่งเราสามารถตรวจสอบ

เอกชนหน่วยงานไหนก็ได้ ให้การรับรองหน่วยงานไหนก็ได้ที่มาให้เรารับรอง และก็สามารถส่งสินค้าจาก การค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประเทศไทยไปขายยังประเทศนำเข้าได้ ก็เป็นการแก้ปัญหาของผู้ประกอบการส่งออกในระดับหนึ่ง เพราะว่เมื่อก่อนที่ไม่มีหน่วยงานแบบเราในประเทศไทย ผู้ประกอบการบ้านเราก็ต้องไปขอให้หน่วยงานแบบนี้ในต่างประเทศมาให้การรับรอง ซึ่งต้องเสียค่าใช้จ่ายที่สูงมาก ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการทำให้ต่างประเทศเกิดการยอมรับว่าผู้ผลิต ผู้ประกอบการในประเทศไทยสามารถที่จะผลิตพืชผล ผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ได้ตามมาตรฐาน มีระบบการทำงานแบบเดียวกับที่เกษตรกรต่างประเทศทำ นี่คืประโยชน์ที่ได้รับ ขณะเดียวกันผู้บริโภคเองก็เชื่อได้ว่าพวกเขาจะได้รับการดูแลในเรื่องของความปลอดภัย ว่าอาหารที่บริโภค โดยซื้อจากผู้ผลิตที่มีตรารับรองจาก มกท. นี้ มีการปนเปื้อนของสารเคมีสังเคราะห์น้อยที่สุดแล้ว เพราะว่ตามมาตรฐานที่เราตั้งจะไม่อนุญาตให้ใช้เลย ต้องมีการดูแลรักษา ต้องมีการตรวจสอบตั้งแต่กระบวนการผลิต การเก็บเกี่ยว การแปรรูป การขนส่ง การบรรจุ จนกระทั่งถึงมือผู้บริโภค ว่าไม่ให้มีสารใด ๆ มาปนเปื้อน ถ้าจะใช้สารตัวใดก็หมายถึงว่าสารตัวนั้นจะต้องมีการกล่าวไว้ในมาตรฐานที่เรากำหนด

คำถาม : ก่อนที่เกษตรกรจะเข้ามาขอรับรองมาตรฐานเราต้องไปแนะนำส่งเสริมขบวนการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์แก่เกษตรกรก่อนหรือเปล่าครับ ?

คำตอบ : คนที่จะมาสมัครขอรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์กับ มกท. เขาต้องรู้แล้วว่าถ้ามาสมัครกับ มกท. เขาต้องมีความพร้อมที่จะเข้าสู่โครงการนี้ พร้อมทั้งจะหยุดการใช้สารเคมี พร้อมทั้งจะปฏิบัติตามมาตรฐานของเราแล้ว เมื่อเขาตัดสินใจที่จะเข้า เราก็จะส่งผู้ตรวจไปตรวจเขา ในกระบวนการผลิตทุกขั้นตอน เมื่อเข้าสู่กระบวนการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ถ้าหากว่าเกษตรกรปฏิบัติไม่ถูกต้อง ปฏิบัติไม่ตรงกับมาตรฐาน เราก็จะมีคำแนะนำให้ไปซึ่งจะมีเงื่อนไขที่แตกต่างกันไป คือหมายความว่าเกษตรกรปฏิบัติเสี่ยงต่อการปนเปื้อนมากน้อยแค่ไหน ถ้าเสี่ยงมากก็อาจจะถูกระงับ ถ้าเสี่ยงน้อยก็อาจจะถูกตักเตือนให้ไปแก้ไขปรับปรุงภายในระยะเวลาที่กำหนด

แต่หน่วยงานของเราจะไม่ทำหน้าที่เหมือนหน่วยงานส่งเสริม เราจะไม่ไปบอกว่าทำเกษตรอินทรีย์จะต้องทำแบบนั้นนะ แบบนั้นนะ เพราะเราเชื่อว่าการทำเกษตรอินทรีย์ก็คือการรักษาสิ่งแวดล้อม การบำรุงดิน ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถทำได้หลายวิธี แล้วแต่ว่าใครจะสามารถคิดค้นได้ เพราะฉะนั้นผู้ผลิตจะสามารถริเริ่มและก็คิดค้นเรื่องแบบนี้มาได้เรื่อย ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่เราอาจจะนำไปสู่การปรับปรุงมาตรฐานได้ข้างหน้า อีกอย่างหนึ่งก็เหมือนกับเป็นการทำให้ผู้บริโภคเกิดความเชื่อถือด้วยว่า หน่วยงานส่งเสริมเองต้องไม่ตรวจสอบเอง ต้องไม่รับรองเอง ซึ่งเราควรต้องแยกกันชัดเจน ไม่งั้นอย่างนั้นแล้วก็จะไม่มีใครเชื่อถือ

ดังนั้นหน่วยงานส่งเสริมก็ต้องมีอยู่ต่างหาก เพราะรายละเอียดของการส่งเสริมมีเยอะมาก เช่น ทำอย่างไรจะสามารถสร้างระบบการควบคุมภายในให้เกษตรกร จะแนะนำกันอย่างไร ดูแลกันอย่างไร ตรวจสอบกันอย่างไร เป็นต้น หน่วยงานที่ทำหน้าที่รับรองมาตรฐานเป็นเพียงหน่วยงานที่มีมาตรฐานไว้เป็นเสมือนแนวทาง หรือเป็นเกณฑ์อย่างกว้าง ๆ ให้ผู้ขอการรับรองปฏิบัติเท่า

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ความสนใจในเรื่องเกษตรอินทรีย์ มีประสบการณ์มาก่อน หรืออาจจะเคยส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์มาก่อน แล้วก็มาสมัครเป็นผู้ตรวจ แต่การสมัครได้ก็ต้องผ่านการตรวจสอบ ผ่านการทดสอบจากเราก่อน ผ่านการอบรมจากเราด้วยระยะหนึ่ง ซึ่งถ้าหากมีผู้ขอรับรองมาตรฐาน ๙ จากภาคเหนือ เราก็มอบหน้าที่รับผิดชอบให้ผู้ตรวจภาคเหนือเป็นคนดำเนินการ แต่เราก็ต้องดูด้วยว่ามีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้องกับหรือไม่กับผู้ตรวจหรือผู้ขอการรับรองมาตรฐาน ๙ ถ้าเราตรวจสอบได้ว่ามีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้องเราก็จะไม่อนุญาตให้ผู้ตรวจคนนั้นเป็นผู้ตรวจสอบ

คำถาม : มองภาพรวมการเกษตรอินทรีย์ในบ้านเราแล้วระบบการผลิตทางการเกษตรเป็นอย่างไร ปัจจุบันยังเป็นการผลิตเพื่อเอ็กซ์พอร์ต หรือเพื่อการค้า การส่งออก และควรที่จะมีการพัฒนาไปในทิศทางใดครับ ?

คำตอบ : มันก็มีปัญหาอยู่ 2 อย่างว่า เป็นการเกษตรเพื่อพอเพียง เป็นระบบการผลิตเพื่อที่จะเลี้ยงตัวเองให้ได้ในครอบครัว หรือจะทำการค้า เกษตรอินทรีย์ในรุ่นแรก ๆ มีระบบการผลิตที่พอกินในชุมชน ในครอบครัว แต่ว่าความคิดหรือกระแสในเรื่องเกษตรอินทรีย์ได้ขยายตัวกว้างออกไป แล้วก็กลายเป็นที่ต้องการของตลาดมากขึ้น ตลาดเรียกกรองในผลผลิตเกษตรอินทรีย์มากขึ้น ตลาดรุ่นแรกก็คือตลาดต่างประเทศ มาจากแถบยุโรป อเมริกา เพราะเนื่องจากในประเทศของเขาผลิตได้ไม่เพียงพอ หรือบางอย่างไม่สามารถผลิตได้ ซึ่งเขาก็ต้องเข้ามาเอาจากประเทศของเรา มองถึงผู้บริโภคในบ้านเราซึ่งยังไม่ตื่นตัว ดังนั้นเมื่อผลิตออกมาก็ขายไปยังต่างประเทศหมด ซึ่งความต้องการเหล่านี้ทำให้เกิดการผลิตเพื่อการค้าขึ้นมา เมื่อคิดถึงการค้าก็ทำให้ต้องมาจับงานด้านการตรวจสอบรับรองมาตรฐาน

แต่ถ้ามองกันจริง ๆ แล้ว การผลิตที่เป็นระบบการผลิตทางการเกษตรที่ปลอดภัยจริง ๆ ไม่ต้องใช้มาตรฐานก็ได้ ใช้มาตรฐานของท้องถิ่นก็ได้ ถ้าหากเราไม่ได้ผลิตเพื่อการค้า ถ้าท้องถิ่นผู้บริโภคกับผู้ผลิตรู้จักกันเอง ก็ไม่จำเป็นที่จะต้องมาเสียเงินเรื่องการตรวจสอบรับรองมาตรฐาน แต่ตราบดที่ผู้บริโภคต่างถิ่นอยากได้สินค้านั้น และผู้บริโภคก็ต้องการความมั่นใจในสินค้า ก็ต้องมาใช้เครื่องมือของการตรวจสอบรับรองเป็นเครื่องมือสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้บริโภคไม่ว่าจะเป็นต่างประเทศหรือในประเทศ

สำหรับการผลิตเพื่อเอ็กซ์พอร์ตก็ควรเป็นทางเลือกอันดับหนึ่งของเกษตรกรบ้านเราอยู่ เพราะบ้านเราผู้ผลิตทางการเกษตรส่วนใหญ่ยังเป็นเกษตรกรรายย่อย ซึ่งมีมากถึง 80 % ของเกษตรกรทั้งหมด ถ้าสามารถที่จะผลิตเพื่อเลี้ยงตัวเองได้ก่อนแล้ว เหลือจากการบริโภคจึงค่อยแบ่งขาย น่าจะเป็นทางเลือกที่เป็นทางรอดของประเทศ ถ้าชุมชนอยู่รอด ครอบครัวอยู่รอด ประเทศก็จะอยู่รอด ดังนั้นคิดว่าถ้าเกษตรกรบ้านเราสามารถที่จะตระหนักตรงนี้ได้ คุณสมบัติการณตรงนี้ได้ ก็จะเป็นสิ่งที่ดี ขออย่าให้เกษตรกรหลงไปตามตลาด เร่งขายหมด ป้อนตลาดหมด ตัวเองไม่มีเหลือกิน ถ้าเป็นแบบนี้ก็คงกลับไปเป็นแบบเดิม คือเดินผิดทาง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับกรใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คำถาม : ภาวะผู้บริโภคเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย ในปัจจุบันเป็นอย่างไรบ้างครับ ?

คำตอบ : ปัจจุบันก็ถือว่ายังตื่นตัวน้อย แต่จากการที่เราได้ไปจัดนิทรรศการตามสถานที่ต่าง ๆ เราเริ่มได้ยินเสียงบ่นของผู้บริโภคที่มาดูนิทรรศการมากขึ้น ว่าทำไมไม่ผลิตให้ผู้บริโภคภายในประเทศทานบ้างเลย ทำไมต้องผลิตป้อนแต่ตลาดต่างประเทศ ซึ่งตรงนี้นั่นคงเป็นเรื่องของอุปสงค์ อุปทาน เรื่องของตลาด เพราะว่าผู้ค้าเขาจะผลิตก็ต่อเมื่อเสียงเรียกร้องในประเทศมากพอ

แต่อย่างไรก็ตามกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เขาก็พยายามทำอยู่ กรมวิชาการก็พยายามทำอยู่ อย่างน้อยก็อาจจะมีสินค้าบางตัวที่กรมวิชาการเกษตรรับรองอยู่ แล้วก็จำหน่ายภายในประเทศบ้าง เพียงแต่ว่าการตรวจรับรองคงต้องใช้ระยะเวลาในการพัฒนาให้ผู้บริโภคเกิดความเชื่อถือมากกว่านี้

คำถาม : ยังมีอีกปัญหาหนึ่งซึ่งเป็นปัญหาของผู้ส่งออก คือเรามีมาตรฐานเป็นของตัวเองแล้ว แต่เมื่อเราส่งสินค้าไปยังประเทศที่นำเข้าเราก็ยังต้องปรับเปลี่ยนให้เข้ากับมาตรฐานของประเทศนำเข้าอีก รายละเอียดเป็นอย่างไร และผู้ส่งออกควรที่จะทำอย่างไรครับ ?

คำตอบ : ในเรื่องมาตรฐานนี้ ประเทศแต่ละประเทศจะมีมาตรฐานที่แตกต่างกันนิดหนึ่ง แต่จะมีมาตรฐานของ ไอโอม เป็นมาตรฐานกลางอยู่ เหมือนกับว่ามาตรฐานเกษตรอินทรีย์ในต่างประเทศทั่วโลกอาจจะมีอยู่ 15 ข้อ ไอโอมจะพยายามเทียบเอา 10 ข้อของแต่ละประเทศที่เหมือนกัน ให้มาใช้ร่วมกัน ซึ่งจะมีเหลืออยู่ 5 ข้อ ที่แตกต่างกันในแต่ละประเทศ หรืออาจจะเหมือนกันบ้าง เพราะฉะนั้นผู้ที่ต้องการส่งออกกับผู้ที่ต้องการนำเข้านี้ก็ต้องรู้เงื่อนไขตรงนี้ดี ต้องศึกษาตรงนี้ก่อน ผู้นำเข้าเองก็ต้องมาประสานงาน ต้องมีการติดต่อล่วงหน้าก่อนกับผู้ส่งออก แต่ถ้าผู้ส่งออกหรือผู้นำเข้ายังไม่สันทัดในเรื่องนี้ เขาอาจจะให้หน่วยงานตรวจสอบรับรองมาตรฐานอย่างเรานี่ ซึ่งมีอยู่ทั้งในประเทศของเขา ประเทศของเรามาช่วยประสานงานกันให้ว่า คุณจะส่งสินค้าไปประเทศนี้ คุณต้องเพิ่มมาตรฐานตัวนี้อีกตัวหนึ่ง เพื่อที่จะได้เตรียมการผลิตได้ทัน เป็นต้น นั่นคือการป้องกันและการเตรียมการ

ปัจจุบันหน่วยงานของเราก็จะมีงานบริการอีกอย่างหนึ่ง เรียกว่าเป็นงานบริการการส่งออกที่จะให้บริการ ให้คำปรึกษาในปัญหาเหล่านี้ และอีกอย่างหนึ่งก็เป็นการป้อนข้อมูลให้กับผู้ผลิตบ้านเราด้วย ที่ต้องการส่งออก

คำถาม : ถ้าเปรียบเทียบประเทศไทยกับประเทศอื่น ๆ ที่ผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์เช่นกัน เราสามารถที่จะแข่งขันกับเขาได้ไหม เรามีข้อได้เปรียบอย่างไรบ้างครับ ?

คำตอบ : จริง ๆ แล้วบ้านเราก็เป็นผู้ผลิตและผู้ส่งออกมานาน โดยเฉพาะเรื่องข้าว เราทำมานานแล้ว แต่เป็นการผลิตแบบเคมี ซึ่งเรามากมีปัญหาสิ่งเจือปน ปลอดภัย สารเคมีตกค้าง ทีนี้ถ้าเราจะแข่งขัน เราก็ต้องมาสู้ในเรื่องของการปรับกระบวนการผลิต ซึ่งน่าจะเป็นทางเลือกเดียวที่สามารถจะแข่งขันได้ เมื่อก่อนเราเคยส่งออกข้าวเป็นอันดับหนึ่ง ปัจจุบันกลายเป็นเวียดนามอันดับ

หนึ่งนี่ ถ้าเราจะไปแข่งขันกับเวียดนามเรื่องราคาก็คงแข่งยาก เพราะเวียดนามค่าแรงงานถูกกว่าการค่า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ฉะนั้นเราต้องมาแข่งกันเรื่องคุณภาพ เราต้องหันมาดูตลาด ตลาดปัจจุบันกำลังต้องการอาหารที่ปลอดภัย เกษตรอินทรีย์ก็เป็นทางเลือกหนึ่งที่ต้องเลือกแล้ว ต้องคิดแล้วว่าดีไหม ปัจจุบันมูลค่าของตลาดโลกในเรื่องของสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่สำรวจออกมาในปี 2543 มีมูลค่าถึง 14,000 เหรียญสหรัฐ และความต้องการที่ได้มีการประเมินมา มีอัตราเพิ่มขึ้นตั้งแต่ 5 % 10 % 15% ในแต่ละประเทศ ซึ่งมีความต้องการสูงขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อมองศักยภาพของบ้านเรา ซึ่งมีความชำนาญในด้านการเกษตรอยู่แล้ว เพียงแต่ต้องปรับปรุงในเรื่องคุณภาพ เอาจริงเอาจังให้มากขึ้น ก็จะเป็นการเพิ่มโอกาสทางการแข่งขันได้

สำหรับหน่วยงานของเราที่ถูกพัฒนาขึ้นในประเทศของเรา ซึ่งในอดีตหน่วยงานตรวจสอบรับรองอย่างนี้มีเฉพาะในประเทศที่นำเข้า เพราะเขาเป็นฝ่ายเดียวที่มีการตรวจสอบ แต่ตอนนี้มีในประเทศผู้ผลิตด้วย มกท.ของประเทศไทยถือว่าเป็นหน่วยงานแรกในเอเชียที่ขอรับรองระบบจากไอโഫิม หน่วยงานที่สองเป็นของประเทศญี่ปุ่นซึ่งเพิ่งได้รับการรับรอง ในเอเชียก็มีอยู่ 2 หน่วยงานที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานตรวจสอบมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบนี้ ก็ถือว่าเป็นทางเลือกอีกอย่างหนึ่งของผู้ผลิตในบ้านเรา อีกอย่างเมื่อเราเป็นสมาชิกในกลุ่มของ ไอโഫิม แล้ว เราเองก็มีสัญญาในกลุ่มหน่วยงานแบบเดียวกัน เรียกว่า “ACB” คือหน่วยงานที่ได้รับการรับรองจาก ไอโഫิม ว่าเมื่อเซ็นสัญญากันแล้ว มีความเชื่อถือกันได้ว่าหน่วยงานแบบนี้ทำงานในมาตรฐานเดียวกัน เมื่อเราให้การรับรองผู้ผลิต ผู้ผลิตก็สามารถที่จะส่งสินค้าไปขายยังประเทศนำเข้าที่มีหน่วยงานแบบนี้ได้โดยให้ระยะเวลาสั้นลง มีการจัดการน้อยลง แทนที่จะต้องทำทุกขั้นตอน นี่ก็คือโอกาสของผู้ผลิตบ้านเราอีกทางหนึ่งที่จะได้เปรียบในการส่งออกผลผลิต

คำถาม : การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์นอกจากเป็นมาตรฐานทางพืชแล้วปัจจุบันยังมีมาตรฐานทางด้านอื่นอีกไหมครับ ?

คำตอบ : ปัจจุบันนี้เรายังมีมาตรฐานด้านพืชอย่างเดียว แต่ถ้าเป็นเกษตรอินทรีย์เป็นต่างประเทศจะมีหลากหลายมาก ทั้งเรื่องสัตว์ สัตว์น้ำ เลี้ยงผ้า เครื่องสำอาง แต่สำหรับบ้านเรา เรามีการพัฒนาทางด้านพืชเป็นหลัก เพราะเราคิดว่าสามารถที่จะเข้าถึงผู้บริโภคได้เยอะ ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงตรงนี้ผู้บริโภคก็จะมีความปลอดภัยได้มากแล้ว

คำถาม : มาตรฐานทางด้านพืช ส่วนใหญ่เป็นพืชชนิดใดครับ ?

คำตอบ : ข้าว พืชผัก และไม้ผล ข้าวจะเป็นอันดับหนึ่ง รองมาก็เป็นพืชผัก ไม้ผลมีไม่มากเท่าไรเท่าที่มีการรับรองมา ในอนาคตเราจะมีพัฒนามาตรฐานด้านสัตว์ และก็สัตว์น้ำด้วย เพราะมีเสียงเรียกร้องมากขึ้นในกลุ่มผู้บริโภค ปัจจุบันก็กำลังพัฒนามาตรฐานตัวนี้อยู่

คำถาม : การปรับเปลี่ยนไม้ผลเป็นไม้ผลอินทรีย์นี้ยุ่งยากไหมครับ ?

คำตอบ : ระยะเวลาปรับเปลี่ยนประมาณปีครึ่ง แต่ถ้าเป็นไม้ผลยืนต้นอย่างน้อยใช้ระยะเวลาปีครึ่งขึ้นไป แต่ถ้าพื้นที่ปลูกมีความเสี่ยงสูงก็จะใช้ระยะเวลานานขึ้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คำถาม : ปัจจุบัน มกท. มีการร่วมมือ หรือมีโครงการการร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐ อย่างไรบ้างในการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในบ้านเราครับ ?

คำตอบ : เราก็มีการประสานกันอยู่ แต่เป็นการประสานเชิงการแลกเปลี่ยนความรู้ มกท. เองก็ไปเป็นคณะกรรมการร่างมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ประเทศไทยให้เขาด้วย กับสำนักงานมาตรฐานเกษตรสินค้าและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) เป็นหน่วยงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เขา ตั้งขึ้นมาใหม่หลังจากปฏิรูประบบราชการ

วันที่ 29 มกราคม 2546 พังความคิดเห็นเรื่องการพัฒนาการเกษตรอินทรีย์เพื่อการส่งออกจากคุณสุวรรณา พูลชัยวิไลศักดิ์ นักวิชาการพาณิชย์ กรมส่งเสริมการส่งออก ผู้รับผิดชอบในด้านการส่งเสริมการส่งออกสินค้าเกษตรอินทรีย์

ซึ่งคุณสุวรรณากล่าวไว้ว่า สำหรับตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ในต่างประเทศก็ กำลังตื่นตัวมาก มีการขยายการผลิต การตลาดเพิ่มขึ้นทุกปี ทั้งในยุโรป อเมริกา ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย แต่กำลังการผลิตในบางประเทศยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภคภายในประเทศนั้น หรือสินค้าบางอย่างไม่สามารถที่จะผลิตได้ นี่ก็เป็นโอกาสของเราที่จะเข้ามาทำตรงนี้ เพราะ ประเทศไทยเรามีความพร้อมในหลาย ๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นสภาพภูมิประเทศ สภาพภูมิอากาศที่เหมาะสมต่อการเพาะปลูก ความหลากหลายทางพืชพันธุ์ ความพร้อมทางด้านวิชาการในแต่ละพืช แต่ก่อนที่เราจะก้าวเข้าไปทำตรงนั้น ก่อนที่เราจะก้าวเข้าไปเป็นผู้ส่งออก เราต้องมาดูปัญหาในระบบของเราก่อน ซึ่งเรื่องที่เราจะนำเข้าสินค้าเกษตรอินทรีย์เป็นกังวลอย่างมาก นั่นคือสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่ไม่ใช่สินค้าเกษตรอินทรีย์ที่แท้จริง เมื่อดูจากประวัติการทำเกษตรในบ้านเราตั้งแต่อดีตมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน บ้านเราใช้สารเคมีมาตลอด ให้มาก ใช้เกินปริมาณที่ควรใช้ ซึ่งสารเคมีเหล่านี้ได้ตกค้างในพื้นที่ทำการเกษตรเป็นจำนวนมาก รวมถึงการตกค้างในผลผลิตที่ออกมาจากพื้นที่การเกษตรเหล่านั้นด้วย และสารเคมีบางตัวก็ยังใช้ระยะเวลาที่นานกว่าจะสลายตัวหมดไปได้ ดังนั้นการปรับเปลี่ยนจากการเกษตรแบบทั่ว ๆ ไปที่เคยทำกันมา ไปเป็นการผลิตที่เป็นอินทรีย์ก็คงต้องใช้ระยะเวลาเช่นกัน และก็ต้องอาศัยความร่วมมือ ความรับผิดชอบของทุก ๆ ฝ่าย ทั้งเกษตรกรผู้ผลิต หน่วยงานรัฐที่มีส่วนในการรับผิดชอบในเรื่องเหล่านี้ เข้ามาคิดกันว่าควรที่จะมีการแก้ปัญหาอย่างไร ควรจะมีช่องทางอย่างไรที่จะสามารถพัฒนาการเกษตรไปสู่การเกษตรอินทรีย์ได้อย่างแท้จริง และให้ต่างประเทศหรือผู้นำเข้ายอมรับได้ เชื่อใจได้ ปัจจุบันเขายังไม่มีความเชื่อใจมากนัก ถึงแม้ว่าเราจะได้สร้างมาตรฐานของเราขึ้นมาแล้ว คือมาตรฐานการผลิตพืชอินทรีย์ของกรมวิชาการเกษตร ซึ่งมีหลายหน่วยงานได้ร่วมกันคิดกันทำขึ้นมา แต่ประเทศผู้นำเข้าที่ยอมรับอยู่ขณะนี้ก็มีเพียงสิงคโปร์เท่านั้น เพราะเขาไม่เคร่งครัดมาก ประเทศอื่น ๆ ที่นำเข้ายังไม่ยอมรับในมาตรฐานตัวนี้ คือเขามองจากอดีตด้วย ไม่ว่าจะด้วยความซื่อสัตย์ของผู้ส่งออกจากไทย ซึ่งเราเคยได้ยินการลักลอบปลอมปนสิ่งต่าง ๆ ในสินค้าที่ส่งออกไปจากไทย เช่นในมันสำปะหลัง หรือการตกค้างของสารเคมีในโกโก้ ใวกุ้ง แมลงในผลไม้เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีผลต่อความเชื่อถือของไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งยังมีให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประเทศผู้นำเข้ามา มาก ที่นี้เราจะทำอย่างไรในการสร้างความมั่นใจในสินค้าของเราแก่ผู้ซื้อ ซึ่งต้องเก็บไปขบคิดเป็นการบ้าน ถ้าเราทำได้ ก็เชื่อได้ว่าเราจะก้าวขึ้นไปเป็นผู้นำทางด้านการส่งออกสินค้าเกษตรอินทรีย์แน่นอน

วันที่ 10 มีนาคม 2546 พังความคิดเห็นสถานการณ์สินค้าเกษตรอินทรีย์ของ สหกรณ์ เลมอน ฟาร์ม จำกัด จากคุณแชนดา จิตรปัญญา ผู้จัดการใหญ่ สหกรณ์เลมอน ฟาร์ม จำกัด กรุงเทพมหานคร

ปัจจุบันสหกรณ์ เลมอน ฟาร์ม มีทั้งหมด 8 สาขา เฉพาะในกรุงเทพ ๔ เท่านั้น ต่างจังหวัด ยังไม่มี ในสหกรณ์ เลมอน ฟาร์ม จะมีสินค้าทั้งสินค้าที่เป็นผลผลิต ผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ และผลผลิต ผลิตภัณฑ์ที่เป็นผลผลิตอนามัยด้วย เช่น ข้าวสาร พืชผัก เครื่องสำอาง ยาสมุนไพรต่าง ๆ โดยสินค้าเกษตรอินทรีย์ เราจะรับจากชมรมผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ สุพรรณบุรี เป็นพวกพืชผัก ผักสลัดเป็นต้น และก็จากกลุ่มอโศกต่าง ๆ แต่สำหรับสินค้าส่วนใหญ่เรารับจากกลุ่มอโศก

สินค้าของเราทั้งหมดจะขายในกรุงเทพ ๔ ไม่ได้ส่งออกต่างประเทศ คือเราทำตามกำลังความสามารถของเรา กลุ่มผู้ซื้อจะเป็นผู้ซื้อในระดับสูง คือเป็นกลุ่มคนที่มีฐานะค่อนข้างดี เป็นกลุ่มคนที่ห่วงใยในสุขภาพของตัวเอง เป็นกลุ่มคนที่มีความรู้ ภาพรวมอยู่ในระดับ B+ และก็ส่วนใหญ่อาศัยในกรุงเทพ ๔

ถ้ามองการเติบโตของตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ก็ต้องขึ้นอยู่กับอุปสงค์ของผู้ซื้อเป็นหลัก ถ้ามีกลุ่มที่ต้องการสินค้าเกษตรอินทรีย์มาก ก็จะมีอุปทานจากผู้ผลิตออกมา โดยทั้งสองอย่างต้องสมดุลกัน จึงจะเกิดตลาดขึ้นมา อย่างเช่นสหกรณ์ เลมอน ฟาร์มของเรา ซึ่งเป็นสหกรณ์ผู้ค้าก็ต้องผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ให้พอดีกับความต้องการของผู้ซื้อ ผู้ซื้อมีอุปสงค์เท่านี้เราก็ต้องผลิตเท่านี้ ถ้าผลิตเกินก็ไม่ได้ นั่นก็คือขาดทุน ระดับความต้องการของผู้ซื้อตัวนี้ก็จะไปกำหนดโควตาการผลิตของกลุ่มเกษตรกรต่าง ๆ ที่เราสั่งซื้อผลผลิตด้วย ที่นี้ถ้ามองถึงตัวสินค้าเกษตรอินทรีย์ซึ่งเป็นสินค้าที่มีความยืดหยุ่นต่ำ หมายถึงเน่าเสียง่าย เก็บไว้ได้ไม่นาน เพราะว่าเราไม่ได้ใช้สารเคมีมาช่วยในการเก็บรักษา โดยเฉพาะพืชผักก็จะเป็นตัวหนึ่งที่เป็นข้อจำกัดในการขยายขอบเขตตลาดให้กว้างออกไป ดังนั้นเราก็ต้องอาศัยการขนส่งที่ใช้ระยะเวลาสั้นที่สุดในการขนส่งผลผลิตจากฟาร์มของเกษตรกรมายังจุดขายแก่ผู้บริโภค อย่างเช่นผู้ผลิตที่ผลิตส่งให้สหกรณ์ เลมอน ฟาร์ม ก็เป็นผู้ผลิตที่มีฟาร์มระยะทางไม่ไกลมากนัก จากสหกรณ์ในกรุงเทพ ๔ แต่ถ้าเป็นข้าวก็จะเป็นผลผลิตที่เก็บได้นานหน่อย กลุ่มผู้ผลิตก็อยู่ไกลได้ ทางด้านข้าวเท่าที่ทราบมา ทาง สหกรณ์ กรีนเนท จะทำตลาดทางด้านนี้เป็นหลัก ขายในกรุงเทพ ๔ ด้วย และก็ส่งไปต่างประเทศด้วย

หนทางหนึ่งที่น่าจะขยายขอบเขตตลาดในประเทศได้ก็คือการขยายสาขาของร้านค้าสินค้าเกษตรอินทรีย์ให้มากขึ้น เป็นจุดเล็ก ๆ แต่มีมากสาขา คือไม่เฉพาะแต่ในกรุงเทพ ๔ ทั้งนี้ก็ต้องขึ้นอยู่กับระดับความต้องการของผู้ซื้อในท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วย การเพิ่มอุปสงค์ของผู้บริโภคก็

เอ ต้องอาศัยการประชาสัมพันธ์ การรณรงค์ให้เห็นคุณประโยชน์ของเกษตรอินทรีย์จากหน่วยงาน การค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หลาย ๆ ฝ่ายประกอบกัน ซึ่งทางหน่วยงานรัฐเขาก็กำลังทำอยู่ แต่ยังไม่ได้ผลเท่าที่ควร ส่วนในกลุ่มผู้ผลิตก็ต้องมีการรวมตัวกันเพื่อถ่ายทอดการรวบรวมผลผลิตไปยังผู้ซื้อ เพราะฟาร์มของเกษตรกรผู้ผลิตส่วนใหญ่เป็นฟาร์มเล็ก ๆ และพื้นที่ก็ไม่ได้ติดกันทั้งหมด การเก็บรักษาผลผลิตก็อาจจะต้องอาศัยห้องเย็นเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย

วิจารณ์ผลการทดลอง

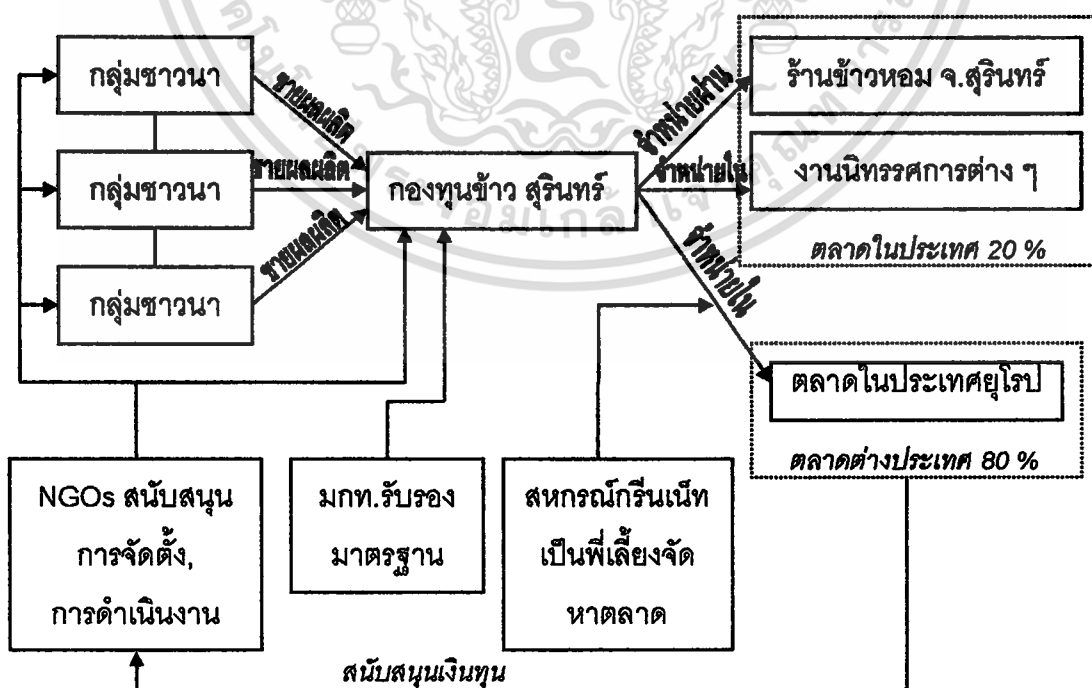
จากผลการสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในระบบเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย จำนวนหลายท่านด้วยกัน ทำให้ผู้วิจัยมองเห็นถึงระบบเกษตรอินทรีย์ ปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์ รวมถึงแนวทางที่จะสามารถพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทยให้มีการพัฒนาขึ้นได้ดังนี้

ระบบเกษตรอินทรีย์

ในส่วนของระบบเกษตรอินทรีย์ผู้วิจัยแยกแยะระบบออกเป็น 3 ส่วน ตามพีชตัวอย่าง 3 ประเภทที่ทำการศึกษา ได้แก่ ระบบของข้าวอินทรีย์ ระบบของพืชผักอินทรีย์ และระบบของไม้ผลอินทรีย์ ซึ่งในแต่ละระบบนั้น ๆ จะรวมทั้งระบบการผลิตต่อเนื่องจนไปถึงระบบการตลาด รวมถึงส่วนที่เกี่ยวข้อง สนับสนุนที่ก่อให้เกิดการขับเคลื่อนของระบบ

ระบบข้าวอินทรีย์

จากผลการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องในกิจกรรมข้าวอินทรีย์ ณ กองทุนข้าว สุรินทร์ ตำบลแกใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ทำให้ผู้วิจัยมองเห็นภาพรวมของระบบการผลิตการตลาดข้าวอินทรีย์ของที่นี่ได้ดังภาพที่ 9

ภาพที่ 9 ระบบการผลิต การตลาดข้าวอินทรีย์ของกองทุนข้าว สุรินทร์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาค้นคว้าเท่านั้น เมื่ออนุญาตให้มาใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากภาพที่ 9 สามารถอธิบายกระบวนการผลิต กระบวนการตลาดข้าวอินทรีย์ของกองทุนข้าว สุรินทร์ ได้ดังนี้

ในระบบการผลิตข้าวอินทรีย์ที่กองทุนข้าว สุรินทร์ เริ่มต้นจากชาวนาที่มีความสนใจที่จะทำ โดยจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิตจากการทำนาเคมีมาสู่ระบบการทำนาอินทรีย์ เกิดจากการส่งเสริมสนับสนุนจากองค์กรพัฒนาเอกชน ทั้งส่งเสริมในกระบวนการคิด ความสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการพัฒนากลุ่ม การสร้างเครือข่ายกลุ่มเกษตรกร เพื่อให้เกิดความเข้มแข็ง โดยกระบวนการส่งเสริมสนับสนุนขององค์กรพัฒนาเอกชนจะมีทั้งในรูปการจัดอบรม จัดศึกษาดูงานให้แก่เกษตรกร เป็นต้น

สำหรับกองทุนข้าว สุรินทร์ ซึ่งทำหน้าที่เป็นแหล่ง หรือตลาดรับซื้อข้าวอินทรีย์จากกลุ่มเกษตรกรต่าง ๆ (เฉพาะที่เป็นสมาชิกเท่านั้น) ไม่ได้จัดตั้งในรูปบริษัท หรือห้างร้าน แต่จะมีลักษณะการดำเนินงานในรูปของสหกรณ์ มีการแบ่งปันผลกำไรกลับไปสู่สมาชิก กรรมการบริหารกองทุนข้าว สุรินทร์ ทั้งหมดมาจากเกษตรกรหรือชาวนาทั้งสิ้น ข้อตกลงหรือนโยบายต่าง ๆ ของกองทุนข้าวที่มีต่อเกษตรกรที่เป็นสมาชิก เกิดจากความคิด เกิดจากการประชุม โดยกรรมการบริหารที่เป็นเกษตรกร รวมถึงการตกลงร่วมกันระหว่างกรรมการบริหารกับเกษตรกรด้วย การจัดตั้งกองทุนข้าว สุรินทร์ เกิดจากการส่งเสริม สนับสนุน ผลักดัน ช่วยเหลือโดยองค์กรพัฒนาเอกชนเช่นกัน โดยองค์กรพัฒนาเอกชนจะทำหน้าที่เหมือนเป็นที่เลี้ยงอยู่ข้าง ๆ คอยสนับสนุนช่วยเหลือในด้านการบริหารการจัดการกองทุน ระบบการเงิน การจัดหาตลาดเพื่อระบายข้าว เป็นต้น สำหรับทุนที่องค์กรพัฒนาเอกชนนำมาใช้เพื่อการพัฒนาในส่วนต่าง ๆ จะได้รับความช่วยเหลือจากกองทุนในต่างประเทศ โดยองค์กรพัฒนาเอกชนเขียนโครงการบอกรับทุนประสงค์ของการขอทุนไปยังกองทุนนั้น ๆ ซึ่งลักษณะการดำเนินงานขององค์กรพัฒนาเอกชนเหล่านี้จะการทำงานกันเป็นเครือข่าย ทั้งเครือข่ายภายในประเทศ และต่างประเทศ

มาตรฐานการผลิตข้าวอินทรีย์ของกองทุนข้าว สุรินทร์ ได้รับการรับรองมาตรฐานจากสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.) โดยการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของที่นี่เป็นการรับรองแบบโครงการ หมายถึง มกท.ให้การรับรองมาตรฐานการผลิตข้าวอินทรีย์ผ่านทางกองทุนข้าว สุรินทร์ แต่จะมีการสุ่มตรวจในเกษตรกรผู้ผลิตด้วย คือ มกท. ไม่ได้ลงไปตรวจสอบทุกราย การตรวจสอบในระดับเกษตรกรผู้ผลิตจะอาศัยกระบวนการตรวจสอบกันเอง ตรวจสอบซึ่งกันและกัน การตรวจสอบจะทำต่อเนื่องทุกปีตามกฎ ระเบียบของ มกท. ที่ได้วางไว้ ค่าใช้จ่ายสำหรับการตรวจสอบ ก็จะเป็นค่าใช้จ่ายที่เป็นไปตามกฎ ระเบียบของ มกท. ซึ่งการรับรองมาตรฐานแบบโครงการ เกษตรกรจะเสียค่าใช้จ่ายถูกกว่าการสมัครขอรับรองมาตรฐานแบบรายเดี่ยว

ตลาดขายข้าวอินทรีย์ของกองทุนข้าว สุรินทร์ มีอยู่ 2 ช่องทาง ช่องทางแรกเป็นตลาดภายในประเทศ อีกช่องทางหนึ่งก็คือตลาดต่างประเทศ สำหรับตลาดภายในประเทศ เป็นตลาดที่มีสัดส่วนน้อย ประมาณ 20 % ของตลาดทั้งหมดของกองทุนข้าว สุรินทร์ ในสัดส่วนนี้ของ

เอกรังที่มีสัดส่วนน้อย ประมาณ 20 % ของตลาดทั้งหมดของกองทุนข้าว สุรินทร์ ในสัดส่วนนี้ของเกษตรกร ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ทุนข้าว สุรินทร์จะจำหน่ายผ่านทางร้านข้าวหอม ซึ่งเป็นร้านจำหน่ายข้าวสารอินทรีย์ และผลิตผลอื่น ๆ ที่เป็นอินทรีย์ ร้านข้าวหอมตั้งอยู่ในอำเภอเมือง จ.สุรินทร์ นอกจากนี้ก็จะมีจำหน่ายข้าวอินทรีย์ในงานนิทรรศการต่าง ๆ ที่กองทุนข้าว สุรินทร์ ได้เข้าร่วม หรือกลุ่มเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกองทุนข้าว สุรินทร์ได้เข้าร่วม งบประมาณสนับสนุนการจัดตั้งร้านข้าวหอมก็มาจากกองทุนในต่างประเทศเช่นกัน สำหรับตลาดข้าวของกองทุนข้าว สุรินทร์ในต่างประเทศ ซึ่งเป็นสัดส่วนที่มากถึง 80 % ของตลาดทั้งหมดของกองทุนข้าว สุรินทร์ จะเป็นตลาดในยุโรป อย่างเช่นประเทศเยอรมัน เป็นต้น ตลาดที่รับซื้อข้าวอินทรีย์จากกองทุนข้าว สุรินทร์ ในต่างประเทศเป็นตลาดทางเลือก (Alternative Shop) ซึ่งถูกพัฒนาขึ้นมาจากกลุ่มคน กลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนที่มีความห่วงใยในสุขภาพ ในสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นตลาดที่ตั้งอยู่บนฐานคุณธรรม นอกจากตลาดในต่างประเทศจะรับซื้อข้าวจากเกษตรกรในราคาที่ยุติธรรมแล้ว กำไรที่ได้จากการขายข้าวส่วนหนึ่งก็จะถูกปันผลกลับมาให้เกษตรกรผู้ผลิตด้วย สำหรับการส่งเสริมสนับสนุนการทำโครงการ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกร ดังนั้นการตลาดข้าวอินทรีย์ในต่างประเทศของกองทุนข้าว สุรินทร์ จึงเป็นตลาดที่เป็นเฉพาะ ไม่ได้อยู่ในระบบตลาดทั่วไป ไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง ข้าวอินทรีย์ออกจากผู้ผลิตก็ส่งตรงไปยังผู้บริโภคเลย ผู้ที่ทำหน้าที่หาตลาดข้าวอินทรีย์ และเป็นพี่เลี้ยงในการจัดการตลาดข้าวอินทรีย์ในต่างประเทศให้กับกองทุนข้าว สุรินทร์ คือสหกรณ์ กรีนเน็ต ซึ่งสหกรณ์ กรีนเน็ต ก็จัดตั้งโดยกลุ่มคนที่ทำงานในองค์กรพัฒนาเอกชนเช่นกัน ในส่วนของสหกรณ์กรีนเน็ตเองก็เป็นผู้ริเริ่มจัดตั้งสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย และเป็นผู้ประกอบการส่งออกข้าวอินทรีย์ด้วยเช่นกัน ซึ่งถือว่าเป็นผู้ประกอบการรายแรกที่มาดำเนินงานเกี่ยวกับการค้าขายสินค้าเกษตรอินทรีย์

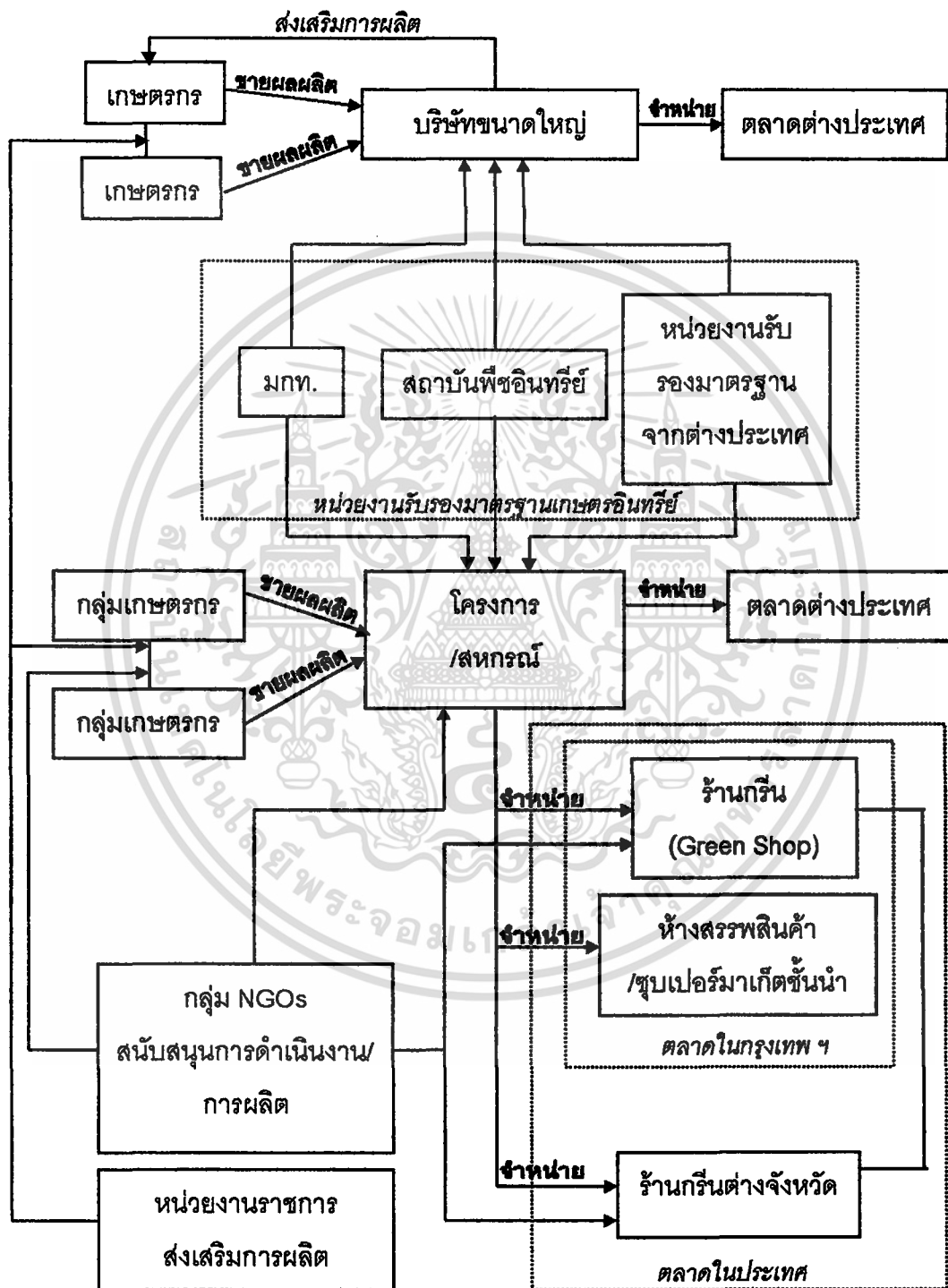
จากตรงนี้ จากกระบวนการผลิต การตลาดข้าวอินทรีย์ของกองทุนข้าว สุรินทร์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่ง เป็นเส้นทางหนึ่งของระบบ การผลิต การตลาดข้าวอินทรีย์ของประเทศไทย ทำให้ผู้วิจัยสามารถที่จะสรุประบบโดยรวมของข้าวอินทรีย์ในประเทศไทยได้ดังภาพที่ 10

จากภาพที่ 10 จะเห็นว่าภาพรวมของระบบการผลิต การตลาดข้าวอินทรีย์ของประเทศไทยมีความซับซ้อนขึ้น มีกลุ่มผู้ประกอบการการผลิตหลายกลุ่ม มีช่องทางการตลาดหลายช่องทาง ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

ในประเทศไทยสามารถแยกผู้ผลิต-ผู้ประกอบการข้าวอินทรีย์ออกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ 1) กลุ่มผู้ประกอบการที่เป็นบริษัทขนาดใหญ่ กลุ่มผู้ประกอบการเหล่านี้จะอยู่ในรูปบริษัท โดยบริษัทจะทำหน้าที่ในขั้นตอนการแปรรูปจากข้าวเปลือกมาเป็นข้าวสาร รวมทั้งการบรรจุภัณฑ์ข้าวสาร เพื่อส่งตรงไปยังตลาดต่างประเทศ วัตถุประสงค์ที่เป็นข้าวเปลือกนั้นทางบริษัทจะรวบรวมจากเกษตรกรรายย่อยผู้ปลูก โดยทางบริษัทจะต้องทำหน้าที่ส่งเสริมเพื่อชักจูงเกษตรกรเข้าโครงการการผลิตข้าวอินทรีย์ของบริษัท เพื่อผลิตข้าวเปลือกเป็นวัตถุดิบป้อนเข้าสู่บริษัท การขอรับ

เอกสารมาตรฐานจะมีการขอรับรองมาตรฐานผ่านทางบริษัทนี้ และบริษัทก็จะส่งเสริมการผลิตตาม
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

มาตรฐานที่ขอการรับรองไปยังเกษตรกร โดยหน่วยงานที่ให้การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์จะมีการตรวจสอบรับรองโดยการสุ่มตรวจจากเกษตรกรด้วย ซึ่งเป็นไปตามกฎระเบียบของหน่วยงานรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์นั้น ๆ

ภาพที่ 10 ระบบการผลิต การตลาดข้าวอินทรีย์ของประเทศไทย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการทำงานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หน่วยงานที่ให้การรับรองมาตรฐานการผลิตข้าวอินทรีย์ในประเทศไทยในปัจจุบัน มีอยู่ 3 หน่วยงานหลัก คือ สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.) ซึ่งเป็นหน่วยงานของเอกชน สถาบันพืชอินทรีย์ของกรมวิชาการเกษตร และหน่วยงานรับรองมาตรฐานจากต่างประเทศ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่เป็นสมาชิกของสมาพันธ์การเกษตรอินทรีย์ระหว่างประเทศ (IFOAM) บริษัทที่ได้รับ การรับรองจาก มกท. เช่น Healthy Agro Produce Co.,Ltd. (สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ : 2546) บริษัทที่ได้รับการรับรองจากสถาบันพืชอินทรีย์ เช่น P.S.S. Organic (Thailand) Co.,Ltd. (สถาบันพืชอินทรีย์ : 2546) และบริษัทที่ใช้มาตรฐานของต่างประเทศ เช่น บริษัทในเครือนครหลวง จำกัด และบริษัทในเครือสยามวิวัฒน์ ซึ่งได้รับการรับรองจากองค์การตรวจสอบคุณภาพในประเทศไทยอิตาลี (ชนวน รัตนวราหะ : 2545 : 26) ในกลุ่มบริษัทเหล่านี้โดยส่วนใหญ่จะผลิตเพื่อการส่งออกเพียงอย่างเดียว เป็นส่วนน้อยมากที่จะผลิตเพื่อขายภายในประเทศ เพราะเขาจะทำการผลิตตามความต้องการที่มีมา ซึ่งปัจจุบันในต่างประเทศมีความต้องการบริโภคข้าวอินทรีย์มาก และดูจากผลตอบแทนเป็นหลักด้วย

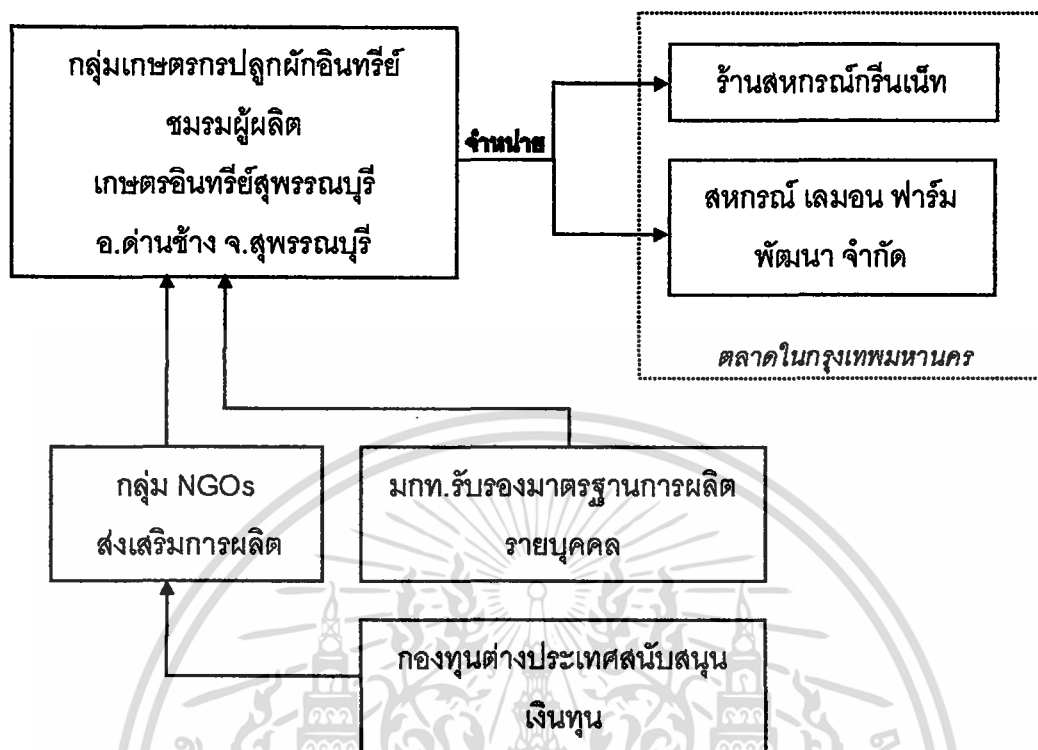
2) กลุ่มผู้ผลิตที่รวมตัวในรูปแบบโครงการต่าง ๆ หรือรูปสหกรณ์ กลุ่มผู้ผลิตเหล่านี้เป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นจากการผลักดันขององค์กรพัฒนาเอกชนต่าง ๆ หรือกลุ่มคนที่มีความห่วงใยในสุขภาพ มีความห่วงใยในสิ่งแวดล้อม มีความห่วงใยในคุณภาพชีวิตของเกษตรกรผู้ยากจน ซึ่งการรวมตัวกันมีทั้งการรวมตัวของกลุ่มคนที่มีความพร้อมทางธุรกิจ เพื่อรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรมาแปรรูป บรรจุภัณฑ์ นอกจากนี้ก็มีการรวมตัวของเกษตรกรเอง จัดตั้งเป็นสหกรณ์ หรือรวมตัวในรูปแบบของโครงการด้วย ช่องทางการจำหน่ายข้าวอินทรีย์ของกลุ่มนี้ จะมีทั้งตลาดในประเทศ และตลาดต่างประเทศ ตลาดในประเทศจำหน่ายผ่านทางร้านกรีนต่าง ๆ ในประเทศไทยปัจจุบันมีมากกว่า 100 แห่ง (เกษตรอินทรีย์ : 2546) และห้างสรรพสินค้า ซูเปอร์มาเก็ตชั้นนำ ร้านกรีนต่าง ๆ เป็นร้านที่สนับสนุนการดำเนินงานโดยกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน และผู้ที่มีความพร้อมทางธุรกิจเช่นกัน สำหรับหน่วยงานของภาครัฐอื่น ๆ นอกจากสถาบันพืชอินทรีย์ กรมวิชาการเกษตร ซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการให้การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ก็มีส่วนในการส่งเสริมในระบบเกษตรอินทรีย์เช่นกัน อย่างเช่นกรมส่งเสริมการเกษตร ปัจจุบันก็มีการส่งเสริมเกษตรกรในการผลิตข้าวอินทรีย์ เป็นต้น

ระบบพืชผักอินทรีย์

จากผลการสัมภาษณ์ เกษตรกรผู้ผลิตพืชผักอินทรีย์ คุณมานพ บุญธรรม เกษตรกรปลูกผักอินทรีย์ ชมรมผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์สุพรรณบุรี อ. ด้านช้าง จ.สุพรรณบุรี และผู้ประกอบการผลิตพืชผักอินทรีย์ คุณปริญญา พรศิริชัยวัฒนา เจ้าของกิจการ รั้งสิตฟาร์ม ผู้วิจัยได้เห็นถึงระบบการผลิต ระบบการตลาดทั้งสองที่ดังนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ระบบการผลิต การตลาดพืชผักอินทรีย์ ของชมรมผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์สุพรรณบุรี
เป็นดังภาพที่ 11

ภาพที่ 11 ระบบการผลิต การตลาดพืชผักอินทรีย์ ของชมรมผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์สุพรรณบุรี

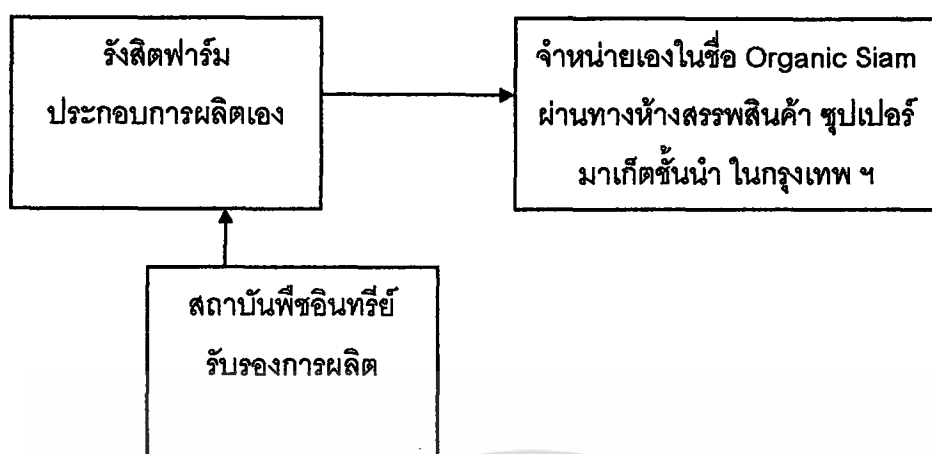
จากภาพที่ 11 จะเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงการผลิตจากการปลูกพืชผักโดยใช้สารเคมี มาปลูกพืชผักแบบเกษตรอินทรีย์ ก็เกิดจากการส่งเสริมสนับสนุนโดยองค์กรพัฒนาเอกชนเช่นกัน กลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนที่เข้าไปส่งเสริมการผลิตพืชผักอินทรีย์แก่เกษตรกร อ.ด่านช้าง จ.สุพรรณบุรี คือกลุ่มองค์กรจัดทำ “โครงการพัฒนาระบบนิเวศเกษตรและอนุรักษ์พันธุ์พืช” (ส่วนวิจัยเศรษฐกิจทรัพยากรธรรมชาติ, 2545 : 26) นำโดยคุณพยนต์ ศรีทอง ซึ่งเป็นนักพัฒนาอิสระในองค์กรพัฒนาเอกชน เงินทุนที่องค์กรพัฒนาเอกชนนำมาใช้สำหรับเป็นทุนเพื่อจัดซื้อปัจจัยการผลิตให้เกษตรกร เป็นเงินทุนที่ทางองค์กรพัฒนาเอกชนได้เขียนโครงการของไปยังกองทุนแคนาดา

สำหรับมาตรฐานการผลิตพืชอินทรีย์ของที่นี่ได้ขอรับรองมาตรฐานจาก สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ซึ่งการรับรองมาตรฐานเป็นการรับรองรายบุคคล และในกลุ่มเกษตรกรเองก็มีการตรวจสอบซึ่งกันและกันด้วย

ผลผลิตพืชผักอินทรีย์ของชมรมผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ ๙ จำหน่ายผ่านผู้ประกอบการร้านค้า 2 แห่ง ในกรุงเทพมหานครเท่านั้น คือสหกรณ์กรีนเน็ต และสหกรณ์เลมอน ฟาร์มพัฒนาจำกัด โดยการขายผลผลิตจะเป็นการขายโดยการทำข้อตกลงล่วงหน้า เพื่อกำหนดโควตาการผลิต ผลผลิตที่ได้จะขายในรูปผักสด

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ระบบการผลิต การตลาดพืชผักอินทรีย์ของรังสิตฟาร์มเป็นดังภาพที่ 12

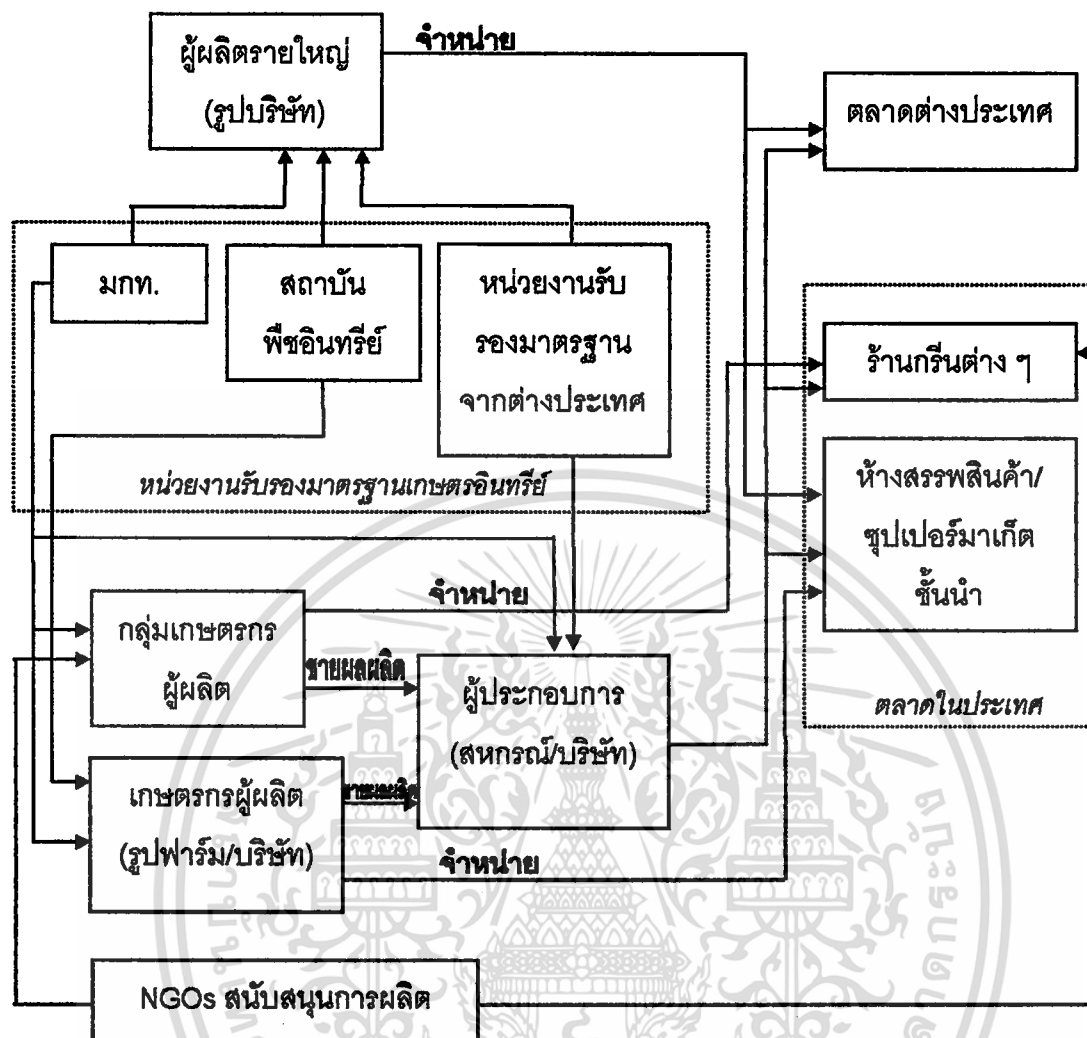
ภาพที่ 12 ระบบการผลิต การตลาดพืชผักอินทรีย์ของรังสิตฟาร์ม

จากภาพที่ 12 จะเห็นว่าระบบการผลิตพืชผักอินทรีย์ของรังสิตฟาร์มเป็นระบบการผลิตของผู้ประกอบการ เป็นระบบของผู้มีความพร้อมทางธุรกิจ คือเป็นผู้ผลิตเองโดยอาศัยทุนที่ดินของตัวเอง มีเพียงแรงงานเท่านั้นที่ต้องจ้าง รังสิตฟาร์มขายผลผลิตที่เป็นผักสดผ่านทางห้างสรรพสินค้า และซูเปอร์มาเก็ตชั้นนำในกรุงเทพ ฯ เช่น โกลด์เด็น เฟลส, ท็อป มาเก็ต เฟลส, เซ็นเวิลด์เทรค เป็นต้น นอกจากนี้ก็เปิดร้านจำหน่ายเอง ในชื่อ “ออร์แกนิก สยาม” (Organic Siam) ที่เซ็นทรัล สาขาชิดลมด้วย

แต่เมื่อเป็นระบบการผลิต การตลาดพืชผักอินทรีย์โดยรวมของประเทศไทย ก็จะมีระบบซับซ้อนขึ้นไปอีก นอกจากจะมีกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตพืชผักอินทรีย์ อย่างเช่นกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตอินทรีย์สุพรรณบุรี หรือผู้ผลิตอย่างเช่นคุณปริชญ์แล้ว ยังมีผู้ผลิตที่เป็นรายใหญ่อยู่ในรูปบริษัท ที่ทำการผลิตเอง แปรรูป แยกส่วนบรรจุกินเองจนกระทั่งเป็นผู้จัดจำหน่าย หรือส่งออกเองด้วย หรือเป็นเพียงผู้ประกอบการที่รับวัตถุดิบที่เป็นพืชผักอินทรีย์มาแปรรูป บรรจุกินเอง และจัดจำหน่ายภายในประเทศ หรือส่งออกก็มี (ภาพที่ 13)

จากภาพที่ 13 ซึ่งแสดงถึงระบบการผลิต การตลาด พืชผักอินทรีย์ของประเทศไทย จากระบบทั้งหมดจะเห็นว่าผู้ผลิต ผู้ประกอบการที่หลากหลายเพิ่มขึ้นกว่าระบบการผลิตข้าวอินทรีย์ เพราะระบบการผลิตพืชผักอินทรีย์เป็นระบบการผลิตที่มีพืชพันธุ์ที่หลากหลาย กระบวนการในการแปรรูปที่หลากหลายกว่าข้าว และสามารถทำการผลิต แปรรูปโดยหน่วยย่อย ๆ ได้ ในระบบการผลิตพืชผักอินทรีย์จะมีทั้งที่เป็นผู้ผลิตรายใหญ่ ซึ่งมีทุน มีกำลังความสามารถพอที่จะผลิตเอง ดำเนินการแปรรูป บรรจุกินเอง และจัดจำหน่าย ส่งออกเอง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 13 ระบบการผลิต การตลาดพืชผักอินทรีย์ของประเทศไทย

แต่โดยส่วนใหญ่ในกลุ่มบริษัทขนาดใหญ่จะทำการผลิตเพื่อการส่งออก ในกลุ่มบริษัทเหล่านี้ ตัวอย่างเช่น บริษัทริเวอร์ควอด อินเตอร์เนชั่นแนลอุตสาหกรรมอาหาร จำกัด, บริษัทไทยออร์แกนิก อะกรี จำกัด (สถาบันพืชอินทรีย์ : 2546) เป็นต้น โดยกลุ่มบริษัทเหล่านี้ จะมีทั้งที่ขอรับรองมาตรฐานจาก มกท. (สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์), สถาบันพืชอินทรีย์ ของกรมวิชาการเกษตร และหน่วยงานรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์จากต่างประเทศ บางบริษัทก็จะมี การขอรับรองมาตรฐาน 2 แห่งควบคู่กันไป เช่นการขอรับรองมาตรฐานจาก สถาบันพืชอินทรีย์ และหน่วยงานรับรองมาตรฐานจากต่างประเทศ เพราะบางครั้งความเชื่อถือจากประเทศผู้นำเข้า ยังไม่มีมากพอต่อมาตรฐานของประเทศไทยที่เป็นของภาครัฐ แต่สำหรับมาตรฐานของ มกท. ซึ่งเป็นมาตรฐานที่อิงตามมาตรฐานของ สมาพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (IFOAM) ประเทศผู้นำเข้า จะให้การยอมรับมากกว่า

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

นอกจากนี้ก็จะมีผู้ผลิตที่เป็นกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิต และเกษตรกรผู้ผลิต โดยกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิต จะเป็นเกษตรกรรายย่อย ที่มีที่ดินทำกินน้อย ไม่มีทุนในการผลิต คืออยู่ในฐานะยากจน กลุ่มเกษตรกรเหล่านี้ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนผลักดันการผลิต และสนับสนุนเงินทุนการผลิตจากกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนต่าง ๆ โดยเงินทุนเหล่านั้นได้มาจากกองทุนในต่างประเทศ ตัวอย่าง เช่น ชมรมผู้ผลิตพืชอินทรีย์สุพรรณบุรี ได้รับการสนับสนุนการผลิต จากองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำโครงการ “พัฒนาระบบนิเวศเกษตรและอนุรักษ์พันธุ์พืช” (ส่วนวิจัยเศรษฐกิจทรัพยากรธรรมชาติ, 2545 : 26) แต่สำหรับเกษตรกรผู้ผลิต จะเป็นผู้ผลิตที่ดีกว่ากลุ่มเกษตรกรผู้ผลิต คือมีที่ดินเพียงพอที่จะทำการผลิต มีความรู้ความเข้าใจพอที่จะสามารถผลิตพืชผักอินทรีย์ได้ด้วยตัวเอง หรือทำการแปรรูปขนาดเล็กหรืออย่างง่ายในฟาร์ม ในครัวเรือนของตัวเองได้ แต่ไม่มีทุนมากพอ ความพร้อมมากพอที่จะจัดตั้งบริษัทขนาดใหญ่เพื่อรวบรวมทุกขั้นตอนของการผลิต การจำหน่ายไว้ ใน 2 กลุ่มผู้ผลิตที่กล่าวมา คือ กลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตและเกษตรกรผู้ผลิตจะมีช่องทางการจำหน่ายผลผลิตอยู่ 2 ช่องทางคือ ช่องทางแรกจะขายผลผลิตไปยังผู้ประกอบการ ผู้ประกอบการในที่นี้คือผู้ที่ดำเนินการในการนำผลิตผลเกษตรอินทรีย์มาทำการแปรรูปและจำหน่าย ซึ่งในปัจจุบันมีทั้งผู้ประกอบการที่อยู่ในรูปบริษัทประกอบการ และสหกรณ์ประกอบการ ตัวอย่าง เช่น สหกรณ์ กรีนเน็ท, บริษัท ทิววัล เบสท์ฟู้ดส์ (สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ : 2546) เมื่อผู้ประกอบการรับซื้อผลผลิตแล้ว จะทำการแปรรูป แป้งบรรจุ และจะส่งออกไปต่างประเทศ ส่วนในประเทศ จะจำหน่ายผ่านทางร้านกรีนต่าง ๆ ซึ่งมีทั้งในกรุงเทพ ฯ และต่างจังหวัด และห้างสรรพสินค้า, ซูเปอร์มาเก็ตชั้นนำต่าง ๆ ส่วนอีกช่องทางหนึ่งคือ กลุ่มเกษตรกรและเกษตรกรผู้ผลิตจัดจำหน่ายเอง ซึ่งอยู่ในรูปผักสด กลุ่มเกษตรกรโดยส่วนใหญ่ซึ่งได้รับการส่งเสริมการผลิตจาก องค์กรพัฒนาเอกชน ก็ จะจัดส่งจำหน่ายผ่านทางร้านกรีนต่าง ๆ เพราะร้านกรีนเป็นกิจการร้านค้าที่ถูกพัฒนาขึ้นจาก องค์กรพัฒนาเอกชน เช่นกัน ส่วนเกษตรกรผู้ผลิตจะจำหน่ายผลผลิตผ่านทางห้างสรรพสินค้า, ซูเปอร์มาเก็ตชั้นนำต่าง ๆ

นอกจากนี้ยังมีผู้ผลิตอีกกลุ่มหนึ่ง เรียกว่า “ผู้รับจ้างผลิต” คือผู้ที่ถูกว่าจ้างให้ทำการผลิต แปรรูป หรือจัดการผลิตผลเกษตรอินทรีย์ในบางขั้นตอน ซึ่งกลุ่มเหล่านี้อาจจะถูกว่าจ้างให้ผลิต แปรรูป ให้แก่บริษัทขนาดใหญ่ หรือผู้ประกอบการขนาดใหญ่

ระบบไม้ผลอินทรีย์

สำหรับไม้ผลอินทรีย์ จากผลการสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ รวมทั้งการศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิ ที่เป็นประวัติผู้ผ่านการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ทั้งหมด และสถาบันพืชอินทรีย์ ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ระบบการผลิต การตลาดไม้ผลอินทรีย์ของประเทศไทยมีระบบเช่นเดียวกับระบบการผลิต การตลาดพืชผักอินทรีย์ เพราะว่าผู้ผลิตที่ทำการผลิตพืชผักอินทรีย์ก็จะทำการผลิตไม้ผลอินทรีย์ควบคู่ไปด้วย การรับรองมาตรฐานการผลิตพืชอินทรีย์ในเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ฟาร์มของผู้ผลิตโดยส่วนใหญ่จะรับรองการผลิตทั้งพืชผัก และไม้ผลที่อยู่ในฟาร์มด้วย แต่ปริมาณ ไม้ผลอินทรีย์ ปัจจุบันยังไม่มีมากเท่าพืชผักอินทรีย์ ยกเว้นกล้วยหอมทองอินทรีย์ ชนวน รัตน วราหะ (2545 : 7) ได้อ้างไว้ว่าเป็นไม้ผลที่มีปริมาณการผลิตมากที่สุดในประเทศไทย และเป็นการ ผลิตไม้ผลอินทรีย์ที่ไม่รวมอยู่ในแปลงพืชผักอินทรีย์ กลุ่มผู้ผลิตกล้วยหอมทองอินทรีย์ในปัจจุบันมี อยู่ 3 แหล่งผลิต คือ

- สหกรณ์การเกษตรท่ายาง จำกัด จังหวัดเพชรบุรี
- สหกรณ์การเกษตรบ้านลาด จำกัด จังหวัดเพชรบุรี
- สหกรณ์การเกษตรละแม จำกัด จังหวัดชุมพร

สหกรณ์ดังกล่าวทำธุรกิจการผลิตและส่งออกกล้วยหอมทองอินทรีย์ร่วมกับ สมาชิกของสหกรณ์จำนวน 300 ราย ในพื้นที่ 1,500 ไร่ ทั้งนี้โดยสหกรณ์ทำหน้าที่รวมผลผลิต ทำความสะอาด บรรจุหีบห่อส่ง ขนส่งกำกับและควบคุมการผลิต และเป็นตัวแทนในการเจรจา ธุรกิจ ปัจจุบันสมาชิกสหกรณ์จาก 2 จังหวัดส่งกล้วยหอมทองอินทรีย์ไปจำหน่ายยังสหกรณ์ผู้ บริโภคโตโต้ แห่งประเทศญี่ปุ่น ปีละประมาณ 750 ตัน และมีแนวโน้มของการขยายตลาดเพิ่มมาก ขึ้นต่อไป

ปัญหาและอุปสรรคในระบบเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทย

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาระบบการเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยในพืชตัวอย่าง 3 ประเภท ได้แก่ ข้าว พืชผัก และไม้ผล โดยทำการศึกษาทั้งในระบบการผลิต การตลาด และส่วนที่ มาส่งเสริมสนับสนุนระบบเกษตรอินทรีย์ ผู้วิจัยได้พบปัญหาอุปสรรคในระบบเกษตรอินทรีย์ดังนี้

ปัญหาและอุปสรรคในระบบการผลิตเกษตรอินทรีย์

ปัญหาอุปสรรคที่พบในด้านการผลิตเกษตรอินทรีย์ทั้งในการผลิตข้าวอินทรีย์ พืช ผักอินทรีย์ และไม้ผลอินทรีย์ โดยรวมจะมีปัญหาเหมือนกัน และปัญหาอุปสรรคโดยรวมจะพบใน กลุ่มผู้ผลิตรายย่อย หรือเกษตรกรรายย่อย ปัญหาอุปสรรคมีดังนี้

1. ปัญหาด้านแรงงาน พบว่าในกลุ่มผู้ผลิตที่เป็นรายย่อยจะไม่มีแรงงานเพียงพอ ที่จะทำการผลิตเกษตรอินทรีย์ได้เต็มพื้นที่ เพราะเมื่อเปลี่ยนการผลิตจากการผลิตโดยการพึ่งพา สารเคมี มาสู่การผลิตเกษตรอินทรีย์ กระบวนการจัดการ ดูแล บำรุงรักษามีมากขึ้น เพราะไม่ สามารถใช้สารเคมีได้ เมื่อมีกระบวนการในการจัดการ ดูแล มากขึ้น แรงงานในครอบครัวจึงมีไม่ เพียงพอต่อการผลิต ถ้าจะจ้างแรงงานเพื่อที่จะทำการผลิตให้เต็มพื้นที่ที่ตนถือครองอยู่ก็จะไม่คุ้ม ทุน เพราะค่าแรงงานสูงกว่าค่าสารเคมีมาก ตัวอย่างเช่นคุณมาณฑา บุญธรรม เกษตรกรผู้ผลิตพืช อินทรีย์ เขามีที่ดินถือครอง 10 ไร่แต่เขาสามารถที่จะผลิตพืชผักอินทรีย์ได้เพียง 2 ไร่ เมื่อใช้แรงงาน ในครอบครัว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2. ปัญหาจากธรรมชาติ การผลิตพืชอินทรีย์โดยทั่วไปของเกษตรกรในประเทศไทยจะเป็นการผลิตที่พึ่งพิงธรรมชาติ อาศัยแหล่งน้ำธรรมชาติ เช่นการผลิตข้าวอินทรีย์ก็จะอาศัยน้ำฝน การผลิตพืชผัก ไม้ผลอินทรีย์ก็จะอาศัยน้ำจากบ่อน้ำผิวดิน ซึ่งบางปีฝนแล้ง อากาศร้อน บางปีฝนตกมาก น้ำท่วม ก็จะส่งผลกระทบต่อปริมาณ คุณภาพผลผลิตเกษตรอินทรีย์ อย่างเช่นการผลิตข้าวอินทรีย์ ถ้าปีใดฝนตกมาก น้ำหลากจากแปลงนาเคมีเข้ามาสู่แปลงนาอินทรีย์ ผลผลิตที่ได้ก็จะเป็นผลผลิตที่เป็นอินทรีย์อย่างแท้จริง

3. ขาดการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างจริงจัง เกษตรกรผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์โดยส่วนใหญ่จะได้รับการสนับสนุน ผลักดันให้เกิดการผลิตจากกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน การสนับสนุนจากภาครัฐที่เห็นเป็นรูปธรรมยังไม่มี มีเพียงนโยบายที่ร่างขึ้นมา

4. เทคโนโลยีในการผลิต เกษตรกรที่ผลิตเกษตรอินทรีย์เกือบทั้งหมดทำการผลิตที่พึ่งพิงธรรมชาติ ไม่ได้ใช้เทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้องในการผลิตมากนัก ผลผลิตส่วนใหญ่เป็นผลผลิตที่ไม่ได้ผ่านการแปรรูป

นอกจากปัญหาของเกษตรกรที่ทำการผลิตเกษตรอินทรีย์แล้ว เมื่อมองไปถึงกลุ่มเกษตรกรที่จะเข้ามาเป็นผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ ก็จะมีปัญหาอุปสรรคอยู่หลายด้าน ด้วยเช่นกัน ดังนี้

5. พื้นที่ที่ไม่เหมาะสมต่อการผลิตเกษตรอินทรีย์ พื้นที่ของเกษตรกรบางราย เมื่อพิจารณาตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แล้ว ไม่สามารถที่จะผลิตเกษตรอินทรีย์ได้ เช่น อยู่ในที่ลุ่ม น้ำท่วมขัง ใกล้แหล่งจراثรรคั้ง หรือใกล้แหล่งปนเปื้อนสารพิษ เป็นต้น

6. การยอมรับ การเปลี่ยนแปลงความคิด ของเกษตรกร เกษตรกรส่วนใหญ่ยังมีความเชื่อว่า ถ้าปลูกพืชแล้วไม่ใช้สารเคมี ไม่ใช้ปุ๋ยเคมี พืชก็คงไม่โต ซึ่งการที่จะเปลี่ยนแปลงในข้อนี้คงเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ยาก ต้องอาศัยการปฏิบัติให้เห็นจริง

7. การเรียนรู้ในมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ บุคคลที่จะสามารถผลิตเกษตรอินทรีย์ได้ ส่วนหนึ่งจะต้องมีความเข้าใจในมาตรฐานการผลิตอย่างถ่องแท้ เพราะมาตรฐานเกษตรอินทรีย์จะเป็นตัวกำหนดทิศทางการผลิต ผู้ที่จะทำการผลิตเกษตรอินทรีย์ จะต้องมีการจดบันทึกข้อมูลการผลิต จะต้องมีการใส่ใจในรายละเอียด ซึ่งโดยปกติแล้วเกษตรกรไทยจะไม่มีมีการจดบันทึกข้อมูลในการผลิต

8. ความเข้าใจในระบบการผลิต เกษตรกรโดยส่วนใหญ่ยังไม่มีมีความเข้าใจในระบบการเกษตรอย่างแท้จริง มีปัญหาเรื่องโรค เรื่องแมลง ก็ใช้สารเคมีอย่างเดียว ไม่ได้พิจารณาถึงสาเหตุ หรือปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดโรค เมื่อเปลี่ยนระบบการผลิตมาสู่การผลิตแบบอินทรีย์ สารเคมีปุ๋ยเคมีไม่สามารถใช้ได้ ดังนั้นบุคคลที่จะผลิตเกษตรอินทรีย์ก็จะต้องมีความเข้าใจในระบบการผลิตที่ดีพอ ต้องมีความเข้าใจในระบบหมุนเวียนธาตุอาหาร วงจรแมลง เป็นต้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นิยมนำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

9. ปัญหาทางด้านเงินทุน เกษตรกรรายย่อยส่วนใหญ่ เป็นเกษตรกรที่ยากจน มีหนี้สิน ไม่มีเงินลงทุนพอที่จะจัดซื้อปัจจัยในการผลิต เงินลงทุนที่ได้มาโดยส่วนใหญ่เป็นเงินทุนที่ได้รับจากกองทุนจากต่างประเทศ โดยผ่านทางองค์กรพัฒนาเอกชนต่าง ๆ ที่เข้ามาสนับสนุนองค์กรชาวบ้าน

ปัญหาและอุปสรรคในระบบการตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์

ในปัจจุบันช่องทางตลาดของสินค้าเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทย มีอยู่ 2 ช่องทางหลัก คือตลาดต่างประเทศ และตลาดในประเทศ สำหรับตลาดต่างประเทศนั้นถือว่าเป็นตลาดหลักของสินค้าเกษตรอินทรีย์จากประเทศไทย เพราะกระแสการบริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์ในต่างประเทศอย่างเช่น ในยุโรป อเมริกา หรือญี่ปุ่น กำลังเป็นกระแสสากล และมีอัตราการเจริญเติบโตของตลาดสูงมาก เพราะฉะนั้นความต้องการสินค้าจึงสูงตาม ซึ่งความต้องการนั้นส่งผลมาถึงประเทศไทย เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีการผลิตสินค้าเกษตรเพื่อการส่งออกที่อยู๋ในอันดับต้น ๆ แต่สิ่งหนึ่งที่จะสามารถยืนยันให้ต่างประเทศเกิดความเชื่อถือในสินค้าเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทยได้ก็คือ ตัวมาตรฐานที่มารับรอง ซึ่งในปัจจุบันต่างประเทศยังไม่มี ความเชื่อถือเท่าใดในหน่วยงานรับรองมาตรฐานของประเทศไทย อย่างเช่น มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของสถาบันพีซอินทรีย์ กรมวิชาการเกษตร มีเพียงประเทศสิงคโปร์ประเทศเดียวที่ยอมรับ แต่สำหรับมาตรฐานของสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ก็จะเป็นที่ยอมรับมากกว่ามาตรฐานของสถาบันพีซอินทรีย์ เพราะเป็นมาตรฐานที่อิงตามมาตรฐานของสมาพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (IFOAM) สำหรับบริษัทที่ขอการรับรองจากหน่วยงานในต่างประเทศก็อาจจะไม่มีปัญหาในส่วนนี้ แต่จะต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงในการขอรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ซึ่งในเกษตรกรรายย่อยจะไม่สามารถทำได้

สำหรับตลาดในประเทศไทย สินค้าเกษตรอินทรีย์ที่แท้จริง หมายถึงเป็นสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่ผ่านการรับรองมาตรฐานยังไม่เป็นสินค้าที่อยู่ในตลาดทั่วไป สินค้าที่เป็นผลิตผลหรือผลิตภัณฑ์ที่เป็นเกษตรอินทรีย์จริง ๆ ยังมีขายเฉพาะในห้างสรรพสินค้า หรือซูเปอร์มาเก็ตชั้นนำ ซึ่งส่วนใหญ่ก็ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร นอกจากนั้นก็จำหน่ายผ่านร้านกรีนต่าง ๆ ทั่วประเทศมีประมาณ 100 กว่าร้าน และในขณะเดียวกันผู้บริโภคสินค้าเกษตรในประเทศใหญ่ยังไม่มีความเข้าใจที่แท้จริงถึงอาหารอินทรีย์ ยังตีความหมายรวมว่าเป็นสินค้าปลอดสารพิษ หรือผักอนามัย เป็นต้น ซึ่งอาหารเหล่านี้มีขบวนการผลิตที่ยังมีสารเคมีเข้ามาเกี่ยวข้องอยู่ ซึ่งแตกต่างกับอาหารอินทรีย์ เพราะฉะนั้นโดยภาพรวมแล้ว ตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่แท้จริงในประเทศไทยยังน้อยอยู่ ดังนั้นปริมาณการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์จึงต้องเป็นไปตามโควต้า เป็นไปตามความต้องการของผู้บริโภคที่ผ่านมาจากช่องทางจำหน่ายเหล่านี้ จึงทำให้การขยายการผลิตเป็นไปโดยมีข้อจำกัด เกษตรกรรายย่อยโดยทั่วไปจึงไม่สามารถที่จะผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์เพื่อจำหน่ายได้ทุกคน เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เพราะเกษตรกรรายย่อยต้องส่งผลผลิตผ่านทางผู้รับซื้อเหล่านี้ นอกจากว่าเกษตรกรสามารถหาตลาดรับซื้อได้เอง จัดการตลาดได้เองจึงจะสามารถผลิตเพิ่มเพื่อการจำหน่ายได้ ซึ่งในเกษตรกรรายย่อย หรือชาวบ้านไม่สามารถที่จะทำได้

ปัญหาและอุปสรรคในส่วนของภาครัฐ เอกชน กลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับระบบการเกษตรอินทรีย์

ในส่วนของภาครัฐปัจจุบันยังไม่มี การดำเนินงานที่เห็นเป็นรูปธรรมมากนัก มีเฉพาะสถาบันพืชอินทรีย์ของกรมวิชาการเกษตรเท่านั้น ที่ได้ทำมาตรฐานการผลิตพืชอินทรีย์ขึ้นมา เพื่อรับรองมาตรฐานการผลิตพืชอินทรีย์ให้แก่ผู้ขอรับรองมาตรฐาน รวมถึงการเป็นวิทยากรรับเชิญบ้างตามโอกาส หรือมีคนเชิญมา ทางภาครัฐบาลยังมีการดำเนินงานที่เป็นเพียงนโยบาย ไม่มีงบประมาณสำหรับการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาการเกษตรอินทรีย์

สำหรับภาคเอกชน ซึ่งมีกำลังความสามารถพอที่จะดำเนินการในเรื่องธุรกิจสินค้าเกษตรอินทรีย์ไปได้

องค์กรพัฒนาเอกชน ถือเป็นหน่วยงานแรกที่เริ่มต้นผลักดันให้เกิดกระแสเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย เป็นหน่วยงานที่เข้าไปถึงกลุ่มเกษตรกรรายย่อยที่แท้จริง

การร่วมมือระหว่างภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน และภาคเอกชนที่เห็นผลเป็นรูปธรรมยังไม่เกิดขึ้น เป็นเพียงการร่วมมือเพื่อการเรียนรู้ เนื่องจากความแตกต่างทางด้านระบบคิดระบบการทำงานที่ไม่เหมือนกัน

แนวทางการพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาถึงระบบเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย เพื่อที่จะค้นหาลักษณะของระบบเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย ว่าเป็นอย่างใด มีแนวโน้ม ทิศทางไปเช่นไร และในระบบของเกษตรอินทรีย์นั้น มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้างที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์ และสุดท้ายจะมีแนวทางอย่างไรที่จะสามารถพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทยได้

การที่จะสามารถพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์ให้ก้าวไปข้างหน้าได้นั้นต้องมองถึงภาพรวมของระบบก่อน ในที่นี้สิ่งที่มาเกี่ยวข้องกับระบบการเกษตรอินทรีย์ มีอยู่ 3 ส่วนหลัก ๆ ด้วยกัน

1. ระบบการผลิตเกษตรอินทรีย์
2. ระบบการตลาดเกษตรอินทรีย์
3. ส่วนที่มาสนับสนุนให้ระบบการเกษตรอินทรีย์เกิดการขับเคลื่อนไปข้างหน้า

เมื่อสามารถแยกแยะออกว่าในระบบเกษตรอินทรีย์มีส่วนใดเข้ามาเกี่ยวข้องบ้าง ประการต่อมาคือ ต้องมองว่าในส่วนใดมีปัญหา มีปัญหาเพราะอะไร แก้ได้อย่างไร พัฒนาได้อย่างไร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แต่จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษามานั้น การที่จะสามารถพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์ให้ยั่งยืนได้นั้นจะต้องเป็นการพัฒนาที่เป็นองค์รวม พัฒนาทั้งระบบพร้อม ๆ กัน

แนวทางการพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์โดยรวมมีดังนี้

แนวทางการพัฒนาระบบการผลิตเกษตรอินทรีย์

ในระบบการผลิตนั้น ต้องมองถึงภาพรวมของเกษตรกรทั้งหมด เกษตรกรส่วนใหญ่ของประเทศเป็นเกษตรกรรายย่อย มีที่ดินทำกินน้อย อยู่ในฐานะยากจน ดังนั้นการที่จะสามารถเข้ามาเป็นผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ได้ และประสบความสำเร็จนั้น ควรที่จะต้องปฏิบัติดังต่อไปนี้

1. เกษตรกรต้องมีการรวมกลุ่มกัน เพราะเกษตรกรเป็นเกษตรกรรายย่อย ผลผลิตที่ออกมาจากพื้นที่ของเกษตรกรแต่ละคน มีปริมาณน้อย คุณภาพต่างกัน จึงทำให้การขนส่งผลผลิตเป็นไปด้วยความลำบาก และมีโอกาสที่จะกลายเป็นข้อต่อรองทางด้านราคาของผู้ซื้อด้วย ดังนั้นเกษตรกรต้องมีการรวมกลุ่มกันผลิต รวมกลุ่มกันปรึกษาหารือ เพื่อหาทางแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และพัฒนาการผลิตให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

2. เกษตรกรต้องหาพี่เลี้ยง เกษตรกรที่จะก้าวเข้ามาเป็นผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์นั้น จะเริ่มต้นด้วยความลำบาก เพราะในกระบวนการของเกษตรอินทรีย์ ผู้ผลิตจะต้องรู้จักจริงในระบบการผลิต ในระบบการเกษตรที่ไม่ใช้สารเคมีต่าง ๆ ใด ๆ ทั้งสิ้น รวมถึงต้องเข้าใจกฎข้อบังคับต่าง ๆ ในมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่ได้วางไว้ด้วย ดังนั้นเกษตรกรที่สนใจที่จะเป็นผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์จึงสมควรอย่างยิ่ง ที่จะหาผู้ที่มีประสบการณ์ทางด้านการผลิตเกษตรอินทรีย์ หรือผู้ที่ประสบความสำเร็จในการผลิตเกษตรอินทรีย์แล้ว มาเป็นพี่เลี้ยง มาเป็นผู้แนะนำในกระบวนการผลิต

3. เกษตรกรต้องเป็นคนที่ศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ ในการผลิตแบบอินทรีย์นั้น มีกระบวนการผลิตที่ยุ่งยาก สลับซับซ้อน และมีความละเอียดอยู่ในตัวของมันเอง ต่างสถานที่ ต่างสภาพภูมิอากาศ ย่อมมีปัจจัยในการผลิต วิธีการผลิตที่แตกต่างกันไป เกษตรกรจำเป็นต้องศึกษาหาความรู้เพื่อพัฒนาการผลิตของตนเองให้ได้คุณภาพมากที่สุด ให้ประหยัลดต้นทุนที่สุด โดยอยู่บนพื้นฐานการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์

สำหรับส่วนอื่น ๆ นอกเหนือจากเกษตรกรเองแล้ว โดยเฉพาะภาครัฐ สิ่งที่จะต้องทำเป็นอย่างยิ่งที่ภาครัฐต้องพัฒนาระบบการผลิตเกษตรอินทรีย์คือ

4. ส่งเสริมขบวนการกลุ่ม ทั้งในเกษตรกรที่ผลิตเกษตรอินทรีย์แล้ว หรือในเกษตรกรที่ยังไม่ได้ทำการเกษตรแบบเกษตรอินทรีย์ก็ตาม ทำอย่างไรให้เกษตรกรเกิดการรวมกลุ่มกันได้อย่างถาวร มั่นคง เมื่อรวมกลุ่มกันแล้ว การควบคุมปริมาณผลผลิต คุณภาพผลผลิตก็จะสามารถทำได้สะดวกขึ้น การส่งเสริมสนับสนุนด้านต่าง ๆ ก็สามารถที่จะทำได้ดีขึ้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5. สร้างแรงจูงใจในการเป็นเกษตรกร เกษตรกรที่จะสามารถทำการผลิตเกษตรอินทรีย์ได้ประสบความสำเร็จนั้น จะต้องมีความหลายสิ่งประกอบกันในจิตใจ

5.1 ทศนคติที่ดี ในปัจจุบันเกษตรกรโดยส่วนใหญ่ยังมีความเชื่อว่า “ถ้าปลูกพืชแล้วไม่ใส่ปุ๋ย ไม่ฉีดยา ก็คงไม่ได้กิน” ดังนั้นจะอย่างไรที่จะสามารถเปลี่ยนแปลงความคิดของเกษตรกรเหล่านี้เสียใหม่ ว่าจริง ๆ แล้ว การทำเกษตรตามแนวทางเกษตรอินทรีย์สามารถผลิตพืชผลทางการเกษตรที่มีคุณภาพได้ และที่สำคัญคือผลผลิตเหล่านี้มีความปลอดภัยต่อสุขภาพของผู้ผลิตเอง และความปลอดภัยต่อผู้บริโภคด้วย และสิ่งที่ตามมาคือการฟื้นตัวของสภาพแวดล้อม ของระบบนิเวศน์

5.2 ความรัก ความภูมิใจในการเป็นเกษตรกร บุคคลใดก็ตามเมื่อมีความรักในสิ่ง ๆ หนึ่งแล้ว เขาย่อมที่จะสนใจในรายละเอียดของสิ่ง ๆ นั้น ดังนั้นเมื่อเกษตรกรมีความรัก มีความภูมิใจในการเป็นเกษตรกรแล้ว เกษตรกรย่อมมีความสนใจในรายละเอียดในกระบวนการผลิตเกษตรอินทรีย์ ซึ่งสิ่งนี้จำเป็นอย่างยิ่งในการผลิตเกษตรอินทรีย์ เพราะการเกษตรอินทรีย์เป็นการเกษตรที่มีความละเอียด ประณีต ต้องอาศัยการดูแล

5.3 ความพอดี ความพอเพียง สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องสร้างให้เกิดขึ้นในจิตใจของเกษตรกร เพราะเกษตรกรโดยส่วนใหญ่ของประเทศไทยเป็นเกษตรกรรายย่อย มีที่ดินทำกินน้อย ฐานะยากจน ดังนั้นการทำเกษตรอินทรีย์ในอันดับแรกต้องทำเพื่อการบริโภคภายในครัวเรือนก่อน เพื่อลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น อะไรสามารถปลูกได้เองก็ไม่ต้องซื้อไม่ต้องหาเมื่อเหลือจากการบริโภคในครัวเรือนแล้ว อันดับต่อมาจึงทำการค้า จึงจะเป็นหนทางออกที่แท้จริงของความยากจนของเกษตรกร

6 จัดฝึกอบรมกระบวนการผลิตเกษตรอินทรีย์อย่างจริงจัง การฝึกอบรมที่ดีนั้นจะต้องเป็นการฝึกอบรมให้เกษตรกรแต่ละคนสามารถที่จะนำไปปฏิบัติได้จริง ประกอบอาชีพได้จริง ซึ่งในส่วนนี้ อาจจะต้องเป็นการฝึกอบรมที่ผ่านกระบวนการกลุ่ม หรือศูนย์ฝึกอบรมตามที่ต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้ว

7 สนับสนุนปัจจัยในการผลิตเกษตรอินทรีย์ เช่นเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพ เงินทุน ภูมิ เป็นต้น

8 สนับสนุนการจัดสร้างโครงสร้างพื้นฐานในการผลิตเกษตรอินทรีย์ เช่นแหล่งน้ำเพื่อการผลิตเกษตรอินทรีย์ จุลรวมผลผลิตเกษตรอินทรีย์ หรือบางครั้งอาจจำเป็นต้องกำหนดเขตพื้นที่การผลิตเกษตรอินทรีย์ด้วย เพื่อก้าวไปสู่การผลิตเกษตรอินทรีย์ทั้งประเทศ

9 สนับสนุนการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการผลิต การผลิตเกษตรอินทรีย์ในปัจจุบันในประเทศไทยยังเป็นการผลิตที่อยู่ในขั้นต้น กระบวนการแปรรูปสินค้าเกษตรอินทรีย์ยังไม่มีมากนัก ดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่จะต้องรีบเร่งพัฒนาเทคโนโลยีต่าง ๆ เพื่อช่วยในการผลิตเกษตรอินทรีย์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การพัฒนาเทคโนโลยีต่าง ๆ ควรเป็นการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานทรัพยากรที่ประเทศไทยมีอยู่ และควรเป็นการพัฒนาที่อาศัยทรัพยากรบุคคลที่อยู่ในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ด้วย ถ้าเราสามารถพัฒนาในด้านเทคโนโลยีในการผลิต การเก็บเกี่ยว หรือการแปรรูปได้ ก็จะเป็นหนทางหนึ่งที่สามารถเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรอินทรีย์ได้

แนวทางการพัฒนาระบบตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์

ในการพัฒนาระบบการตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ในภาพรวมก็ต้องอาศัยการช่วยเหลือจากภาครัฐเป็นหลักเช่นกัน เพราะภาครัฐเป็นองค์กรหลักที่จะมีส่วนในการเปลี่ยนแปลง ผลักดันให้ระบบการตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์เกิดการพัฒนาได้ แต่ก็ต้องอาศัยความร่วมมือจากองค์กรอื่น ๆ ด้วย แนวทางการพัฒนาระบบตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์มีดังนี้

1. พัฒนาระบบตลาดไปสู่ระบบตลาดคุณธรรม ระบบตลาดสินค้าเกษตรในปัจจุบันเป็นระบบตลาดที่ยังเกิดการหลอกล้อทางด้านรายได้อยู่ ผู้ประกอบการ พ่อค้ายังได้กำไรอยู่เสมอ ในขณะที่เกษตรกรผู้ผลิตผลิตเท่าไรก็ขาดทุน ขายไม่ได้ราคา ดังนั้นจำเป็นต้องพัฒนาระบบตลาดสินค้าเกษตรในปัจจุบันเสียใหม่ ทำอย่างไรที่เกษตรกรจะสามารถขายได้ในราคาที่เป็นธรรม ขายได้ในราคาที่เป็นจริง เพราะปัจจุบันระบบการตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ก็กำลังพัฒนาเข้ามาสู่ระบบตลาดทั่วไปแล้ว ถ้าเกษตรกรที่ผลิตเกษตรอินทรีย์ นำผลผลิตไปขายในตลาดทั่วไปก็คงยังยากจนเหมือนเดิม ยังถูกกดราคาอยู่เหมือนเดิม แนวทางการพัฒนาอาจจำเป็นต้องใช้ระบบสหกรณ์เข้ามาเกี่ยวข้อง

2. พัฒนาช่องทางตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ ปัจจุบันในประเทศไทยช่องทางตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ยังมีน้อย สินค้าเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยยังมีขายเฉพาะในห้างสรรพสินค้า หรือซูเปอร์มาเก็ตชั้นนำ และร้านกรีนต่าง ๆ ซึ่งห้างร้านเหล่านี้ยังมีอยู่เฉพาะหัวเมืองใหญ่ ๆ ยังเข้าถึงผู้บริโภคได้ไม่มากพอ การพัฒนาในส่วนนี้จะต้องอาศัยการณรงค์ ประชาสัมพันธ์ให้ผู้บริโภคเห็นข้อดีของเกษตรอินทรีย์ และหันมาสนใจสินค้าเกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้น จึงจะเกิดอุปสงค์ในสินค้าเกษตรอินทรีย์ จากนั้นจึงจะเกิดช่องทางตลาดขึ้นมาตามความต้องการเอง

3. สร้างความเข้าใจของผู้บริโภคต่ออาหารอินทรีย์ ปัจจุบันผู้บริโภคที่รู้จักห่วงใยในสุขภาพของตัวเองกำลังให้ความสนใจกับอาหารเพื่อสุขภาพต่าง ๆ มาก แต่ในผู้บริโภคส่วนหนึ่งยังไม่เข้าใจความแตกต่างของอาหารอินทรีย์กับอาหารเพื่อสุขภาพเหล่านั้น เช่น ผักอนามัย ผักปลอดสารพิษ เป็นต้น ซึ่งจริง ๆ แล้วในอาหารเพื่อสุขภาพที่ไม่ใช่อาหารอินทรีย์ ส่วนหนึ่งยังเป็นการผลิตที่ยังสามารถใช้สารเคมีได้ แต่อยู่ในปริมาณควบคุม แต่ในความเป็นจริง การตรวจสอบยังพบว่าพืชผักบางอย่างยังพบสารพิษที่เกินค่ามาตรฐานอยู่ และเป็นอันตรายต่อผู้บริโภค แต่อาหารอินทรีย์จะไม่อนุญาตให้ใช้สารเคมีได้เลย และมีการตรวจสอบรับรองที่เข้มงวดด้วย ดังนั้นถ้า

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สามารถที่จะประชาสัมพันธ์ให้ผู้บริโภคเข้าใจในส่วนนี้ได้ ก็จะเป็นการเพิ่มอุปสงค์ต่อสินค้าเกษตรอินทรีย์ได้

4. สร้างความเชื่อถือในมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทย ปัจจุบันมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทยยังไม่ได้ได้รับความเชื่อถือเท่าใดนักในต่างประเทศ หรือผู้นำเข้าสินค้าเกษตรอินทรีย์จากประเทศไทย การสร้างความเชื่อถืออาจจะต้องอาศัยเวลาและการประชาสัมพันธ์ที่ดี

5. บริการข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ และจัดหาตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์แก่ผู้ผลิต ผู้ประกอบการ

แนวทางการพัฒนาส่วนที่มาสับสนุนให้เกิดการขับเคลื่อนในระบบเกษตรอินทรีย์

1. ในส่วนของภาครัฐ ในหลาย ๆ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระบบเกษตรของประเทศไทยก็พยายามที่จะผลักดัน ส่งเสริมในเรื่องเกษตรอินทรีย์ แต่สิ่งที่สำคัญที่จะสามารถทำให้กิจกรรมของหน่วยงานเหล่านี้ สำเร็จได้ หรือปฏิบัติได้อย่างแท้จริง คืองบประมาณในการจัดทำ ดังนั้นรัฐบาลจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญของการพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย เพราะประเทศของเราเป็นประเทศที่มีความได้เปรียบมากในการทำเกษตรอินทรีย์ ไม่ว่าจะเป็นสภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ความหลากหลายทางพืชพันธุ์ ถ้าในระดับผู้นำของประเทศเห็นความสำคัญตรงนี้ เห็นโอกาสที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรจากการเกษตรอินทรีย์ ก็เชื่อว่าจะสามารถพัฒนาเกษตรอินทรีย์ได้อย่างจริงจังและต่อเนื่อง

2. พัฒนาการร่วมมือระหว่างภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน และภาคเอกชนต่าง ๆ ให้เกิดการร่วมมือที่เห็นผลเป็นรูปธรรมเพิ่มขึ้น ในส่วนนี้อาจจะต้องมีการปรับเปลี่ยน กระบวนการคิดการทำบางส่วนเสียใหม่ จึงจะเกิดการร่วมมือได้อย่างแท้จริง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

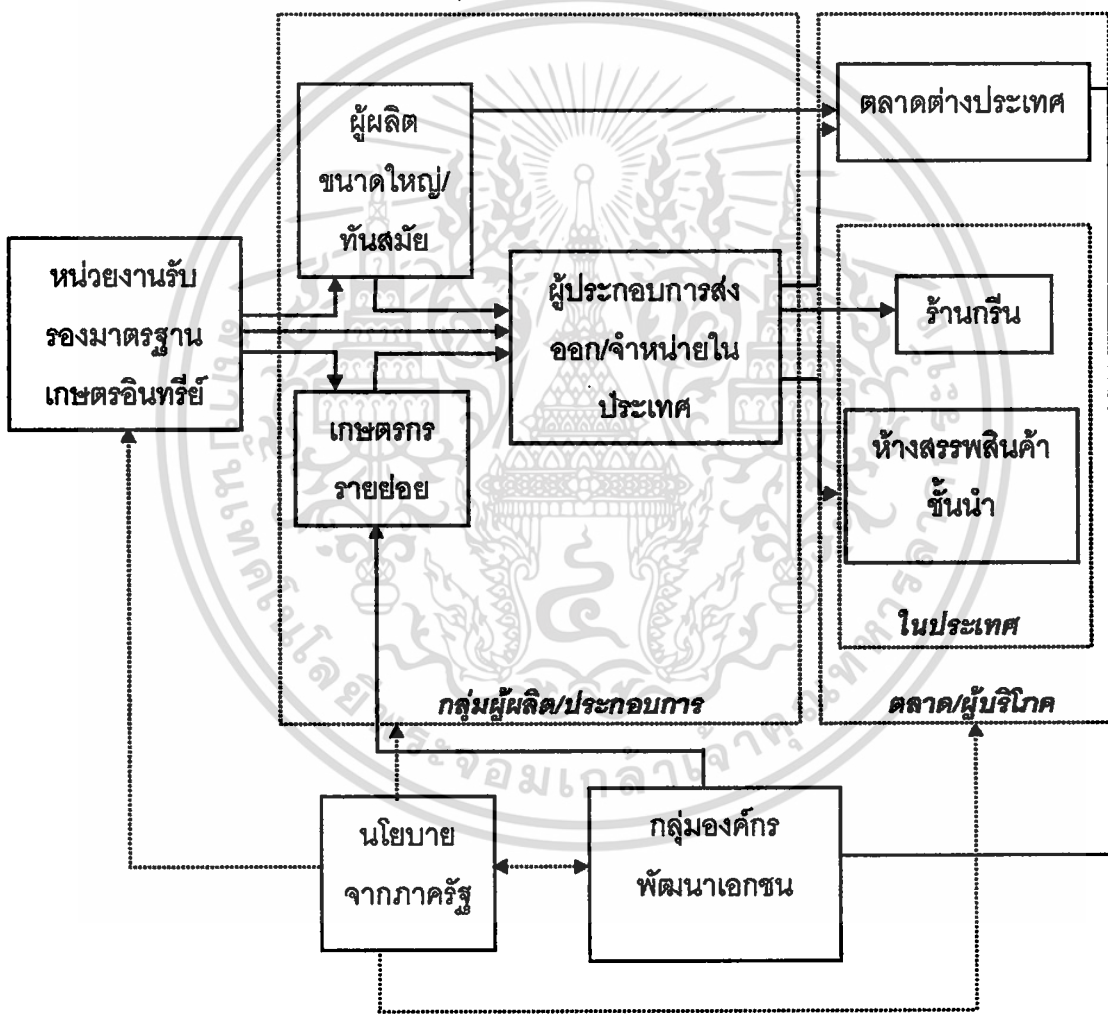
บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ (Conclusions and Recommendation)

สรุปผลการวิจัย

ระบบการเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย

จากการศึกษาของผู้วิจัยในเรื่องระบบเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย กรณีศึกษา ข้าว พืชผัก และไม้ผล ผู้วิจัยพบว่าในระบบเกษตรอินทรีย์ในพืชตัวอย่างทั้ง 3 ประเภทเป็นระบบที่เหมือนกัน ซึ่งสรุปภาพรวมของระบบเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยได้ดังนี้ (ภาพที่ 14)

ภาพที่ 14 ภาพรวมระบบเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากภาพที่ 14 ภาพรวมของระบบเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทย เป็นระบบที่มีผู้ผลิต 2 กลุ่มใหญ่ กลุ่มแรกเป็นกลุ่มผู้ผลิตที่อยู่ในรูปบริษัท หรือผู้ผลิตที่ทันสมัย มองเห็นสู่ทางการเจริญเติบโตของสินค้าเกษตรอินทรีย์ การผลิตส่วนใหญ่เป็นการผลิตเพื่อการส่งออกไปยังต่างประเทศ อีกกลุ่มหนึ่งเป็นเกษตรกรรายย่อยที่ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนการผลิตจากองค์กรพัฒนาเอกชนต่าง ๆ ผลผลิตเกษตรอินทรีย์จากกลุ่มนี้ จะถูกส่งต่อไปยังผู้ประกอบการ เพื่อการแปรรูป หรือแปรรูจตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ของกลุ่มนี้จะเป็นทั้งตลาดต่างประเทศ และตลาดในประเทศ ตลาดในประเทศมีช่องทางการจำหน่ายอยู่ 2 ช่องทาง คือจำหน่ายผ่านห้างสรรพสินค้าชั้นนำ และร้านกรีนต่าง ๆ สำหรับภาครัฐยังมีบทบาทน้อยมากในการส่งเสริมสนับสนุนในส่วนต่าง ๆ ของระบบเกษตรอินทรีย์

ปัญหาและอุปสรรคในระบบเกษตรอินทรีย์

ปัญหาและอุปสรรคในระบบการผลิตเกษตรอินทรีย์

1. แรงงานไม่เพียงพอ
2. ธรรมชาติไม่เหมาะสมต่อการผลิต
3. ขาดการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างจริงจัง
4. ขาดเทคโนโลยีในการผลิต

นอกจากปัญหาของเกษตรกรที่ทำการผลิตเกษตรอินทรีย์แล้ว เมื่อมองไปถึงกลุ่มเกษตรกรที่จะเข้ามาเป็นผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ ก็จะมีปัญหาอุปสรรคอยู่หลายด้านด้วยเช่นกัน ดังนี้

5. พื้นที่ไม่เหมาะสมต่อการผลิตเกษตรอินทรีย์
6. การยอมรับ การเปลี่ยนแปลงความคิด ของเกษตรกรต่อการผลิตเกษตรอินทรีย์ยังไม่ีมากพอ
7. การเรียนรู้ในมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เป็นเรื่องยาก
8. ความเข้าใจในระบบการผลิตเกษตรอินทรีย์ยังไม่ีมากพอ
9. เงินทุนไม่เพียงพอ

ปัญหาและอุปสรรคในระบบการตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์

ตลาดในประเทศ

1. ช่องทางการตลาดยังไม่หลากหลาย
2. ความเข้าใจของผู้บริโภคต่ออาหารอินทรีย์

ตลาดส่งออก(ตลาดต่างประเทศ)

3. มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทยยังขาดการยอมรับ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ปัญหาและอุปสรรคในส่วนของภาครัฐ เอกชน กลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในระบบการเกษตรอินทรีย์

1. นโยบายจากภาครัฐยังไม่ลงสู่ภาคปฏิบัติ
2. การร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน องค์กรพัฒนาเอกชนยังเป็นการร่วมมือเพื่อการเรียนรู้

แนวทางการพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย

แนวทางการพัฒนาระบบการผลิตเกษตรอินทรีย์

1. เกษตรกรต้องมีการรวมกลุ่มกัน
2. เกษตรกรต้องหาพี่เลี้ยง
3. เกษตรกรต้องเป็นคนที่ศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ

สำหรับส่วนอื่น ๆ นอกเหนือจากเกษตรกรเองแล้ว โดยเฉพาะภาครัฐ สิ่งที่เป็นอย่างยิ่งที่ภาครัฐต้องพัฒนาระบบการผลิตเกษตรอินทรีย์คือ

4. ส่งเสริมขบวนการกลุ่ม
5. สร้างแรงจูงใจในการเป็นเกษตรกร
6. จัดฝึกอบรมขบวนการผลิตเกษตรอินทรีย์อย่างจริงจัง
7. สนับสนุนปัจจัยในการผลิตเกษตรอินทรีย์
8. สนับสนุนการจัดสร้างโครงสร้างพื้นฐานในการผลิตเกษตรอินทรีย์
9. สนับสนุนการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการผลิต

แนวทางการพัฒนาระบบตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์

1. พัฒนาระบบตลาดไปสู่ระบบตลาดคุณธรรม
2. พัฒนาช่องทางตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์
3. สร้างความเข้าใจของผู้บริโภคต่ออาหารอินทรีย์
4. สร้างความเชื่อถือในมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทย
5. บริการข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ และจัดหา

ตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์แก่ผู้ผลิต ผู้ประกอบการ

แนวทางการพัฒนาส่วนที่มาสนับสนุนให้เกิดการขับเคลื่อนในระบบเกษตรอินทรีย์

1. ภาครัฐต้องเห็นความสำคัญของเกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้น และมีงบประมาณลงมาสู่ภาคปฏิบัติ
2. พัฒนาคือความร่วมมือระหว่างภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน และภาคเอกชนต่าง ๆ ให้เกิดการร่วมมือที่เห็นผลเป็นรูปธรรมเพิ่มขึ้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาระบบเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากสื่อต่าง ๆ และจากการสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในระบบทั้งบุคคลที่อยู่ในองค์กรภาครัฐ เอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน ผู้วิจัยมองเห็นว่าสิ่งที่จะสามารถเป็นตัวขับเคลื่อนให้ระบบเกษตรอินทรีย์เข้ามาแทนที่ระบบเกษตรทั่วไปที่ยังมีการใช้สารเคมีอยู่ และสามารถพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์ให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบเกษตรอินทรีย์ที่สมบูรณ์ ควรต้องอาศัยภาครัฐเป็นองค์กรหลักในการพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์ เพราะภาครัฐเป็นองค์กรระดับประเทศที่จะสามารถกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ได้ซึ่งในส่วนนี้จะเกิดได้ต้องมาจากการเห็นความสำคัญจากระดับผู้นำประเทศเสียก่อน เมื่อผู้นำประเทศเห็นความสำคัญของการเกษตรอินทรีย์ ก็ย่อมที่จะมีนโยบายดี ๆ และงบประมาณลงมาสู่ภาคเกษตร หากเราสามารถพัฒนาในส่วนนี้ได้เร็วก็จะสามารถก้าวไปเป็นผู้นำทางด้านเกษตรอินทรีย์ได้ ก้าวไปเป็นครัวของโลกอย่างที่ใคร ๆ ว่ากันได้ เพียงแต่ทำอย่างไรให้เป็นครัวที่สะอาดเท่านั้นเอง เพราะเรามีความได้เปรียบในหลาย ๆ ด้านอยู่แล้ว เช่น สภาพภูมิประเทศ สภาพภูมิอากาศ หรือพืชพันธุ์ที่หลากหลาย

ข้อเสนอแนะจากการดำเนินงานวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้ที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา กำลังเป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจของคนจำนวนมาก โดยเฉพาะในประเทศที่พัฒนาแล้ว อย่างเช่น ประเทศในทวีปยุโรป สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และออสเตรเลีย เป็นต้น เกษตรอินทรีย์กำลังเป็นแนวทางในการทำการเกษตรที่มาแทนที่การเกษตรแบบเดิมที่มีการใช้สารเคมี เนื่องด้วยจากกระแสหลายประการ เช่น การเกิดโรคภัยไข้เจ็บจากการบริโภคอาหารที่มาจากเกษตรเคมี การเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมจากการทำเกษตรเคมี หรือแม้แต่นโยบายขององค์การการค้าโลก (WTO) ที่ประกาศให้แต่ละประเทศเป็นเขตการค้าเสรี ดังนั้นทำให้แต่ละประเทศจึงต้องหามาตรการใหม่ที่ไม่ใช่การกีดกันทางด้านภาษีมาใช้ในการกีดกันสินค้าที่ไม่มีคุณภาพมาสู่ผู้บริโภคภายในประเทศ มาตรฐานทางด้านคุณภาพ ความปลอดภัยของสินค้าเกษตรจึงเป็นตัวหนึ่งที่แต่ละประเทศสร้างขึ้นมา เพื่อกีดกันการนำเข้าสินค้าเกษตรจากประเทศต่าง ๆ

ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่าสมควรอย่างยิ่งที่จะให้นักศึกษารุ่นต่อ ๆ ไปที่กำลังศึกษาอยู่ โดยเฉพาะนักศึกษาที่เรียนเกี่ยวกับการเกษตร ได้ทำการวิจัยต่อในส่วนต่าง ๆ ของระบบเกษตรอินทรีย์ที่ผู้วิจัยยังไม่ได้เจาะลึกลงไป อันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ทำการศึกษาได้เป็นอย่างดี ในฐานะที่เราอยู่ในประเทศที่มีพื้นฐานทางเกษตรกรรมเป็นหลัก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการเกษตร. 2546. คู่มือการใช้สัญลักษณ์ผลิตภัณฑ์อินทรีย์ที่ได้มาตรฐานของประเทศไทย. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

กรมวิชาการเกษตร. 2543. มาตรฐานการผลิตพืชอินทรีย์ของประเทศไทย. กรมวิชาการเกษตร. (เอกสารจัดสำเนา).

“เกษตรอินทรีย์” 2545. [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก

:http://www.easywebtime.com/es2014gon/organic_agriculture.html

“เกษตรอินทรีย์” 2546. [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก :<http://www.greennetorganic.com>

เขจรดา จิตรปัญญา. 2546. ผู้จัดการใหญ่ สหกรณ์เดมอน ฟาร์ม จำกัด. สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2546.

จงจิตร หงษ์บุญเรือง. 2546. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมเกษตรยั่งยืน โครงการส่งเสริมประสิทธิภาพเกษตรกร. สัมภาษณ์, 6 กุมภาพันธ์ 2546.

ชนวน รัตนวราหะ. 2545. เกษตรอินทรีย์. กลุ่มพัฒนาระบบการจัดการสหกรณ์ด้านพืชผัก ไม้ผล กองสหกรณ์การเกษตร กรมส่งเสริมสหกรณ์. (เอกสารจัดสำเนา)

ชมรมเกษตรอินทรีย์แห่งประเทศไทย. 2545. เกษตรอินทรีย์คืออะไร. (เอกสารจัดสำเนา).

นาถฤดี นาควาจา. 2546. ผู้จัดการสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.). สัมภาษณ์, 17 มกราคม 2546.

นิวัฒน์ นีร์รงค์ อานันท์ ผลวัฒน์ และคหวร ยอดเมือง. 2542 “ผลของอัตราแมสดีคพันธ์และอายุกล้าที่เหมาะสมกับเครื่องปักดำต่อการเจริญเติบโตและผลผลิตข้าวดอกมะลิ 105 ที่ปลูกในสภาพข้าวอินทรีย์”. ศูนย์วิจัยข้าวพิษณุโลก ศูนย์วิจัยข้าวแพร่ และสถานีทดลองเครือข่าย สถาบันวิจัยข้าว กรมวิชาการเกษตร. น. 53. ผลงานวิจัยประจำปี 2542. พิษณุโลก: โรงพิมพ์ตระกูลไทย.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บุญดิษฐ์ วรินทร์รักษ์ และนิทัศน์ สิทธิวงศ์. 2543 "การประเมินพันธุ์ข้าวนาสวนในการผลิตข้าวอินทรีย์". ศูนย์วิจัยข้าวพิษณุโลก ศูนย์วิจัยข้าวแพร่ และสถานีทดลองเครื่องช่าย สถาบันวิจัยข้าว กรมวิชาการเกษตร. น. 77. การสัมมนาวิชาการ ข้าวและธัญญาพืชเมืองหนาวภาคเหนือ ประจำปี 2543 24-25 กุมภาพันธ์ 2543 ณ โรงแรม เซ็นทรัลแม่สอดฮิลล์ จ.ตาก. พิษณุโลก: โรงพิมพ์ตระกูลไทย.

ปริญญา พรศิริชัยวัฒนา. 2545 เจ้าของกิจการรังสิตฟาร์ม รองประธานชมรมเกษตรอินทรีย์แห่งประเทศไทย (ดูแลด้านการผลิต) และเป็นผู้ทรงคุณวุฒิร่วมพิจารณาร่างกฎหมายเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ร่วมกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์. สัมภาษณ์, 30 ธันวาคม 2545.

ปรีศนา หาญวิริยะพันธ์ บุญดิษฐ์ วรินทร์รักษ์ และนพรัตน์ ม่วงประเสริฐ. 2543 "เปรียบเทียบเทคโนโลยีต่าง ๆ ในการผลิตข้าวอินทรีย์ ในภาคเหนือตอนบน". ศูนย์วิจัยข้าวพิษณุโลก ศูนย์วิจัยข้าวแพร่ และสถานีทดลองเครื่องช่าย สถาบันวิจัยข้าว กรมวิชาการเกษตร. น. 102. การสัมมนาวิชาการ ข้าวและธัญญาพืชเมืองหนาวภาคเหนือ ประจำปี 2543 24-25 กุมภาพันธ์ 2543 ณ โรงแรม เซ็นทรัลแม่สอดฮิลล์ จ.ตาก. พิษณุโลก: โรงพิมพ์ตระกูลไทย.

"แผนการพัฒนากาเกษตรของประเทศไทย" 2545. [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก
: <http://www.narebi.or.th>

ไพฑูริย์ พูลสวัสดิ์. 2546. นักวิชาการสถาบันพืชอินทรีย์ กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. สัมภาษณ์, 29 มกราคม 2546.

มานพ บุญธรรม. 2545. เกษตรกรปลูกผักอินทรีย์ หมู่ 6 บ้านห้วยหินดำ ตำบลวังยาว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี. สัมภาษณ์, 7 ธันวาคม 2545

รัตน์ดาวรรณ์ กงแก่นทา. 2542. ลักษณะทางการเกษตร และการให้ผลผลิตของข้าวสุพรรณบุรี 1 ในระบบเกษตรอินทรีย์. ภาควิชาเทคโนโลยีการผลิตพืช คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.

วรรณลดดา สุนันทพงศ์ศักดิ์. 2545. เกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย. เข้าถึงได้จาก
: <http://www.idd.go.th/pldweb/tech/meet7/book1/f7.doc>

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

วิทยา คล่องวาทา สมชัย ไชยถาวร สรศักดิ์ หวังสินสุจริต และสุรเดช ตระกูลคูศรี. 2542.

การปลูกถึงเหลือผักสดในระบบเกษตรอินทรีย์. ภาควิชาเทคโนโลยีการผลิตพืช
คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.

วิวิทย์ กวีธรร. 2545. เกษตรกรผลิตกล้วยหอมทองปลอดสารพิษ สมาชิกโครงการกล้วยหอมทอง
ปลอดสารพิษ สหกรณ์การเกษตรท่ายาง. สัมภาษณ์, 19 ธันวาคม 2545.

ศูนย์วิจัยข้าวพิษณุโลกและสถานีทดลองเครือข่าย สถาบันวิจัยข้าว กรมวิชาการเกษตร กระทรวง
เกษตรและสหกรณ์. 2544. **ผลงานวิจัยประจำปี 2542.** พิษณุโลก: โรงพิมพ์ ตระกูลไทย.

สถาบันพืชอินทรีย์.2546. **ประวัติผู้ได้รับการรับรองการผลิตพืชอินทรีย์.** กรมส่งเสริมการ-
เกษตร.(เอกสารอัดสำเนา)

สถาบันวิจัยข้าว กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 2542. **การวิจัยและพัฒนา
เทคโนโลยีการผลิตข้าวอินทรีย์.** กรุงเทพมหานคร:

ส่วนวิจัยเศรษฐกิจทรัพยากรธรรมชาติ. 2545. **การศึกษาเศรษฐกิจการผลิตการตลาด
พืชผักอินทรีย์.** สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

สหกรณ์การเกษตรท่ายาง จำกัด .2544. **อนุสรณ์ ครบรอบ 10 ปี ฉลองธุรกิจกล้วยหอมทอง
ปลอดสารพิษ**

สิน ก่อทอง. 2546. เกษตรกรผู้ผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ และผู้จัดการทั่วไปกองทุนข้าว สุรินทร์.
สัมภาษณ์, 6 กุมภาพันธ์ 2546.

สัมป่อย จันทรแสง. 2546. ผู้ประสานงานโครงการเสริมประสิทธิภาพเกษตรกร สุรินทร์
(คสป. สุรินทร์). สัมภาษณ์, 6 กุมภาพันธ์ 2546

สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.). 2546. **ประวัติผู้ผ่านการรับรองมาตรฐานเกษตร
อินทรีย์.**กรุงเทพ ฯ (เอกสารอัดสำเนา)

สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.). 2544. **มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ 2544.**กรุงเทพ ฯ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สุพจน์ ชัยวิมล.2546. หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมและพัฒนาเกษตรอินทรีย์

สำนักพัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและ
สหกรณ์ และเลขาธิการชมรมเกษตรอินทรีย์แห่งประเทศไทย.สัมภาษณ์, 5 กุมภาพันธ์
2546.

สุวรรณมา พูลชัยวิไลศักดิ์ดี. 2546. นักวิชาการพาณิชย์ กรมส่งเสริมการส่งออก ผู้รับผิดชอบในด้าน
การส่งเสริมการส่งออกสินค้าเกษตรอินทรีย์. สัมภาษณ์, 29 มกราคม 2546.

สุภาวงศ์ จันทวานิช. 2543. การวิเคราะห์ข้อมูล ในการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ : สำนัก
พิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อรัญ อินทร์แย้ม. 2545. ประธานสหกรณ์การเกษตรทำยางจำกัด จังหวัดเพชรบุรี. สัมภาษณ์, 19
ธันวาคม 2545

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางภาคผนวกที่ 1 สารสำหรับการเพิ่มปุ๋ยในดินและปรับสภาพดิน

สาร	ลักษณะ, ส่วนประกอบที่ต้องการ, เงื่อนไขการใช้
- ปุ๋ยคอกและปุ๋ยมูลสัตว์ปีก	- ต้องการยอมรับจากหน่วยตรวจสอบ ถ้าไม่มาจากแหล่งผลิตในระบบอินทรีย์ ถ้ามาจากโรงงานจะไม่ได้รับอนุญาต
- สเลอรี (Slerry) หรือปัสสาวะ	- ถ้าไม่มาจากแหล่งผลิตในระบบอินทรีย์ ต้องการยอมรับจากหน่วยตรวจสอบ ใช้ได้หลังจากที่มีการควบคุมการหมักหรือเจือจางพอ
- ปุ๋ยหมักจากมูลปลูสดสัตว์ สัตว์ปีก และปุ๋ยคอก	- ต้องการยอมรับจากหน่วยตรวจสอบ ถ้าไม่มาจากฟาร์มโรงงาน
- มูลค้างคาว	- ต้องการยอมรับจากหน่วยตรวจสอบ
- ฟางข้าว	- ต้องการยอมรับจากหน่วยตรวจสอบ
- ปุ๋ยหมักที่ใช้ปลูกเห็ดแล้วและ Vermiculture substrate	- ต้องการยอมรับจากหน่วยตรวจสอบ
- ปุ๋ยหมักจากขยะอินทรีย์ในครัวเรือน	- ต้องการยอมรับจากหน่วยตรวจสอบ
- ปุ๋ยหมักจากเศษทิ้งของพืช	- ต้องการยอมรับจากหน่วยตรวจสอบ
- ผลิตภัณฑ์สัตว์แปรรูปจากโรงฆ่าสัตว์และจากอุตสาหกรรมปลา	- ต้องการยอมรับจากหน่วยตรวจสอบ
- ผลพลอยได้อินทรีย์จากวัสดุที่ใช้ทำอาหารและอุตสาหกรรมสิ่งทอ	- ต้องการยอมรับจากหน่วยตรวจสอบ และไม่มีการใช้สารปรุงแต่งสังเคราะห์
- วัชพืชทะเลและผลิตภัณฑ์จากวัชพืชทะเล	- ต้องการยอมรับจากหน่วยตรวจสอบ
- ขี้เลื่อย เปลือกและเศษไม้	- ต้องการยอมรับจากหน่วยตรวจสอบ
- ขี้เถ้าเก่า (Wood ash)	- ต้องการยอมรับจากหน่วยตรวจสอบ
- หินฟอสเฟตธรรมชาติ	- ต้องการยอมรับจากหน่วยตรวจสอบ
- เบสิค สแลค (Basic slag)	- ต้องการยอมรับจากหน่วยตรวจสอบ
- หินโพแทส เกลือ โพแทส (Kanite, Sylvinite) และซัลเฟตของโพแทส	- มีคลอรีนต่ำกว่า 60 เปอร์เซ็นต์

ที่มา : สถาบันวิจัยข้าว (2542 : 69-71)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางภาคผนวกที่ 1 (ต่อ)

สาร	ลักษณะ, ส่วนประกอบที่ต้องการ, เงื่อนไขการใช้
- แคลเซียมคาร์บอเนตจากธรรมชาติ (หินชอล์ก ปูนมาร์ล หินปูน ฟอสเฟตชอล์ก)	- ต้องการยอมรับจากหน่วยตรวจสอบ
- หินแมกนีเซียม	-
- หินแมกนีเซียมที่มีแคลเซียมหรือโลม	-
- เกลือเอ็ปซอม (Epsom salt- แมกนีเซียมซัลเฟต)	-
- ยิปซัม (แคลเซียมซัลเฟต)	-
- Stillage and Stillage extract	- ไม่รวม Ammonium stillage
- เกลือ	- จากบ่อเกลือเท่านั้น
- อลูมิเนียม แคลเซียมฟอสเฟต (pH>7.5)	- ใช้ได้สูงสุด 90 มก./กก. ใช้ในดินต่าง
- แร่ธาตุที่ต้องการน้อย (โบรอน ทองแดง เหล็ก แมงกานีส โมลิบดีนัม สังกะสี)	- ต้องการยอมรับจากหน่วยตรวจสอบ
- กำมะถัน	- ต้องการยอมรับจากหน่วยตรวจสอบ
- สโตน มีล (Stone meal)	-
- ดินเหนียว (Bentonite, Perlite, Ecolite)	-
- สิ่งมีชีวิตที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ (เช่น หนอน)	- ต้องไม่มาจากการตัดแปลงทางพันธุกรรม
- เวอร์มิคูไลต์ (Vermiculite)	-
- พีท (Peat)	- ไม่รวมตัวเติมสังเคราะห์ อนุญาตให้ใช้ในการเพาะเมล็ด ในกระถาง การใช้อื่นๆจะต้องได้รับการยินยอมจากหน่วยตรวจสอบ
- มูลไส้เดือนดิน (Humus from earthworm)	-
- ซีโอไลต์ (Zeolite)	-
- ถ่านไม้ (Wood charcoal)	-
- คลอไรต์ของโลม/โซดา	- ต้องการยอมรับจากหน่วยตรวจสอบ (เฉพาะแคลเซียมคลอไรต์ใช้ฉีดใบป้องกันโรคบิทเทอร์พิด บนแอปเปิ้ล)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางภาคผนวกที่ 1 (ต่อ)

สาร	ลักษณะ, ส่วนประกอบที่ต้องการ, เงื่อนไขการใช้
- สิ่งขับถ่ายจากมนุษย์ (Human exorements)	- ต้องการยอมรับจากหน่วยตรวจสอบ
- ผลพลอยได้จากอุตสาหกรรมแปรรูปสารจากการเกษตรอินทรีย์	- ต้องการยอมรับจากหน่วยตรวจสอบ
- ผลพลอยได้จากอุตสาหกรรมน้ำตาล	- ต้องการยอมรับจากหน่วยตรวจสอบ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางภาคผนวกที่ 2 ปริมาณธาตุอาหารพืชของปุ๋ยอินทรีย์จากพืชต่าง ๆ

ชนิดของปุ๋ย	ไนโตรเจน	ฟอสฟอรัส	โพแทสเซียม
ฟางข้าว	0.59	0.08	1.72
แกลบ	0.46	0.26	0.70
ละอองข้าว	2.71	0.68	0.56
ซีแกลบเก่า	0.00	0.15	0.81
ใบเสี้ยว	1.64	0.14	0.43
ใบกระถินณรงค์	1.58	0.10	0.40
ใบกระถินเทพา	1.09	0.03	0.06
ใบยูคาลิปตัส	0.68	0.07	0.03
ผักตบชวา	1.55	0.46	0.49
ใบจำปา	2.10	0.09	0.40
โสนแอฟริกัน	1.68	0.15	2.40
โสนอินเดีย	2.25	0.35	3.03
โสนแดง	2.25	0.34	2.34
ไมยราพไร้หนาม	1.04	0.04	1.03
ปอเทือง	1.98	0.30	2.41
ถั่วมะแฮะ	1.42	0.26	0.90
ถั่วพริ้ว	3.03	0.37	3.12
ถั่วพุ่ม	2.05	0.22	3.20
ถั่วเหลือง	2.71	0.56	2.47
ถั่วเขียว	1.85	0.23	3.00
กระถินยักษ์	3.70	0.24	1.88
ถั่วสามาต้า	1.06	0.02	0.97
ถั่วลาย	1.60	0.04	1.32
คุดชู้	1.94	0.02	0.97
คาลาโปโกเนียม	1.11	0.03	0.82
ชังข้าวโพด	1.78	0.25	1.53
ต้นข้าวโพด	0.71	0.11	1.38
ต้นมันสำปะหลัง	1.23	0.24	1.23

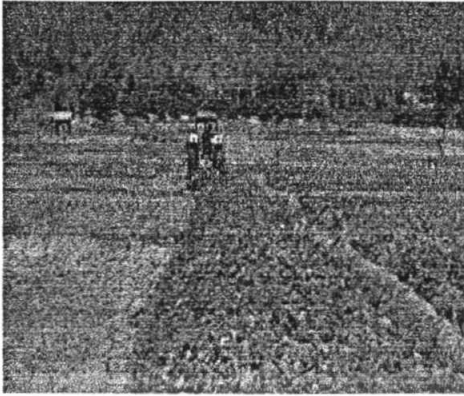
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่อนำไปเผยแพร่โดยไม่ได้รับอนุญาตให้เผยแพร่โดยไม่ได้รับอนุญาต
ที่มา : สถาบันวิจัยข้าว (2542 : 72)
 ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางภาคผนวกที่ 3 ปริมาณธาตุอาหารพืชของปุ๋ยอินทรีย์จากวัสดุอินทรีย์

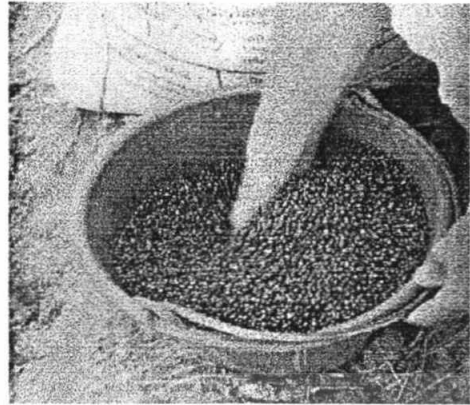
ชนิดของปุ๋ย	ไนโตรเจน	ฟอสฟอรัส	โพแทสเซียม
แหนแดง	3.30	0.57	1.23
กากสาเหล้ม	2.06	0.17	1.03
Filter cake จากโรงงานน้ำตาล	1.01	2.41	0.44
Sludge จากโรงงาน	5.94	0.56	0.50
กากหล่อจากโรงงานน้ำมัน	5.26	1.12	0.58
มูลวัว	1.10	0.40	1.60
มูลควาย	0.97	0.60	1.66
มูลสุกร	1.30	2.40	1.00
มูลไก่	2.42	6.29	2.11
มูลเป็ด	1.02	1.84	0.52
มูลค้างคาว	1.54	14.28	0.60
ปุ๋ยหมักฟางข้าว	1.34	0.53	0.97
กากอ้อย	0.62	0.99	0.46
กากเมล็ดนุ่น	4.69	2.28	1.45
กากเมล็ดฝ้าย	6.92	2.96	1.12
กระดูกป่น	3.40	27.14	0.04

ที่มา : สถาบันวิจัยข้าว (2542 : 73)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1. การเตรียมดิน

2. ถั่วเขียวคั่วลูกโรโซเปี่ยม

3. การหว่านถั่วเขียว

4. ถั่วเขียวระยะเจริญเติบโต

5. การไถกลบถั่วเขียว

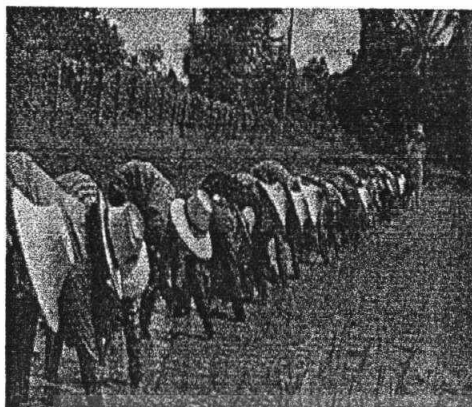

6. ถอนกล้าเพื่อเตรียมแปลงปลูก

ภาพผนวกที่ 1 กระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์

ที่มา : สถาบันวิจัยข้าว (2542)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

7. การปลูกข้าวโดยวิธีปักดำ

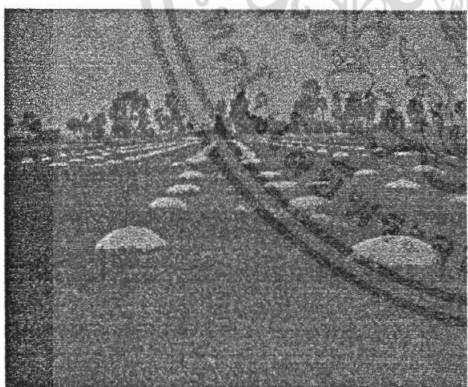
8. ข้าวระยะตั้งท้อง

9. ข้าวสุก พร้อมที่จะเก็บเกี่ยว

10. ไม่เผาฟางข้าว ทิ้งไว้เป็นปุ๋ย

11. เพิ่มปุ๋ยอินทรีย์โดยใช้แกลบดิบ

12. เพิ่มปุ๋ยอินทรีย์โดยใช้ปุ๋ยหมัก

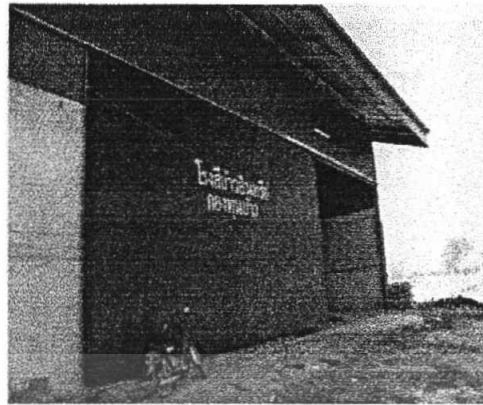
ภาพผนวกที่ 1 (ต่อ)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

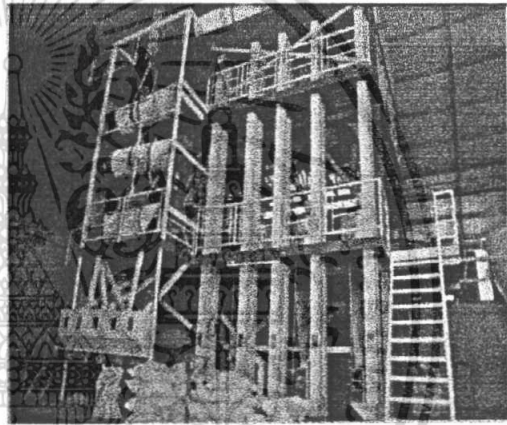
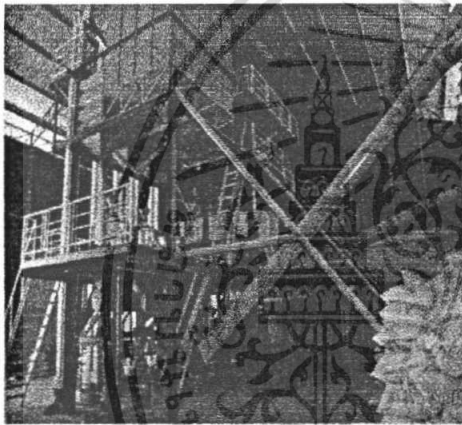

ภาพผนวกที่ 2 สัญลักษณ์ผลิตภัณฑ์อินทรีย์ของประเทศไทย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

โกดังเก็บข้าวอินทรีย์ และโรงเรียน
อินทรีย์

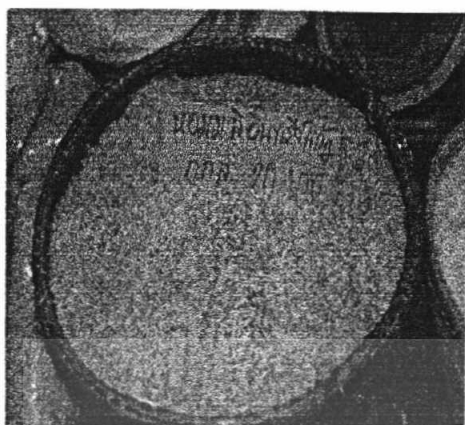
เครื่องสีข้าวอินทรีย์

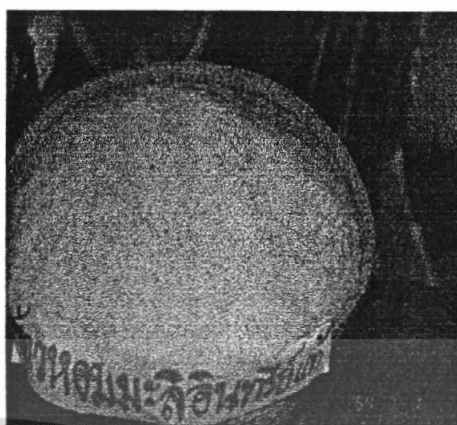
ข้าวอินทรีย์ในโกดังเก็บข้าว

ภาพผนวกที่ 3 การผลิตข้าวอินทรีย์ของกองทุนข้าว สุรินทร์ ต.แกใหญ่ อ.เมือง จ.สุรินทร์

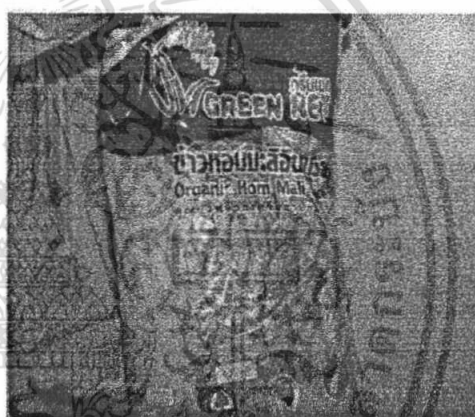
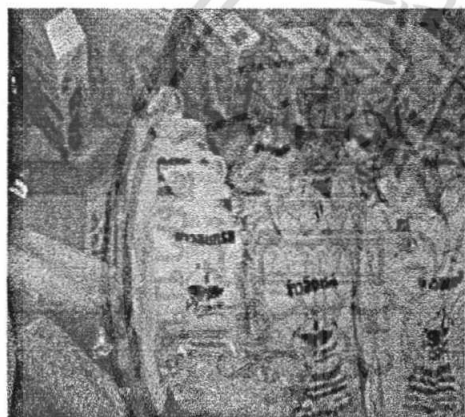
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ข้าวกล้องอินทรีย์

ข้าวขาวอินทรีย์

ข้าวหอมมะลิอินทรีย์ที่มีวางจำหน่ายในห้างสรรพสินค้าชั้นนำและร้านกรีน

ภาพผนวกที่ 3 (ต่อ)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1. การผลิตปุ๋ยหมัก เพื่อใช้ในโครงการ
กล้วยหอมทองปลอดสารพิษ

2. การเตรียมดินเพื่อทำการปลูก
กล้วยหอมทอง (การทำร่องปลูก)

3. การเตรียมดินเพื่อทำการปลูก
กล้วยหอมทอง(การปลูกแบบกระถาง)

4. การขุดหลุมปลูกกล้วยหอม

5. การให้ปุ๋ยกล้วยหอม และการนำถั่ว
พล้ามาปลูกเพื่อปรับให้ดินดี คลุมไม่ให้
มีวัชพืช

6. การให้น้ำกล้วยหอม อย่างน้อย
อาทิตย์ละ 1 ครั้ง

ภาพภาคผนวกที่ 4 กระบวนการในการผลิตกล้วยหอมทองปลอดสารพิษ เพื่อการส่งออก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้ที่มีสาระสนกรมการเกษตรที่อายุจำกัด (2544: 43-47) ไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

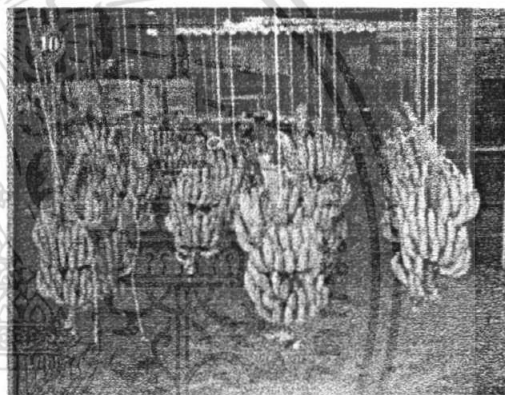
7. กล้วยหอมทองเริ่มออกปลี เมื่ออายุ
ประมาณ 6 เดือน

8. การสวมถุงกล้วยหอมเมื่อได้ระยะ
เวลาที่กล้วยเข้ารูปทรงแล้ว อายุ
ประมาณ 7-8 เดือน

9. กล้วยมีความแก่ 70 % พร้อมที่จะส่ง
ออก อายุประมาณ 9-11 เดือน

10. กล้วยที่ตัดมาแขวนในโรงงาน
เพื่อการแบ่งหวีซึ่งน้ำหนัก

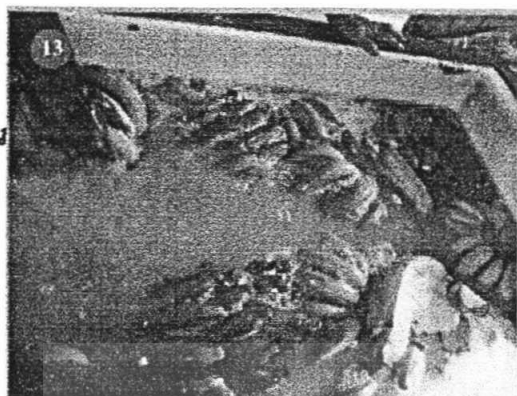
11. แบ่งหวีซึ่งน้ำหนัก

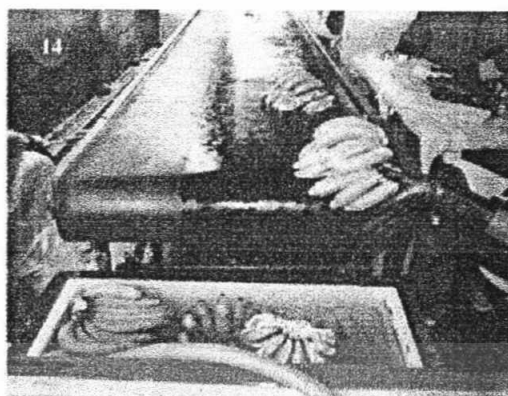
12. ตบแต่งกล้วยให้สวยงาม

ภาพภาคผนวกที่ 4 (ต่อ)

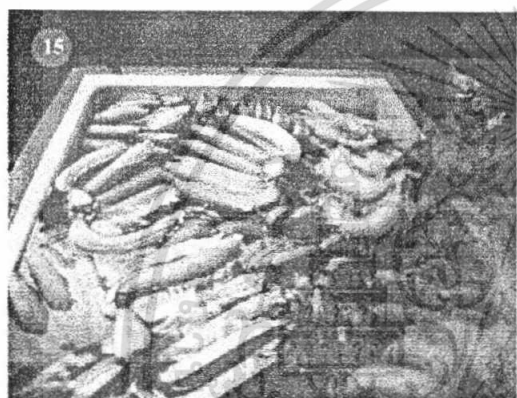
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

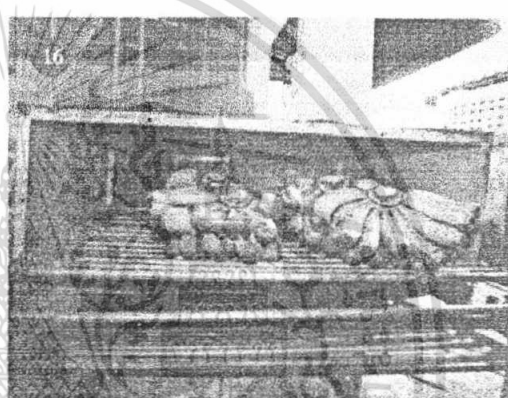
13. ล้างด้วยสบูธรรมชาติ

14. ล้างน้ำสะอาดอีกครั้ง

15. สะอาดเรียบร้อยแล้ว

16. เป่าให้แห้ง

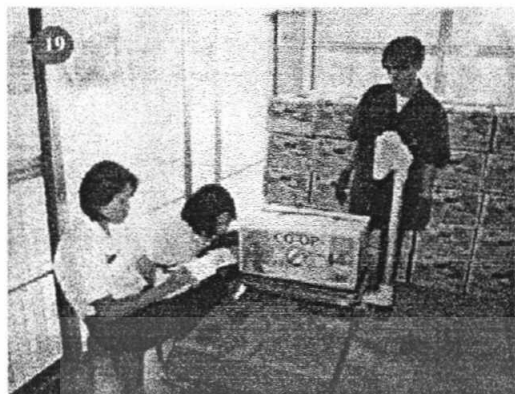
17. เช็คตรวจแมลง

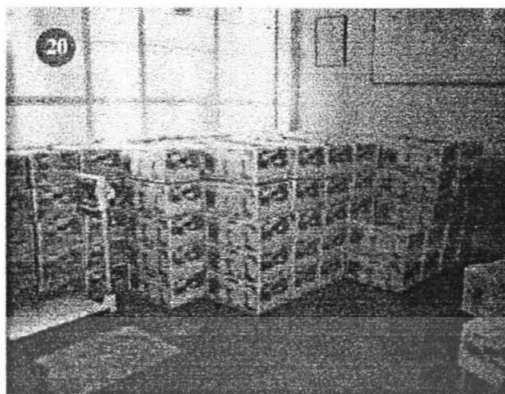
18. บรรจุกล่อง

ภาพภาคผนวกที่ 4 (ต่อ)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

19. ชั่งน้ำหนักก่อนขึ้นตู้

20. พร้อมส่งออก

ภาพภาคผนวกที่ 4 (ต่อ)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้